

Deutscher Bundestag

Almanya Federal Meclisi
Reichstag Binası

Almanya Federal Meclisi
Reichstag Binası

- 6 Almanya Federal Meclisi Başkanı
Wolfgang Schäuble'nin Önsözü

Hans Wilderotter

9 **“Demokrasinin kalbi burada atar”**
Almanya Federal Meclisi'nin yapısı ve işlevi

- 10 “Ulusun Forumu”:
Almanya Federal Meclisi Anayasa'nın odak noktasında
- 14 “Halkın tamamının temsilcileri”:
Milletvekilleri
- 22 “Başkan Federal Meclis'i temsil eder”:
Federal Meclis Başkanı, Başkanlık Divanı ve İhtiyar Heyeti
- 32 “Federal Meclis'in Daimi Birimleri”:
Parti Meclis Grupları
- 40 “Genel Kurul'un küçültülmüş aynası”:
Komisyonlar
- 48 Tasarım ve Kontroller:
Anket Komisyonları, Araştırma Komisyonları,
Parlamentar Kontrol Kurulu ve Askeri Konular Görevlisi
- 54 “Parlamentar etkinliğin görünür özü”:
Genel Kurul
- 62 “Federal yasalar, Federal Meclis tarafından kararlaştırılır.”:
Yasama ve yasama süreçleri
- 76 “Birleşik Avrupa'nın gerçekleşmesi”:
Almanya Federal Meclisi'nin Avrupa bütünleşme
sürecine katkısı

İçerik

Hans Wilderotter

83 **Demokrasiye giden uzun yol**
Alman parlamenter tarihinin durakları

84 “... Mart Devrimi öncesi liberalizmin asıl okulu”:
1848 öncesi Alman parlamentoları

88 “Almanya için bir Anayasa yapmalıyız”:
Frankfurt am Main şehrinde Paulskirche Kilisesi’nde
toplanan Alman Ulusal Meclisi

106 “Prusya İmparatorluğu Anayasası olarak yazılı bir belge”:
Anayasa koyucu Ulusal Meclis ve Berlin Prusya Meclisi

122 Parlamenter sistemsiz demokrasi:
Alman Kayzer İmparatorluğu Meclisi Reichstag

138 “Alman İmparatorluğu bir Cumhuriyettir”:
Ulusal Meclis ve Weimar Anayasası

160 Parlamenter demokrasinin geçici sonu:
NS-Diktatörlüğü’nde Reichstag ve Eyalet Parlamentoları

164 “Tüm devlet erki halkındır”:
1949’dan bu yana Almanya Federal Meclisi’nin başarı
öyküsünün durakları

Hans Wilderotter

- 199 **Mimari ve politika**
Tarihte ve günümüzde Reichstag binası
- 200 “Almanya’nın birleşmesinin son taşı”:
Reichstag binasının 1871- 1918 yılları arasında planlanması,
kurulması ve anlamı
- 238 Cumhuriyet için bir forum:
Spree nehri kavisinde Reichstag binası 1919’dan 1933’e kadar
- 250 Reichstag yangınından savaşın sonuna kadar:
Reichstag binası 1933’ten 1945’e kadar
- 256 “Biraz tarih bilinci”:
İkinci Dünya Savaşı sonrasında yeniden inşa ve yapılanma
- 262 “Wrapped Reichstag”:
Christo ve Jeanne-Claude’un Reichstag’ı çarşafa sarması
- 264 “Demokrasinin bir sembolü”:
1991’den bu yana Reichstag binası

Andreas Kaernbach

- 273 **Kültür ve politika diyalogu**
Reichstag binasında sanat
- 274 Sanat danışma kurulu
- 278 Sanatçılar ve sanat eserleri
- 334 Sanatçı dizini

“Orada, büyük ihtimalle artık hiçbir zaman, bir Alman parlamentosunun toplanmayacağını hepimiz biliyoruz.” Tarihçi Arnulf Baring’in 1987 yılının başında Berlin Reichstag binası hakkında söylediği bu sözler gerçekten de çoğu insanın bu konuda düşündüklerini dile getiriyordu. O halde, Berlin Duvarı’nın gölgesindeki bu tarihi anıt “Alman haleti ruhiyesinin masal diyarında” bir sembol müydü sadece? Bu sözlerin üstünden henüz üç sene bile geçmeden duvar yıkılmış, 20 Aralık 1990’da birleşik Almanya’nın ilk Federal Meclisi kurulmuştu – tam da Berlin’de, Reichstag binasında!

Almanya Federal Meclisi Başkanı
Wolfgang Schäuble’nin Önsözü

Yeni Alman tarihinin inişleri ve çıkışlarının; benzerinin çarpıcı ve dramatik tarzda ve bu kadar etkileyici bir şekilde görünürlük kazandığı ikinci bir yer yoktur herhalde. Fakat her şeyden önce burası, çalışılan bir yerdir: 1999'dan bu yana parlamenter demokrasimizin kalbi burada atıyor. Burada – ulusun en önemli forumunda – günümüzün en karmaşık sorunlarına en iyi çözümlerin bulunması için mücadele veriliyor; ülkemizin geleceğinin temel taşları burada konuluyor. Burası, halkın temsil edildiği ve halk ile karşılaşılan yerdir – Reichstag binası dünya genelinde en çok ziyaretçiyi çeken parlamenter binalardan biridir. Mimar Norman Foster'in cam kubbesi Berlin'i ziyaret edenler arasında artık kült statüsüne erişmiştir. Ziyaretçiler, keşfettikleri bu tarihi mimari doku, modern iç tasarım ve saygın çağdaş sanat eserlerinden oluşan eşsiz bütünlüğü barındıran binanın her köşesinde, hissettikleri şaşırtıcı sembolik anlam karşısında, kısmen de tedirginlik duyarak düşüncelere dalıyorlar.

Bu kitap, Alman demokrasisi ve parlamentarizminin değişken tarihinin ana hatlarını çizerek sizi, Almanya Federal Meclisi Milletvekilleri'nin yanbaşında yer almaya ve perde arkasına bir göz atarak parlamenter gündelik hayattan bir izlenim edinmeye davet ediyor. Federal Meclis kurulları ve zorlu parlamenter karar verme süreçlerine ilişkin olduğu kadar, sanat ile politika arasındaki heyecan verici karşılıklı ilişim hakkında da, bilmeye değer bir çok bilgi edineceksiniz.

Yeni bilgiler kazandıran bir okuma keyfi diler, okuduklarınız sonucunda Reichstag binası ve parlamentoyu ziyaret etmenizden duyacağım mutluluğu ifade etmek isterim.

“Demokrasinin kalbi burada atar”
Almanya Federal Meclisi’nin yapısı ve işlevi

Almanya Federal Meclisi, doğrudan demokratik meşruiyet sahibi tek anayasal organ olarak, Almanya Federal Cumhuriyeti'nin siyasi sisteminde eşi benzeri olmayan bir konumdadır. Çünkü Almanya Anayasası'nın 20. maddesinde açık ve net bir şekilde yer alan "Tüm devlet erki halkındır" söylemi tam da bunu ifade eder. Ve; "genel, doğrudan, serbest, eşit ve gizli seçimlerde" parlamentonun üyelerini seçen de işte bu halktır. Federal Meclis'in demokratik meşruiyetinden doğan dört ana işlevi; seçim (örneğin Şansölye seçimi), yasama, hükümetin kontrolü ve iletişimdir.

Federal Meclis'in seçim işlevi seçim döneminin başında, Şansölye seçiminde ortaya çıkar. Parlamenter hükümet sisteminde parlamentoda çoğunluk oluşturan bir parti meclis grubu, ya da koalisyona girilmiş ise, birden fazla parti meclis grubu federal hükümeti kurar. Federal Cumhurbaşkanı Şansölye makamı için adayını Federal Meclis'e önerir. Şansölye seçimi genel-

“Ulusun forumu”:

Almanya Federal Meclisi Anayasa'nın odak noktasında

likle Meclis'in kuruluşunun gerçekleştiği ilk oturumundan sonra; ikinci oturumunda ve genel kurulda herhangi bir görüşme olmadan ve "kapalı oy pusulaları" ile, yani gizli yapılır. Federal Meclis üyelerinin çoğunluğunun oyunu alan, yani Şansölye çoğunluk oranı denen oranı sağlayan aday seçilmiş sayılır. Hükümetin devamlılığı bundan böyle; parlamentodaki hükümeti oluşturan parti gruplarına duyulan güven ve sağlanan desteğe bağlıdır. Çoğunluk, prensip olarak bu desteğini geri çekebilir ve hükümetin başına, yapıcı güven oyu yoluna giderek, bir başkasını seçebilir.

Meclis'in yasa koyucu görevi kamu algısında en önde gelir. Federal devletin yasama sürecinde her ne kadar Eyaletler Meclisi ve federal hükümet de katkı sahibi olsalar da, nihai karar verici organ Federal Meclis'dir. Nitekim federal düzeyde hiçbir yasa Federal Meclis'in onayı olmadan karara bağlanıp yürürlüğe giremez. Yasama kapsamında merkezi önem taşıyan diğer bir konu bütçe mevzuatıdır. Federal Anayasa'nın 110. maddesine göre bütçe hazırlama yetkisi Federal Meclis'e verilmiştir. Meclis,

devletin tüm giderlerinin açıklanması zorunlu olan bütçe planlamasını yapar. Federal bütçenin görüşülmesi, yıllık planın yasaya bağlanması ve yerine getirilmesi Bütçe Komisyonu tarafından sürekli kontrol edilmek suretiyle, halkın temsilcisi Federal Meclis'in devletin gelir ve giderleri hakkındaki egemenliği güvence altına alınmıştır.

Meclis'in diğer bir işlevi, parlamenter hükümet sisteminde başta muhalefet tarafından yerine getirilen hükümeti kontrol etme görevidir. Bunun için bir dizi araçtan faydalanılır. Burada sadece Araştırma Komisyonları ve Büyük Soru Önergeleri örnek verilecektir. Muhalefetin bu araçları kullanabilmesi için, Federal Meclis'in içtüzüğü ve parlamenter uygulama kapsamında çeşitli azınlık hakları tanınmıştır. Azınlık, usul doğrultusundaki belli hakları sayesinde çoğunluğa karşı, usüle ilişkin belli kararları uygulamaya imkanlarına sahiptir.

Sayfa 8/9:
Genel Kurul Salonu'na bakış.

solda:
Hükümetin başının seçimi: Federal Meclis Başkanı Wolfgang Schäuble (CDU/CSU) Federal Şansölye Angela Merkel (CDU/CSU) ile and içme töreninde.

Parlamentonun “Ulusun Forumu” olarak da adlandırılmasına yol açan iletişim işlevi de önemlidir. Almanya Federal Meclisi çok sık yoğun kamuoyu ilgisi olan konuları ele alır. Özellikle geniş katılımlı görüşmelerde, seçim döneminin çok ötesinde önem taşıyan konu alanları tartışılır. Kamuya açık olan bu görüşmelerde farklı çözüm önerileri ve geleceğe yönelik bakış açıları, farklı açılardan ele alınır.

Federal Meclis, bu ana işlevleri ile bağlantılı görevleri yerine getirebilmek için bir içtüzük belirlemiştir. Federal Meclis’in konuya uygun ve hukuken sağlam sonuçlar elde etmesi için gereken usul yöntemleri, örneğin içtüzükte düzenlenmiştir: Genel Kurul görüşmeleri hangi kurallara göre gerçekleşmelidir? Yasa tasarıları ve diğer öneriler nasıl ele alınmalıdır? Bireysel başvuruları ne yapılmalıdır? Bir Anket Komisyonu’nun kurulmasını, ya da “Güncel Saat” uygulamasını kim talep edebilir?

Bunun ötesinde içtüzükte, milletvekilleri ve parlamento organlarının görevleri, hakları ve yükümlülükleri belirlenmiştir. Bunlar arasında parlamento temsil eden Federal Meclis Başkanı başta olmak üzere; bir yandan yönetici organlar bulunur. Federal Meclis Başkanı, Başkanvekilleri ve içtüzük anayasada güvence altına alınmıştır: Bunlar, Federal Anayasa’nın 40. maddesinde garanti altına alınmıştır ve de halk temsiliyetinin özerkliği ve yürütmeden bağımsızlığının araç ve sembolleridir.

Diğer yandan ise parti meclis grupları ve komisyonlar bulunur. Bunlar, parlamenter detay çalışmasını yaparlar. Meclis grupları parlamentonun siyasi birimleridir ve bir partinin aday olarak seçilmiş milletvekillerinden oluşurlar. Komisyonlar, parlamentonun konuya ilişkin birimleridir. Her biri, genellikle bakanlıkların yetki alanlarına göre dağılımı yapılan konuları ele almak üzere görevlendirilmiştir.

Bakanlıklara paralel yapılanmalarından ötürü komisyonlar, 19. seçim döneminin ilk aylarında oldukça geç kuruldular. Hristiyan Demokrat Birlik/Hristiyan Sosyal Birlik (CDU/CSU), Hür Demokrat Parti (FDP) ve Birlik 90/Yeşiller ara-

Anayasal güvence: Federal Meclis Başkanı ve Başkanvekilleri Federal Anayasa’da garanti altına alınmıştır.

sında başarısızlıkla sonuçlanan koalisyon görüşmelerinden sonra, CDU/CSU ve Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) arasındaki müzakerelerin de yine uzun bir zaman alması ve hükümetin kurulması ancak Angela Merkel'in 14 Mart 2018 tarihinde Şansölye seçilmesi ile tamamlanmış olduğundan, arada geçen zaman için Federal Meclis tarihinde ikinci kez bir Ana Komisyon kurulmuştur. Ana Komisyon üyeleri, Federal Meclis'te temsil edilen 6 parti meclis grubu üyelerinin tamamının içinden ve parlamentodaki sandalye dağılımına göre seçilen 47 milletvekilinden oluşmuş; Başkanlık, oy hakkı olmayan Federal Meclis Başkanı ya da Başkanvekili tarafından üstlenilmiştir. Ana Komisyon'un, yeni hükümet kurulana kadar ihtisas komisyonlarının işini üstlenip, yasa tasarıları ile dilekçeleri görüşmesi öngörülmüştür. 19. Almanya Federal Meclisi'nin 31 Ocak 2018 tarihinde kurulması ile birlikte Ana Komisyon feshedilmiştir.

Federal Meclis; kurullarında, Genel Kurul'da karar verilmesi amacıyla; başta yasama olmak üzere çoğu kez son derece zorlu ayrıntıları ele alan, uzman milletvekillerinin görev aldığı bir çalışma parlamentosudur. Fakat Federal Meclis aynı zamanda, Genel Kurul görüşmelerinde, kamuya açık bir şekilde, siyasi sorunların tartışıldığı ve değerlendirildiği bir konuşma meclisidir. Bu konuşmalar kamuoyuna hitap eder ve vatandaşların parlamentodaki farklı siyasi program ve tasarımlar hakkında bilgilenmelerine yararlar.

Federal Meclis Almanya Federal Cumhuriyeti demokrasisinin merkezidir. Eski Federal Meclis Başkanı Norbert Lammert'in seçilmesinin ardından, 18 Ekim 2005'de, 16. Almanya Federal Meclisi'nin kuruluş toplantısında dediği gibi: "Demokrasinin kalbi burada atar; ya da atmaz."

“Almanya Federal Meclisi Milletvekilleri genel, doğrudan, serbest, eşit ve gizli oyla seçilirler.” Federal Anayasa’nın 38. maddesinde belirlenen ilke budur ve Almanya Federal Cumhuriyeti’nin seçim mevzuatı da buna uyar. Almanya Federal Meclisi’ne milletvekili seçimleri çoğunluk ve nisbiyete göre olan seçim sistemlerinin bileşiminden oluşan bir seçim mevzuatına göre yapılır. Seçim Yasası uyarınca (belli özel düzenlemeler dışında) 598 milletvekili olan Federal Meclis üyesinin yarısı 299 seçim bölgesinden ve nisbi çoğunluğa göre seçilmiştir. Seçim bölgesinde birinci oyların en çoğunu alan doğrudan milletvekili seçilir. Üyelerin diğer yarısını seçmenler şahıslara değil parti için verilen ikinci oyları ile seçerler. Partiler bunun için her bir eyalette eyalet listeleri hazırlar. Partinin eyalet genelinde aldığı ikinci oy oranı, eyaletten Federal Meclis’e çıkardığı milletvekili sayısını belirler. Bir parti-

“Halkın tamamının temsilcileri”: Milletvekilleri

nin doğrudan seçilen milletvekili sayısı ikinci oy üzerinden hak kazandığı milletvekili sayısından fazla ise milletvekili fazlası oluşur. Bu durumda, Federal Meclis'teki milletvekili sayısı 598'i geçer. 2013'te kararlaştırılan seçim sistemi değişikliğinden sonra, fazla milletvekili sayısı elde eden partilerle diğerleri arasında bir denkleştirmeye gidiliyor. Bu şekilde, her bir partinin çıkardığı milletvekili sayısının, ikinci oylar üzerinden edindikleri sonuçla uyumlu olması sağlanıyor. Bu nedenden ötürü, 19. Almanya Federal Meclisi'nde 46 fazla milletvekili ve denkleştirme üzerinden hak kazanan 65 milletvekili ile birlikte toplam 709 milletvekili bulunuyor.

Bir sürü küçük partinin meclise girerek karar verme süreçlerini önemli derecede zorlaştırmaya da hatta engellemesini önlemek için yüzde beş engeli diye adlandırılan bir kota konulmuştur. Almanya genelinde ikinci oyların yüzde beşinden az oy alan partiler sandalye dağılımında dikkate alınmazlar. Böyle bir parti adına aday olup seçim bölgesinde doğrudan seçilen adaylar elbette yine de milletvekili olur. Bu partinin üç ya da daha fazla aday doğrudan seçilirse, parti Almanya genelinde aldığı ikinci oylar ile yüzde beşin altında kalmış olsa da, ikinci oyları milletvekili dağılımında dikkate alınır.

Seçme ve seçilme hakkı için reşit olmak ve Alman vatandaşlığı aranır. En azından 18 yaşında olup Alman vatandaşı olanlar seçimlere sadece seçmen olarak değil, bir parti adına olmadan bağımsız milletvekili adayı olarak da katılabilirler. Sadece, adaylıklarını koydukları seçim bölgesinden, oy hakkı olan 200 kişinin imzasını almaları gereklidir. Fakat bu tür adaylar fiilen herhangi bir rol oynamazlar. Adaylar genelde bir parti üyesi olup partilerin yerel ve bölge genelindeki birimleri tarafından sözkonusu seçim bölgesi için eyalet listelerinde sıralandırılırlar. Adayların çoğu yıllarca parti birimlerinde görev alıp mücadele vermiş ve ilçe ya da il ve eyalet meclislerinde üye olarak deneyim kazanmış parti üyeleridir. Eyalet listesindeki sıralama partilerin eyalet teşkilatlarında yapılan oylama sonucunda belirlenir. Adayların ve milletvekillerinin fiilen partilere olan bu bağı Federal Anayasa'nın 21. maddesinde öngörülmüştür: "Partiler halkın siyasi irade oluşumuna katkıda bulunurlar."

Demokrasiye birlikte şekil vermek: Genel seçimlere katılarak seçmenler, Federal Meclis'te çıkarlarını hangi milletvekilleri ve partilerin temsil edeceklerine karar verirler.

Parti üyeliği, milletvekillerinin Anayasanın 38. maddesinin ifade ettiği gibi “görev ve talimatlarla bağlı olmadıkları” konusunda herhangi bir değişikliğe yol açmaz. Parti ve parti meclis grubu üyeliği yolu ile milletvekili, parti ve grup üyeleri ile paylaştığı siyasi bir programı temsil ettiğini herkes tarafından görünür kılar. Kararlarını her bir münferit durumda ve diğer parti ve grup üyeleri ile uyumlu ve ortak siyasi programları kapsamında verecektir. Fakat lehlerine karar verilmesi için kendisini bağlamak isteyen çıkar grupları, şirketler ya da özel şahıslardan görev almayacaktır. Elbette milletvekili, özellikle kendi seçim bölgesinin çıkarlarını gözetecidir. Ama bu durumda herhangi bir münferit çıkarı değil, seçim bölgesinin tüm sakinlerinin çıkarlarını temsil eder; sadece kendi seçmenlerinin değil. Anayasa’nın 38. maddesinde yazılı olduğu gibi “halkın tamamının temsilcisidir.” Fakat bu, Federal Meclis’in birleşiminin Almanya Federal Cumhuriyeti halkının sosyal ve mesleki yapısını yansıtmak zorunda olduğu anlamına gelmez. Federal Meclis’in sosyal yapısı Federal Almanya’nın sosyal yapısından oldukça farklıdır. Almanya’da yaş ortalaması 44 iken,

federal milletvekillerinin yaş ortalaması 50 gibidir. Federal milletvekillerinin çoğu yüksek öğrenim görmüştür. Almanya toplam nüfusunun yüksekokul mezunu oranı ise beşte birin altındadır. Parlamentoda birçok meslek grubu temsil edilmektedir. Aralarında zanaatkarlar, gazeteciler, ev hanımları ve şarap üreticileri bulunur. Nüfusa oranla çok fazla temsil edilen grup ise milletvekillerinin yüzde 25’ini oluşturan devlet memurları ile yüzde 29,5’ini oluşturan serbest meslek sahipleridir. Halbuki toplam nüfusun sadece yüzde ikisi serbest çalışan ya da kendi işini kuranlardan oluşmaktadır. Yaşamın tüm alanlarındaki yasal düzenlemelerin oldukça zorlu bir yapıya sahip olmalarından ötürü, milletvekilliğinde başarılı olmak açısından, hem hukuki temel bilgi ve ayrıntılara hakim olmak, hem de devlet ve toplum yapısında bir çok eylem ve faaliyet alanında ekonomik ve sosyal çerçeve şartlar hakkında genel bilgi sahibi olmak neredeyse şarttır. Bu nedenden ötürü, milletvekillerinin okudukları dallar bakımından ağırlığın hukuk, ekonomi ve sosyal bilimlerde olması doğaldır. Ama birinci şart, elbette bu siyasi profesyonellerin tek tek çıkar gruplarını temsil etmeyi değil, toplum yararını görev edinmeleri; uzmanların ayrıntılarda yatan bilgilerini dinlemeye ve onlara danışmaya hazır olmalarıdır.

Ancak merkezi bir noktada önemli bir denge-
sizlik söz konusudur. Geçtiğimiz onlarca yıl
boyunca milletvekilleri arasındaki kadın oranı
her ne kadar tutarlı bir artış göstermiş olsa da,
en son artıştan sonra, şu anda yüzde 37,3'ten
yüzde 30,9'a bir gerileme olmuştur. Dolayısıyla
Almanya nüfusunun yüzde 50'sinin üzerinde
olan kadın oranı ile kıyaslandığında, bunun
çok altında kaldığı görülmektedir.

“Tam gün çalışmanın” ötesinde: Seçim bölgesi ile Berlin arasında

Federal Anayasa Mahkemesi 1975'te verdiği ve
çok yankı uyandıran bir kararında federal mil-
letvekilliği görevinin “tam gün çalışma” oldu-
ğunu tesbit etmiştir. Ama, bununla da bitmiyor:
Farklı araştırma ve değerlendirmelere göre me-
sai saatleri, seçim bölgesinde haftada 60 saat,
Berlin'de ise 70 saat çalışıldığı ortaya koyu-
yor. Çünkü, federal milletvekillerinin aslında
iki işyeri oluyor: Yılda 20-22 oturum haftası sı-
rasında Berlin'de; yılın geri kalan bölümünde
seçim bölgelerinde çalışıyorlar. Seçim bölgele-
rindeki çalışma, seçmenlerle olan bağ açısın-
dan önemlidir. Milletvekili, kendisine bu yetki-
yi veren ve yeniden seçilmek için ihtiyacının

olduğu seçmenlerin güvenini hak etmek ister.
Resmi makamlar, şirketler, dernekler ve birlik-
ler, kiliseler, yurttaşlık girişimleri ve yerel ba-
sın milletvekilleri ile temaslarını sürdürmek
isterken; milletvekili de elbette bu temasları
korumak ve bu şekilde hem seçim bölgesinden
gelen önerileri ve dilekleri bizzat öğrenmek,
hem de Berlin'den kendi faaliyetlerine ilişkin
haber vermek ister.

Temasların sürdürülmesi ve fikirlerin paylaşı-
lması oldukça yoğun zaman ayrılmasına ve
kişisel çabaya ihtiyaç duyar. Milletvekilinden,
bilgilendirici toplantılara ya da kutlama etkin-
liklerine katılarak, en azından bir selamlama
konuşması yapması beklenir. İşletme ziyaretleri
ve değişik kültürel etkinlikler kadar, seçim böl-
gesindeki ofisinde bireysel görüşmeler ve seç-
menlere ayrılan görüşme saatlerinin yanı sıra,
gelen tüm yazışmalara da cevap vermek millet-
vekilinin olağan programının bir parçasıdır.
Bütün bu işler, seçim bölgesi ofisindeki çalışan-
ları gereken hazırlıkları ve çalışmaları yapma-
dan pek mümkün olmazdı.

Seçim bölgesinde: Milletvekilleri
hemen hemen yılın yarısını
seçim bölgelerine ayırırlar;
burada Sven-Christian Kindler
(Birlik 90/ Yeşiller) seçim bölgesin-
den insanlarla buluşmasına kek
getiriyor.

Milletvekili elbette partisinin yerel ve bölgesel birimlerinin ve genellikle aday adayı olup da daha sonra, milletvekili seçilmeden çok önce üyesi olduğu taşra teşkilatının yönetim kurullarının toplantılarına katılır. Buralarda kendisinden, birinci elden, Berlin'deki ve ülke politikasındaki gelişmeler hakkında bilgi almak istenir. Diğer yandan, milletvekili de elbette bölgesinden ve yerel parti arkadaşlarının dilek ve önerilerini, elinden geldiğince Berlin'deki çalışmalarda dikkate almak ister.

Milletvekili, Pazar akşamı ya da Pazartesi sabahı seçim bölgesinden yola çıkması ile birlikte Berlin çalışma haftasına başlamış olur. Pazartesi öğleden sonraları parti meclis gruplarının yönetim kurulları, çalışma grupları ve benzeri oluşumlar toplanır. Akşamları sıklıkla eyalet grupları bir araya gelir. Salı öğleden önce tekrar çalışma grupları ve çevreleri bir araya gelir; öğleden sonra parti meclis grubu toplanır. Çarşamba öğleden önce Komisyonlar toplanır; Çarşamba öğlen Genel Kurul oturumları başlar. Perşembe tam gün Genel Kurul oturumuna ayrılmıştır. Oturum sabah saat 9:00'da başlar ve çoğu zaman akşam geç saatlere kadar devam

eder. Cuma günü de öğleden sonrasına kadar Genel Kurul oturumuna ayrılmıştır. Oturumlar arasında gayri resmi görüşmeler olur. Gazetecilerle buluşulur, federasyon temsilcileri dinlenilmek ister, seçim bölgesinden gelen ziyaretçiler karşılanır ve en nihayetinde oturum haftası öncesinde gelen yazışmalar ve sorular yanıtlanır. Çalışma grupları, parti meclis grubu, Komisyon ve Genel Kurul toplantılarına hazırlanmak için Federal Meclis yayınlarının incelenmesi, raporların hazırlanması ve Genel Kurul'da yapılacak olan konuşmaların yazılması gerekir. Bütün bu işler, Berlin'de de milletvekilinin ofisinde gereken hazırlık ve desteği sunan çalışanlar olduğu için mümkün olur.

İçtüzüğün 13. maddesinin 2. fıkrasında "Almanya Federal Meclisi üyeleri Federal Meclis çalışmalarına katılmak zorundadır" denmiştir. Oturum haftasının her günü milletvekilinin imza atması gereken bir yoklama listesi tutulur. Listeye kaydını yapmayan milletvekilinin, o gün için izinli de değilse, Milletvekili Yasası'nın 14. maddesi uyarınca günlük götürü gider tazminatından 100 avro kesilir; Genel Kurul toplantıları olan günlerde ise 200 avro kesilir. Milletvekili listeye kaydını yapmış ama ismen yapılan oylamada yoksa, gider tazminatı yine kesintiye uğrar.

Berlin'de: Milletvekillerinin iş günü oturumlar, dinlemeler ve basın görüşmeleri ile geçer. SPD parti meclis grubunun toplantı salonunun bulunduğu kattan bir görüntü.

“Parlamentoda yapılan çalışmanın karşılığının ödenmesi”:

Tazminat, makam donanımı ve yan işler

Milletvekillerinin aldığı aylık ödeme “parlamentoda görülen işin ödemesidir” der Federal Anayasa Mahkemesi 1975 yılında verdiği “milletvekili maaşı” kararında. Bu ödeme “milletvekillerine, bağımsızlıklarının güvence altına alınması için ve kendileri ve ailelerinin ekonomik geçim güvencesi olarak, parlamento üyelikleri boyunca bağlanır.” Bu tesbit, Anayasa’nın “Milletvekillerinin uygun ve bağımsızlıklarını güvence altına alan bir tazminat alma hakkı vardır.” diyen 48. maddesini daha net ifade ediyor. Federal Anayasa Mahkemesi, federal milletvekilliği görevinin artık uzun zamandır bir yan iş olmadığını vurgulamak üzere, kendisini bu açıklamayı yapmak zorunda hissetmiştir. Mahkeme zaten daha önceki bir kararında “Federal Almanya genelinde milletvekilliği, işgücünü tam kapsamlı olarak talep eden bir meslek haline dönüşmüştür.” şeklinde bir açıklamada bulunmuştu.

Mahkeme, bunun karşılığında yapılan ödeme de elbette hem federal milletvekilliği mesleğinin beraberinde gelen “sorumluluk ve yükün”, hem de bu mevkinin Almanya Federal Cumhuriyeti’nin anayasal düzeninde taşıdığı önemin hakkını vermelidir, demiştir. Yani; demokratik seçimler sonucunda halkın vekili olarak haftada 60-70 saat arasında çalışan herkese buna uygun ödeme yapılmalıdır, denmektedir. 1977’de çıkan milletvekili yasasında öngörülen düzenleme Federal Anayasa Mahkemesi’nin bu tesbitine uymaktadır. “Milletvekili tazminatı”nın ne kadar olacağını belirlemek için federal mahkemelerde görevli hakimlerin ve nüfusları 50.000 ile 100.000 arasında olan orta büyüklükteki bir şehrin belediye başkanları ve büyükşehir belediye başkanlarının aldığı maaşlar kıstas alınmıştır. Milletvekilleri 1977’den bu yana, bir çok defa uyguladıkları “sıfır zam” yöntemiyle bir artıştan feragat ettikleri için, bağlanan ödeme uzun bir süre, kıstas alınan kesimlerin gelir artışının gerisinde kalmıştı. 2007 yılı itibarıyla yapılan çeşitli ayarlamalar sonucunda, 1 Temmuz 2018 itibarıyla, diğer gelirlerde de olduğu gibi vergiye tabi olan 9.780 avro kadar brüt gelir elde etmektedirler.

Federal milletvekilliği yetkisini kazanan, dolayısıyla da tam zamanlı bir işe başlamış olan herkes genelde, o zamana kadar yapmış olduğu işi bir kaç yıllığına bırakmak zorunda kalır. Bir, iki, ya da üç seçim döneminden sonra eski mesleklerine geri dönen milletvekilleri, yıllarca ara verdikten sonra eski işlerine yeniden dönüş, hatta yeni bir işe başlama sürecinin ancak adım adım üstesinden gelebileceklerdir. Bu nedenle, Federal Meclis'ten ayrılan milletvekilleri, mesleki açıdan yeniden uyum sağlayabilmelerini güvence altına almak amacıyla bir geçiş dönemi parası alırlar. Federal Meclis üyesi olunan her yıl başına güncel olan aylık milletvekili tazminatına eşdeğer bir tutar ödenir. Dolayısıyla ödeme, bir seçim döneminden sonra ayrılanlara dört ay yapılır, üst sınır 18 aydır. İkinci aydan sonra eski milletvekilinin tüm gelirleri geçiş dönemi parasından düşülür. Milletvekillerinin ayrıca yaş itibariyle tazminat alma hakları vardır. Yaş itibariyle tazminat ödemesi, milletvekili olunan süre kapsamında meslek hayatına ara verilince, emekli sigortasında oluşan süre ve dolayısıyla hak kaybına karşılık olarak düşünülmüştür. Yaş itibariyle tazminat hakkı parlamentoya bir yıl üye olunmasıyla birlikte doğar. Miktarı, milletvekili

tazminatının güncel aylık tutarının yüzde 2,5'i oranında olup, bir yıllık asgari üyelik süresine eklenen her bir ay için yüzde 2,5 oranında artış gösterir. 27 yıl üyelik sonunda mümkün olan üst sınır yüzde 67,5 olup, ödeme hakkı 67 yaş doldurunca elde edilir. Bu şahsi gelir ve aylıkların yanısıra milletvekilleri, makamlarının donanımı için ödeme ve aynı yardım alırlar. Bu kapsamda, milletvekili olarak yapmak zorunda kaldıkları ek masrafları karşılamak üzere, vergiden muaf götürü bir meblağ alırlar. Ayrıca seçim bölgelerinde ofis tutma ve işletme masrafları, Berlin'de tuttıkları ikinci konut kirası ve bağlantılı masraflar, seçim bölgesindeki seyahat masrafları, temsili masraflar ve diğer milletvekili konumlarından kaynaklanan maliyetler bu şekilde karşılanır. Toplam tutar her yıl, genel geçim maliyetinin artışına göre ayarlanır. Sağlanan götürü meblağ, 1 Ocak 2018 itibariyle ayda 4.300 avro kadardır. Makam donanımı, milletvekili ve çalışanlarının Berlin'deki ofislerinin donanımı, Almanya genelinde ücretsiz tren bileti, Berlin'de Federal Meclis'in resmi makam araç ve şoför hizmetlerinden yararlanılmasını içerir. Bunun dışında Federal Meclis'in ortak bilgi ve haberleşme sistemlerinden parlamentonun bilimsel araştırma ve danışma hizmetlerine kadar birçok bilgi ve bilişim hizmeti kullanıma sunulur.

Her milletvekili seçim bölgesi ofisinde ve Federal Meclis ofisinde personel çalıştırabilir. Bunun için her milletvekiline personel bütçesi adı altında ayda toplam 21.500 avro ayrılmıştır. Personel maaş ve gider muhasebesi Federal Meclis idaresi tarafından üstlenilir.

Bu yardımlar karşısında elbette yükümlülüklerin de yerine getirilmesi gereklidir. Federal milletvekilleri mevkilerinin yanısıra üstlendikleri faaliyet ve görevlerin tamamını Federal Meclis Başkanı'na bildirmek zorundadırlar. Milletvekili yasası bunu böyle şart koşar ve içtüzüğün bir parçası olan "Milletvekillerinin Davranış Kuralları" da bunu tüm ayrıntıları ile böyle düzenlemiştir. Bu bilgiler Federal Meclis'in Resmi El Kitabı ve internet sayfasında, milletvekillerinin özgeçmişleri ile birlikte yayınlanarak sürekli güncellenir. İşletmelerde, kamu kurum ve kuruluşlarında, dernekler, birlikler ve vakıflarda yürütülen faaliyet ve görevler ile sermaye veya özel şahıs şirketlerine olan iştirakların tamamı bildirilmek zorundadır. Bu faaliyetlerden, görevlerden ve iştiraklardan edinilen gelirlerin ayda 1.000 avro ya da yılda 10.000 avro tutarını aştığı her bir durum için tek tek bildirilmesi zorunludur.

Geliri olmayan ve birçoğu özellikle dernek, birlik ve vakıflarda gönüllü olan faaliyet ve görevlerin de tamamı yayınlanır. Önemli olan, milletvekillerinin mevkileri ve mevkilerinin

yanısıra üstlendikleri faaliyet ve çıkar bağlantıları ve muhtemel çıkar çatışmaları hakkında seçmenlerin bir fikir edinmeleridir. Belli faaliyetleri gizli tutan ya da doğru olmayan bilgiler vererek bilgilendirme yükümlülüğünü ihlal eden milletvekili, Federal Meclis'in Başkanlık Divanı tarafından yapılan titiz bir inceleme sonrasında, tutarı yıllık milletvekili tazminatının yarısına kadar varan bir para cezasına çarptırılabilir.

Milletvekili yasasında "Milletvekili mevkiinin yanısıra mesleki ya da diğer tür faaliyetlerin üstlenilmesi prensip olarak mümkündür.", diye yazar. Bu, özellikle de kendi işini kurmuş ya da serbest çalışanlar açısından, milletvekili görevlerinden sonra mesleklerine geri dönüşü kolaylaştıran faaliyetler sözkonusu olduğunda, gerçekten de anlamlı olabilir. Fakat burada önemli olan, milletvekili yasasının şu açıklamasıdır: "Federal Meclis üyesinin faaliyetinin odak noktası milletvekilliği görevinin yerine getirilmesidir."

54 metrekare demokrasi: Milletvekilleri ve çalışanları için mobilyalı hazır ofisler mevki donanımına dahildir.

Federal Meclis her bir seçim döneminin başındaki ilk kurucu oturumunda Federal Meclis Başkanı'nı seçer. Parlamentonun hizmet süresi en uzun olan üyesi, kurucu oturumu yönetir. Bunun için geçici bir içtüzüğe ihtiyaç olur. Genellikle bir önceki seçim döneminin içtüzüğü onaylanır ve oturum seyrinde yeni seçim döneminin de içtüzüğü olarak kabul edilir. Hizmet süresi itibariyle “en yaşlı” parlamento üyesine, kendisinin geçici olarak tutanak tutmakla görevlendirdiği katipler destek olur. Hizmet süresi itibariyle Başkanlık yapan millevekilinin bu mevkideki son icraatı, Federal Meclis'in yeni seçilen Başkanı'na seçimi kabul edip etmediğini sormak olur. Ardından Federal Meclis Başkanı Başkanlığı devralır ve Başkanvekili seçimini yönetir.

Başkan ve Başkanvekillerinin seçimi üstü örtülü oy pusulaları ile, yani gizli yapılıdır. İchtüzükteki düzenleme “Federal Meclis üyelerinin çoğunluğunun oyunu alan seçilmiştir.”, der. Federal Meclis Başkanı seçiminin neredeyse her zaman rahat geçmesini, adayı en güçlü parti meclis grubunun önermesi şeklindeki yazılı olmayan

“Başkan Federal Meclis'i temsil eder”:

Federal Meclis Başkanı, Başkanlık Divanı ve İhtiyar Heyeti

kurala borçluyuz. Parlamentonun bu geleneği Weimar Cumhuriyeti Reichstag parlamentosu zamanında başlatılmıştır. Parti meclis grupları, kurucu oturum öncesi gruplar arası görüşmelerde gündem akışını tek tek ele alarak, Başkanvekillerinin seçilme süreci de dahil anlaşma sağladılar. 1994 yılı itibarıyla her parti meclis grubunun, Başkanlık divanında en azından bir Başkanvekili ile temsil edilme hakkı vardır. Aynıısı Başkan'ı çıkaran en güçlü parti grubu için de geçerlidir. İkinci büyük parti grubunun Başkanvekillerinden biri, Başkan'ın katılamadığı durumlarda onu temsil eder. Başkan ve Başkanvekilleri seçim döneminin tamamı için seçilirler ve seçimle yerlerinden alınamazlar. Bu uygulama, Başkan'ın oturum yönetimi ve görevi başında tarafsız olmasına katkı sağlar. Sözlerinin kesilmesi, ya da oturumdan men edilme ve benzeri rahatsızlık veren yaptırımlara maruz kalan meclis gruplarının, Başkan'ı, görevden alınmasını oylamaya sunma gibi talepleri ile baskı altına alma tehlikesi yoktur. Bu özellikle de Başkan, azınlığın haklarını çoğunluğa karşı ya da bir bütün olarak Federal Meclis'in haklarını hükümete karşı savunduğu durumlarda önemlidir.

Federal Meclis Başkanı parlamentonun tamamının temsilcisidir. İçtüzükte yazdığı gibi, "Başkan Federal Meclis'i temsil eder." Bu temsilin kamu hukuku açısından ve siyasi bir anlamı vardır. Kamu hukuku açısından, Federal Meclis Başkanı Federal Cumhurbaşkanı, Şansölye ve federal bakanlara yemin ettirirken, icraatı parlamento adınadır. Parlamentonun temsilcisi olarak diğer en üst düzey federal mercilerle olan her türlü yazışmanın göndereni ve alıcısıdır. Federal Meclis kararlarını yazar ve iletir. Siyasi olarak, Federal Meclis Başkanı en üst anayasa organları arasında tek doğrudan demokratik meşruiyet sahibi olan organın temsilcisidir. Federal Anayasa Mahkemesi'nin bir kararında ifade etmiş olduğu gibi, bir bütün olarak "parlamentonun sembolik ve resmi olarak kişiselleştirilmesidir." Bunun doğal sonucu, Federal Meclis Başkanı'nın devlet protokolünde Federal Cumhurbaşkanı'ndan sonra hemen ikinci sırada yer almasıdır.

Devletin ikinci adamı: Federal Cumhurbaşkanı'ndan sonra Federal Meclis Başkanı Wolfgang Schäuble (CDU/CSU) Almanya Federal Cumhuriyeti devlet protokolü sıralamasında baştan ikinci gelir.

Federal Meclis Başkanlığı makamı, 1954’de Eugen Gerstenmeier Meclis Başkanı olurken Başkanvekili Carlo Schmid (SPD) tarafından söylendiği gibi, “Almanya Federal Cumhuriyeti’nde resmi görev sıralamasında baştan ikincidir.” Devlet protokolündeki bu yüksek konumu ve Federal Meclis Başkanı’nın “Meclis’in haysiyetini” koruma görevine uygun olarak; Başkan, Genel Kurul Salonu’na girdiğinde, salonda hazır bulunanlar ayağa kalkar ve Başkan yerini alana kadar ayakta dururlar.

**“Adil ve tarafsız”:
görevli Başkan oturum yöneticisidir**

Başkan’ın merkezi ve kamuoyu nezdinde başta gelen görevlerinden biri parlamento oturumlarının yönetimidir. Başkan bu görevi Başkanvekilleri ile paylaşır. Başkanlık Divanı üyeleri genellikle dönüşümlü olarak, iki saatte bir görevi birbirlerinden devralırlar. Oturum başkanı “görevli Başkan” olarak anılır. Görevli Başkan olan Başkanvekilleri Başkan ile aynı yetkilere sahiptir.

Görevli Başkan oturum yönetiminde birlikte oturum yönetim kurulunu oluşturduğu iki katip tarafından desteklenir. Oturum esnasında, aynı şekilde dönüşümlü çalışan katipler Başkan’ın sağında ve solunda otururlar. İki katibin biri çoğunluğu oluşturan parti meclis grubundan, diğeri muhalefettendir. Söz almak isteyenleri not alır, konuşmacı listesi hazırlar ve oylama sonuçlarını tesbit ederler. Katipler seçim dönemi başında parti meclis gruplarının büyüklüğüne göre, gruplarınca belirlenen ve seçim döneminin ilk oturumlarından birinde Genel Kurul’da seçilen milletvekilleridir. 19. Seçim döneminde bu görev 62 milletvekili tarafından paylaşılmaktadır.

Görevli Başkan oturumu açar ve kapatır. Gündem maddelerini duyurur ve söz hakkını verir. Seçimleri ve oylamaları yönetir ve katiplerle birlikte sonuçları tesbit eder. İçtüzük kapsamında dilekçe vermek, tartışmaya ya da oylamaya sunmak istedikleri bir açıklamada bulunmak, bir ara soru sormak ya da ara yorumda bulunmak üzere söz almak isteyen milletvekillerini dikkatle takip etmesi gerekir. Ayrıca konuşma sürelerinin geçirilmemesini kontrol eder. Konuşma süresi sona yaklaşan konuşmacıyı uyarır. Son raddede konuşmacının sözünü bile kesebilir.

Oturum yönetimi: Görevli Başkan ve iki katip üye Federal Meclis oturumlarında oturum başkanlığını oluştururlar. Burada (soldan sağa) Ulla Ihnen (FDP), Federal Meclis Başkanyardımcısı Petra Pau (Sol Parti) ve Gülistan Yüksel (SPD); kürsüde Nicole Gohlke (Sol Parti), önde stenografların sırası.

Oturum yönetiminin büyük sanatı tartışma esnasında, ortam kızıştığı zaman ortaya çıkar. Görevli Başkan o zaman, her sözü tartmak yerine, tavrını verimli bir siyasi tartışmayı devam ettirmekten yana kullanmaya hazır olup olmadığını karar vermek zorundadır. Aslında haklı uyarılardan vazgeçmek, gergin ortamların yumuşamasını sağlayabilir. Başkan isterse, aradaki sataşmaları “bilinçli olarak duymazdan” gelebilir; tıpkı Federal Meclis Başkanı Hermann Ehlers’in Şubat 1954’te bazı disiplin uyarılarında bulunmayarak tartışmanın devam etmesini sağlamış olduğu oturumda, Meclis’in alkışları arasında açıkladığı gibi. Fakat Başkan, nizam yetkisi kapsamında çeşitli tedbirler de alabilir. Nitekim bu tedbirleri almadan önce konuşmacıyı ya da arada seslenenlerin dikkatini yatıştırıcı bir şekilde hararetli açıklamalarla kırıncı ya da hatta hakarete varan açıklamalar arasındaki ince çizgiye çekme imkanını da kullanacaktır.

Görevli Başkan “görüşme konusundan sapan bir konuşmacıyı konuya dönmek üzere uyarabilir.” Federal Meclis’in düzenini ya da haysiyetini ihlal eden her milletvekilini adını vererek uyarabilir. Sözkonusu ifadeler, bir ya da birden fazla milletvekilini, ya da hükümet temsilcilerini küçük düşürücü, kırıncı ya da hakaret edici olanlardır. Bir konuşmacı konuşması esnasında üç kere konuya sadık kalmak üzere uyarılır ya da nizama çağrılırsa Başkan, ikinci uyarısında üçüncü bir ihtar ya da nizama çağırmanın sonucuna dikkati çektiikten sonra ilgili milletvekilinin sözünü kesmek zorundadır ve tartışmanın devamında kendisine tekrar söz hakkı veremez.

Nizamın ya da haysiyetin “sadece küçük olmayan” ihlali durumunda 1.000 avroya kadar bir para cezası verilebilir. “Nizamın kaba ihlali” durumunda ise Başkan, Federal Meclis’in bir üyesini oturumdan men edebilir ve salondan çıkartabilir. Başkan men etme süresini 30 oturum gününe kadar genişletebilir. Men etme süresinin uzatılması tehlikesi, özellikle de ilgili milletvekili Başkan’ın yaptığı salonu terketmesi talebini hemen yerine getirmezse sözkonusudur. Genel Kurul Salonu’nda “rahatsız edici huzursuzluk olursa” Başkan oturuma ara verebilir; sesini duyuramıyorsa da, ara verdiğinin işareti olarak Başkanlık koltuğundan kalkar.

Almanya Federal Meclisi'nin tarihinde şimdiye kadar sadece 18 olayda oturumdan men etme yaşanmıştır (en son 17. Seçim döneminde), onbir kere ise hepsi 1. seçim döneminde (1949–1953); en son 14. seçim döneminde olmak üzere toplam beş kez oturuma, rahatsız edici huzursuzluk nedeniyle ara verilmiştir. Anılan disiplin tedbirlerine karşı ilgili milletvekili bir sonraki Genel Kurul oturum gününe kadar yazılı olarak itirazda bulunabilir. İtirazın gerekçelendirilmesi zorunludur. Genel Kurul görüşme yapmadan itirazla ilgili kararını verir. Oturumdan menetme kararlarının neredeyse hepsine karşı itiraz edilmiş, fakat itirazların tamamı reddedilmiştir.

“Oturuma katılan ve Federal Meclis üyesi olmayanlara” karşı disiplin tedbirleri alınması gerektiğinde görevli Başkan'ın özel hassasiyet göstermesi gerekli olur. İçtüzükteki bu ifade Eyaletler Meclisi ve federal hükümet üyeleri ve dinleyicilere ilişkindir. Federal hükümet üyeleri genellikle federal milletvekili yetkisine sahiplerdir. Fakat hükümete ayrılan sırada yer almışlar ya da hükümet adına konuşuyorlarsa, parlamento üyesi sayılmazlar. Gerçi içtüzük bu kişileri de Başkan'ın disiplin yetkisi altında ele alır; fakat disiplin yetkisinin uygulamasına bu durumlarda dar bir sınırlama getirilmiştir.

Çünkü bir yandan içtüzük sadece Federal Meclis üyesi özellikleri ile oturuma katılanlar için geçerlidir; diğer yandan ve daha da önemlisi; hem federal hükümet hem de Eyaletler Meclisi üyelerinin her zaman, Federal Anayasa'da güvence altına alınmış olan “Federal Meclis ve Komisyonlarının oturumlarının hepsine katılım haklarına” dayanabilecekleri ve “daima dinlenilmeleri” gerektiği gerçeğidir. Dolayısıyla kendilerine konuya gelme uyarıları, sözü kesme ve oturumdan men etme yaptırımlarını uygulamak imkansızdır. Fakat Başkan oturumu nizamaya uygun yönetim hakkına dayanarak, bir hükümet temsilcisinin sözünü her zaman keserek parlamenterliğe uymayan ifadelere karşı dolaylı bir nizamaya çağrı uyarısında bulunabilir: “Sayın Bakan, bu söylediklerinizi milletvekili olarak söylemiş olsaydınız size nizamaya çağrı uyarısında bulunmuş olurdum.”

Federal Meclis’de gürültü kopuyor: Hizmet yılına göre Başkan Paul Löbe (SPD) 13 Haziran 1950’de, (KPD hariç) tüm parti gruplarının, Doğu sınırı sorununa ilişkin bir ortak açıklamasını okuduktan sonra KPD-Parti Grubu Başkanı Max Reimann, kürsüden ayrılmayarak oturumun görüşmeli olmasını zorla sağlamak istiyor. Reimann bunun üzerine 30 oturum gününden men ediliyor.

Genel Kurul toplantılarını tribünlerden izleyen dinleyiciler davranışlarından ötürü parlamentonun haysiyetini zedelerlerse Başkan, Anayasa'nın Federal Meclis'in tüm binalarında kendisine tanımış olduğu söz sahipliği temelinde müdahalede bulunabilir. Dinleyicileri Genel Kurul Salonu'ndan çıkartabilir ve rahatsız edici huzursuzluk veren önemli durumlarda da tribünlerin boşaltılması talimatını verebilir. Son raddede ise, yine Anayasa'nın kendisine tanımış olduğu kolluk işlerini yönetme gücünü kullanabilir. Federal Meclis Başkanı "Almanya Federal Meclisi emniyet müdürlüğünün emniyet genel müdürüdür." Kamu güvenliği ve nizamını koruma görevini yerine getirmesi için Almanya Federal Meclisi polis ve güvenlik birimi hizmetindedir. Başkan ihtiyaç üzerine ilaveten Berlin Polis Teşkilatı'nın polis güçlerini talep edebilir. Bunlar, Almanya Federal Meclisi güvenlik alanında Başkan'ın talimatlarına uymak zorundadırlar. Polis ve savcılık da ancak Başkan'ın izniyle Federal Meclis binaları içerisinde faaliyet gösterebilirler. Federal Meclis Baş-

kanı'nın polis şefliği rolü ilk bakışta şaşırtıcı olabilir, fakat halkın temsil kurulunu ve halkın temsilcilerini yürütmenin saldırılarına karşı koruma açısından anlamlı bir tedbirdir. Federal milletvekillerine tanınan dokunulmazlık da koruma faktörünü gözeter. Yani, halkın vekillerinin Federal Meclis onayı alınmadan cezai takibata uğramalarına karşı anayasal koruma güvencesi. Federal Meclis genel olarak seçim döneminin tamamı için soruşturma açılmasına izin verir. Fakat savcılık, soruşturma başlamadan en azından 48 saat önce Federal Meclis Başkanı'na bu konuda bilgi vermek zorundadır. Soruşturma kapsamında şayet Meclis içerisinde arama yapılacak, tutuklama olacak, ya da kamu davası açılacaksa buna Genel Kurul'un karar vermesi zorunludur. Dokunulmazlık ile yasamadan sorumlu olma durumunun birbirinden ayrı tutulması gerekir. Yasamadan sorumlu olmamak demek; milletvekillerinin Komisyon'da, parti meclis grubunda ya da Genel Kurul'da söyledikleri için ne hizmet içi ne de mahkemece hesap vermek zorunda kalmayacakları anlamına gelir. Aynısı oylamalardaki tutumları için de geçerlidir. Zaten parlamenter hayat serbest konuşma ve özgür karar verme imkanı olmadan nasıl işler ki? Bunun hakaret ve iftiraya yeşil ışık yakmak anlamına gelmediği tabii ki ortadadır.

Parlamentonun temsilcisi: Federal Meclis Başkanı Wolfgang Schäuble (CDU/CSU) Reichstag binasında bir İtalyan heyeti karşılıyor.

“İşlerini düzenler”:

Federal Meclis Başkanı’nın idare amirliği

Federal Meclis Başkanı en üst federal mercilerden biri olan Federal Meclis idaresinin şefidir. Federal Meclis idaresinin memurlarını işe alır, atamalarını yapar ve emekliye ayırır. Aynı yetkileri sözleşmeli çalışanlar için de geçerlidir. Federal Meclis ve Federal Meclis idaresinin federal bütçe planının 02 sayılı kalemı olarak, devlet protokolüne uygun bir şekilde Federal Cumhurbaşkanı ve makamının bütçesinden sonra ikinci sırada; ama, Federal Başbakanlık makamından ve federal bakanlıklardan önce gelen yıllık bütçesinin hazırlanması ve uygulanmasının sorumluluğunu taşır. İdare amirliğini “Başkan adına” Almanya Federal Meclisi Direktörü üstlenir. İdare amirliğinin bu şekilde devredilmesi, yine de Federal Meclis Başkanı’nın idarenin eylemlerinden sorumlu olması değişirmez.

Üst düzey devlet memurları ile ilgili personel kararlarında, içtüzüğe göre Başkan’ın Başkanvekilleri ile “anlaşmalı” davranması gerekir. Yönetici mevkiiler konusunda Başkanlık Divanı’nın onayı alınmalıdır. “Anlaşma” Federal

Meclis için önemli olan sözleşmeler konusunda da sağlanmalıdır. Başkanlık Divanı bu konularda parti meclis grupları arası en üst uzlaşısı kurulu rolünü oynar.

Başkanlık Divanı’nın önemi, milletvekillerinin davranış kurallarına uymalarını ve partilerin kanunlara aykırı bir şekilde aldığı bağışların kullanımına ilişkin bu ve diğer katılım haklarının çok ötesindedir. Başkanlık Divanı üyeleri oturum haftalarında düzenli olarak Çarşamba sabahları bir araya gelerek parlamenter işleyişin ve Meclis yönetiminin tüm önemli görevlerini ele alırlar. Konular kesinlikle sadece oturum yönetiminin eşgüdümü ve organizasyonu ile sınırlı değildir. İchtüzük konuları ve nizami tedbirler, yurtdışına yapılacak olan heyet seyahatleri ve yabancı heyetlerin kabulü konuları kadar halkla ilişkiler ve Federal Meclis’in dışa yönelik tanıtımı da görüşülen konular arasındadır.

**“Parti meclis gruplarının anlaşması”:
Eşgüdüm ve yönetim birimi olarak İhtiyar Heyeti**

Federal Meclis’in merkezi eşgüdüm ve yönlendirme birimi olan İhtiyar Heyeti; Başkanlık Divanı ve ağırlıklı olarak parti gruplarının parlamenter yöneticilerinden oluşan, diğer 23 Federal Meclis üyesinin bileşimidir. Söz konusu olan Federal Meclis’in en yaşlı üyeleri değil, Federal Meclis ve gruplarda yönetim deneyimi edinmiş milletvekilleridir. Her bir seçim döneminin başında İhtiyar Heyeti’nde ya da gruplar arası düzeyde Komisyon Başkanlıkları hakkında anlaşmaya varılır.

İhtiyar Heyeti’nin ana görevi “parti gruplarının (...) Federal Meclis’in çalışma planı hakkında anlaşmasıdır.” Her bir gelecek yılın oturum haftalarının uzun vadeli planlaması, ama bilhassa her hafta yeniden Genel Kurul gündeminin ve görüşmelerinin yapılması gerekir.

İhtiyar Heyeti’nde Başkanlık Divanı ile parti grupları, belli bir konunun gündeme alınıp alınmayacağına, alınacaksa ne zaman alınacağına ve ilgili iştişare için ne kadar zamanın ayrılacağına karar verirler. Bu, büyük siyasi önemi olan bir planlama ve koordinasyon görevidir. Tüm parti meclis gruplarının, bir dilekçeyle ilgili tartışmaya hazırlanmak için yeterli zamanı olmuş mudur? Ya da, bu dilekçe bir sonraki haftaya mı gündeme koyulmalıdır? Bir konuyla ilgili tartışma ekranın en çok izlenen saatlerine mi, yoksa geç saatlere mi alınmalıdır? Perşembe öğlen saatlerinde yapılan İhtiyar Heyeti oturumları bu ve benzeri sorular ışığında, Çarşamba öğleden sonraları, parti gruplarının Birinci Parlamenter Yöneticileri arasında hazırlanır. Bu toplantılarda ertesi gün İhtiyar Heyeti’ne önerilecek ve genellikle onaylanarak dikkate alınan, gruplar arası anlaşmalara varılır. Görevli Başkan daha sonra, Genel Kurul oturumunda bu anlaşmayı İhtiyar Heyeti’nin önerisi olarak sunar ve hemen hemen hiçbir zaman, asıl karar yetkisine sahip olan Genel Kurul’un herhangi bir itirazıyla karşılaşmaz.

Planlama ve eşgüdüm kurulu:
İhtiyar Heyeti, görevi başında
Başkan’ı destekler ve Federal
Meclis’te eşgüdümün sağlandığı
ve mümkün olduğu kadar
pürüzsüz bir iş akışını temin
eder.

Gündem görüşülmeden önce bir milletvekili-nin, Genel Kurul'un oylamak zorunda olduğu bir gündem değişikliği talep etmesine, her ne kadar mümkün olsa da, pek ender rastlanılır. Böyle bir değişiklik talebinin Başkan'a, bir önceki gün saat 18'e kadar sunulması zorunludur. Başkan, oturumun yönetiminde varılan anlaşmalara uymak zorundadır. Fakat İhtiyar Heyeti Başkanı olarak, mevkiinin tüm ağırlığı ve Başkanlık Divanı'nın desteği ile, İhtiyar Heyeti'nde uzlaşma doğrultusunda önerilerde bulunarak gündemi belirleme imkanı vardır. İhtiyar Heyeti'nin sadece planlama değil, danışmanlık işlevi de vardır. Oturumlarında düzenli olarak içtüzük konuları dile getirilir. Özellikle de güncel oturum haftasında; görevli Başkan'ın münferit durum için ve oturum esnasında çözmüş olduğu, fakat uzun vadede daha köklü bir çözüm gerektirecekleri muhtemel içtüzüklerle ilgili sorunlar ortaya çıktıysa. Bunun

ötesinde, görevli Başkan'ın Genel Kurul esnasında almış olduğu disiplin tedbirleri, müteakiben yorumlanır ve bazı durumlarda eleştirilir de. Bir Genel Kurul oturumunda bir parti grubunun, çözümün ancak İhtiyar Heyeti'nde bulunabileceğine inandığı bir durum meydana gelirse, grup Heyet'in derhal bir araya gelmesini talep edebilir. Başkan o zaman Genel Kurul oturumuna ara vermek zorundadır. Esgüdüm ve danışmanlık – İhtiyar Heyeti'nin görevleri kesinlikle bunlarla sınırlı değildir. İhtiyar Heyeti öz yönetim görevlerini yerine getirir; Federal Meclis'in elinde olan en önemli maddi kaynaklar hizmetindedir. Bütçe planlaması ile salon ve ofislerin dağılımı, inşaat faaliyetleri, Federal Meclis idaresinin görev dağılımı, kütüphane ve ulaşım hizmeti – ki, bunlar görevlerin sadece bir kaçıdır. Bu konularda İhtiyar Heyeti sadece danışmanlık hizmeti vermez, karar da verebilir. Bu kararları uygun bir şekilde hazırlayabilmek için İhtiyar Heyeti, bütçe kurulunun yanı sıra, düzenli Komisyonlar da oluşturur.

Bir seçim döneminin başında, Almanya Federal Meclisi milletvekilleri parti meclis gruplarında birleşirler. Meclis grup üyeleri prensip olarak aynı parti üyesi olmak zorundadırlar. İçtüzüğe göre belli şartlar altında bir istisna mümkündür: Federal Meclis'e, adına seçildikleri partiler "aynı doğrultudaki siyasi hedeflerinden ötürü hiçbir eyalette birbirleri ile rakip olmayan" iki ya da daha fazla partiden milletvekilleri de grup oluşturabilirler. CDU ve CSU'nun oluşturduğu parti meclis grubu birliği bu istisnai düzenlemeye dayanır.

Demek ki siyasi partiler, meclis grupları üzerinden Federal Meclis'te temsil edilirler. Nitekim, parti meclis grupları kesinlikle partilerin bir parçası ya da birimi değildir. Hukuki açıdan Federal Meclis'in, kendi partileri tarafından aday gösterilen ve seçilmiş olan üyelerinin bağımsız bileşimleridir. Parti meclis grupları, bir partinin milletvekillerinin kendileri ve partilerinin savunduğu programlarındaki görüşleri

“Federal Meclis’in Daimi Birimleri”: Parti meclis grupları

ve siyasi hedefleri, parlamenter uygulamada birlikte hayata geçirmek üzere kullandıkları etkin araçlardır. Bu milletvekilleri partilerinin programlarını, görüşlerini ve hedeflerini temsil ettiklerinden dolayı seçildikleri için, parti meclis gruplarını, seçmen iradesi ve parlamenter karar oluşumu arasında birer “bağlantı noktası” olarak adlandırabiliriz.

Parti meclis grupları, Federal Anayasa Mahkemesi’nin bir kararında ifade etmiş olduğu gibi, “Federal Meclis’in daimi birimleridir.” Fakat Başkanlık Divanı, İhtiyar Heyeti ve Komisyonlar gibi organlar değil, Mahkeme’nin açıkladığı gibi “Almanya Federal Meclisi’nin görevlerini yerine getirmesinde katkıda bulunan” siyasi birimlerdir. Fakat, bunu nasıl yaparlar? Sorunun cevabını en iyi, parti meclis gruplarının olmadığından yola çıkarak verebiliriz. Çünkü, o zaman Federal Meclis tüm görüşme konularında yasa tasarısından Büyük Soru Önergeseine, hükümet açıklamasından Güncel Saat uygulamasına kadar – 700’den fazla farklı fikir ve görüş bildirimini hesaba katmak zorunda kalırdı. Yani, görülmesi gereken konuların pek azının üstesinden gelinebilirdi.

**“Siyasi irade oluşumunun önemli faktörleri”:
“Parti meclis gruplarının parlamentosu” olarak
Federal Meclis**

Bu nedenden ötürü, tartışmaların büyük çoğunluğu parti meclis gruplarında yürütülür. Burada, üyeleri programlarındaki görüşler ve siyasi hedefleri açısından hemfikir olsalar da elbette, bir grup içerisinde meydana gelen fikir ayrılıkları da, tüm karışıklığıyla görüşülerek uzlaşı sağlanır. Çoğu kez oldukça zorlu geçen bu uzlaşma sürecinin sonunda parti meclis grubu Komisyonlarda ve Genel Kurul’da tek ağızdan konuşabilir. Parlamentodaki karar bulma süreci bu şekilde kolaylaştırılmış ve hızlandırılmış olur. Federal Anayasa Mahkemesi’nin bir kararında dile getirdiği gibi: “Parlamentonun parti gruplarında, milletvekillerinin ve dolayısıyla parlamentonun tamamının fikir ve irade oluşumunun önemli bir bölümü gerçekleşir.” Parti meclis grupları “siyasi irade oluşumunun önemli faktörleridir.”

Parlamenter çalışmanın komuta merkezi: Reichstag binasında parti meclis gruplarına ayrılan katta, parti meclis gruplarının toplantı ve yönetim kurulu salonları bulunur.

Parti meclis grupları böylece parlamenter kara- ra varma süreçlerinde başrolü oynarlar. Federal Meclis'in üyelerine sunduğu neredeyse tüm parlamenter haklar parti meclis gruplarına tanı- nan haklardır. Parti meclis grupları Meclis'e yasa tasarıları sunar, gündemin ertelenmesini talep edebilir, federal hükümet üyelerinden bi- rinin çağrılmasını isteyebilir, Büyük ve Küçük Soru Önergeleri sunabilir, ismen oylamaya gidilmesini ve Güncel Saat uygulamasını talep edebilirler.

Federal Meclis içtüzüğü alternatif olarak bu hakları, ilk bakışta muğlak görünen bir gruba daha tanıtır: "Federal Meclis'in yüz üyesinden beşine." Bu şekilde, birden fazla parti meclis grubundan milletvekilleri, birlikte inisiyatif kul- lanma imkanına sahip olurlar – ki, bu imkanın arada sırada kullanıldığı da olmuştur. Bunun için milletvekillerinin yüzde beşinin bir araya gelmesi zorunluluğu, tekrar grupları gündeme getirir. Çünkü gruplar, ancak milletvekillerinin en az yüzde beşini oluşturmaları şartıyla kuru- lurlar. Parlamento içi yüzde beş engeli prensip olarak sorun olmaz. Çünkü, Federal Seçim Ya- sası'ndaki yüzde beş barajı şartına tekabül eder; buna göre, bir parti, ancak ikinci oyların en az yüzde beşini alması, dolayısıyla en az yüzde beş milletvekili kazanması durumunda Federal Meclis'e girebilir.

Parti yüzde beş barajını aşamaz, fakat en azın- dan üç doğrudan seçilen milletvekili çıkarırsa, parti meclis grubu olarak olmasa da, yine de Federal Meclis'te temsil edilir. Bu partinin mil- letvekilleri özel bir karar ile, parti meclis grup- larına tanınan hakların tamamını değil, ama birçoğunu elde edebilirler. Bunlar arasında, Başkanlık Divanı'nda değil, ama İhtiyar Heye- ti'nde ve Komisyonlarda temsil edilme hakkı vardır. Genel Kurul görüşmelerinde konuşma hakkı da buna dahildir. Konuşma süreleri, aynı İhtiyar Heyeti'nde ve Komisyonlardaki üye sa- yısı gibi, grup ve siyasi parti grup üye sayısına orantılı olarak belirlenir.

Siyasi parti gruplarının parlamentodaki karar süreçlerinin hazırlık, akış ve düzenleme işlemleri açısından taşıdığı herşeyin üstünde olan öneminden ötürü, Federal Meclis'in "siyasi parti grupları parlamentosu" olduğu ifadesini ayrıca açıklamaya gerek yoktur. Fakat Anaya- sa'nın 38. maddesi uyarınca "halkın tamamının vekilleri" olarak seçilmiş olan milletvekillerin- nin rolünün ne olduğunun açıklanması zorun- ludur. Milletvekilleri, bu yetkileri ile bağlantılı yükümlülüklerini ancak siyasi parti grupların- da organize olarak yerine getirebilirler. Sadece, örgütlü bir grubun sesinin tek bir şahsın sesin- den daha güçlü olmasından ötürü değil, bir parti grubuna dahil olmanın tek tek milletvekil- lerinin yükünü hafifleterek, karar verme yetkin- liğini sağladığı için. Siyasi parti grupları olma-

saydı her bir milletvekilinin, örneğin Federal Meclis'e getirilen her bir yasa tasarısı için, vicdanen rahat bir şekilde, neyin kararını verdiğini bilerek oy kullanması amacıyla, ilgili konuya son derece titiz bir şekilde hazırlanması gerekli olurdu. Seçim dönemi başına 800 kadar yasa teklifinin hazırlandığından hareket edersek, sırf sayıdan ötürü bile, ama özellikle de yasal düzenleme gerektiren konuların çok yönlülüğü ve zorluğu ışığında, içerik açısından da bu imkansızdır.

Dolayısıyla her bir milletvekili, sadece pek az yasa için Anayasa'nın 38. maddesince kendisine atfolunan görevin hakkını verebilirdi. Sorunun çözümü ise, ancak parti grubunun organizasyon ve siyasi çerçevesinde uzmanlaşma, iş bölümü ve eşgüdümde yatıyor. Her milletvekilinin bir uzmanlık alanına odaklanması, o dalda köklü bilgi edinmesi sayesinde sadece kendisi için yeterli bir karar vermesini değil, diğer meslektaşlarına da karar tavsiyesinde bulunabilmesini sağlayacaktır. Diğer taraftan kendisi de, tüm ayrıntılarını bilmediği fakat meslektaşlarının uzmanlaşmış olduğu bir alanda, onların tavsiyelerine ihtiyaç duyar. Bunun için meslektaşların birbirlerinin dal bilgisine ve siyasi fikir ve görüşlerine güven duyması şarttır. Bu güvenin elbette, üyeleri aynı siyasi partiden olan bir parti grubunda baştan varolduğu varsayılr.

Parti gruplarında irade oluşumu bağlamında, hep parti grup disiplini ve hatta parti grup zorunluluğundan bahsedilir. Elbette kimi zaman, parti grubu yararına kendi görüşünüzden vazgeçmek her zaman kolay olmaz. Parti grubunun kararlarını uzun vadede taşıyamacağını düşünen bir siyasi parti grubu üyesi, grubundan çıkabilir. Diğer taraftan parti grubu da, örneğin partiden ihraç edilmiş bir üyesi gruptan da ihraç edebilir. Partiden ihraç partiler yasasının 10. maddesi uyarınca, bir parti üyesinin "parti ilkeleri ve disiplinini kasten ihlal eder; dolayısıyla partiye büyük zarar verirse" mümkündür. Parti grubundan çıkan ya da ihraç edilen parti grubu üyesi milletvekili yetkisini kesinlikle kaybetmez ve parti grubu üyesi olmadan, seçim döneminin sonuna kadar Federal Meclis üyesi kalır. Parti grubu üyeliği gönüllülük prensibine bağlıdır. Fakat, parti gruplarından oluşan bir parlamentoda, parti grubu olmayan milletvekillerinin parti grubu üyelerinden çok daha az hakları olacağı için; her milletvekili sadece siyasi görüşlerinden ötürü değil, özellikle de parti grubu üyesi olarak siyasi etkinlik alanını genişleteceği nedeniyle parti grubu üyeliğinden yararlanmalıdır.

Bağımsız: 15. Seçim döneminde PDS sadece Petra Pau ve Gesine Löttsch (soldan sağa) ile temsil edilmişti. İki milletvekiline ne parti meclis grubu, ne de grup statüsü tanınmıştı.

**“Yoğun emek sarfeden taban örgütlenmesi”:
Siyasi parti gruplarının çalışma grup ve
kurulları**

Parti grubu dahilindeki uzmanlaşma ve iş bölümü çalışma gruplarına dayanır. Bu çalışma grupları Federal Meclis ihtisas komisyonları ile örtüşür ve parti grubunu ilgili Federal Meclis Komisyonu’nda temsil eden üyelerinden oluşurlar. 20’den fazla daimi Komisyon sözkonusu olduğu için daha küçük parti grupları, zaten personel kapasitesi nedenlerinden ötürü de birden fazla Komisyon’un ihtisas alanını çalışma kurullarında birleştirirler. Bu çalışma grup ve kurullarındaki çalışmanın ağırlık noktası bir sonraki Komisyon toplantısının hazırlığı ve hükümetin ya da diğer parti gruplarının tekliflerine yönelik görüş bildirimlerinin hazırlanmasıdır. Çoğunluğu teşkil eden parti gruplarının çalışma grup ve kurul toplantılarına ilgili Bakanlıkların parlamenter müsteşarları düzenli olarak katılırlar. Burada, özellikle hazırlık aşamasında katkıda bulundukları, hükümetin plan ve projeleri görüşülür. Buna karşılık muhalefette olan parti gruplarının çalışma grup ve kurulları hükümet tekliflerinin analiz ve eleştirisi ile kendi yasa tasarılarını ele alırlar.

Çalışma grup ve kurullarında üyeler, genellikle parti gruplarının raportörleri olarak, ilgili Federal Meclis Komisyonu’nda ele aldıkları ihtisas konularında uzmanlaşırlar. Komisyon’da parti gruplarının belli bir projeye yönelik tavrını temsil eder ve diğer taraftan parti grubunu da sürekli olarak Komisyon’daki tartışmalarla ilgili bilgilendirirler. Çalışma gruplarının toplantıları, aynı zamanda ilgili dalda parti gruplarının sözcülüğünü de üstlenen, çalışma grubu başkanları tarafından yönetilir.

Çalışma grup ve kurulları haklı olarak parti gruplarının “yoğun emek sarfeden taban örgütlenmesi” olarak da tanımlanırlar. Burada milletvekilleri parlamento üyeleri olarak, uzmanlık alanlarında önlerine çıkan ödevlerin ayrıntıları üzerinde çalışırlar ve burada uzmanlar olarak, parti gruplarındaki siyasi irade oluşumuna en güçlü katkıda bulunabilirler. Çalışma grup ve kurulları siyasi sorunların irdelenmesinin başlangıç noktasıdır. Burada konuya ilişkin tartışmalar yürütülür; bazı durumlarda parti gruplarının siyasi irade oluşumunun son noktasını da teşkil ederler. Bu belki biraz abartı gibi

Komisyon çalışmasına hazırlık:
Paul-Löbe-Haus binasının girişinde-
ki ekranlar, parti meclis gruplarının
çalışma grupları oturumlarının yer
ve saatini belirtiyor.

algılanabilir. Fakat parti grup toplantısının, parti grubunun Genel Kurul’da birlik içersinde oy kullanacağı bir teklife ilişkin hangi doğrultuda karar vereceği konusunda çalışma gruplarının tavsiyelerine güvenmek zorunda olduğunu görmezden gelmemeliyiz. Fakat son karar parti grubundadır; yani oturum haftalarında, genellikle Salı öğleden sonraları, parti grubu üyelerinin tamamının biraraya geldiği, parti grubunun genel kurul toplantısında.

**“Parlamente akışın lider” ve “orkestra şefleri”:
Parti gruplarının yönetim kademeleri ve yapıları**

Sözkonusu bu bilgi, iletişim ve karar süreçlerinin başlayabilmesi için, parti meclis gruplarının yapılanması ve örgütlenmesi gerekir. Her bir parti grubunun, olağan akışın düzenlenmiş olduğu bir içtüzüğü ya da çalışma tüzüğü vardır. Bu akışın yönlendirmesi ve denetimi parti grubunun, üyeleri parti grup toplantısında seçilen yönetim organlarınca üstlenilir. Tepede,

parti grubunun siyasi ve örgütsel yönetiminden sorumlu olan, parti grup toplantılarını yöneten ve parti grubunun dışa yönelik sözcü ve liderleri olarak ortaya çıkan Parti Grup Başkanları bulunur. Ayrıca, her biri birden fazla çalışma grubunun görev alanlarından sorumlu olan ve parti grubunun büyüklüğüne göre sayıları dört ila dokuz arasında değişen Başkanyardımcısı seçilir.

Parti gruplarının parlamenter çalışmalarının pürüzsüz akışından sorumlu olanlar Birinci Parlamenter Yöneticilerdir. Kendilerini destekleyen diğer Parlamenter Yöneticiler de vardır. Kendilerine sadece “Parti grup menejerleri” değil, “parlamentonun menejerleri” de denir. Çünkü, işleri parti grubunun dışına da çıkar. Düzenli olarak, gündeme ve Genel Kurul oturumlarının akışına ilişkin tüm konular hakkında bir uzlaşma elde etmek üzere, üyesi oldukları İhtiyar Heyeti toplantısından önce buluşurlar. İhtiyar Heyeti’nin Genel Kurul’a vereceği tavsiyeler genellikle Parlamenter Yöneticilerin aralarında kararlaştırdıkları doğrultudadır. Federal Meclis eski Başkanı Rita Süßmuth (CDU/CSU) parti gruplarının Parlamenter Yöneticilerini bir defasında “parlamente akışın kilit noktasındaki orkestra şefleri” diye tanımlamıştır.

Başkanlar ve Parlamenter Yöneticiler tüm parti gruplarının yürütmeden sorumlu yönetim kurulunun özü ve tepesini oluştururlar. Parti grupları arasında bir takım farklar vardır. Yeri gelmişken aralarından en önemli iki farka değinilecektir: CDU/CSU-Federal Meclis parti grubunda her zaman, parti grubundaki CSU eyalet grubu başkanı olan bir Birinci Parti Grup Başkanyardımcısı vardır; AfD, Sol Parti ve Birlik 90 / Yeşiller parti gruplarında iki eşdeğer parti grup başkanı vardır. Federal Meclis'te temsil edilen tüm parti gruplarında milletvekilleri, geldikleri eyalete göre eyalet grupları oluştururlar. Fakat bunlar küçük parti gruplarında fazla büyük olmayıp usulen de pek katı kurallara bağlanmamışlardır. Federalizmin bu ögesi en çok CDU/CSU parti grubunda önem taşır. Burada da özellikle CSU eyalet grubunun konumu özeldir. Ayrıca CDU/CSU parti grubu sağlam kurumsal temele sahip “sosyolojik gruplar” oluşturmuştur. “Orta ölçekli işletmeler parlamenter kurulu” ve “çalışanlar grubu” bu şekilde, belli toplumsal kesimlerin çıkarlarını gözetken toplam altı gruptan iki örnektir. SPD parti meclis grubunun, aralarından

sadece iki örnek olarak “aşırı sağcılık” ve “eşit haklar politikası” gibi konular üstü alanlarda bir dizi çalışma grubu da bulunur. Bütün parti gruplarının, buna ek olarak Araştırma Komisyonları ve Anket Komisyonları'na yönelik geçici çalışma grupları, alt çalışma grupları ve komisyonları da vardır. Federal Meclis'in siyasi parti gruplarının üstlendikleri görevlerin çeşitliliği ve yoğunluğunun üstesinden vasıflı personel desteği olmadan gelinemezdi. Bu nedenden ötürü her parti grubunun bir yönetim merkezi bulunur. Burada, parti grubunun büyüklüğüne göre 100 ila 300 kadar çalışan görev alır: Uzmanlar ve sekreterler, büro asistanları ve teknik hizmetler. Parti gruplarının personel giderlerinin federal bütçeden karşılanmasının çok basit bir nedeni var: Federal Meclis'in siyasi birimleri olarak parti grupları parlamentonun tamamının çıkarına hizmet ederler. Milletvekili yasasının ifade ettiği gibi, “Almanya Federal Meclisi'nin görevlerinin yerine getirilmesine katkıda bulunurlar”.

Parti meclis grubu başkanları görüşüyor: Dietmar Bartsch (Sol Parti) ve Katrin Göring-Eckardt (Birlik 90 / Yeşiller) Genel Kurul oturumunun yanı sıra.

Her bir seçim döneminin başında Almanya Federal Meclisi'nde daimi komisyonlar oluşturulur. Komisyon sayısı önceden belirlenmemiştir. 19. seçim döneminde 24 daimi komisyon vardır. Federal Meclis hangi komisyonların kurulacağı konusunda tamamen özgür değildir. Çünkü Anayasa dört komisyonu şart koşar. Bir dizi diğer komisyon ise parlamenter görevlerin yerine getirilmesi için gereklidir. Dışişleri Komisyonu, Savunma Komisyonu, Dilekçe Komisyonu ve Avrupa Birliği Konuları Komisyonu Federal Anayasa'da öngörülmüştür. Yasama ve hükümetin kontrolü için, görev alanları her bir bakanlığın ihtisas alanına tekbül eden komisyonların kurulması önemlidir. Buna ek olarak Federal Meclis spor, kültür ya da turizm gibi belli alanlarda federal bakanlıklarla bağlantılı olmayan komisyonlar da kurar.

“Genel Kurul’un küçültülmüş aynası”:
Komisyonlar

İçişleri Bakanlığı'na, örneğin spordan da sorumlu olduğu için, İçişleri Komisyonu'nun yanısıra Spor Komisyonu da tekabül eder. Konumu Başbakanlık nezdinde olmak üzere, Federal Hükümetin Kültür ve Medya Görevlisi makamının 1998 yılında oluşturulması ile birlikte, Kültür ve Medya Komisyonu kurulmuştur. Turizm Komisyonu (1991 itibarıyla) Ekonomi Bakanlığı'na, İnsan Hakları ve İnsani Yardım Komisyonu (1998 itibarıyla) Dışişleri Bakanlığı'na tekabül etmektedir. Bütçe Komisyonu, Avrupa Komisyonu ve Dijital Ajanda Komisyonu komisyonlar üstü konuları ele alırlar. Bütçe Komisyonu gerçi Mali Komisyon ile birlikte Maliye Bakanlığı'na tekabül etse de, yıllık bütçe planının hazırlanması ve gerçekleştirilmesinde her bir Bakanlığın mali planını da ele alarak kilit bir rol oynar. Bütçe Komisyonu ayrıca, federal devletin ya da eyaletlerin kamu finansmanını önemli derecede etkileyeceği düşünülen tüm yasa tasarıları ve diğer tekliflerde müdahil edilmek zorundadır. Bütçe Komisyonu'nun bu büyük önemi karşısında, genelde üye sayısı en yüksek komisyondan biri olması hiç de şaşırtıcı değildir; 19. seçim döneminde 45 milletvekili bu komisyonun üyesidir. Ancak İçişleri Komisyonu ve Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu, her biri 46 üye ile ve Ekonomi ve Enerji Komisyonu 49 üye ile, daha büyüktür.

Avrupa Birliği Konuları Komisyonu bir çok bakımdan özel bir konuma sahip ve komisyonlar üstü konuları işleyen bir komisyondur. AB yasasının tüm planlamalarını ele alarak Federal Meclis'in katkı ve kontrol haklarını korur. Federal hükümetin Avrupa Birliği'nin projelerine ilişkin bilgi ve raporlarını inceler ve AB'nin planladığı yasa koyucu faaliyetlerinin değerlendirilmesine katılır. Değerlendirmede söz sahipliği Federal Meclis'in yetkili ihtisas komisyonundadır. Görüşmeler sonucunda Federal Meclis'e, federal hükümetin Anayasa'nın 23. maddesi uyarınca AB kurullarındaki görüşmelerde dikkate alması gereken görüş bildirimi önerileri getirebilir. Hatta, belli istisnai durumlarda Komisyon, Genel Kurul yerine Federal Meclis'in federal hükümete ya da AB kurullarına karşı olan haklarını savunabilir. Bunun dışında Komisyon, Avrupa bütünleşme sürecine ilişkin tüm gelişmeleri de ele aldığı için, bütünleşme sürecinden de sorumlu komisyondur. Bunlar

Bütçe hakkı: Bütçe Komisyonu, federal hükümetin ne kadar parayı nereye harcayacağını görüşüyor.

arasında örneğin, Avrupa Birliği'nin kurumsal reformları ile genişleme süreci de yer alır. Bu Komisyon'un özel konumu 29 üyesinin yanı sıra, Avrupa Parlamentosu'ndan 16 Alman milletvekilinin de Komisyon'a danışmanlık yaparak katkıda bulunmasından anlaşılmaktadır. Seçimlerin Denetimi, Dokunulmazlık ve İçtüzük Komisyonu Federal Meclis'in iç işleri ile ilgilenir. 1. Komisyon olarak adlandırılan bu Komisyon da, farklı açılardan özel bir konuma sahiptir. Aslında iki komisyondan oluşur. Çünkü, yakın ilişkili ama ayrı toplanan bir Seçim Denetim Komisyonu ile birlikte çalışır. Seçim Denetim Komisyonu üyesi milletvekillerinin 1. Komisyona da üye olma zorunlulukları yoktur. Komisyon, Federal Meclis seçimlerine ve Almanya'da yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerine karşı, seçim hakkı olan herkes tarafından ve seçim sonrası iki ay içerisinde ileri sürülebilen tüm itirazları inceler. İnceleme sonunda Genel Kurul'a bir karar önerisinde bulunur.

Komisyonun ikinci görevi, federal milletvekillerinin dokunulmazlığının kaldırılmasının sözkonusu olduğu tüm vakaların incelenmesidir. Soruşturma kapsamında hane içi aramalar, tutuklama ya da kamu davasının açılması öngörülüyor ise Komisyon, son kararı verecek olan Genel Kurul'a bir karar tavsiyesi hazırlamak zorundadır.

Üçüncü ve belki de en önemli görevi, Federal Meclis'in içtüzüğünün yorumlanması ve muhtemel değişikliğidir. İçtüzük Genel Kurul'un ve komisyonların çalışmalarına ilişkin usulü ve ayrıca Federal Meclis'in üye ve organlarının hak ve yükümlülüklerini belirler. Parlamento-nun günlük çalışmasında elbette, somut durumda hangi kuralın uygulanacağına ve nasıl yorumlanmak zorunda olduğuna dair, sürekli görüş ayrılıkları olur. Bu sorun Genel Kurul toplantısı sırasında meydana gelirse oturumu

Parlamentarier ihtisas çalışması:
Her komisyon Paul-Löbe-Haus
binasında bir salonda toplanıyor.

yöneten Başkan karar verir. Sorunun sadece bu münferit durumla sınırlı olmadığı anlaşılırsa, 1. Komisyon toplanır ve sorunun gelecekte bağlayıcı bir çözümü doğrultusunda yorumu karara bağlar. Bunun ötesinde Komisyon, Federal Meclis, üyeleri ve organlarına ilişkin statü, hak ve yükümlülükleri ilgilendiren içtüzük değişikliği ve yasa tasarılarının görüşülmesinden sorumludur. Hatta 1. Komisyon, içtüzük değişikliği için, diğer tüm komisyonlardan farklı olarak insiyatif kullanarak, bununla görevlendirilmiş olmasa bile, Genel Kurul'a teklifte bulunabilir.

Dilekçe Komisyonu, Anayasa'nın 17. maddesine göre "herkes tarafından" halkın temsilciliğine başvuru yapılabilecek dilek ve şikayetleri inceler. Bu başvurular yazılı yapılmak zorundadır. 2005'ten itibaren dilekçeleri elektronik yoldan iletme imkanı vardır. İstemler genellikle yasa ve tüzük değişiklikleri ya da yeni yasa ve tüzük önerileri şeklinde olur. Şikayetlerde ise genellikle çeşitli idari makamların hatalı olduğu iddia edilen davranışlarından yakınılr. Her bir başvuru sahibinin yazılı bir cevap alma hakkı vardır. Anonim başvurular dikkate alınmaz.

Dilekçelerin incelenmesi için Komisyon, eğer kendi konuları sözkonusu ise, ilgili ihtisas komisyonlarından görüş bildiriminde bulunmalarını isteyebilir. Federal hükümetten ve resmi makamlarından sözlü ya da yazılı bilgi, dosya inceleme hakkı ve kurumlara giriş hakkı talep edebilir; başvuru sahiplerinin kendilerini ve bilirkişileri dinleyebilir. Dilekçe Komisyonu'na son yıllarda yılda ortalama 16.000 kadar dilekçe geldiği için ekip çalışması zorunludur. Almanya Federal Meclisi idaresine bağlı "Bireysel başvuru ve dilekçeler" alt dairesinde 80 kişi bu konuda görevlidir.

İncelemeler tamamlandıktan sonra, Komisyon'un Federal Meclis'e sunduğu karar önerilerini içeren toplu listeler, görüşmesiz onaylanır. Münferit durumlarda ise, bir siyasi parti grubunun talebi üzerine, Genel Kurul'da bir bireysel başvurunun görüşülmesi mümkündür. Bu da seçilenlerin seçmenlere olan bağının, dolayısıyla temsili parlamenter demokrasinin prensibinin çok net görünürlük kazandığı bir durumdur.

**“Federal Meclis’in hazırlık yapan karar organları”:
Çalışma parlamentosunda komisyonlar**

Daimi komisyonlar olarak seçim döneminin tamamı için kurulan komisyonlar çalışma parlamentosu olan Federal Meclis’te parlamenter çalışmanın merkezini teşkil ederler. Burada, Genel Kurul’a karar vermek üzere sunulacak tüm teklifler esas itibarıyla ve politik faktörlere göre incelenir, görüşülür, değerlendirilir ve çoğu zaman uyarlanır. Elde edilen sonuç Genel Kurul’da nihai olarak görüşülür. İchtüzük bu süreci şöyle özetliyor: “Müzakerelerin hazırlanması için Federal Meclis daimi komisyonlar kurar.” Komisyonların işlevi nitekim, bu ön çalışmanın ötesindedir. Çünkü, ichtüzükte yine açıklandığı gibi, “Federal Meclis’in hazırlık yapan karar organları olarak (...) Federal Meclis’e belli kararları tavsiye etme yükümlülükleri vardır”. Bu karar tavsiyeleri fiilen, çoğunlukla Federal Meclis’in kararlarını baştan vermesi anlamına gelir; bunu basit bir gerçeğe borçluyuz: Komisyonların, parlamentonun yükünü iş bölümü yolu ile hafifletme görevlerini ancak bu şekilde yerine getirebilmelerine. Federal Ana-

yasa Mahkemesi’nin bir kararı konuyu şöyle özetlemiş: “Komisyonlar Genel Kurul’un görüşmelerini ve kararlarını hazırlar; dolayısıyla, hep Genel Kurul’un nihai karar verişine doğrultusunda çalışarak karar sürecinin bir bölümünü, yükü hafifletici bir şekilde üstlenmiş olurlar.” Anayasa Mahkemesi, devamla; bu nedenden ötürü komisyonlar “halkın parlamento tarafından temsil edilmesi sürecine dahil olup” her komisyonun da “Genel Kurul’un küçültülmüş bir aynası olarak, bileşiminde Genel Kurul’un bileşimini yansıtmalıdır” demiştir. Komisyonlarda tüm siyasi parti gruplarının, hem de Genel Kurul’daki sandalye dağılımına göre temsil edildikleri gerçeği de bu kararlarla tam bir uyum içerisinde.

Komisyon üyeleri parti gruplarınca belirlenirler. Parti grubundan bir kişi komisyonda sözcü görevini üstlenir. Bundan önce Federal Meclis komisyon sayısı, adı ve büyüklüğüne karar verir. 19. seçim döneminde 14 ila 49 arasında değişen üye sayısı olan komisyonların büyüklüğü bir yandan farzedilen iş yüküne, diğer yandan ise her bir federal milletvekilinin en azından bir komisyonda üye, ve diğer bir komisyonda yedek üye olması gerekliliğine bağlıdır. Hükümet üyeleri ve en azından büyük parti gruplarında yönetimde yer alan üyeler bu uygulamanın dışındadır.

Birikmiş uzmanlık bilgisi:
Komisyon toplantıları genellikle
kamuya kapalıdır.

Komisyon üyeleri belirlenmeden önce parti gruplarında, komisyon yerlerinin dağılımına ilişkin müzakerelerde bulunulması zorunludur. Gerçi her milletvekili dileklerini dile getirebilir; fakat, uygulamada bazıları birbirleri ile kesiştiği için, her istek dikkate alınamaz. Kimin istediğini alabileceği ise kaç yıldır parlamento- da olduğuna, hangi eyalet teşkilatından olduğuna, parti grubundaki konumuna ve de ilgili komisyonun ne kadar cazip olduğuna bağlıdır. Komisyon başkanlığının da dağılımı parti grubunun gücüne bağlıdır. Başkan, komisyonun Meclis Başkanı ya da Başkanvekili tarafından yönetilen ilk kurucu birleşiminde, İhtiyar Heyeti'nde varılan ve parlamenter yöneticilerin parti grupları arası sözleşmelerine dayanan anlaşmalar doğrultusunda belirlenir. Yazılı olmayan bir parlamenter geleneğe göre, ana muhalefet grubu, Bütçe Komisyonu Başkanlığını üstlenir. Bir komisyonun Başkanyardımcısı genelde Başkan'dan farklı bir siyasi parti grubundandır.

Başkan, oturumlara davet eder ve gündemi belirler. Sözcüler kendisine danışmanlık yapar; federal meclis idaresinden birden fazla çalışanın görev aldığı komisyon sekreteryası destek sunar. Başkan, oturum haftalarında düzenli olarak Çarşamba günleri gerçekleşen oturumları yönetir. Komisyonun iş yükü geniş kapsamlı olacağı zamanlar, oturum haftasında ek oturum günleri belirlenebilir. Genel Kurul birleşimlerine paralel olarak yapılacak komisyon oturumlarına Meclis Başkanı'nın izin vermesi gerekir. Komisyon Başkanı'ndan dengeleyici ve ortam sağlayıcı bir yönetim beklenir. Her komisyon, tüm seçim dönemi boyunca, ihtisas komisyonunun görev alanının bir bölümünü ele almakla görevli bir alt komisyon kurma hakkına sahiptir. Komisyonların oturumları prensip olarak kamuya açık değildir. Komisyonun her ne kadar görüşülen belli konularda kamuoyunu kabul etme imkanı olsa da, kamuya açık oturum sayısı pek azdır. 1995 yılı itibariyle içtüzükte, Genel Kurul'un yükünü hafifletmek için, kamuya açık genişletilmiş komisyon görüşmeleri öngörülmüştür.

Kamuoyunun katılımını sağlamak:
Dilekçe Komisyonu başvuru sahiplerinin dilekçelerini kamuya açık oturumlarında da düzenli olarak görüşür.

Kamuoyunun katılımını sağlamak üzere önemli bir araç, her komisyonun, her konuda yapabileceği kamuya açık dinlemelerdir. Diğer bir adı da Hearings olan bu dinlemelerde, davet edilen bilirkişiler ve çıkar grupları temsilcileri söz alır. Kamuya açık olmayan komisyon toplantılarında da yapılabilen bu dinlemeler, sadece milletvekillerinin bilgilenmesi ve istişarede bulunması açısından değil, parlamenter çalışmanın şeffaflığı açısından da önem taşımaktadır. Çünkü, bu şekilde kamuoyu, ya bizzat ya da özellikle de medya haberleri üzerinden, siyasi program ve projelerin altında yatan zorlu ve çekişmeli çıkarlara daha derinlikli bir bakış açısı kazanır.

Kamuya açık dinlemeler sadece yasa tasarılarında değil, konuyu kendiliğinden ele alma yetkinliği diye adlandırılan uygulama kapsamında da yapılır. İhtüzük komisyonlara, Genel Kurul tarafından görüşülmek üzere kendilerine havale edilen teklifleri ele almayı değil, kendi çalışma alanlarında başka sorulara da eğilme imkânını tanımaktadır. Komisyonlar bu şekilde, ilgili bakanlığın yetki alanına ait ek bilgiler edinecek ve daha başka konu alanlarını araştırarak, kendileri de etkin olabilmektedirler. Fakat, bundan hareketle Genel Kurul’a teklif ya da karar tavsiyelerinde bulunma hakları doğmaz.

Konuyu kendiliğinden ele alma yetkinliği kapsamında bir dinlemenin yapılabilmesi için, komisyonda çoğunluk desteği aranması zorunludur.

Komisyonlar Bakanlıklardan düzenli olarak, güncel konular ve uzun vadeli projelere ilişkin, sözlü ve yazılı durum raporları talep edebilirler. Hatta, aynı Genel Kurul gibi, Anayasa’nın 43. maddesinde güvence altına alınmış olan, çağrı yapma hakkına sahiptirler. Bu da, “federal hükümetin her üyesinin hazır bulunmasını” talep etme hakkıdır. Fakat bu hak federal hükümetin temsilcileri; özellikle de Parlamenter Müsteşarlar, Bakanlıkların diğer memurları ve Eyalet Meclisi üyeleri de olmak üzere, komisyon toplantılarına zaten düzenli olarak katıldıkları ve kendilerine sorular sorulabildiği ve bu çağrı hakkı karşılıklı ilkesine göre “Eyaletler Meclisi ve federal hükümet üyelerine ve görevlendirdikleri kişilere de” tüm komisyon toplantılarına giriş hakkı tanıdığı ve kendilerinin “her zaman dinlenilme” zorunluluğu olduğu için, uygulamada pek az bir rol oynar.

Daimi ihtisas komisyonları dışında, Almanya Federal Meclisi ihtiyaç üzerine, belli bir süre ve konu ile sınırlı olan özel komisyon, kurul ve diğer birimler kurar. Bunlar, Federal Meclis üyelerinin en azından dörtte birinin talep etmesi üzerine kurulmak zorundadır. Anket komisyonları ve araştırma komisyonları bunlardan bazılarıdır.

**Geleceğe yönelik bilgi edinmek:
Anket komisyonlarının görevleri**

Anket komisyonları, ekonomi, teknoloji ve toplumsal alandaki kapsamlı ve zorlu konu ve gelişmeleri araştırarak, kilit noktalarda geliştirilen yasaların geniş ve güvenli bir bilgi zeminine oturtulabilmesi için kurulur. Genellikle yasal düzenleme ve yönlendirme gerektiren, uzun vadeli ve önemli sonuçlar doğuracak

**Tasarımlar ve Kontroller:
Anket Komisyonları, Araştırma Komisyonları,
Parlamenter Kontrol Kurulu ve Askeri Konular Görevlisi**

gelişmelerin analizi ve yorumudur söz konusu olan. Bunlar arasında başta gelen konular; yeni teknolojiler ve bunların ekonomik, sosyal ve ekolojik etkileridir. 10. seçim döneminde (1983–1987) kurulan “Gen teknolojisi fırsatları ve riskleri” ve 17. seçim döneminde (2009–2013) kurulan “Büyüme, Refah, Yaşam Kalitesi” başlıklı anket komisyonları bunun birer örneğidir. Fakat üç müteakip seçim döneminde anket komisyonlarına konu olan demografik dönüşüm ve toplumsal ve siyasi etkileri gibi uzun vadeli yapısal değişimler de araştırılmaktadır.

Anket komisyonlarının üyeleri Federal Meclis Komisyonları’ndan farklı olarak, eşit sayıda milletvekili ve dışarıdan gelen bilirkişilerden oluşur. Komisyon’da görev alan milletvekilleri parti gruplarınca belirlenir; her bir parti grubunun en azından bir üye ile temsil edilmesi öngörülmüştür. Bilirkişiler Genel Kurul’daki sandalye dağılımına göre yine parti gruplarınca belirlenirler.

Anket komisyonları görevlerini yerine getirmek üzere bir çok yardımcı araçtan faydalanırlar. Diğer bilirkişi ve bilimsel kurumlardan istetebilecekleri rapor ve incelemeler, kamuya açık dinlemeler ve yurtiçi ve yurtdışında olmak üzere bilgi edinme amaçlı seyahatler bunlardan bazılarıdır. Çoğu kez oldukça geniş kapsamlı olan görev kapsamının üstesinden gelebilmek için, Komisyonlar genellikle kısmi bölümlerle ilgili çalışma grupları kurarlar. Komisyonlara sekreteryalari destek sağlar.

Anket komisyonları çalışmalarını, sadece durum tesbiti ile yetinmeyen, gelecekteki gelişme olasılıklarını da ana hatlarıyla içeren ve yasa koyucuya öneri ve tavsiyelerde bulunması öngörülen bir rapor sunarak tamamlarlar. Komisyonların raporlarını seçim dönemi sona ermeden önce Genel Kurul’da görüşülebilmelerine zaman bırakacak şekilde sunmaları gereklidir.

Bilim ve uygulamadan milletvekilleri ve bilirkişiler: 17. seçim dönemi Anket Komisyonu “Büyüme, Refah, Yaşam Kalitesi”

Hatalı gelişmelerin aydınlatılması: Araştırma komisyonları iş başında

Araştırma komisyonlarının görevi federal hükümet ve idarenin olduğu gibi, Federal Meclis'in kendisinin de sorumlu olduğu alanlarda, mevcut olan muhtemel hatalı gelişmeleri ve uygunsuzlukları araştırmak ve aydınlatmaktır. Araştırma komisyonları hükümetin kontrolü ve eleştirilmesi açısından kamuoyu önünde etkin bir araç oldukları için, araştırma komisyonu kurulması talebi en çok muhalefet partilerinden gelir. Çoğunluğa sahip partiler gelen bu talepleri genellikle oy çoğunlukları ile bastırmazlar. Çünkü, Anayasa'nın bu somut durum için 44. maddesince güvence altına alınmış olan parlamenter azınlığı koruma ilkesi, Federal Meclis üyelerinin dörtte birinin talep ettiği bir araştırma komisyonunun kurulması zorunluluğunu içerir.

Örneğin 19. Seçim döneminde 19 Aralık 2016'da, Berlin'de Breitscheidplatz meydanında gerçekleşen terör saldırısına ilişkin kurulan araştırma komisyonunun saldırıyı ve ilgili bağlantıları aydınlatarak, yetkili resmi makamların icraatine yönelik kapsamlı bilgi sunması öngörülmüştür.

Federal Meclis'in araştırma komisyonlarının birleşimi, araştırma komisyonlarının hepsinde olduğu gibi, tüm siyasi parti gruplarının Genel Kurul'daki sandalye dağılımlarına orantılı olarak gerçekleşir.

Komisyonların çalışmaları 2001 tarihli Araştırma Komisyonu Yasası'na göre belirlenmiştir. Yasa, özellikle usule ilişkin kapsamlı düzenlemeler içermektedir. Araştırma sürecinde kamuya açık oturumlarda tanıklar ve bilirkişiler dinlenir. Yalan beyanın cezai yaptırımı olur. Federal hükümet üyeleri tanık olarak davet edilebilir. Federal hükümet, araştırma komisyonunun davet ettiği bakanlık memurlarına ifade verme izni vermek zorundadır. Komisyona ayrıca, araştırılan konu açısından önem taşıyan dosyaları edinme ya da yerinde inceleme olanağı tanınmak zorundadır.

Muhtemel sapma ve hatalı gelişmeleri aydınlatmak: 19. seçim döneminin "Berlin Breitscheidplatz meydanı saldırısı" başlıklı 1. Araştırma Komisyonu kurucu birleşimi.

Araştırma komisyonları çalışmalarını Genel Kurul'a sundukları raporları ile tamamlarlar. Araştırma Komisyonu Yasası'nda rapor "araştırma sürecinin seyrini, soruşturulan olguları ve araştırma sonucunu" yansıtmalıdır, denmektedir. "Araştırma Komisyonu rapor konusunda mutabakat sağlayamazsa, rapora muhalefet şerhleri eklenir." Araştırma komisyonları muhalefetin hükümeti eleştirmesi açısından önemli birer araç oldukları için, raporlarda çoğu kez bu şekilde muhalefet şerhleri olur. Çünkü, komisyondaki çoğunluk ve muhalefet grup temsilcilerinin, araştırılan konunun nihai değerlendirmesinde görüşleri farklı olur. Kimi zaman, nihai raporda itiraz edilen gelişmelere yol açmış ya da katkıda bulunmuş olan eksiklerin gelecekte nasıl giderilebileceğine dair öneriler getirilir; bazen araştırma görevlendirmesinde, önerilerde bulunulması özellikle talep edilmiştir.

İstihbarat birimleri mercek altında: Parlamber Kontrol Kurulu

Parlamber Kontrol Kurulu'nun görevi – Anayasayı Koruma Teşkilatı, Federal İstihbarat Teşkilatı ve Askeri İstihbarat Teşkilatı – olmak üzere, üç istihbarat hizmetini kontrol etmektir. 2009 yılından itibaren Anayasaya giren 45 d maddesi ile birlikte anayasal güvence sağlanan Kurul'un şu an dokuz milletvekili üyesi vardır. Kurul üyeleri seçim dönemi başında Federal Meclis tarafından mutlak çoğunlukla seçilir. Federal istihbarat teşkilatlarına Parlamber Kontrol Kurulu'nca uygulanan yapısal kontrol kapsamını genişletme amacıyla, ayrıca ilk defa 2017'de atanan ve beş yıllık görev süresi bir defaya mahsus olarak bir beş yıl daha uzatılabilen, Parlamber Kontrol Kurulu Daimi Yetkili-si makamı oluşturulmuştur. Federal hükümet, Kontrol Kurulu Yasası'nca, Kurul'u istihbarat teşkilatlarının genel faaliyetleri ve özel öneme sahip durumları ile ilgili kapsamlı bir şekilde bilgilendirmek zorundadır. Kurul, federal hükümet ve istihbarat teşkilatlarından dosyaları ve elektronik dosyaları talep edebilir; üyelerin, gizli servislerin her dairesine giriş ve çalışanlarına soru sorma hakkı vardır.

**Askerlerin avukatı ve parlamentonun destek birimi:
Askeri Konular Görevlisi**

Münferit durumlarda Kurul, federal hükümeti dinledikten sonra, üyelerinin üçte iki çoğunluğu ile bir bilirkişiyi özel incelemelerde bulunmak üzere görevlendirebilir. Parlamenter Kontrol Kurulu istihbarat teşkilatlarının yıllık ekonomik planlamalarına da katılır.

Düzenli olarak üç ayda bir, fakat fiilen daha sık toplanan Kontrol Kurulu Federal Meclis'e, seçim dönemi ortasında ve sonunda bir rapor sunar. Kurul ayrıca, Anayasanın 10. maddesince adı G-10-Komisyon olarak belirlenmiş olan ve mektup, posta ve haberleşme sırlarını kontrol eden bir Komisyon kurar. 10. madde sadece posta sırrını garanti etmez, muhtemel kısıtlamaların parlamento tarafından tayin edilen bir kurul tarafından kontrol edilmesini de belirler. Hepsi parlamento üyesi olmayan dört üyeli bu Komisyona, tüm planlanmış olan takipler, incelenmek ve onaylanmak üzere ayda bir sunulmak zorundadır.

Askeri Konular Görevlisi “askerlerin avukatı” olarak, askerlerin muhtemel temel hak ya da federal ordunun iç yönetim ilkeleri ihlallerini ele almak zorundadır. Bu görevini yerine getirmek üzere, bu tür ihlallerden haberi olması durumunda kendiliğinden faaliyete geçme yönünde takdir hakkını kullanabilir. Bilgi edinme amaçlı hakları arasında, ordu birliklerini ön bildirimde bulunmadan ziyaret etme ve askerlerle bizzat konuşma hakkı gelir. Federal Savunma Bakanlığı'ndan ve Bakanlığa bağlı tüm daire ve kişilerden dosyaları inceleme ve bilgi edinme hakkı vardır. Ama odaklandığı konu, “bireysel olarak ve emir komuta zincirine uymadan, doğrudan Askeri Konular Görevlisi'ne başvuruda bulunma” hakkı olan askerlerin kendisine yönelttiği sorulardır. Görev aldığı ve Federal Meclis idaresi bünyesinde bulunan ve 50 kadar çalışanı olan resmi dairesine yılda 5.000 ila 6.000 arasında şikayet gelir. Bu tür şikayetlerden ötürü, tanık ve bilirkişileri dinleme hakkı vardır.

Askerlerin avukatı: Askeri Konular Görevlisi Hans-Peter Bartels (SPD) askerlerin durumu ile yakından ilgilenir.

Askeri Konular Görevlisi elbette, bir Kurul ya da Komisyon değildir. Fakat, görevini Savunma Komisyonu ile yakın işbirliğinde yerine getirir. Askerlerin kendisine ilettiği şikayetler konusunda, Dilekçe Komisyonu ile aynı yetkilere sahiptir. Askeri Konular Görevlisi federal ordunun “parlamentar kontrolü için, Federal Meclis’in bir yardımcı organıdır.” Görev tanımlaması, 1956 yılında, Anayasanın 45 b maddesinde anayasal güvence altına alınmıştır. Askeri Konular Görevlisi Almanya Federal Meclisi tarafından beş yılda bir ve mutlak çoğunlukla seçilir. Oylama gizli yapılır. Şimdiye kadarki tüm Görevliler, birincisi hariç, seçildikleri zaman Federal Meclis milletvekili olup, görevleri süresince başka bir resmi görevlerinin olmasına izin verilmediği için, seçildikleri an itibarıyla milletvekilliğinden istifa ederler.

Askeri Konular Görevlisi ayrıca, Federal Meclis ya da Savunma Komisyonu kendisini, görev alanına giren konuları inceleme doğrultusunda görevlendirdiği zaman devreye girer. Savunma Komisyonu’nun kendi görüşmelerine esas aldığı konular Askeri Konular Görevlisi’nin görev alanına girmez. Çünkü Savunma Komisyonu, tüm diğer komisyonlardan farklı olarak, anayasal güvence altında olan ve üyelerinin dörtte birinin talebi üzerine yükümlülük teşkil eden, kendi ihtisas alanı kapsamına giren tüm konularda, araştırma komisyonu işlevinde faaliyet gösterme hakkına sahiptir.

Askeri Konular Görevlisi önemli gelişmeler ışığında, her an Federal Meclis ya da Savunma Komisyonu’na bir rapor sunabilir. Federal Meclis için görevli olduğu sürede hazırladığı yıllık raporunu, Federal Meclis Başkanı Savunma Komisyonu’na iletir. Komisyon, raporu görüşür ve Genel Kurul’da ilgili sunumda bulunur. Genellikle, raporu müteakiben Genel Kurul’da gerçekleşen görüşmede, hem Askeri Konular Görevlisi, hem de Federal Savunma Bakanı söz alır.

Almanya Federal Meclisi çalışma parlamentosunda, parlamenter çalışmanın ağırlık noktası siyasi parti gruplarında ve komisyonlardadır. Fakat, bu iş tamamlandıktan sonra kararların verilmesi gerekir. Ve kararlar, Almanya Federal Meclisi'nin tüm üyelerinin toplandığı Genel Kurul'da verilir. Şanyölye'nin seçilip seçilmeyeceği, güvenoyu başvurusunun kabul edilip edilmeyeceği, bir yasa tasarısının oylanması; karar veren her zaman Federal Meclis Genel Kurulu'dur. Genel Kurul, "parlamenter etkinliğin görünür özüdür", demiştir eski Federal Meclis Başkanı Philipp Jenninger.

Genel Kurul birleşimleri, yılın bir önceki yıl planlanmış ve İhtiyar Heyeti'nce onaylanmış olan 20-23 oturum haftasında gerçekleşir. İki oturum haftasının ardından iki oturum olmayan haftanın olmasına özen gösterilir. Bayramlar, tatil süreleri ve de önemli siyasi gelişmeler yıl boyunca bu düzenden sapmalar olmasını beraberinde getirir. Oturum haftalarında milletvekilleri Pazartesi'nden Çarşamba'ya kadar siyasi parti gruplarında ve komisyonlarda çalışır;

“Parlamenter etkinliğin görünür özü”:
Genel Kurul

Genel Kurul toplantıları Çarşamba günleri saat 13 itibarıyla, Perşembe tam gün ve Cuma günü öğleden sonrasına kadar sürer. Seçim dönemi başına 250 kadar Genel Kurul oturumu, günde ortalama yedibuçuk saat kadar sürer; Perşembe günleri ise oturumlar pek çok defa oniki saat süreyi aşarak akşam geç saatlerde sona erer. Her bir oturumda görüşülmesi gereken konu yoğunluğu ışığında görüşmeler uçsuz bucaksız olamaz. Bu nedenden ötürü, İhtiyar Heyeti gündemi planlarken, görüşmeli her bir gündem noktası için belli bir süre öngörür. Öngörülen süre parti gruplarına, meclisteki sandalye sayısına orantılı olarak paylaştırılır. Bu çerçevede, parti grubu adına kimin ve ne kadar söz alacağını, parti gruplarının Parlamento Yöneticileri Başkan'a bildirirler. Federal Meclis ve Eyaletler Meclisi üyelerinin konuşma katkıları her bir parti grubunun konuşma kontenjanından düşülür. Görevli Başkan konuşmacı sırasını İhtiyar Heyeti'nde varılan anlaşma doğrultusunda belirlemekle yükümlüdür. Görevli Başkan 1990'lı yılların başından beri, milletvekillerine pek kısa bir müdahale için söz hakkı verebilir. Üç dakika ile sınırlı olan bu müdahale için, konuşmacılar genellikle salon- da hazır bulunan mikrofonu kullanarak bildi-

rimde bulunurlar. Müdahale edilen konuşmacı cevap verme hakkını kullanabilir, fakat bunun için de üç dakika süre tanınmıştır. Bu pek kısa müdahaleler, ilgili konuşmacının buna izin vermesi şartıyla konuşması esnasında ve ara yorum olarak da yapılabilir. Kamuoyunun Genel Kurul'da tartışılan önemli konulara duyduğu ilgiyi artırma amacıyla, 1995 yılında Genel Kurul'da bir ana tartışma zamanı uygulaması başlatılmıştır. Kamuoyunun özel ilgisini çeken konular, bu ana tartışma zamanında ve çoğunlukla Perşembe günleri saat 9'da başlayarak, saat 13 ya da 14'e kadar ele alınır. Bu konular, hükümet açıklamaları, federal ordunun yurtdışı hareketleri, Anket Komisyonları'nın nihai raporları ya da Toplu Ekonomik Gelişim Değerlendirmesine İlişkin Bilirkişi Kurulu'nun ("Ekonominin Akilleri") yıllık değerlendirme raporu da olabilir. Bu ana tartışma zamanlarında başka kurul toplantıları yapılmaz. Tartışmalar, diğerlerinin yanı sıra, haber kanalı "phoenix" de canlı yayınlanır.

Konuşma ve karşı konuşma:
Parti meclis gruplarının tartışmada-
ki konuşma süreleri önceden
belirlenmiştir. Burada: Birlik 90/
Yeşiller parti meclis grubu Başkanı
Katrin Göring-Eckardt.

Genel Kurul'un iletişim işlevi: Tartışma

Federal Meclis'in en önemli görevi, hiç şüphesiz yasamadır. Fakat, yasama kavramını ortaya atarak, Federal Meclisi sadece bu görevle sınırlamak yanlış olurdu. Meclis; yasa koyucu, yani yasamadan sorumlu kuruldur. Ama, bunun çok daha fazlasını da bünyesinde barındırır. Federal Meclis ve özellikle de Genel Kurul toplantısı siyasi parti gruplarının, hükümetin ve muhalefetin kamuya açık bir şekilde, siyasi hedeflerini ve tasarımlarını sundukları yerdir. Görüşmelerdeki konuşmalar parlamentodaki diğer milletvekillerinden ziyade, demokratik kamuoyuna ve kendilerini parlamentoda temsil eden partilerin siyasi niyet ve hedeflerine yönelik, bu şekilde daha net ve iyi bir izlenim edinebilecek olan seçmenlere hitap eder. Bu tartışmalar, Federal Meclis'in iletişim işlevi kapsamında yer alırlar.

Büyük tartışmalar diye adlandırılan görüşmelerin özel önemi vardır. Büyük tartışma sabit bir tartışma formatı olmayıp, hükümet açıklamalarının, özellikle de yeni göreve seçilmiş bir hükümetin yaptığı açıklamanın ardından yapılan Genel Kurul görüşmelerine verilen isimdir. Hükümetin kuruluşunu müteakiben yapılan ve zaman aralığı birden fazla günü kapsayan bu görüşmeler hükümete, hükümet partileri meclis gruplarına ve muhalefete; geleceğe şekil verme açısından temel ve programatik görüşlerin tartışılması olanağı tanır. Yine, birden fazla gün süren bütçe görüşmeleri de büyük tartışmalar kapsamına girer. Çünkü, bütçeden ayrılan kaynaklar sadece maddi değil, siyasi açıdan da büyük rol oynar: Bütçe kesintisi ya da ek bütçe ayrılmasının eğitim, sosyal işler, ya da federal ordu bütçesinde mi yapıldığına göre değişen, çok farklı gelecek stratejilerinin temel alınması anlamına gelir. Hatta kısmen de, yasama sürecinde ikinci okumanın yapıldığı görüşmeler büyük tartışmaya dönüşebilir; özellikle de, önemli değişikliklere neden olacak ve bilhassa siyasi açıdan tartışmalı olan yasalar görüşüldüğü zaman.

Kamuya açık ve şeffaf: Ziyaretçiler ve medya temsilcileri Federal Meclis'teki tartışmaları Genel Kurul tribünlerinden izliyorlar.

Genel Kurul'un kontrol işlevi: Soru Sorma Saati, Güncel Saat, Büyük Soru Önergesi

Büyük tartışmalar, hiç kuşkusuz geçmişte ve bugün siyasi parti gruplarının, üyelerine oylama serbestisi tanıdıkları görüşmeler olmuştur. Bu tartışmalarda konuşmalar sadece kamuoyuna yönelik değil; bir çoğu tartışma esnasında gelen katkılara göre ikna olup, oylarını o doğrultuda kullanacak olan diğer milletvekillerine de yöneliktir. Burada 1965 yılında, nasyonal sosyalist suçların zaman aşımına uğrama süresinin uzatılması tartışmasını ve 1991 yılında, Almanya Federal Cumhuriyeti parlamento ve hükümet merkezinin Bonn'dan Berlin'e taşınması hakkındaki tartışmayı anmak isteriz. Bu tartışmalarda konuşma süresi sadece kısa bir zaman dilimi için parti grubu büyüklüğüne göre dağıtılmış olup, ardından milletvekillerine, hangi parti grubuna üye olduklarına bakmadan beşer dakikalık söz alma süresi tanınmıştır. Bu kısa konuşma sürelerinin sıralaması konuşma ve karşı konuşma prensibine göre yapılmıştır.

Almanya Federal Meclisi Genel Kurulu'nun kontrol işlevi de vardır. Elbette hükümetin en kapsamlı şekilde kontrolü, hükümet üyelerine mevcut yasa tasarılarına yönelik soruların sorulduğu ve Bakanlıklardan sözlü ya da yazılı durum tespit raporlarının istenebildiği Komisyonlar üzerinden sağlanır. Fakat, Genel Kurul'da uygulanan kontrol, kamuoyu kontrolüdür. Burada, muhalefet temsilcileri hükümetin plan ve tedbirlerine yönelik eleştirel sorularını sorabilir; hükümet ya da hükümette yer alan parti grupları soruları yanıtlar. Seçmenler bu şekilde, koalisyon ve muhalefetin, demokratik bir toplum doğrultusunda ne kadar önemli bir görevi olduğunu görürler. Genel Kurul'un kontrol işlevinin ne kadar önemli olduğu federal hükümete soru sorma gündeminin, oturum haftalarında Genel Kurul birleşimlerinin başında yer almasından anlaşılr. Her Çarşamba, saat 13–13:35 arasında, ilk önce federal hükümetin bir üyesi kısaca, öğleden önce yapılan kabine toplantısında ele alınan bir konu ile ilgili açıklamada bulunur. Bunun ardından bu rapora, kabine toplantısının diğer konularına, ama bundan başka konular hakkında da sorular sorulabilir.

Canlı tartışma ortamı: Parlamenter diyalogda soru hakları arasında, 1953 yılında İngiliz örneğine göre başlatılan ara soru uygulaması da vardır. Burada Alexander Müller (FDP) bir ara soru sorarken.

Daha sonra, saat 13:35–15:35 arası Soru Saati zamanıdır. Her milletvekili Soru Saati başına, sözlü olarak cevaplandırılması gereken iki soru sorma hakkına sahiptir. Hükümet temsilcilerine cevaplarına yönelik hazırlık süresi tanımak için, bu soruların oturum haftasından bir önceki Cuma günü saat 10'a kadar parlamento sekreteryasına verilmesi gerekir. Soru Saati kapsamında, düzenli olarak bir parlamenter müsteşar tarafından yapılması gerekli olan yanıtlamanın ardından, soruyu soran kişi iki ek soru ve her bir diğer milletvekili de bir soru daha sorabilir. Bunun dışında, her bir milletvekili ayda dört yazılı soru sorabilir. Bunlar sadece yazılı olarak yanıtlanır, ama hem sorular hem de cevaplar Federal Meclis'in resmi yayınında, haftada bir yayınlanır.

1965 yılından beri, federal hükümetin bir cevabı, soru soranın beklentilerinin çok gerisinde kalmış olması durumunda, Güncel Saat talebinde bulunma imkanı vardır. Talebin, bir siyasi parti grubu ya da Federal Meclis üyelerinin beşte biri tarafından ve en geç Soru Saati'nin bitiminden sonra yöneltilmesi şarttır. Güncel Saat hemen devreye girer. Bu tartışma formatının iki özelliği vardır: Güncel Saat gerçekten de bir saatle sınırlıdır ve her bir konuşma katkısı için sadece beş dakika müddet tanınır.

1980'den bu yana çok daha fazla kullanılan, İhtiyar Heyeti'nce kararlaştırılmış ise ya da bir parti grubunca ya da milletvekillerinin yüzde beşi talep ederse, Güncel Saat Soru Saatlerinden tamamen bağımsız bir şekilde uygulama olanağı bulunmaktadır. Konu yelpazesi oldukça geniştir. Çoğunlukla yurtiçi ve dışında olmak üzere, kamuoyunda yankı bulan çarpıcı gelişmeler ele alınır. Örneğin, ancak istisnai bir uygulama olan bu Güncel Saatler, otoyollarda ücret alınması uygulamasının başlatılması planı ve taşeron işçiliğin istismarı, ABD ile planlanan gizli servisler arası anlaşma ve Mali gibi kriz bölgelerindeki güncel durum gibi konularda yapılmıştır.

Kamuya açık parlamenter hükümet kontrolünün en önemli aracı; araştırma komisyonu dışında, parti meclis grubunun federal hükümete yöneltebileceği Büyük Soru Önergesi'dir. Soru Önergesi'ne en geç üç hafta içerisinde cevap verilmelidir. Federal hükümet cevaplamayı, ya da üç hafta müddetini reddediyorsa, Soru Önergesi'ni sunan parti meclis grubunun Soru Önergesi'nin görüşülmek üzere Genel Kurul gündemine alınmasını talep etme hakkı vardır.

Büyük Soru Önergeleri genellikle siyasi açıdan önemli konular ve çevre politikası, eğitim politikası ve ekonomi politikası gibi bütünlük oluşturan siyaset alanları ile ilgili olurlar. Önergele-
rin yüzde 80'i hükümetin sözkonusu politika alanındaki genel görüşlerini ve siyasi hedefleri-
ni tüm ayrıntıları ile öğrenerek, kamuoyu nez-
dinde yürütülen tartışmada en etkin bir şekilde
eleştirmek isteyen muhalefet partileri tarafın-
dan yöneltilir. 18. seçim döneminde toplam
15 Büyük Soru Önergisi (tümü muhalefetteki
parti gruplarınca) yöneltilmiştir. Bunlar bazen
de “büyük tartışmalara” dönüşür.

Sonunda: Oylama

Genel Kurul'un birçok gündem noktasının so-
nunda oylama gelir: Görevli Başkan oylamaya
konulan kararı duyurur ve işaret yolu ile oyla-
mayı başlatır. Yasa tasarılarının üçüncü okuma
sonrasında yapılan nihai oylamasında, ayağa
kalkarak oy verilir. Görevli Başkan ve iki katip
üyeden oluşan oturum başkanlığı çoğunluk
oranları hakkında mutabıksa, Başkan sonucu
hemen duyurur. Fakat, katip üyelerden biri
kesin bir sonuç tespit edemediği için itiraz

ederse ve tersine tespit denemesinde de sonuç
elde edilememişse, oyların sayılması gerekli
olur. Bu durumlarda “Koyunların sıçraması”
(“Hammelsprung”) diye adlandırılan açık
oylama sistemine başvurulur. Bunun için tüm
milletvekilleri Genel Kurul Salonu'ndan çıkar.
Başkan'ın bir işareti üzerine üç kapıdan birisin-
den geçerek tekrar salona girerler. Evet oyunu
kullanmak isteyen milletvekilleri “Evet” işaretli
kapıdan, Hayır oyu kullanmak isteyen milletve-
killeri “Hayır” işaretli kapıdan, çekimser kalmak
isteyen milletvekilleri de “Çekimser” işaretli
kapıdan içeri girerler. Her bir kapıda duran
ikişer katip üye içeri girenleri sayarlar.
Parti gruplarından biri bunu talep ederse, ismen
oylamaya gidilmesi zorunludur. Bunun için
milletvekilleri, farklı renkte ve üzerinde millet-
vekilinin adı ve parti grubu yazılı olan üç oy
pusulasından birini, stenografların masasının
önünde duran bir oy sandığına atarlar. Oy pu-
suları katip üyeler tarafından sayılır. İsim
listesi oturum raporlarında basılır ve Federal
Meclis'in internet sayfalarında yayınlanır. İs-
men yapılan oylamalar genellikle siyasi önem
taşıyan oylamalarda talep edilir; seçim dönemi
başına 100'den fazla ismen oylama yapılır.
Gizli oylamalar ancak kişilerin belli bir resmi
görevi üstlenmesi durumunda yapılır. Örneğin
Askeri Konular Görevlisi, Federal Meclis Baş-
kanı, Başkanvekilleri ve Şansölye seçimlerinde.

Evet, hayır, çekimser: “Koyunların sıçraması” özel bir oylama yöntemi-
dir.

Anayasanın 77. maddesinin birinci cümlesinde, “Federal yasalar, Federal Meclis tarafından kararlaştırılır” denmiştir. Fakat Federal Meclis bir yasa çıkarmadan önce, kendisine görüşmek üzere bir yasa tasarısının sunulmuş olması gerekir.

Federal Meclis’e yasa tasarısı, yani yasa teklifi getirme hakkı yine Anayasa’da açık bir şekilde düzenlenmiştir. Madde 76’da “yasa teklifleri Federal Meclis’te federal hükümet tarafından, Federal Meclis’in kendi içinden, ya da Eyaletler Meclisi tarafından sunulur”, denmektedir. Federal hükümet yasa teklifleri konusunda başrolde-dir. Federal Meclis’e sunulan yasa tekliflerinin yarısından fazlası hükümetten gelir. Bu nedenden ötürü kimi zaman haberlerde “federal hükümetin bir yasa çıkarttığı” okunur ya da duyulur. Kastedilen tabii ki federal hükümetin Federal Meclis’e bir yasa tasarısı sunmuş olduğu ve bunun orada görüşüldüğüdür. Çünkü federal yasalar Federal Meclis tarafından kararlaştırılır.

Fakat eyaletler de Eyaletler Meclisi üzerinden yasamaya katılırlar. Bu katkı hakkının verilmesinin iyi bir nedeni vardır: Federal hükümet ve eyaletler arasında Anayasa’da güvence altına alınmış olan görev dağılımına göre, idari yetkinlik neredeyse tamamen, resmi makamları

“Federal yasalar, Federal Meclis tarafından kararlaştırılır”: Yasama ve yasama süreçleri

üzerinden federal yasaların büyük bir çoğunluğunun infazını sağlayan eyaletlere tanınmıştır. Bununla bağlantılı hak ve yükümlülükler, eyaletlere federal hükümetin yasama sürecinde de söz hakkı doğurur. Federal Meclis bu nedenle tüm yasaları, kararlaştırılmaları sonrasında, onaylayabileceği kadar bunlara karşı veto hakkını da kullanabilecek olan Eyaletler Meclisi'ne sevk etmek zorundadır.

Veto ile gelen sorun ve ertelemeleri baştan mümkün olduğu kadar önleme amacıyla, eyaletler temsilciliği federal hükümetin yasa teklif sürecine dahil edilir. Federal hükümetin, tüm yasa tasarılarını Federal Meclis'e sunmadan önce, Eyaletler Meclisi'ne iletmesi zorunludur. Eyaletler Meclisi'nin komisyonlarınca yapılan inceleme ve Eyaletler Meclisi Genel Kurul kararından sonra tasarı, genellikle tanınan, altı haftalık müddet içerisinde bir görüş bildirimi ile birlikte, federal hükümete iletilir. Federal hükümet yasa tasarısını, Eyalet Meclisi'nin görüş bildirimi ve isterse kendisinin buna karşı görüşünü de ekleyerek, Federal Meclis'e iletir. Eyaletler Meclisi federal hükümetin yasa tasarısına değişiklik önerileri getirme hakkını çok sık kullanır. Tersine süreçte, Eyaletler Meclisi de yasa teklifi verme hakkını kullandığında, tasarımı ilkönce federal hükümete iletir. Hükümet bu tasarımı inceleyip ve genellikle bir görüş bildiriminde bulunarak Federal Meclis'e iletir.

Yasa teklifi Federal Meclis'in kendi içinden geliştirilmiş ise, önce Meclis'in kendisi teklifi görüşür; federal hükümeti ya da Eyaletler Meclisi'ni dahil etmez. Federal Meclis'in yasa insiyatifini kullanma açısından, federal hükümetin güçlü konumu ve Eyaletler Meclisi'nin katkıda bulunma haklarına rağmen, bu derecede eşsiz bir konuma sahip olması, Federal Meclis'in yasamada "son karar hakkı" olduğunun altını çizer. Federal Meclis'in kararlaştırdığı bir yasa, her ne kadar ancak diğer en üst anayasal organların işbirliği ile yürürlüğe girse de, Federal Meclis olmadan hiçbir anayasal organ yasa koyucu faaliyette bulunamaz.

Yasa tasarısının oluşumu

Federal hükümetin yasa tasarıları federal bakanlıklarda hazırlanır. Yasal düzenlemenin gerekli olduğu devlet ve toplumsal alandan sorumlu olan Bakanlık, yasa tasarısını hazırlar. Her bir Bakanlık daire, alt daire ve bölümler şeklinde yapılmış olup, görev alanının her bir bölümü için ilgili uzman yetkinliği ve gereken ayrıntı bilgisine sahip olan personelin en iyi şekilde katkıda bulunabileceği bir iş bölümü

Tasarıdan yasaya: Yasa tasarıları sadece federal hükümet, Eyaletler Meclisi ya da parti meclis grupları ve parti meclis grubu büyüklüğüne sahip sayıda milletvekilleri tarafından sunulabilir.

sağlanmıştır. Yasa tasarılarının hazırlanmasındaki asıl işi yapanlar Bakanlık bölümlerinde çalışan ve siyaset bilimcilerin “uzmanlaşmış taban birimleri” diye adlandırdıkları uzmanlardır.

Bir yasa tasarısının hazırlanmasına vesile olan nedenler geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Başta, hükümet programındaki hedefleri hayata geçirme gibi siyasi nedenler gelir. Öneri ve tavsiyeler, istekler ve talepler üçüncü taraflardan da gelebilir. Sanayi temsilcileri, sendikalar, kiliseler, hayır kurumları ve kamuya yararlı dernekler, yurttaşlık girişimleri, medya ve bilim çevrelerinden olduğu gibi, Federal Anayasa Mahkemesi gibi en üst yargı kararları ya da Avrupa Birliği mevzuatından ötürü de bir yasa tasarısının hazırlanması gerekli olabilir. Her halûkârda sözkonusu olan, zaten mevcut olan yasal düzenlemelerin ekonomi, teknoloji ve toplum alanındaki gelişmelerden ötürü, değişen gerçekliğe sürekli uyulanması gereksinimidir.

Bakanlıkta çalışan uzman, Federal Başbakanlığı tasarıyla ilgili bilgilendirmek ve bilgileri sürekli güncellemek ile sorumlu olan Bakanlık yönetimince görevlendirilmesi ya da onayını almasıyla birlikte yasa tasarısı üzerinde çalışmaya başlar. Genelde, Bakanlığın siyasi yönetimi, uzmanın tasarıyı hazırlarken sadık kalması gereken belli ana noktaları belirlemiştir. Çalışma

kapsamında, gerek Bakanlık içerisinde diğer bölüm ve dairelerle, gerek planlanan yasa içeriğinin yetki alanlarına temas ettiği diğer Bakanlıklarla, önemli bilgi, eşgüdüm ve karşılıklı danışma ihtiyacı olur. Eyaletlerin ilgili Bakanlıkları ile de yoğun bilgi paylaşımı olur.

En geç, yasa tasarısının bir taslağının olduğu aşamada, halkın planlanan yasadaki etkilenecek olan kesimlerini temsil eden uzman çevre ve çıkar temsilcilerine, yasa tasarısına ilişkin bilgi verilir. Çıkar birlikleri, yasa tasarısı üzerindeki çalışmaları, temsil ettikleri çıkar grupları doğrultusunda etkilemeye çalışırlar; bu çaba her ne kadar meşru olsa da, yasadaki etkilenecek çıkar gruplarının dezavantaja uğraması anlamına da gelebilir. Fakat, yasama sürecine katılan siyaset ve yönetimden aktörlerin, ilgililerin tamamının çıkarlarını tartarak, dengeli bir şekilde dikkate alacaklarından hareket edilebilir. Çıkar birliklerinin temsilcilerinin uzmanlığı, değerli ve yasa tasarısı hazırlanırken önemli bilgiler sunabileceği için, birliklerin katılımından vazgeçilemez.

Tasarı her halûkârda eyaletlere, yerel federasyonlara ve eyaletlerin federal temsilciliklerine iletilir. Bu şekilde bir taraftan eyaletlerin kaygıları ve önerileri daha nihai tasarının hazırlanması aşamasında dikkate alınabilirken, diğer taraftan da eyaletler, dolayısıyla da elbette Eyaletler Meclisi, yasa tasarısı henüz federal hükümet tarafından Meclis’e sunulmadan önce incelemeyi başlatabilirler.

Hükümet sırasına bir bakış: Tüm yasa tekliflerinin yarısından fazlası federal hükümet tarafından Federal Meclis’e sunulur.

Bu imkan Federal Meclis'teki parti grupları için tanınmıştır. Çünkü, tasarının birer örneği parti gruplarının yönetimlerine ve isteğe göre, Federal Meclis üyelerine de sunulur. Parti gruplarının, ilgili siyasi alanında kurulmuş olan çalışma grupları dolayısıyla, erken bir aşamada teklife yönelik hazırlıkta bulunarak, icabında komisyonlar üzerinden kaygılarını ve değişiklik önerilerini dile getirebilirler. Bu, özellikle de çalışma grubu toplantılarına ilgili müsteşarların, çoğunlukla birden fazla bakanlık memurunun ve bazen Bakan'ın kendisinin de katıldığı ve yasa tasarısına ilişkin bilgi verdiği hükümet partileri grupları için geçerlidir. Hükümet bu şekilde, zamanında parti meclis grubunun çekince ve kaygılarına ilişkin bilgi edinebilir; kendisini parlamentoda destekleyen çoğunluğu yasa hazırlık süresine erken bir aşamada müdahil ederek, desteklerini garantiye alır. Uzmanların hazırladığı tasarı son halini almadan önce, bu iletişim ve danışma süreçlerinden ve de uzlaşma ve mutabakat arayışından bağımsız olarak şart koşulan bazı incelemelerin yapılması gerekir. Federal Adalet Bakanlığı tasarının hukuki usule uygunluğunu ve Federal İçişleri Bakanlığı ile birlikte de, Almanya Federal

Cumhuriyeti hukuki düzeni ve Anayasası ile ne derece uyumlu olduğunu inceler. Federal devletin, eyaletlerin ya da belediyelerin gelir ve giderleri söz konusu ise, Federal Maliye Bakanlığı da devreye girer. 2006 yılı itibarıyla bilim ve ekonomi, siyaset ve idareden on gönüllü üyesi olan Ulusal Norm Kontrol Kurulu, planlanan yasanın vatandaş, ekonomi ve idare açısından yol açtığı işlem hacim ve maliyetini denetlemektedir. Ayrıca Federal Meclis bünyesinde bulunan Alman Dili Topluluğu genel yayın kurulu da, sürece başından sonuna kadar katılarak, tasarının dilsel açıdan doğru ve anlaşılır olmasına ilişkin tavsiyelerde bulunur. Yetkili Bakanlık, uyum sağlanmış ve incelemeden geçmiş olan ve uzmanların çalışmasının tamamlanmış olduğu tasarımı kabineye sunmak üzere, Federal Şansölye makamı şefine gönderir. Tasarı tüm karşılıklı uyum ve inceleme süreçlerinden geçtikten sonra, karara bağlanmak üzere bir sonraki kabine oturumunun gündemine alınabilir. Bütün bu uyum ve inceleme görüşmeleri genelde yapılmış ve bakanlıklar arasındaki fikir ayrılıkları planlama sürecinde giderilebilmiş olduğu için, kabineye sunulan tasarı üzerinde mutabık kalınarak ve hükümet teklifi olarak Federal Şansölyelik üzerinden Eyaletler Meclisi'ne iletilerek, inceleme ve görüş bildiriminde bulunulması talep edilir.

“Federal Meclis’in kendi içinden” gelen yasa tasarılarında Federal Meclis içtüzüğü uyarınca, yasa tasarısının bir parti grubu ya da Federal Meclis’in en azından yüzde beşi tarafından, yani sayısı bir parti grubunun asgari sayısına tekabül edecek bir grupça imzalanmış olması şart koşulur. Bu yasa tasarılarını kimin hazırlayacağı, girişimin iktidar tarafından mı yoksa muhalefetten mi kaynaklandığına bağlıdır. İktidarda olan grupların yasa tasarıları hükümetle uyumlu olarak bakanlıkta çalışan uzmanlarca desteklenir. Federal hükümetin meclisteki iktidar parti gruplarına kendi yasa tasarılarını önermesi ve bu grupların tasarıları “Federal Meclis’in kendi içinden” teklif etmesi oldukça olağan bir uygulamadır. Bu, Eyalet Meclisi’nin zaman alan inceleme süresinden kaçınılmak istendiği durumlarda oldukça isabetli bir tercihtir. Diğer taraftan da, iktidar parti gruplarının hükümetten, belli yasa tasarılarını hazırlatarak Meclis’e sunmasını talep etmesi de pek sık rastlanan bir durumdur. Bu uygulama kuvvetler ayrımı prensibine kesinlikle aykırı değildir.

Tam tersine, örneğin İmparatorluk Meclisi Reichstag ile hükümetin birbirlerine karşı durduğu Alman İmparatorluğu döneminden farklı olarak parlamenter hükümet sisteminde hükümet, kendisini taşıyan parlamenter çoğunluk üzerinden demokratik meşruiyete sahip olan halkın temsilciliği ile bağlantılıdır. Ayırım çizgisi, günümüzde de örnekleri olan Başkanlık sistemlerindeki gibi, bir nevi parlamento ile hükümet arasında değil, bir nevi hükümet ve hükümeti taşıyan parlamenter çoğunluk ile diğer taraftaki parlamenter muhalefet arasında geçer.

Muhalefet, kendisini görev başındaki hükümete alternatif olarak sunmak için, aynı şekilde Federal Meclis’e yasa tasarıları sunacaktır. Ne de olsa şimdiye kadar tüm yasa tasarılarının yarısından biraz fazlası Federal Meclis’in içinden, muhalefet tarafından önerilmiştir. Bu teklifler gerçi çoğunluğu pek ender sağlar ama, kamuoyuna muhalefetin hükümetten farklı plan ve hedeflerini tanıtmaya imkanını verirler. Muhalefet partilerinin çalışma grupları federal bakanlık çalışanlarının uzmanlık bilgilerinden yararlanamayacakları için, kendilerinin hükümette oldukları eyaletlerin bakanlıklarında çalışan memurların desteğine bağlıdır.

Yasa tasarısı, Dilekçe, ya da Bütçe Planı: Federal Meclis’te görüşmeli tüm teklifler Meclis Yayını olarak yayınlanır. Fakat 18. seçim dönemi itibarıyla büyük bir çoğunluğu elektronik olarak dağıtılır.

Eyalet bakanlıklarında Eyaletler Meclisi'nin de yasa tasarıları hazırlanır. Bunlar, bir ya da birden fazla eyaletin Eyaletler Meclisi Genel Kurulu'na birlikte sundukları ve ancak Eyalet Meclisi'nde mutlak çoğunluğu sağlamaları şartıyla, federal hükümetin Federal Meclis'e sunacağı yasa tasarılarıdır. Eyaletler Meclisi tarafından getirilen tasarı sayısı federal düzeyde muhalefette olan partiler eyalet hükümetleri üzerinden Eyalet Meclisi'nde çoğunlukta oldukları zaman her zaman artar.

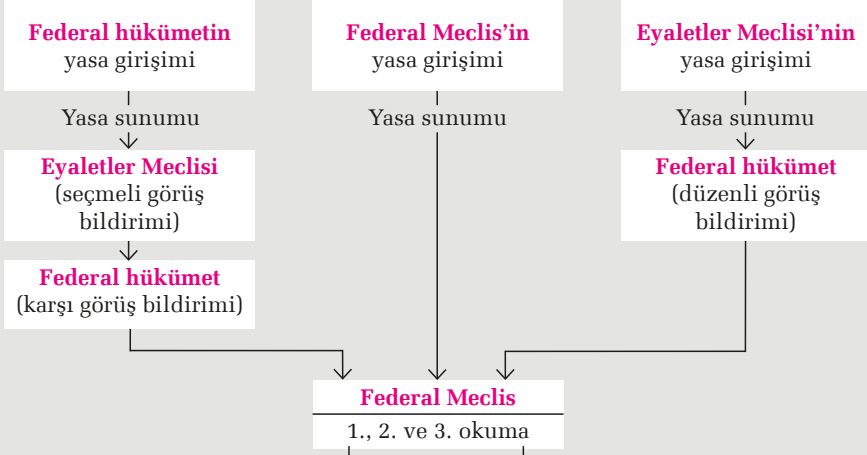
Yasa tasarısının parlamentodan geçen yolu

Federal Meclis önüne konulan tüm yasa tasarılarını, içtüzükte düzenlenmiş olan ve okuma diye adlandırılan üç görüşme kapsamında ele alır. Birinci ve ikinci okuma arasında tasarımı yetkili ihtisas komisyonu ele alır.

Yasa teklifi Federal Cumhurbaşkanı'na iletildikten sonra parlamento sekreteryası tarafından incelenir ve ardından Federal Meclis yayını olarak elektronik olarak, Federal Meclis ve Eyaletler Meclisi üyelerine dağıtılır. Teklifin ne zaman Genel Kurul gündemine alınacağına İhtiyar Heyeti karar verir. Farklı bir anlaşmaya varılmadıysa tekliflerin görüşülmesi en erken Federal Meclis yayınlarının dağıtılmasının üçüncü gününde başlar.

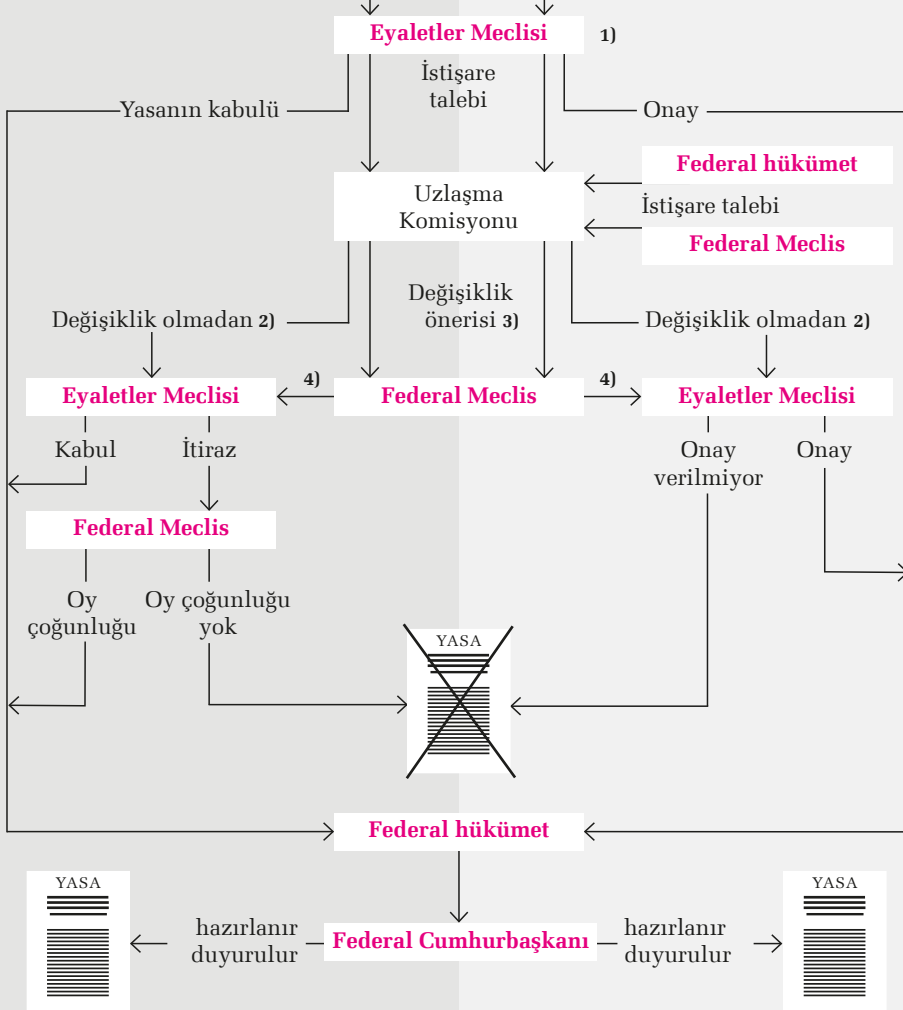
Parti meclis grupları, asgari süre bu kadar kısa da olsa, parti gruplarının çalışma grupları ve özellikle de çalışma gruplarındaki uzmanlar, uzmanların hazırladığı tasarımı çok iyi tanıdıkları ve analizini yaparak tartıştıkları için gerçekten de bir fikir oluşturabilirler. Meclisin içinden gelen yasa tasarılarında ayrıca, Meclis Yayını'nın dağıtımından üç hafta sonra, başvuru sahiplerinin talebi üzerine, teklifin bir sonraki Genel Kurul toplantısının gündemine alınması kuralı vardır. Azınlığı koruma amacıyla devreye giren bu tedbir, çoğunluk partilerinin muhalefetin dilekçelerini uzun bir süre boyunca ertelemelerini önlemeyi amaçlar.

İtiraz hakkı olan yasalar

Onay alınması gerekli yasalar

Komisyonunda birinci okuma ve görüşme

Yasa teklifinin ilk okumada Genel Kurul'da görüşmeli olarak ele alınması ancak, eğer yasa teklifi özel bir siyasi anlama sahip ise ve bunun dışında, belki önceden kamuoyunda çok çekişmeli bir şekilde tartışılmış ise olur. Konuşma katkıları olağan durumda, "teklifin ilkeleri" hakkındaki tartışma ile sınırlıdır. Yasa tasarısı ayrıntılı bir şekilde ele alınmaz; çünkü, bu komisyonların işidir. Birinci okumada tartışma, ancak İhtiyar Heyeti'nde kararlaştırılmış ya da bir parti grubunca talep edilmiş ise yapılır. Son seçim döneminde ilk okumaların yüzde 30 ila 40'ı Genel Kurul'da tartışmalı olmuştur.

Tüm yasa teklifleri birinci okuma sonunda bir komisyona havale edilir. Genellikle bu, ihtisas alanı yasa tasarısını hazırlayan yetkili Bakanlığın görev alanı ile örtüşen komisyon olur. Yasa tasarısı hazırlanırken nasıl diğer Bakanlıklar da katkıda bulunuyorlarsa, konuları yasa tarafından etkilenen diğer komisyonlar da teklifi ele alırlar. Bu komisyonların danışma işlevi olur. Yetkili komisyona ilettikleri bir yazılı görüş bildiriminde bulunurlar. Tek istisna, sadece yıllık

bütçeyi görüşmekle sınırlı kalmayıp, devlet ya da eyalet bütçelerinin kamusal harcamalarını yakından etkileyeceği düşünülen tüm yasa tasarılarını ele almakla yükümlü olan Bütçe Komisyonu'dur. Bütçe Komisyonu bu durumlarda raporunu, yetkili Komisyon raporunun yanısıra Genel Kurul'a doğrudan iletir.

Raporun hazırlanmasında asıl yük, parti gruplarının önerisi üzerine Komisyon Başkanı tarafından atanan raportörlerin omuzlarındadır. Önemli ve muhtemelen siyasi olarak tartışmalı yasalar söz konusu olunca, Komisyon'da temsil edilen her parti grubu bir raportör belirler. Raportörler her bir mevcut yasa tasarısını yakından tanır; bilim çevrelerinin ve kamuoyunun konuyla ilgili görüşlerini, çıkar birliklerinin beklentilerini, yasama sürecine katılan aktörlerin tutumlarını bilirler. Raportörler, görüşlerini Komisyon'da temsil ettikleri ve Komisyon görüşmelerine dair sürekli bilgilendirdikleri, parti gruplarının uzmanlarıdır.

Yasama yolu

- 1) Derhal reddedilirse: Federal Meclis ya da Eyaletler Meclisi'ne başvurulabilir
- 2) Yasa kararının onaylanması ya da öneri getirilmemesi
- 3) Değişiklik önergesinin reddi durumunda: İlk yasa kararı
- 4) Yasanın feshedilmesi önerisinde: Federal Meclis onaylarsa yasa feshedilir, aksi takdirde Eyaletler Meclisi'ne havale edilir

Komisyon, yasa tasarısına ilişkin temel konularda bilgi ve danışma ihtiyacı hissederse, bilirkişi ve çıkar temsilcilerini davet ettikleri, kamuya açık dinlemeler düzenleme olanağına sahiptir. Bu dinlemeler azınlığı koruma ilkesi kapsamındadır. Çünkü, Komisyon üyelerinin dörtte birinin talebi üzerine yapılması zorunludur. Komisyondaki muhalefet bu olanağı, ön-görülen yasaya karşı eleştirel yaklaşımda olan, hatta yasayı reddeden bilirkişilere söz vermek için kullanır. Fakat bu dinlemelerde, daha yasa tasarısının hazırlık aşamasında danışılmış olan ve yasanın şekil ve ruhunu etkilemiş olmaları muhtemel olan bilirkişi ve çıkar birlikleri temsilcilerinin de söz alması ile birlikte kamuoyu nezdinde görünürlük kazanması, aynı zamanda parlamenter çalışmanın şeffaflığı için de iyidir. Bu dinlemelere daha sonra elbette, etkinlikle ilgili haber yapan basın ve medya temsilcileri de katılır. Dinlemeler, ayrıca internette naklen yayınlanır.

Komisyon toplantıları bunun dışında, kamuya kapalıdır. Bunun gizli-saklı davranma ile hiçbir ilgisi olmayıp, sadece güveni koruma amacıyla, bir nevi ketumiyet şeklidir. Milletvekilleri kamuoyu etkisini dikkate almadan, kamuoyunca belki kararsızlık ve güvensizlik şeklinde yorumlanabilecek, halbuki istişarelerin nesnel olmasına katkıda bulunan farklı opsiyon ve alternatifleri tartışmaya açabilir ve uzlaşma önerileri getirebilirler. Federal hükümetin düzenli olarak katılan temsilcileri, Bakanlık memurları ve Eyaletler Meclisi üyeleri, milletvekillerinin yasa tasarısına ilişkin sorularını yanıtlayıp, hükümet ve Eyaletler Meclisi'nin görüşlerini açıklayabilirler.

Komisyon toplantılarında yasa tasarılarının her bir maddesi teker teker ele alınır. Komisyon üyeleri her bir maddede değişiklik önerisinde bulunup, Bakanlıkların hazır bulunan ve hukuk terminolojisinin ayrıntılarını iyi bilen uzmanlarının yardımı ile değişiklik dilekçesi verebilirler. Belli bir maddeye yönelik değişiklik dilekçeleri, bu madde ile ilgili görüşmelerin sonunda oylamaya sunulur. Bu değişiklik dilekçelerinin kabul edilip edilmemesine göre, sunulan yasa tasarısından farklı yeni bir teklif ortaya çıkar.

İsmen oylama: Yasa tasarıları hakkında milletvekilleri Genel Kurul'da oylamaya giderler.

İstişarelerin sonunda raportörler Genel Kurul için yazılı raporu hazırlar. Bu raporda, yetkili Komisyon'daki görüşmelerin seyri ve katkıda bulunan komisyonların sonuçları açıklanır. Komisyon görüşmelerinde, tüm yasa tasarılarının yüzde 90'ında olduğu gibi değişiklikler kararlaştırıldıysa, bu değişikliklerin gerekçelendirilmesi zorunludur. Sadece değiştirilen yasa tasarısının Komisyon tarafından hangi çoğunluk oranıyla kabul edildiği değil, azınlığın hangi nedenlerden ötürü karşı oy kullandığı da açıklanır.

Komisyonlar sadece Federal Meclis Genel Kurul görüşmelerini hazırlamayıp "Federal Meclis'in kararları hazırlayan organları" da oldukları için, içtüzükte açıklandığı gibi, "Federal Meclis'e belli kararları tavsiye etme yükümlülükleri de vardır." Bu nedenden ötürü, raporun başında bir karar tavsiyesi bulunur ve genellikle Genel Kurul'a yasa tasarısının karar tavsiyesi altında, komisyonun kararlaştırdığı şekliyle yer aldığı gibi kabul edilmesini tavsiye eder. Genelde yasa tasarısının ilk ve değiştirilmiş hali birlikte, yan yana sunulur. Karar tavsiyesi ve rapor Federal Meclis üyelerine dağıtılır. Bu yeni Federal Meclis yayını, yasa tasarısının ikinci okumasında temel alınır.

İkinci okuma, üçüncü okuma ve nihai oylama

Milletvekilleri İhtiyar Heyeti'nde, sadece yasa tasarısının ikinci okumasının Genel Kurul gündemine alınacağı tarihi değil, bunun görüşmeli olup olmayacağına da karar verirler. Genelde, ikinci okumaların yüzde 60 kadarı görüşmesiz olur. Mevcut yasaların güncelleştirildiği uyarlama yasalarında, elbette görüşmeli olmalarından vazgeçilebilir.

Genel tartışma kesinlikle, henüz kararsız milletvekillerini ikna etme amacını taşımaz. Çünkü, parti gruplarının kurullarında her bir parti grubunun, sunulan yasa teklifine ilişkin görüşleri kapsamlı bir şekilde tartışılmıştır. Genel Kurul görüşmeleri federal hükümet ve Federal Meclis parti gruplarına, yasa lehine ya da aleyhine olan savlarını tekrar sunma olanağını verir. Konuşma katkıları parlamentodaki meslek-

taşlarından ziyade demokratik kamuoyuna, bu şekilde kendilerini Federal Meclis'te temsil eden partilerin siyasi amaç ve hedeflerine ilişkin daha kesin ve iyi bir izlenim edinebilen seçmenlere yöneliktir. Görüşmeler, parlamentonun iletişim işlevi denen tanımlamasının bir parçasıdır.

Federal Meclis genel görüşmenin ardından yasa tasarısını karara bağlama aşamasına geçer. Yasa tasarısının tamamına dair, düzenli olarak sadece tek bir oylama yapılır. Ama, tek tek bölümleri hakkında ayrı oylama yapılması da mümkündür. Aynısı değişiklik dilekçeleri için de geçerlidir. Bu tür değişiklik dilekçelerini sadece parti meclis grubu asgari büyüklüğüne sahip parti meclis grupları ve gruplar değil, tek tek milletvekilleri de verebilirler. Bu bireysel dilekçeler genellikle elbette parti meclis grubuyla görüşülmüştür. Özellikle muhalefet, önceden Komisyon'da vermiş olduğu ve oy çokluğu sağlayamadığı değişiklik dilekçelerini kullanarak, farklı görüşlerini kamuya açık bir şekilde tekrar belgelemek ister.

Yasa, ikinci okumada Komisyon tarafından tavsiye edilen şekli ile kabul edilirse, üçüncü okuma hemen bunun ardından yapılabilir. İkinci okumada değişiklikler yapılmış da olsa, hazır

bulunan milletvekillerinin üçte ikisinin bunu kabul etmesi şartıyla, üçüncü okumanın hemen müteakiben yapılması mümkündür. Bu uygulama kabul edilmezse, yasa tasarısının ikinci okumada değiştirilen şeklinin dağıtılması gerekir. Üçüncü okuma bu durumda en erken, dağıtımdan sonra ikinci günde yapılabilir. İkinci okumalarında değişiklikler yapılmış olan yasa tasarılarının üçüncü okumasında, yine değişiklik dilekçeleri verilebilir ama, bunlar ancak ikinci okumada değişiklik yapılmasına karar verilmiş olan hükümlerle ilgili olabilmekte ve ancak parti meclis grubu büyüklüğüne sahip olan parti meclis grupları ya da milletvekili grupları tarafından talep edilebilmektedir. Üçüncü okuma neredeyse her zaman, ikinci okumayı müteakiben yapılır. Neredeyse hiçbir zaman, daha başka değişiklik dilekçeleri verilmediği için, üçüncü okuma genelde yasa tasarısına ilişkin son oylamadan ibarettir. Fakat, Federal Meclis'e sunulan yasa tasarılarının yüzde 25 kadarı ikinci okumada reddedildikleri için, üçüncü okumaya kalacak kadar uzun ömürlü olmazlar. Bunlar, özellikle muhalefetin Federal Meclis'in içinden çıkardığı ya da Eyaletler Meclisi'nden gelen yasa tasarılarıdır. Bundan ötürü, sunulan yasa tasarılarını kararlaştırılan yasa tasarıları ile karşılaştırdığımızda, federal hükümetin lehine bir bilanço ortaya çıkar.

Uzlaşma arayışı: Uzlaşma Komisyonu'nun oturumu.

Federal hükümetin, 18. seçim döneminde Meclis'e sunulan yasa tasarılarındaki payı yüzde 70 kadarken, Federal Meclis tarafından karara bağlanan yasalaradaki payı yüzde 88 kadardı. Buna karşılık, Federal Meclis'in içinden ya da Eyaletler Meclisi'nden gelen yasa tasarılarının, sadece üçte biri kadarı gerçekten de kabul edilmiştir. Fakat, bu hiçbir şekilde, Federal Meclis'in federal hükümetin sunduğu tüm yasa tasarılarını, olduğu gibi kabul edeceği şeklinde anlaşılmamalıdır. Federal Meclis her bir seçim dönemi başına, federal hükümetin yasa tasarılarından yüzde on kadarını kabul etmemektedir. Struck kuralı, her hâlükârda geçerliliğini korumaktadır: Neredeyse hiçbir yasa, parlamentodan girdiği gibi çıkmaz.

Eyaletler Meclisi'nde ve Uzlaşma Komisyonu'nda yasalar

Almanya Federal Meclisi'nin çoğunluk kararıyla kabul ettiği yasaların tamamı, Anayasa'nın sözleri ile "Federal Meclis Başkanı'nca gecikme olmadan Eyaletler Meclisi'ne iletilmelidir." Yasanın daha sonraki akıbeti itiraz hakkı kullanılabilen mi yoksa, onay gerektiren bir yasa mı olduğuna bağlıdır.

Onay gerektiren yasalar, şartları Anayasada ayrıntılı bir şekilde açıklanmış olduğu gibi, bir şekilde federal eyaletlerin çıkarlarını etkileyen yasalarlardır. Bunlar bir yandan mali ve vergi yasaları, diğer yandan eyaletlerin idari egemenliğine müdahale eden yasalarlardır. Federal hükümet ve eyaletlerin kamu gelir ve giderleri alanındaki içiçe geçen ilişkileri ve Federal Almanya'nın "işlevsel" federalizminin görev paylaşımı uyarınca, federal yasaların infazının neredeyse tümüyle eyaletlerin kendi idareleri tarafından üstlenildiğini dikkate aldığımızda, 2006'da yapılan federalizm reformuna kadar genelde yasaların yüzde 50'sinden fazlasının onay gerektiren yasalar olduğu şaşırtıcı değildir. Bu oran günümüzde yüzde 40 kadardır. Ayrıca, anayasal değişiklik getiren yasalar da onaylanması gereken yasalarlardır. Fakat, bunların Federal Meclis'te ve Eyaletler Meclisi'nde üçte iki çoğunlukla kabul edilmeleri gereklidir.

İtiraz hakkı olan yasalarda Eyaletler Meclisi sadece erteleyici bir veto hakkına sahiptir. Eyaletler Meclisi, her ne kadar Federal Meclis tarafından kabul edilmiş bu kategorideki bir yasaya karşı oylamada mutlak çoğunluk sağlaması şartıyla itiraz edebilse de; yasa Federal Meclis'e tekrar oylamaya sunulmak üzere geri döndüğünde, ilk kabulünü mutlak çoğunluk ile onaylarsa yasa kabul edilmiş sayılır. Eyaletler Meclisi üçte iki çoğunluk sağlayarak itiraz ederse;

Federal Meclis de üçte iki çoğunlukla, en azından üyelerinin çoğunluk oyu ile, itirazı reddedebilir. Onay gerektiren yasalarda ise Eyaletler Meclisi'nin karşı oyu, Federal Meclis'in oy çoğunluğu ile reddedilemez.

Eyaletler Meclisi, kendisine teklif edilen bir yasa tasarisına karşı itiraz etmek isterse ya da onay gerektiren bir yasayı kabul etmek istemiyor, ama büsbütün reddedilmesini de istemiyorsa, Uzlaşma Komisyonu'na başvurulur.

Uzlaşma Komisyonu Almanya Federal Meclisi'nin bir komisyonu değil, Federal Meclis ile Eyaletler Meclisi'nin ortak bir komisyonudur. Yarı yarıya Federal ve Eyaletler Meclisi tarafından atanan 32 üyesi vardır. Eyaletler Meclisi'nin kontenjanına her eyaletten bir temsilci atanırken, Federal Meclis'in kontenjanı Meclis'teki oy dağılımına göre atanır.

Uzlaşma Komisyonu'nun kendine ait ve Federal Meclis ile Eyaletler Meclisi tarafından mutabakat içerisinde kabul edilmiş olan bir içtüzüğü vardır. Kendi içinden Federal Meclis'in ve Eyaletler Meclisi'nin birer üyesini, üç ayda bir dönüşümlü olarak Başkanlık yapmak üzere seçer. Başkanlar birbirlerinin yerine vekil olabilirler.

Federal hükümet üyelerinin oturumlara katılma hakları ve hatta, Komisyon'un bu doğrultuda karar vermesi durumunda, katılma yükümlülükleri vardır. Uzlaşma Komisyonu kararlarını, hazır bulunan üyelerinin oy çoğunluğu ile alır. Federal Meclis, itiraz hakkı bulunan bir yasaya itiraz edebilmek için, Uzlaşma Komisyonu'na başvurmak zorundadır. Komisyon'un bu durumda iki seçeneği bulunur. Yasayı, Federal Meclis tarafından kararlaştırılmış şekli ile onaylayabilir. Bu durumda, yasayı tekrar Eyaletler Meclisi'ne iletir. Eyaletler Meclisi yasayı bu sefer geçirir, ya da itiraz eder. Uzlaşma Komisyonu bir değişiklik önerisi getirirse, bunu ya kabul edecek ya da reddedecek olan Federal Meclis'in, bunu önce ele alması gerekir. Federal Meclis verdiği kararı daha sonra Eyaletler Meclisi'ne gönderir. Eyaletler Meclisi değişiklik yapılan yasayı kabul edebilir, ya da önerilen değişikliklerin istekleri doğrultusunda olmaması durumunda, itirazda bulunabilir. Federal Meclis Uzlaşma Komisyonu'nun önerisini reddetiyse, Eyaletler Meclisi kabul etmek istemediği ve aynı şekilde tekrar önüne koyulan yasaya karşı itiraz edecektir. Eyaletler Meclisi'nin itirazından sonra, sıra yine Federal Meclis'e gelir. Eya-

letler Meclisi'nin itiraz ettiği yasa, Eyaletler Meclisi'nde itirazın hangi oy çoğunluğu ile sağlandığına göre, mutlak ya da üçte iki çoğunlukla karara bağlarsa, yasa kabul edilmiştir. Eyaletler Meclisi, onay gerektiren bir yasanın kendisine sunulduğu şekli ile hemfikir değilse, üç hafta içerisinde, gerekçelendirilmiş değişiklik önerilerinde bulunacağı, Uzlaşma Komisyonu'na başvurabilir. Uzlaşma süreci, itiraz hakkı bulunan yasalardaki süreçle aynıdır. Eyaletler Meclisi süreç tamamlandıktan sonra halen itirazında ısrarlı ise, Federal Meclis'in itiraz hakkı olan yasalarda olanın aksine, Eyaletler Meclisi'nin kararını oy çoğunluğu ile iptal etme imkanı olmaz.

Fakat Federal Meclis'in, reddedilen ve onaylanması gereken yasalarda, federal hükümetin de sahip olduğu Uzlaşma Komisyonu'na başvurma hakkı vardır. Ve bu hakkı, Eyaletler Meclisi yasaı reddetmiş ve uzlaşma sürecinden de imtina etmiş olsa da, kullanabilir. Dolayısıyla Uzlaşma Komisyonu, en azından teoride, onaylanması gereken bir yasa konusunda iki hatta üç defa talep edilebilir.

Eyaletlere yasa tasarılarının hazırlık aşamasından itibaren danışıldığı için ve istişare sürecinde hem federal bakanlıklar hem de Federal Meclis'in parti grupları ile sürekli bilgi paylaşımında bulunduklarından, Federal Meclis'in Eyaletler Meclis'ine sunduğu yasaların genelde yüzde 95 kadarı, Eyaletler Meclisi'nce gerçekten de kabul edilir. Geri kalan durumlarda, genellikle uzlaşma sürecinden sonra bir anlaşma sağlanır.

Resmiyet kazanma ve ilam

Yasa Eyaletler Meclisi'nde oy çoğunluğu ile kabul edilirse ya da uzlaşma süreci başarılı bir şekilde tamamlanırsa, Federal Şansölye ve bir ya da birden fazla konu itibarıyla, yetkili Bakan tarafından imzalanır. Yasa daha sonra Federal Cumhurbaşkanı'na iletilir. Cumhurbaşkanı yasa, imzası ile resmiyet kazandırır. Resmiyet kazanan yasa Cumhurbaşkanlığı tarafından, Resmi Gazete'de yayınlanması talebi ile Federal Adalet Bakanlığı'na gönderilir. Yayınlanması ile birlikte, yasa ilam edilmiş olur ve yürürlüğe girer. Ve bu da (eğer yasada farklı bir düzenleme belirtilmediyse) yayınlanmasından 14 gün sonra olur.

İlam: Yasa, Federal Resmi Gazete'de yayınlanması ile birlikte yürürlüğe girer.

Avrupa bütünleşme süreci Federal Meclis için yeni ödevleri beraberinde getirmiştir. Parlamento, Anayasa’da kesin bir şekilde belirtilmiş olduğu gibi “birleşen bir Avrupa’nın gerçekleşmesine” katkıda bulunur. Fakat bu katkı tam olarak nasıl olur?

Avrupa mevzuatının AB vatandaşları için önemi giderek artıyor. Almanya’da geçerli olan birçok yasa Avrupa Birliği’nin yasa koyucu eylemleri sonucu belirlenmiştir. Bu, AB üye ülkelerinde bir yasa hükmünde olan tüzükler ve de parlamentoların yasa koyucu faaliyette bulunmak zorunda oldukları, Avrupa çerçevesini çizen direktifler için geçerlidir. Avrupa hukukunun AB üye ülkelere olan etkisi bir yandan Avrupa’nın birleşme doğrultusunda oldukça iyi bir yol aldığı gerçeğine işaret ederken; diğer yandan da ulusal parlamentoların, yani Federal Meclis’in de yasa koyucu yetkinliğinin doğrudan maruz kaldığı bir sonuçtur.

Federal Meclis katılım hakkını, 2013’te yeni düzenlenen “Federal Hükümet ve Almanya Federal Meclisi’nin Avrupa Birliği Konularındaki İşbirliği Üzerine” (EUZBBG) başlıklı yasa ve “Federal Meclis ve Eyaletler Meclisi’nin Avrupa Birliği Konularındaki Bütünleşmeden Olan

“Birleşik Avrupa’nın gerçekleşmesi”:
Almanya Federal Meclisi’nin Avrupa bütünleşme sürecine katkısı

Sorumluluğunu Üstlenme Yasası”, kısaca Bütünleşme Sorumluluğu Yasası (IntVG) ile oldukça genişletmiştir. Federal Meclis doğrudan AB yasa koyucu sürecine katılmasa da, federal hükümet üzerinden Avrupa yasama sürecine büyük bir etkisi olabilmektedir.

Avrupa Birliği’nin yasama sürecinde hükümetlere merkezi bir rol düşer. Üye ülke hükümetleri Avrupa Birliği Konseyi tarafından temsil edilirler. Avrupa Birliği Konseyi’nin onayı olmadan hiçbir yasa karara bağlanamaz. AB Konseyi, görüşme ve karar hangi siyasi alanda oluyorsa, üye ülkelerin ilgili ihtisas bakanlıklarının Bakanlar Kurulu olarak toplanır. Her üye ülke bir hükümet üyesi ile temsil edilir.

Yasa insiyatifi, yani yasa tasarılarını sunma hakkı, Avrupa Komisyonu’na tanınmıştır. Avrupa Komisyonu Avrupa Birliği’nin en üst idari organı, yani yürütmedir. Üyeleri ve Komisyon Başkanı Avrupa Birliği Konseyi tarafından ve Avrupa Parlamentosu’nun onayı alındıktan sonra atanırlar. Komisyon’un beş yıllık görev süresi Avrupa Parlamentosu’nun seçim dönemine bağlıdır.

Avrupa Parlamentosu; Avrupa Birliği Konseyi ve Komisyonun yanısıra AB yasa koyucu sürecine katkıda bulunan üçüncü kurumdur. Ne Parlamento, ne de AB Konseyi yasa insiyatifi kullanma hakkına sahip olsa da, Komisyon’dan

belli bir siyaset alanına ilişkin bir yasa teklifi hazırlatmasını talep edebilirler. Parlamento, 1979’dan bu yana AB üye ülkelerinin oy hakkı olan seçmenleri tarafından beş yıllık sürelerle seçilirler.

Genelde, Avrupa genelinde yasa koyucu bir eylem, ancak teklifin Avrupa Parlamentosu’ndaki ilk okumasında oy çoğunluğunu elde ederse tamamlanabilir. Parlamento Komisyon’un bir teklifine onay verdiğyse, teklifin yürürlüğe girebilmesi için bunun, onayının alınması zorunlu olan AB Konseyi’ne havale edilmesi gerekir. Parlamento ya da Konsey’in değişiklik önerileri olursa, ikinci bir okuma gerekli olabilir.

Parlamento ve Konsey değişiklik konusunda mutabık kalamazlarsa, Konsey ve eşit sayıda Avrupa Parlamentosu üyelerinden bileşen Uzlaşma Komisyonu’na başvurulur. Komisyon da Uzlaşma Komisyonu’nun çalışmalarına katılır. Uzlaşma Komisyonu’nun birleşiminden sonra, altı hafta içerisinde resmi üçlü görüşme (resmi trilog) diye adlandırılan süreç kapsamında ve Avrupa Parlamentosu ve Konsey görüşleri temelinde bir mutabakat sağlaması beklenir. Bunun için Konsey üyelerinin nitelikli çoğunluğu ve Avrupa Parlamentosu üyelerini temsil eden üyelerin çoğunluğu gerekir. Uzlaşma Komisy-

Berlin ve Brüksel: Federal Meclis Avrupa Parlamentosu ile birlikte çalışır.

nu birleşiminden sonra, altı hafta içerisinde tasarıyı onaylarsa, Avrupa Parlamentosu ve Konsey yasayı üçüncü bir okumada kararlaştırabilirler. Mutabakat sağlanamazsa, yasa tasarısı reddedilmiş sayılır.

AB Konseyi ve Avrupa Parlamentosu yasa koyucu süreci, çoğu kez birinci okumada tamamlamayı denerler. Bunun için Komisyon'un da katkısıyla, gayri resmi üçlü görüşmelerinde daha sonra iki organın da resmi olarak kabul edeceği ortak bir duruş hakkında mutabakat sağlarlar. Resmi trilog süreçlerinden farklı olarak, gayri resmi triloglar sözleşmelerde düzenlenmemiş olmakla birlikte, yasa koyucu sürecin birinci ve ikinci okuması kapsamında uygulanır.

Federal hükümet Avrupa Birliği Konseyi'nde yasa koyucu eylemde bulunmadan önce, Federal Meclis'e hükümetin Konsey'de temsil edeceği siyasi görüşü etkileme imkanı vermek zorundadır. Anayasa'da, "Federal hükümet Avrupa Birliği'nin yasa koyucu faaliyetlerine katkıda bulunmadan önce, Federal Meclis'e görüş bildiriminde bulunma imkanı verir" denmiştir. Ardından da, "federal hükümet Federal Meclis'in görüşlerini müzakerelerde dikkate alır" diye eklenmiştir.

Görüş bildiriminde bulunabilmek için Federal Meclis, elbette tüm önemli bilgileri zamanında edinmiş olmalıdır. Bu nedenden ötürü federal hükümet Federal Meclis'i "kapsamlı bir şekilde ve mümkün olan en erken aşamada" bilgilendirmek zorundadır. Hem Anayasa hem de federal hükümetin AB konularındaki bilgilendirme yükümlülüğü ve Federal Meclis'in hükümete görüş bildiriminde bulunarak katkıda bulunma imkanlarının düzenlenmiş olduğu EUZBBG'de böyle yazar. Federal hükümet tüm ilgili belge ve raporları, önceden ve oturumların gündemi ile federal hükümetin görüşü hakkında fikir edinebilecek ve federal hükümetin müzakere çizgisini ve oylama tavrını etkileyebilecek kadar zaman kalacak şekilde, Federal Meclis'e iletir.

Federal Meclis bilgiler temelinde bir görüş bildiriminde bulunursa, federal hükümet bunu Konsey'deki müzakerelerinde temel almak zorundadır. Şayet Federal Meclis'in kararını, önemli hususlarından birinde Konsey'e kabul ettiremezse parlamentoda çekince hakkını kullanmak zorunda kalır. Bu, federal hükümetin Konsey'de nihai oylamaya gidilmeden önce Federal Meclis'in onayını almak zorunda olduğu anlamına gelir. Bütünleşme ve dış politika konularında önemli nedenlerden ötürü, federal hükümetin, Federal Meclis'in görüşünden farklı davranması da mümkündür.

18. Federal Meclis'in AB-Konuları Komisyonu'nun Brüksel ziyareti: Avrupa Birliği Konuları Komisyonu Avrupa politikasının önemli bir aktörüdür.

Federal Meclis'in AB tekliflerine ilişkin görüş bildiriminin temelini, ya havale edilmiş olan bir teklifle ilgili yetkili komisyonda alınan bir karar ya da bir parti meclis grubunun bağımsız bir başvurusu oluşturur. Sonunda karar tavsiyesi hazırlanır ve Genel Kurul'da oylamaya sunulur. Dilekçe, doğrudan da Genel Kurul'a sunularak, orada görüşülebilir. Acil durumlarda bu şekilde zaman kazanılmış olur. Her bir karar tavsiyesi için belgelerin gözden geçirilmesi ve incelenmesi gerekir. Yılda 25.000 kadar AB belgesi, federal hükümet ve AB kurumlarınca Federal Meclis'e iletildiği için, bu görev için yüksek ihtisas yetkinliği gereklidir. İhtisas yetkinliği Federal Meclis idaresinin Avrupa alt dairesinde toplanmıştır. Daire, Federal Meclis komisyonları ve parti meclis gruplarını, AB konularının parlamenter tartışmasında destekler; örneğin belgelerin araştırılmasında, havale konularında ve yetki dağılımı kontrolünde. Federal Meclis'in katkı haklarını etkileyen AB teklifleri, özel önem taşır. Bu durumda ilkönce, Komisyon'da hangi tekliflerin ele alınabileceği incelenir. Bu teklifler için öncelik ve havale önerileri yapılır. Teklif konusu, önemi, hedefi ve görüşmeye hangi komisyonların katılması gerektiği kısaca, özet şeklinde açıklanır.

Komisyonlar bu önerilerde hemfikirlerse, havale önerisi AB Konuları Komisyonu Başkanı tarafından imzalanır ve öncelik önerileri ile birlikte teklifleri, parti meclis grupları ile uyumlu olarak, önerilen komisyonlara havale eden Federal Meclis Başkanı'na iletilir. Komisyonlarda ki istişareler karar tavsiyesi ile sonuçlanırsa, bu tavsiye Genel Kurul'a sunulur. Genel Kurul karar tavsiyesini, Federal Meclis'in federal hükümete yönelik görüş bildiriminde temel alır. Münferit durumlarda, Federal Meclis'in federal hükümete yönelik bu görüş bildirimi, AB Konuları Komisyonu tarafından da ifade edilebilir. AB Konuları Komisyonu'nun Genel Kurul görüşmesinde ayrıca, yetkili komisyonun karar tavsiyesine değişiklik önermeleri getirme imkanı da vardır.

Federal Meclis sadece AB'nin ikincil hukukunda, yani üye devletlerde çeşitli yaşam alanlarını düzenleyen mevzuatta değil, Avrupa Birliği'nin temelini oluşturan Sözleşmelerin ve Bütünleşme Sorumluluğu Yasası'nın (IntVG) başta geldiği, birincil hukukta da katılım hakkına sahiptir. IntVG, Avrupa birincil hukukunun meclis onayı alma sürecinden geçme yükümlülüğü olmayan değişikliklerinde ve Lizbon Sözleşmesi'nin Birlik için yetkilerinin genişletilmesini öngördüğü durumlarda Federal Meclis'in katılımının nasıl sağlanacağını düzenler. Sözleşme değişiklikleri planlandığında diğer egemenlik haklarının Avrupa Birliği'ne devredilmesi ya da yetkinlik alanının genişle-

tilmesi amaçlandığında, Federal Meclis ilgili bir karar çıkartarak bunu yasaya bağlamak zorundadır. AB birincil hukukunun değiştirilmesi sonucunda Federal Anayasa etkileniyorsa, Federal Meclis'in üçte iki oy çoğunluğu ile karar vermesi gerekir.

Diğer katılım ve kontrol haklarını Federal Meclis, Avrupa İstikrar Mekanizması Çerçevesinde Garantilerin Üstlenilmesi Yasası (StabMechG) ve Avrupa İstikrar Mekanizması'na Maddi Katılım Yasası (ESMFinG) temelinde uygular. Bu düzenlemelerin dayandığı mevzuat, 2010 yılında kurulan Avrupa Finansal İstikrar Fonu (EFSF) ve 2012 yılında oluşan Avrupa İstikrar Mekanizması'dır (ESM). Bunlar, Avrupa mali krizi döneminde kurulan ve Avro bölgesi üye ülkelerine finansal yardım sağlayarak Avro bölgesi genelindeki finansal istikrarı koruyan araçlardır. Almanya'nın EFSF ve ESM kapsamında kredi ve garantiler vermesi Federal Meclis'in bütçe politikasının genel sorumluluk alanına girdiği için, bu tür tedbirlerle ilgili kararlarda ya Genel Kurul'un, ya Federal Meclis'in, ya da Bütçe Komisyonu'nun onayının alınması gereklidir.

AB organlarının politikalarının parlamenter kontrolünün önemli bir aracı, yetki dağılımını kontrol hakkıdır. Üye devletlerin parlamentoları, Avrupa Birliği'nin öngörülen bir yasa koyucu eylemine karşı, bu plan sonucunda yetki dağılımı prensibinin ihlal edileceğinden eminlerse, itiraz edebilirler. Bu prensibe göre Avrupa Birliği, ulusal parlamentolarla yasama yetkisini paylaştığı alanlarda, ancak öngörülen hukuki düzenleme hedefleri üye devletlerce ne merkezi, ne bölgesel, ne de yerel düzeyde yeterli bir şekilde hayata geçirilemiyorsa, hukuki düzenlemelerle devreye girebilmektedir. Üye devletlerin parlamentoları Avrupa Birliği'nin planladığı bir yasanın hedeflerine ulusal, bölgesel ya da yerel kurumlarca da aynı, ya da hatta daha iyi bir şekilde erişilebileceği sonucuna varırlarsa, AB organlarına yetki dağılım uyarısında bulunabilirler. Normalde Avrupa alt dairesi uzmanları, öncelik ve havale önerilerini hazırlarken, yetki dağılımı prensibinin muhtemel ihlallerine işaret eder ve komisyonların bunları incelemesine ilişkin tavsiyede bulunurlar.

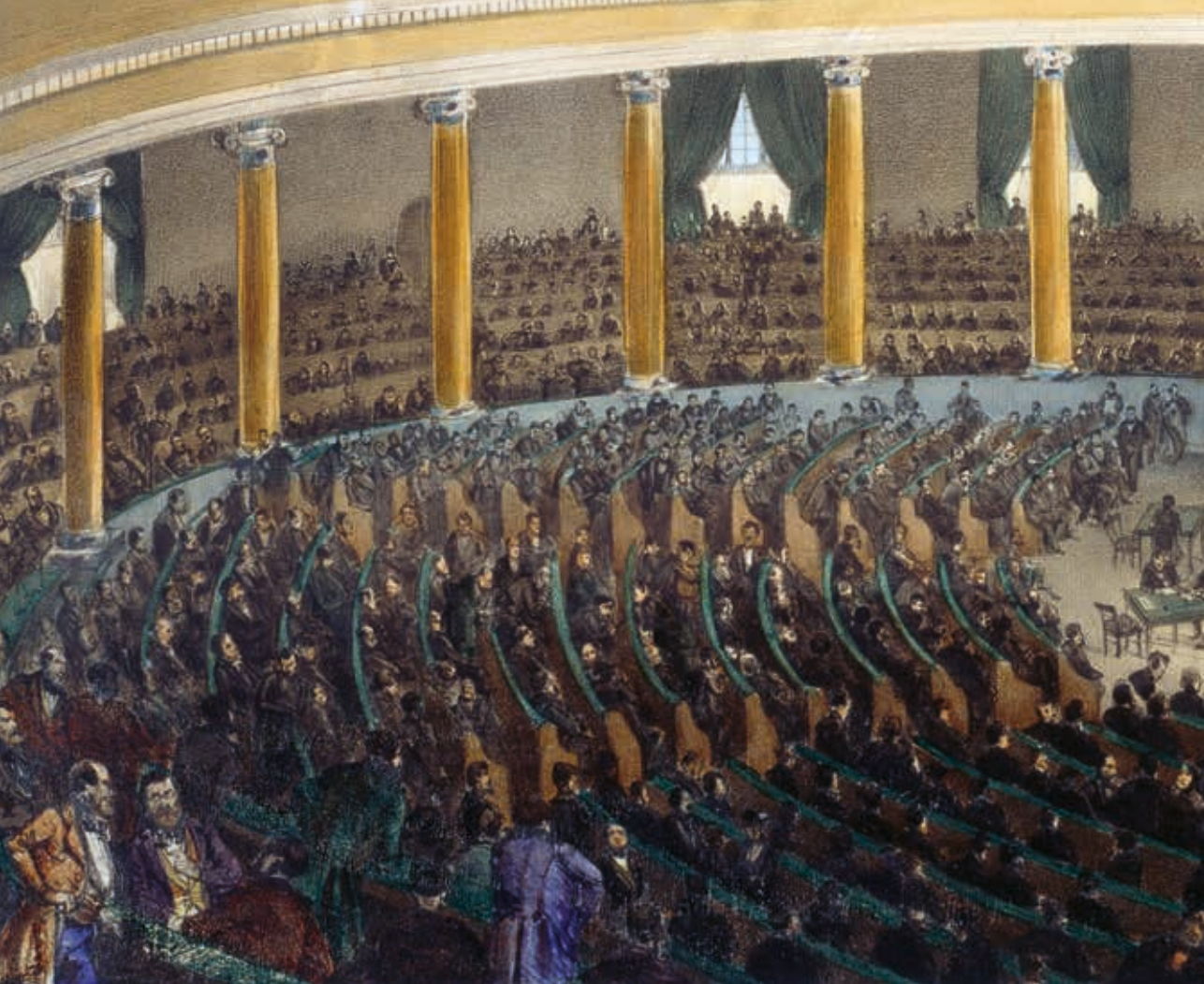
İlgili komisyonlar, yetki dağılım uyarısında bulunulmasının yerinde olacağı kanaatine varırlarsa AB Konuları Komisyonu'na haber verilir. Buradan itiraz gelmezse, yetkili komisyon Genel Kurul'a bir karar tavsiyesi sunar. Genel Kurul'un aldığı karar Federal Meclis Başkanı üzerinden Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği Konseyi ve Avrupa Komisyon Bakanları'na iletilir.

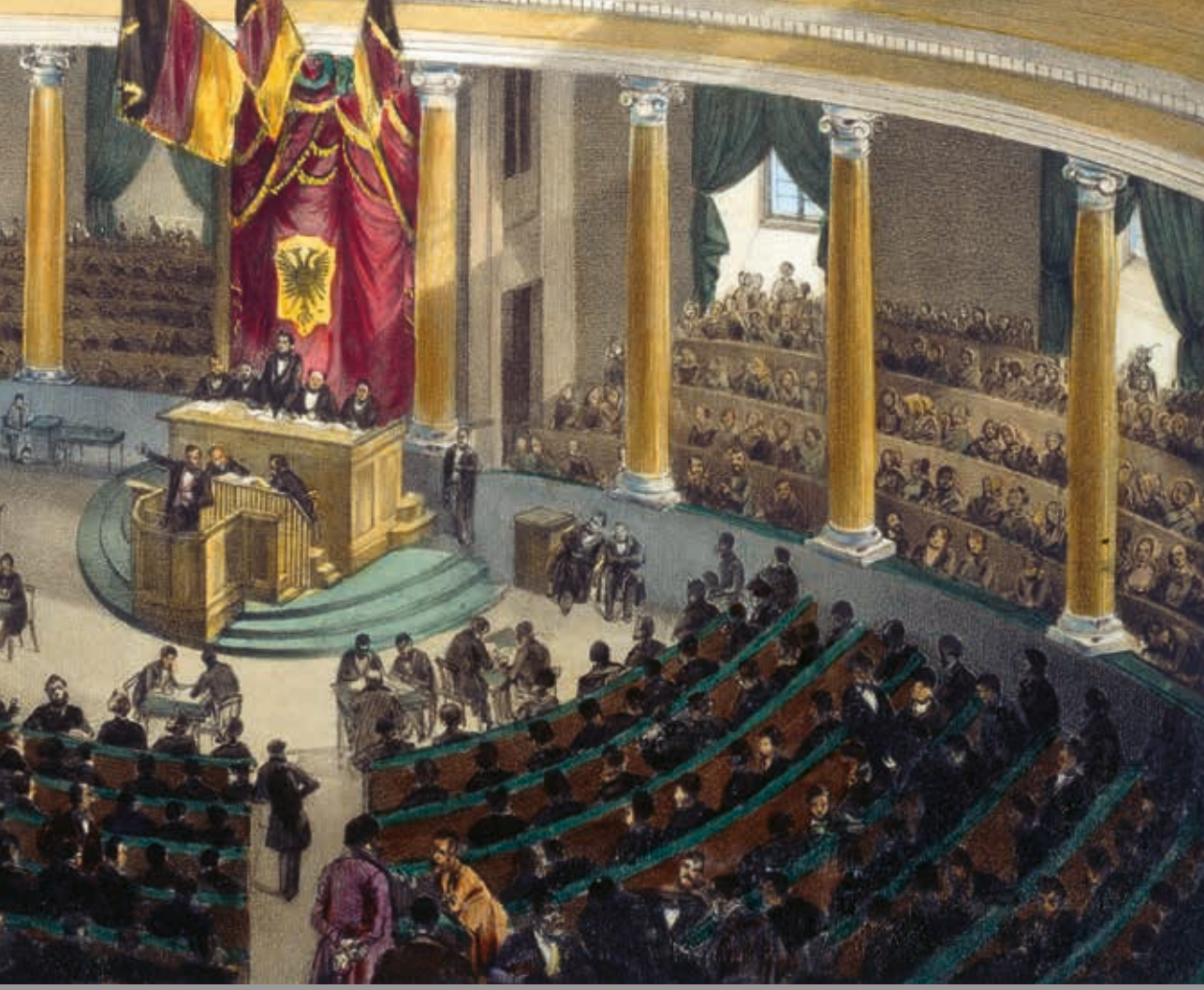
Federal Meclis ve Avrupa:
Federal Anayasa uyarınca Alman parlamentosu AB konularında kararlara katılır.

Parlamentoların en azından üçte biri kaygılarını dile getirirse, Komisyon tasarımı incelemek zorundadır. Tasarımı imha edebilir, değiştirebilir, ya da değiştirmez ve olduğu gibi bırakır. Fakat, bu kararını gerekçelendirmek zorundadır. Parlamentoların yarısından fazlası yetki dağılımı uyarısında bulunursa; Komisyon, tasarıda değişikliğe gidilmemiş ise, tasarının neden yetki dağılımı ilkesini ihlal etmediğinden emin olduğunu tam olarak açıklamak zorundadır. Yasa koyucu iki Avrupa kurumundan biri, yani Komisyon ya da Avrupa Birliği Konseyi, yüzde 55 oy çoğunluğuyla yetki dağılımı prensibinin ihlal edildiği sonucuna varırsa, yasa iptal olur. Federal Meclis AB organları ile doğrudan da irtibata geçebilir. 2007 yılı başından itibaren, bu nedenden ötürü Brüksel’de bir irtibat bürosu vardır. Federal Meclis’in bu şubesinde Federal Meclis idaresi ve parti grup çalışanları görev alır. Bizzat AB merkezinde kurdukları çok yönlü ilişkiler sayesinde büro çalışanları, Federal Meclis milletvekillerine, komisyonlara ve parti meclis gruplarına, güncel siyasi gelişmelere ilişkin, oturum haftalarında yayınlanan “Brüksel raporu” örneğinde olduğu gibi, bilgi verebilirler. Büro çalışanları ayrıca, bir çok parlamentolar arası faaliyetin hazırlanması ve düzenlenmesine de katılırlar.

Parlamentoların kendi aralarında ve Avrupa Parlamentosu ile olan temasları, demokratik bir Avrupa bütünleşme süreci açısından önemli bir rol oynar. Brüksel’de yıllardır, AB üye devletlerinin parlamento üyeleri ile Avrupa Parlamentosu milletvekilleri buluşurlar. Yılda iki defa toplanan Parlamentolar Arası Konferans’ta özellikle Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası konuları ele alınır. Bunun ötesinde, parlamentoların ihtisas komisyonları bir çok defa Brüksel’de birlikte toplanarak özel konuları ve yasama projelerini görüşürler. AB üye devletlerinin Avrupa Birliği Konuları Komisyonları’nın altı ayda bir gerçekleştirdikleri buluşmalar özellikli bir format kazanmıştır. Yılda bir kere, AB üye devletlerinin parlamento başkanları ile Avrupa Parlamentosu Başkanı, Avrupa konularının ele alındığı bir forum olarak adlandırılan bir konferansta biraraya gelirler. Ayrıca, genellikle yılda iki defa Europol-Kontrol Komisyonu toplanır; parlamentolar arası bir kuruldur. Sadece danışmanlık hizmeti vermez, bunun ötesinde kontrol görevlerini de üstlenir.

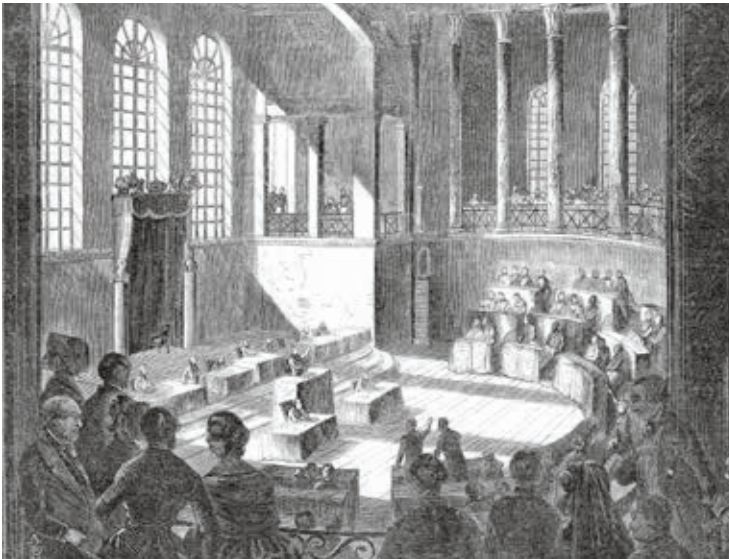
Demokrasiye giden uzun yol
Alman parlamenter tarihinin durakları

Alman parlamento tarihi 200 yıl önce, üç Güney Alman merkezi devleti Baden, Bavyera ve Württemberg'in 1818/1819'da Anayasalarına kavuşmaları ile başlar. Bu Anayasalar ile Baden Prensi, Bavyera Kralı ve Württemberg Kralı'nın kullarına, devlet işlerinde sınırlı söz hakkı imkanı tanıyan parlamentolar kurulmuştur. Sınıflar meclisi adı altında kurulan bu parlamento- ların, günümüzde halkın temsilciliği kavramı altında anladığımızın çok uzağında bir anlam taşıdıkları, sadece seçim sisteminden değil, bileşimleri ve yetkilerinden de anlaşılmaktadır. Seçim hakkı kesinlikle genel değildi. Seçme hakkı sadece, en az 25 yaşında olan ve belli bir kayda değer servet ve yüksek gelir sahibi olan erkeklere verilmişti. Seçilme hakkı önündeki engeller ise daha da yüksekti. Baden'de nüfusun yüzde 17'si her ne kadar seçme hakkına sahip olsa da, sadece 6.000 Badenli (nüfusun yüzde 0,7'si) aklından milletvekili adayı olmayı

“... Mart Devrimi öncesi liberalizminin asıl okulu”:
1848 öncesi Alman parlamentoları

geçirebilirdi. Bu tür kısıtlamaları, sadece gelecekte siyasi söz hakkı sahibi olacakların sayısını mümkün olduğu kadar az tutmak isteyen monarşist hükümetler değil, hukuk ve anayasa devletini kurup güçlendirerek, kul değil, toplumun temsilcileri olarak devlette kararlara katılım hakkına sahip ve devlete karşı hakları güvence altına alınması gereken yurttaş kavramını savunan, liberal hareketin temsilcileri de savunmaktaydılar. Hükümetler, varlıklı vatandaşların refah düzeylerini mevcut sisteme borçlu oldukları için, değişikliğe pek açık olmayacaklarına inanırken; liberaller de, varlık sahibi olmayanlara oy hakkı verildiğinde, tam da bu refahın tehlikeye düşeceğine inanıyorlardı. Parlamentolar genelde çift meclisli bir yapıya sahipti. Birinci Meclis bir nevi üst meclis ya da Beyler Kamarası, İkinci Meclis ise alt meclis ya da Avam Kamarasıydı. Birinci Meclis üyeleri sadece imtiyazlı kesimlerin temsilcilerinden oluşuyordu. Özünü, Kamaradaki yerlerini soy-larına borçlu olan hakim hanedan prensleri ve aristokrasi temsilcileri ile yine seçimle değil,

başta olan Prens'in takdirine göre atayabileceği Beyler teşkil ediyordu. İkinci Meclis üyeleri ise göreceli çoğunluk sistemine göre seçiliyordu. Fakat bu, tam anlamıyla ancak Baden'deki İkinci Meclis için geçerli bir açıklamadır. Bavyera ve Württemberg de, elbette her birine bir milletvekili düşen seçim bölgelerine ayrılmıştı. Fakat, bu iki kraliyetin ikinci meclislerinde, Baden'de Birinci Meclis'e üye olan toprak sahibi aristokrasi, kilise ve üniversitelerin temsilcileri de yer alıyordu. Bunlar, milletvekili yetkilerini ya Württemberg'de kiliselerin on temsilcisi gibi re'sen kazanmışlar, ya da seçilmiş olmakla birlikte, çok dar ve küçük bir sosyal kesimi temsil etmekteydiler. Milletvekili yetkisinin ne re'sen verildiği, ne de belli kesimlere ayrılmış olmadığı, parlamenter temsilcilik şeklindeki modern prensip, tutarlı olarak sadece Baden İkinci Meclisi'nde uygulanıyordu.

Sayfa 82/83:

Anayasa koyucu Ulusal Meclis'in 1848 yılında Frankfurt Paulskirche Kilisesi'nde birleşimi Fritz Bamberger'in bir çizimine göre yapılan Litografi, 1848

solda:

Karlsruhe Meclisi'nin İkinci Kamarası'nın toplantı salonu. Ziyaretçi tribününden bir bakış. Resimde sol da, Başkanlık Divanı arkasında tahtın bulunduğu niş. Dük toplantıya katılmadığı zaman tahtının sırtı meclise arkasını dönmüş olurdu. Çelik gravür, 1847

Güney Alman parlamentolarının yetkileri dar çizilmişti. Yasalar, her ne kadar sadece iki meclisin onayı ile birlikte kabul edilebiliyor olsalar da, hükümet eden prenslerin de onayları gerekiyordu. Prens her iki meclisin çoğunluk onayını alan bir yasaı reddettiği zaman, yasa iptal olurdu. Hükümdar, dolayısıyla yasamanın eşit haklara sahip bir üyesi ve de devlet reisi olarak, aynı zamanda yürütmenin de başındaydı; hükümet üyelerini atamak ve menetmek hükümdarın elindeydi. Parlametonun hükümetin bileşiminde herhangi bir söz hakkı yoktu. Parlametoların yasama faaliyetinin merkezinde, belirlenen vergileri ve devletin alacağı kredileri onaylamak gelirdi. Giderler ise prenslik hükümetince belirlenirdi ve hiçbir şekilde iki meclis tarafından onaylanmak zorunda değildi. Dolayısıyla, iki meclisin de tam bütçe hakkı yoktu. Yasa girişimi hakkı hükümetin tek elindeydi. Milletvekilleri sadece yasa önergesi yolu ile önerilerde bulunabilirlerdi.

Tüm bu kısıtlamalara rağmen, 1848 Mart Devrimi öncesi dönemin bu üç parlamentosunun tarihi, bir başarı öyküsüdür. Bir çoğu resmi makamlarca, tutuklanmalarından meslek hayatlarını bitirmeye kadar varan, sürekli yoğun baskı ve takibat altında kalan liberal milletvekilleri, kraliyet hükümetlerine karşı çoğu kez sıkı bir çatışma içerisinde olmak üzere ve hep yeniden deneyerek, hedeflerine tam ulaşamamış olsalar da, hukuk ve anayasa devletin kurulmasını, adım adım ilerleme sağlayarak kabul ettirmişlerdir.

Parlamento dışı ve içindeki faaliyetleri, liberallerin siyasi uygulamada deneyim kazanmalarını sağlamıştır. Özellikle bileşimi itibariyle zaten benzeri olmayan İkinci Baden Meclisi, günümüze kadar halen, tarihçi Franz Schnabel'in ifadesiyle "Mart Devrimi öncesi liberalizmin asıl okulu" diye anılır. Demekki, 1848 devriminin Almanya'da, Paris'teki devrimci olayların etkisiyle tetiklenmiş olsa da, asıl Baden kaynaklı olmasına hiç şaşırılmamalıdır.

“Yarım Ay Salonu”, Württemberg
parlamentosunun 1819–1933 yılları
arasındaki toplantı yeri. 1819 baha-
rında Mimar Gottlob Georg Barth
tarafından 18. yüzyılın bir binasında
inşa edilen salon ilk Alman Genel
Kurul Salonu idi.
Litografi, Jakob Heinrich Renz, 1833

Fransız Kralı I. Louis-Philippe'in, iki gün süren sokak ve barikat savaşından sonra makamından geri çekildiği haberinin ardından milletvekili Friedrich Hecker, kendi parti meclis grubundan meslektaşları ile birlikte, Karlsruhe'de "Pariser Hof" lokantasında akşam yemeğinde biraraya gelmiş. Karlsruhe Tiyatrosu'ndan bir oyuncunun "apar topar" mekana girerek, bir kuryeden aldığı iddia ettiği Paris'ten bir havadisi, orada toplanmış olan siyasetin ileri gelenleri ile paylaştığını hatırlıyor Hecker anılarında. Mekanda bulunanlar oturdukları yerden coşkuyla ayağa fırlayarak, eyleme geçme zamanının geldiğine olan inançlarıyla, sanki tek bir ağızdan "Almanya'nın kurtuluşu için hemen şimdi iş başına" diye seslenmeye başlamışlar.

Pazar gününe denk gelen hemen ertesi gün, 27 Şubat 1848'de Mannheim'de Baden muhalefedinin neredeyse bütün lider kadroları, binlerce kişinin katıldığı iddia edilen bir toplantıda biraraya geliyorlar. Toplantıda İkinci Meclis'e, "ivedilikle" yerine getirilmesi istemi vurgulanan dört talebin dile getirildiği bir dilekçe hazırlanıyor. "1. Subayların serbest seçilmesi ile bir-

**"Almanya için bir Anayasa yapmalıyız":
Frankfurt am Main şehrinde Paulskirche Kilisesi'nde
toplanan Alman Ulusal Meclisi**

likte halkın silahlanması. 2. Mutlak basın özgürlüğü. 3. İngiltere örneğine göre ağır ceza mahkemeleri. 4. Derhal bir Alman parlamento-sunun kurulması.” Bu dört talep daha sonraki günlerde “Mannheim Talepleri” olarak, hızlı ve geniş kapsamlı bir şekilde ülkenin diğer şehirleri ve en önemlisi, diğer Alman Birliği üye devletlerinin başkentlerinde de yaygınlık kazanmış; yapılan eklemelerle birlikte talepler genişletilmiş ve en nihayetinde, “Mart Talepleri” diye anılmaya başlanmıştı.

Bu talep katalogları birçok toplantı ve gösteride dile getirilerek, açık oylamada kabul edilmiş ve hükümetlere ve parlamenter oluşumlara dilekçe olarak sunulmuştur. Bununla görevlendirilmiş olan heyetlere eşlik eden büyük yürüyüşler kralların rezidanslarına, hükümet ve parlamento binalarına yönelmiş ve gözardı edilecek gibi olmayan ve sayıları çoğu kez binlerce kişiyi aşan katılımcılar, varlıkları ile talepleri bir o kadar daha ısrarla savunmuşlardı. Pek az istisnai durumda çatışma ya da ani taşkınlıklar olmuş; iki büyük Alman devletinin başkentleri Viyana ve Berlin’de ise, Mart ayının ortalarından sonra şiddet eylemleri tırmanışa geçmiş; sokak ve barikat savaşları sonucunda askerler devreye girmiş ve birçok yaralı ve çok sayıda ölüm vakası yaşanmıştı.

Fakat neredeyse her yerde, Mart Devrimi’nin 1 Mart 1848’de, Karlsruhe’de gerçekleşen ilk büyük yürüyüşündeki barışçıl ortam esiyordu. Bu yürüyüş, aynı gün resmi olarak Baden İkinci Meclisi Başkanı’na teslim edilecek olan “Mannheim Talepleri” gibi, diğer şehirlere örnek olmuştu. Mannheim toplantısı çağrısına binlerce kişi katılmıştı. Bir çoğu bayramlık giysilerini giymiş, şapkalarına taktıkları siyah, kırmızı, altın renkli kokartları ile, ülkenin dört bir köşesinden trenle Baden’in başkentine gelmişlerdi. Amaçları, Meclis’in önünde toplanarak taleplerinin aciliyetini vurgulamaktı.

Dilekçelerinin dört talebinden üçü, dilekçe sunulmadan önce kabul edilmişti. Baden İçişleri Bakanı Johann Baptist Bekk bir önceki günkü oturumda milletvekillerine, sivil savunma birliklerinin kurulacağını, yani talep edilen halkın silahlanması istemi ve ağır ceza mahkemelerinin kurulması yasası üzerinde çalışıldığını; son derece liberal olan ve sansürü fiilen kaldırmış olan, fakat kısa süre arayla iptal edilen 28 Aralık 1831 tarihli basın yasasının hemen tekrar yürürlüğe gireceğini hükümet adına açıklamıştı. Liberal muhalefet, hükümetin ödün verme

Ren Palatina’da Neustadt şehrinde, Hambach Sarayı’nda Hambach kutlamalarına katılanlar alayı. 27 Mayıs’tan 1 Haziran 1832’ye kadar süren ve 30.000 kişinin katıldığı söylenen Hambach Kutlamaları, özellikle de Güney Almanya’nın ileri gelen liberal ve demokrat muhalefet temsilcilerini bir araya getirmişti. Bavyera Anayasası’nın 26 Mayıs’taki yıldönümünü kutlamak üzere planlanan etkinlik; yasaklanmasıyla birlikte kraliyet hükümetlerinin takibati ve baskısına karşı etkileyici bir gösteriye dönüştü. Palatina’nın Ren nehrinin solunda kalan tarafı Bavyera topraklarına ait olarak, daha önceki yıllarda zaten liberal muhalefetin merkezi olma özelliğini kazanmıştı. Resim, Joseph Weber, 1840 yılları

eğiliminin sunduğu bu fırsatı değerlendirerek, altı talepli bir dilekçe daha sundu. Tüm dini cemaatlere yasalar önünde eşit hakların tanınması ve belli sosyal kesimlerin halen mevcut olan önceliklerinin kaldırılması, tüm feodal borçların kalkması ve progresif gelir vergisi alınan, adil bir vergi sisteminin kurulması bu taleplerden bazılarıydı. Dilekçeyi görüşen komisyon, bir sonraki günkü oturumlarında karar önergesi sunarak talep kataloğunu daha ayrıntılı ve geniş kapsamlı hale getirdi. “Devlet bakanlığının sadece halkın genel güvenini kazanmış olan adamlardan oluşması” yeni taleplerden biriydi. Amaç, siyasi inanç ve eylemleri parlamentodaki liberal çoğunluğun programına ters düşen her bir bakanın yerine, bu çoğunluk arasından ya da bu çoğunluğa siyasi açıdan yakın olan çevrelerden kişilerin gelmesiydi. Bu talep, komisyonun karar önergesinin tamamı gibi, neredeyse oybirliği ile kabul edildi. Hemen iki gün sonra, 4 Mart 1848’de, hükümet temsilcileri parlamentoya, Grandük adına taleplerin tamamının kabul edildiğini bildirebildiler. 7 Mart’ta, bu önerenin hedef aldığı bakanların yerine, liberal olanlar geçti. Baden Grandüklüğünün artık parlamentonun çoğunluğunun desteklediği bir “Mart Bakanlığı” vardı ve bu şekilde; hukuken olmasa da, fiilen bir parlamenter hükümeti olmuştu.

Alman Birliği’ne üye diğer devletlerin çoğunda, 1848 Mart ayının gelecek haftalarında, sonuçta; bir takım yerel ve bölgesel özellikler dışında, Baden Grandüklüğü’ndekilere benzer gelişmeler yaşanıyordu. Württemberg ve Bavyera’da, Hessen-Darmstadt ve Hessen-Kassel’de, Hannover ve Saksonya’da olduğu gibi, orta ve kuzey Almanya’da bir dizi daha küçük devlette, hatta 29 Mart’ta Prusya’da da olmak üzere, liberal politikacılar Mart Bakanlıkları’na atandılar. Her yerde “Mart Talepleri”, az çok hızlı bir şekilde, yerine getirildi. “Bir Alman parlamentosunun derhal kurulması” talebi ise, hiçbir münferit hükümet tarafından karşılanamadığı için; bu hedefe giden yoldaki ilk adım, 5 Mart’ta, Heidelberg’de “Badischer Hof” lokalinde, 51 tanınmış liberal politikacıyı biraraya getiren toplantıda atıldı. Katılanlar, karşıt görüşlerin dile getirildiği tartışmalar sonucunda, merkezinde anayasa koyucu bir Millet Meclisi seçimi bulunan bir manifesto yayınladılar.

Bu Millet Meclisi'nin düzenlenmesi için, mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde, "Tüm Alman halk soylarının temsilcilerinden oluşan bir toplantının" yapılması kararlaştırıldı. Bu toplantıya davet etme görevini, Heidelberg Toplantısı'nın yedi katılımcısından oluşan bir komisyon üstlendi. Komisyona ayrıca Carl Theodor Welcker'in yönetiminde, bir "Alman parlamento anayasası"nın ana hatlarını çizme görevi verilmişti. Bu ana hatların 12 Mart 1848'de tamamlanmasının ardından "Yedili Komisyon" gazete ilanı ve şahsa özel mektup yolu ile "temsilcileri" 30 Mart'ta Frankfurt'ta toplanmaya çağırdı.

"Tüm Alman halk soylarının temsilcilerinin toplantısı": Frankfurt Ön Parlamentosu

31 Mart 1848, sabah saat 9:30'da, bir gün önceden beri siyah kırmızı altın renkli bayrak denizinde yüzen şehrin tüm çanları çalıyordu. Çam dalları ile bezenmiş şeref takları kurulmuş; top atışlarının selamlaması eşliğinde yürüyen "temsilcilerin", Belediye Sarayı Römer'den Paulskirche Kilisesi'ne doğru giden yollarının iki kenarında, sivil muhafızlarla jimnastik ku-

lüpleri dizilerek bir tören geçiti oluşturmuşlardı. Toplantı için ilk düşünülen Römer binasının Kaisersaal salonu küçük gelince, bundan vazgeçilmişti. Buna rağmen, açılış oturumunu imparatorların taç törenlerinin yapıldığı Kaisersaal'de yaparak; kurulmak üzere olan Alman İmparatorluğu'nun, orta çağ imparatorluğunun bir şekilde devamı olarak yorumlanmasının amaçlandığı vurgulanıyordu.

Devlet meclislerinden 574 aktif ve eski üye, ya da Leipzig'ten Robert Blum ve Mannheim'dan Gustav von Struve gibi, milletvekili olmasalar da güçlü olan liberal politikacıların katılımıyla başlayan müzakerelere, davul sesiyle başlandı. Struve'nin solcular adına verdiği önergeye, Başkan'ın yorumuna göre "gelecekteki devlet işlerinin tamamını kapsamayı" nedeniyle "toplu önerge" başlığı konuldu. Struve'nin önergesi, yıllardır hep tekrarlanan ve birçoğu, ulusal meclis tarafından oluşturulacak anayasanın temel hakları olarak ifade bulacak olan, bir dizi talebi içeriyordu. En uç noktada "babadan oğula geçen kraliyet düzeninin kaldırılması", "serbest seçilen parlamentoların" kurulması, ve başında, Amerikan örneğinde olduğu gibi,

Frankfurt Ön Parlamentosu üyelerinin 30 Mart 1848'de Paulskirche Kilisesi'ne girişi. Jimnastik kulübü üyeleri karşılıklı iki sıraya dizilmişler. Jimnastik kulüpleri, koro derneklerinin yanısıra meşruti ulusal hareketin en önemli itici güçleri olarak bilinirlerdi.
Litografi, Jean Nicolas Ventadour, 1848

bir Başkan'ın olduğu, bir federal devletin kurulması talep ediliyordu. Struve ayrıca, Ön Parlamento'nun Ulusal Meclis seçimleri ve kuruluşuna kadar feshedilmeyip, yeni devletin kurulması için yasa koyucu tedbirler alması ve bu devletin bir yürütme kurulu yolu ile hayata geçirilmesini öneriyordu.

Önerge, liberal hareketin daha o an itibariyle bile ne kadar büyük bir bölünmüşlük yaşadığını, çarpıcı bir şekilde gözler önüne seriyordu. Bir yanda demokratik ve giderek artan derecede cumhuriyeti savunan solcu kanat, diğer yanda ise meşruti monarşiyi bayraklarına yazmış olan ve meşruti liberaller diye anılanlar bulunuyordu. İki kesim arasındaki görüş farklılıkları, monarşist hükümetlere karşı yıllarca oluşturdukları ortak cephe sayesinde geri plana itilmişti. Son haftalarda siyasi haklar talep eden halk kitlelerinin harekete geçmesi sonucunda liberaller, bu şekilde ne kadar geniş kapsamlı hedeflere ulaşabileceğini anlamışlardı. Liberallerin sol kanadı bu ivmeyi değerlendirerek yeni cumhuriyetçi, demokratik ve de sosyal hedeflere ulaşmak isterken, meşruti liberaller bunu frenlemeye çalışıyordu. Özellikle de, genelde barışcıl

olan bir kitle hareketiyle parlamentolarda yıllarca boşuna uğraşılmış olan hedeflere bir kaç hafta içerisinde ulaşılmış olduğu için bu hareketin gerisinde ve tehdidi altında kalma korkusu hissedilmeye başlanmıştı. Bu nedenden ötürü meşruti liberaller devrimi yasal ve devlet himayesine yönlendirmek istiyorlardı ki, bu düşünceleri son haftaların gelişmelerinden, hükümetlerin Mart taleplerini kabul etmeye hazır olmalarından ötürü gerçekçi görünüyordu. Fakat, hükümetlerin genelde sadece karşı devrim için zaman kazanma amacıyla ödün vermiş olduklarını görmek isteyen pek az insan vardı. Struve'nin önergesinin, Ön Parlamento'daki çoğunluk oranlarından ötürü herhangi bir şekilde kabul edilme şansı yoktu. Tartışmaya bile açılmadı. Diğer taraftan "Yedili Komisyon" un önergesi hakkındaki tartışmadan da feragat etmek zorunda kalındı. Anayasa Koyucu Ulusal Meclis'in takdir alanını herhangi bir ön kararla sınırlamamaya karar verilerek, Ulusal Meclis'in seçim hakkı kurallarını oylamadan geçirmekle yetinildi.

Seçim hakkı tartışmalarının odak noktası, dolaylı mı yoksa doğrudan mı seçim olacağı sorusuydu. Özellikle meclisin sol tarafındaki temsilciler ısrarla, dolaylı seçimlerde halkın iradesinin uygun bir şekilde ifade edilemeyeceği gerekçesiyle doğrudan seçimleri savunuyorlardı. 1 Nisan 1848’de toplantı, doğrudan seçimlerden yana karar verdi. Seçim hakkının genel ve eşit olması konusunda hiçbir itiraz yok gibiydi. Seçim hakkının hiçbir şekilde sınırlanmaması gerektiği, büyük bir oy çoğunluğu ile karara bağlanan “yaşı reşit her vatandaş seçim hakkına sahiptir” kuralı ile çarpıcı bir şekilde vurgulanmıştı. Oturumların bitiminden bir gün sonra, 4 Nisan 1848’de açıklanan Ön Parlamento kararları listesinde ise buna, tartışma ve oylamada hiç rol oynamayan “bağımsız” kelimesi eklenmişti. Bu sonradan ve Ön Parlamento tarafından otorize edilmeden eklenen sınırlamanın, yayınlanan ve dolayısıyla bağlayıcılık kazanan direktiflere nasıl girmiş olduğu bugüne kadar aydınlatılmamıştır.

Devletler seçimlerin yapılmasından sorumluydular. Seçim koşullarını uygulama açısından oldukça geniş bir takdir alanları vardı. Ön Parlamento’nun tavsiyesinin tersine, devletlerin çoğunda dolaylı seçim yöntemi uygulandı; bağımsız kavramı altında ne anlaşılacağına her devlet kendisi ve çoğu zaman da diğerlerinden farklı bir tanımlama getirdi. Bu nedenden ötürü belli kesimler, bir ölkede seçme hakkına sahipken diğer ölkede seçme hakkına sahip değillerdi. Tek tek devletler arasındaki farklılara rağmen, yaşı reşit olan tüm Alman erkeklerinin ortalama yüzde 80’inin seçme hakkına sahip olduğu ilk Alman Anayasa Koyucu Ulusal Meclis için, seçim hakkının olağanüstü demokratik olduğu söylenebilir.

2 Nisan 1848’de Frankfurt am Main Paulskirche Kilisesi’nde Ön Parlamento oturumu
Ahşap gravür, 1848

**“Donnersberg”, “Casino” ve “Café Milani”
arasında: Siyasi Parti Grupları Parlamentosu
Frankfurt Ulusal Meclisi**

18 Mayıs 1848’de Frankfurt am Main şehri yine bir bayram havasına bürünmüştü. “Tam saat 4’te”, denmiş tutanakta, “Alman ulusal temsilcileri harekete geçerek”, yaşa göre belirlenen Başkanlık seçimi ile birlikte açılış oturumunun yapılmış olduğu Römer binasındaki Kaisersaal’den “tören alayı ile” Frankfurt Belediyesi Askeri Birliği’nin yolun iki tarafında oluşturduğu koridordan” Paulskirche Kilisesi’ne yürürlerken, şapkalarını çıkarmışlardı.”

Ertesi gün, Heinrich von Gagern Ulusal Meclis’in Başkanı seçildi. Meşruti liberal politikacı Ön Parlamento’nun ve Heidelberg Toplantısı’nın ileri gelen katılımcılarından. 5 Mart akşamı Heidelberg’deki toplantının dağıldığı saatlerde, 1832’den itibaren Hessen Darmstadt’ta İkinci Meclis üyesi olan von Gagern, Başbakanlığa atandı ve bu şekilde muhtemelen ilk “Mart Bakanı” oldu. Başkanlık seçimleri, Başkan’ın görev süresi dört hafta ile sınırlı olduğu için ayda bir tekrarlanmak zorundaydı. Bu uygulama, Fransız Ulusal Meclisi’nin içtüzüğü örnek alınarak başlatılmıştı. Parlamento

Başkanlığı görevinin daha uzun bir süre için belirlendiğinde makam sahibinin, kontrol edilmesi zor bir iktidar konumunda olacağından endişe duyuluyordu. Heinrich von Gagern 17 Aralık 1848’de istifa edene kadar, Başkanlığa her seferinde yeniden büyük bir oy çoğunluğu ile seçildi.

Başında Başkan’ın seçildiği oturum esnasında, Köln milletvekili Franz Raveaux tarafından verilen bir önerge ele alınırken, parlamenter karar verme sürecinin temel bir sorunu ortaya çıktı. Önergenin havale edildiği Komisyon, beş gün sonra raporunu sunduğunda 30’dan fazla değişiklik içeren ya da tamamlayıcı önerge sunulmuştu. Konuşmacı listesine 90’dan fazla milletvekili adını yazdırmıştı. Başkan, bu “önerge hevesi” yüzünden, süreci hızlandırmanın bir yolu bulunamazsa tartışmanın tam bir hafta süreceğinden tedirginlik duyduğu için, değişiklikleri içeriklerine göre, Komisyon’un sunmuş olduğu toplam dört önergeye dağıtmayı, dolayısıyla 30 değil, dört önergenin gerekçelendirilerek tartışılmasını sağlamayı önerdi. “Kötü bir örnek teşkil ederiz; eğer kendimizi belli lider ve fikirler doğrultusunda organize etmeyi beceremezsek”, diyen von Gagern, “Bunu yapmak zorundayız. Çünkü, eğer herkes kendi görüşünü, aradaki nüanslar ne kadar önemsiz olursa olsun, gerekçelendirmeye kalkışırsa çok zaman harcarız”, diye sözlerine devam etti.

Anayasa koyucu Ulusal Meclis'in
18 Mayıs 1848'de Paulskirche
Kilisesi'nde kurucu birleşimi. Üstte
arka planda "Germania"nın alego-
rik bir resmi. Philipp Veit'in tablosu
orgun önünü kapatıyordu.
Litografi, 1848

Toplantı bu öneriyi kabul etti. Dört hafta sonra, tartışmanın dördüncü gününde, listeye kaydını yaptıran toplam 189 konuşmacının sadece 45'i söz alabilmiş olduğu için aynı sorun tekrar ortaya çıktığında, sunulan 49 önerge yerine bunları, her biri için ertesi gün ikişer milletvekilinin konuşacağı 9 önergede toplama önerisi büyük kabul gördü. Başkan oylamanın ardından, "Taraflardan, konuşmacıları bu kategorilere göre bugün akşam seçmeleri" ricasında bulundu.

Başkan burada, toplantı dışında çoktan başlamış olan siyasi örgütlenme gelişmesini ima ediyordu. O zamanlar henüz bir siyasi parti örgütlenmesi olmadığı için, milletvekilleri de herhangi bir parti üyesi olarak değil, cemiyetin ileri gelenleri olarak, toplumsal ve ekonomik, kimi zaman da kendi bölgelerinin siyasi hayatındaki konumları itibarıyla, bir milletvekilinin taşınması gereken sorumlulukları üstlenebileceklerinden hareket edilen şahsiyetler olarak seçilmişlerdi elbette. Aralarında, çoğu kez yıllardır tek tek devletlerin meclislerinde milletvekilliği yapmış olan deneyimli politikacılar,

siyasi mücadelede tek kişilik girişimlerin pek başarılı olmayacağını, siyasi hedeflere ancak aynı görüşleri paylaşanların birlikte hareket ederek genel kurulda çoğunluk oluşturmaları yolu ile ulaşılabileceğini tabii ki biliyorlardı. Bu tür çoğunlukları örgütlemek gerekiyordu. Ulusal Meclis'in açılışından birkaç gün önce gelmiş olan birçok milletvekili, siyasi dostları ile buluşarak "kulüp lokalleri" aramaya koyulmuşlardı. Kurucu birleşim başlamadan önce meşruti monarşi taraftarlarının, ertesi sabah saat 8:00'de "Mainlust" lokaline; Cumhuriyeti savunanların, aynı akşam saat 21:00'de "Holländischer Hof" lokaline davet edildiği el ilanları dağıtılmıştı. Ertesi sabah "Mainlust" lokalindeki buluşmada ünlü meşruti liberal politikacılar biraraya gelerek Heinrich von Gagerns'in Başkan seçilmesini kararlaştırmışlar ve başkan adaylarının isminin basılı olduğu oy pusulalarını dağıtarak seçim reklamı ve karara destek sağlama girişimine başlamışlardı. Yıllardır birbirleriyle irtibat içerisinde olan ve birbirlerini bizzat katıldıkları toplantılardan da tanıyan bu iletişim ağı kurucularından olmayan milletvekillerinin çoğu, ilk önce kendi siyasi görüşlerine en yakın grubu bulmak zorundaydılar. Felsefe profesörü ve Leipzigli liberal solcu

Frankfurt Ulusal Meclisi "Casino" grubu üyeleri. Ulusal Meclis siyasi parti grupları, isimlerini toplantı mekanlarının isimlerinden alıyorlardı. "Casino"-meclis grubu Ulusal Meclis'in en büyük grubuydu. Bu grupta, "Kayzerin vârisleri" olarak meşruti monarşi hedefini güden sağ liberaller biraraya gelmişti. Resmin ortasında masa başında Carl Theodor Welcker oturuyor. Litografi, Friedrich Pecht, 1848

milletvekili Karl Biedermann “yeni milletvekillerinin güruh halinde bir kulüpten diğerine sürüklenip, yönlerini ve kendi siyasi eğilim ve görüşlerine en uygun yeri bulmaya çalıştıklarını” hatırlıyordu.

Yoğun değışimlerle geçen birkaç haftadan sonra gelişen tanışma süreci sonucunda, merkezi siyasi temel görüşleri paylaşan milletvekillerinden oluşan belli çevreler, bir Frankfurt lokalinde akşamları düzenli olarak buluşmaya başlamışlardı. Yine de, her bir çevre arasındaki programatik tesbitlerin mahiyeti oldukça geneldi ve ayrıntılarda örtüşen pek çok husus oluyordu. Bu nedenden ötürü, her bir kulüp için siyasi özelliğini kesin bir şekilde ortaya koyacak, dolayısıyla diğer kulüplerden kesin bir ayrımı mümkün kılacak ayrı bir ismin bulunması imkansız olduğu için, kulüplerin, toplandıkları mekanın adını almaları en makul çözümdü.

Yazın sonlarına doğru ve sonbahar aylarında, dört grup altında ve toplam sekiz kulüpten oluşan oldukça sağlam bir yapı oluşmuş, ve bunlar da kendi aralarında yine dört gruba ayrılmıştı: “Donnersberg” ve “Deutsches Haus” da solcular; merkez sol “Westendhall” ve “Württembergischer Hof” lokallerinde; merkez sağ “Augsburger Hof”, “Landsberg” ve “Casino” da; sağcılar da “Café Milani” de buluşuyordu. Zaman zaman 100’den fazla üyesi olan “Casino” büyük bir arayla en büyük kulüptü. Üyeleri arasında Friedrich Daniel Bassermann’dan Carl Theodor Welcker’e kadar birçok meşruti liberal siyasi ileri gelen şahsiyetin bulunduğu “Casino”, Ulusal Meclis’te katılmadıkları sürece neredeyse hiçbir kararın verilemeyeceği, lider gruptu. Ulusal Meclis’in iki Başkanı, Heinrich von Gagern ve Aralık 1848’de von Gagern’in yerine gelen Eduard Simson, “Casino” üyeleri idi. Kulüplerin uyum sürecinin ne denli hızla ilerlediği, yaz boyunca her bir üyenin imzasıyla bağlayıcılığını teyit ve kabul ettiği tüzüklerin hazırlanmasından da açıkça görülmektedir. Siyasi dostlar sofrasında fikir alışverişinin yapıldığı ve anlaşmalara varıldığı eğlenceli ortamlar, aradan pek az bir süre geçmeden parlamento-nun siyasi parti gruplarına dönüşmüşlerdi.

Frankfurt Ulusal Meclisi “Casino” grubu üyeleri. Resmin ortasında, masa başında Heinrich von Gagern ayakta duruyor.
Litografi, Friedrich Pecht, 1849

Bu şekilde Ulusal Meclis'te sadece siyasi parti gruplarının varlığı değil, parlamentoda kararların hazırlanması ve kararların belirlenmesi konusunda oynadıkları rol de benimsenmiş oluyordu. Tabii ki, kesinlikle modern anlamda parti değillerdi. Ama, siyasi parti grubu kavramı yine de, bir çok bağlamda kullanılan bir kavram olmuştur. Fakat, Frankfurt Ulusal Meclisi'ndeki siyasi parti grupları hiçbir zaman, örneğin içtüzükte atıfta bulunularak resmi bir şekilde tanınmadılar. Hatta, bu gruplardan siyasi partiler diye bahsetmekten korkarcasına kaçınılıyordu. Atıfta bulunulması kaçınılmaz olduğunda da, nötr tanımlamalar tercih ediliyordu. Parlamenter uygulamayla çelişen bu tavır kısmen, milletvekillerinin yüzde 20'si kadarının mütemadiyen hiçbir siyasi parti grubuna dahil olmadıkları ve bu tek başına hareket edenler dikkate alınmak zorunda olduğu için; herhalde kısmen de çoğunluğun, Ulusal Meclis'in, saygın şahsiyetlerin bir birleşimi olduğu düşüncesine sarılmış olmasından kaynaklanıyordu.

Halbuki, gerçekte Ulusal Meclis, çoktan siyasi parti gruplarından oluşan bir parlamento ve siyasi parti grupları da, parlamenter süreçlerin önemi giderek artan aktörlerine dönüşmüşlerdi. Bu da, dolaylı olarak da olsa, Genel Kurul'da yapılan konuşmalarla milletvekillerinden hiçbirini ikna etmenin mümkün olmadığına dair yakınmaların sürekli dile getirilmesinden de anlaşılıyordu. 1849'da bir mektubunda, "Mademki herkesin nasıl oy kullanacağına karar veren Kulüpler, o zaman Paulskirche'de aslında boşuna çene yoruyorlar. Sadece oy pusulalarını oraya göndersinler", diyen Tarihçi ve Berlinli Liberal Milletvekili Friedrich von Raumer, buna rağmen kendisi de "Casino" üyesiydi ve böyle bir siyasi parti grubu üyesi olmanın avantajlarını gayet iyi biliyordu. Paulskirche'deki oturma düzeni de manidardır. 1848 Haziran ayında milletvekilleri henüz keyfi bir oturma düzenine sahip iken, Temmuz ayı başlarında, Fransa Ulusal Meclisi'nden kaynaklanan soldan sağa şeması ve siyasi parti grupları doğrultusunda, bir bloklaşma görülmeye başlanmıştır.

“Bir Alman parlamentosunun kurulması”: Frankfurt Paulskirche Anayasası

Hiçbir siyasi parti grubu kendi başına bir çoğunluk oluşturamadığı için, oylamalar öncesinde gruplar arasında anlaşma sağlanması gerekiyordu. Ulusal Meclis’in toplantı yerinin çok dar gelmesinden ötürü, komisyon ve çalışma grupları için şehrin dört bir köşesinde bulunan özel toplantı yerlerinin kiralanması gerekiyordu. Gruplar arası görüşmeler için salon yoktu. Bu nedenden ötürü siyasi parti grupları buluştukları lokalleri dönüştürümlü olarak kullanmaya mecburdular.

Diğer gelişmeler, elbette kamuoyuyla daha az paylaşılıyordu. Ulusal Meclis parti grupları arasındaki işbirliğinin doruk noktası kesinlikle, Ekim ayında “Casino”, “Landsberg” ve “Augsburger Hof” üyelerinden üçer temsilcinin biraraya gelmesiyle kurulan “Dokuzlu Komisyon” olmuştur. Bu komisyonda temsilciler, Genel Kurul’da fikir birliği sağlamak amacıyla; görüşülecek tüm önemli konuların ön istişaresini yapmak üzere, düzenli olarak biraraya geliyorlardı. Fakat, bu gruplar arası komisyon üyeleri ancak, daha sonra Kulüp toplantısının onay vermesi gereken tavsiyelerde bulunabiliyorlardı. Sorunlar yaşandığında ise birbirlerine gönderdikleri elçiler, Frankfurt eski şehir merkezinin kuytu sokaklarından ilerlerken görülürdü.

İlk Başkanlık seçiminden hemen sonra yaptığı kısa teşekkür konuşmasında Heinrich von Gagern, Ulusal Meclis üyelerine Frankfurt Paulskirche’de toplanmalarının ana nedenlerini hatırlattı: “Büyük bir ödevimiz var. Bizden Almanya için; tüm İmparatorluk için bir Anayasa yapmamız bekleniyor.” 24 Mayıs’ta bir taslak hazırlamaları görevi verilen, 30 milletvekilinin dahil olduğu bir Anayasa Komisyonu kuruldu. Bu görevin yerine getirilmesi konusunda bir çok sorun vardı. Çünkü, anayasası hazırlanacak devletin kendisi yoktu henüz. Bir anayasa devletin kurulması aynı zamanda, Alman Birliği gibi tek tek egemen devletlerin oluşturduğu bir devletler birliğinin ötesinde, bir ulus devletin kurulması anlamına gelmek zorundaydı. İlkönce, bu yeni devletin bir federal devlet mi, yoksa bir üniter devlet mi, bir monarşi mi, ya da bir Cumhuriyet mi olacağı sorusuna cevap verilmesi gerekiyordu. Alman Birliği’nin 38 üye devletinin 34’ünün başında bir kral olduğu ve üniter devlet yapısı benimsendiğinde bunların hükümdarlığına son verilecek olduğu düşünülürse; ne üniter devlet, ne de tek tek monarşik yapıları devletlerin toplu bir Cumhuriyet çatısı altında buluşması hayal bile edilemezdi. Zaten

Frankfurt Ulusal Meclisi “Augsburger Hof” grubu. “Augsburger Hof”, Ulusal Meclis’te “Casino” ve “Landsberg” ile birlikte merkez sağın gayri resmi çoğunluk koalisyonunu oluşturuyordu. Resmin ortasında Hans von Raumer ve Wilhelm Beseler (soldan sağa) oturuyorlar. Litografi, Friedrich Pecht, 1849

gerek üniter devlet, gerek Cumhuriyet fikrini, Ulusal Meclis'in sadece sol kesimden toplam yüzde 30'u desteklediği için, monarşik bir federal devletten yana karar verilmesine kesin gözüyle bakılıyordu.

Görünürde kolay olan bir sorunun da, cevabı oldukça zordu. Anayasası olacak bu Almanya'nın sınırları nasıl çizilecekti? En zor olan asıl sorun, Avusturya'nın bir Alman ulus devletine nasıl dahil edileceğiydi. Habsburg İmparatorluğu, Alman Birliği'ne sadece Alman bölgesiyle üyeydi. Devletler Birliği yapısında uygulanabilir olan bu çözüm, ulus devlet yapısında bir federal devlet için uygun değildi. Anayasa Komisyonu'nun önerisi, yeni federal devletin sınırlarının Alman Birliği'nin sınırları ile aynı olmasıydı. Bundan çıkan sonuç, Habsburg Monarşisi'nin kamu hukukuna göre olan birliğinin feshedilmesi talebi ve Alman olan ve olmayan bölgelerin, gelecekte sadece kralın şahsında bir birlik oluşturmalarıydı. Ulusal Meclis Genel Kurulu'nun 27 Ekim 1848'de eziçi çoğunluğuyla desteklediği bu çözümün pek gerçekleşme umudunun olmadığı en geç tam

bir ay sonra, 27 Kasım'da Avusturya Başbakanı Felix Fürst zu Schwarzenberg'in "Avusturya'nın devlet bütünlüğünün devamının" hiçbir şekilde tartışmaya açık olmadığını açıklaması ile birlikte anlaşıldı.

Toprak sınırları, devlet ve hükümet şekli, devlet örgütlenmesi ve iktidarın devlet organları arasındaki dağılımı soruları ve en önemlisi, bu devletin vatandaşlarının devletin kararlarında bir parlamento üzerinden nasıl söz sahibi olabilecekleri; yani, hareket noktası olan "bir Alman parlamentosunun kurulması" talebi, kapsamlı ve tüm karşıtlığıyla tartışılmadan önce, Ulusal Meclis temel haklara odaklandı.

Paulskirche Anayasası temel haklar kataloğu VI. Bölümü'nde, toplam 60 hükümlü 14 maddesinde, anayasa devletin vatandaşlarının eşit hakları ve kişisel ve siyasi özgürlüklerini ele alıyor. Kataloğun kapsadığı hak ve özgürlükler, sınıf farklarının tamamının kalkmasından, yasalar önündeki eşitliğe ve yargı bağımsızlığına kadar; duruşmaların halka açık olmasından, kişi özgürlüğüne ve konut dokunulmazlığına kadar; mektup sırrından, basın ve düşünce özgürlüğüne kadar; inanç ve vicdan özgürlüğünden, araştırma ve öğretinin özgürlüğüne kadar çok geniş bir yelpazeye yayılıyordu. Bu haklarla talep

Frankfurt Paulskirche Kilisesi'nde anayasa koyucu Ulusal Meclis. Heinrich von Gagern Başkanlık kürsüsünde. Çelik gravür, 1848

Anayasa koyucu Ulusal Meclis'in
Frankfurt Paulskirche Kilisesi'nde
birleşimi. Görevli birleşim başkanı
disiplin uyarısında bulunuyor.
Litografi, 1851

edilen; sınıf toplumundan sivil topluma, polis ve kontrol devletinden hukuk devletine geçişin tam kendisidir. Raportör, raporunun sonunda “yüzyılın yasasını” hazırlayacağız diye haykırdığında, bu temel haklar kataloğunun Weimar Cumhuriyeti Anayasası’ndan Federal Almanya Anayasası’na kadar etkisini sürdüreceğini bilemezdi.

Temel hakların ilk okuması, 12 Ekim 1848’de tamamlanmıştı. 19 Ekim’de, Ulusal Meclis devlet örgütlenmesi hakkında görüşmelere başladı. Yeni federal devletin güçlü bir merkezi erke sahip olması amaçlanıyordu. Toplu devletin “İmparatorluk erki” dışışleri ve savaş durumunu, ekonomi, ulaşırma ve iletişim, kamu hukuku, ceza hukuku ve özel hukuk alanlarını kapsıyordu. İmparatorluk yasalarının uygulaması ise, eyaletlerin idarelerine bırakılmıştı. İmparatorluk erki, en üst devlet organları olarak imparatorluğun başı, hükümet, İmparatorluk Meclisi (Reichstag) ve en üst mahkeme arasında paylaşılacaktı. İmparatorluğa hükmeden iktidar sahibi olarak imparatorluk yetkilerini

uygulamaktan sorumluydu. Bu gücünü elbette, sadece anayasa çerçevesinde ve sadece kendisinin atadığı bakanlar yolu ile kullanabilirdi.

Hükümdarın tüm hükümet faaliyetleri geçerlilik kazanmak için, en azından bu şekilde sorumluluğu üstlenen bir bakan tarafından da imzalanmak zorundaydı.

Reichstag iki meclisten oluşacaktı. Devletler meclisi ve halk meclisinden. Devletler meclisi, eyaletler meclisi olarak güçlü merkezi güce karşı federal denge olarak düşünölmüştü. 192 üyesinin yarısı eyalet hükümetlerinden, diğer yarısı eyalet parlamentoları tarafından atanıyordu. Reichstag’ın iki meclisi de, imparatorluk hükümeti gibi, yasa insiyatifine sahipti. Giderlere yönelik yasalar ise sadece hükümet tarafından teklif edilebilirdi. Reichstag’ın iki meclisinin de tam bütçe hakkı vardı. İki meclisin de içtüzük özerkliği ve Başkanlık Divanını serbest seçme hakkı vardı. Reichstag’ın hak ve yetkileri böylece tek tek devletlerin sınıflar meclisinin şimdiye kadarki hak ve yetkilerinin çok ötesindeydi. Şaşırtıcı olan, hükümdarın Reichstag’ı birleşime çağırma ve halk meclisini feshetme hakkına sahip olmasıydı. Bu iki kurumun kendiliğinden birleşime çağırma ve kendini feshetme hakkı yoktu.

Üç konu bütünü, özellikle tartışmalıydı. İlki, hükümetin Reichstag kararlarına yönelik mutlak mı, yoksa erteleyici veto hakkına mı sahip olacaktıydı. Sonunda hükümete, bir Reichstag kararını sadece iki kez reddetme olanağını tanıyan, yani erteleyici veto hakkında karar kılındı. Reichstag bu kararını, reddedildikten sonra yine oy çoğunluğu ile kabul ederse, hükümet şefi karara resmîyet kazandırarak ilamını yapmakla yükümlüydü.

İkinci konu, imparatorluğun başına kimin geçeceği sorusuydu. Bu sorunun cevabı aynı zamanda, yeni devletin bir monarşi mi yoksa cumhuriyet mi olacağı sorusunun cevabıydı. Sonunda çoğunluk, Anayasa Komisyonu tarafından sunulan önergeyi destekledi. İmparatorluk yönetimi şerefine, iktidarda olan bir Alman düküne devredilmesinde ve ayrı bir oylamada karara bağlandığı gibi, kendisine “Almanların Kayzer’i” ünvanının verilmesinde mutabık kalındı. Fakat, hem Kayzer ünvanının seçimle mi kazanılacağı, yoksa babadan oğula mı geçeceği sorusu yanıtız kaldı; hem de İmparatorluğun başına getirilecek bu iktidardaki Alman dükünün kim olacağı sorusu.

Üçüncü ve muhtemelen en tartışmalı konu bütünü, Halk Meclisi üyelerinin hangi seçim mevzuatına göre seçileceği sorusuydu. 15 Şubat 1849’da, Ulusal Meclis Genel Kurulu’nda Anayasa Komisyonu’nun sunduğu “Halk Meclisi Milletvekilleri Seçimlerine İlişkin İmparatorluk Yasası” tasarısı görüşülmeye başlandı. Komisyon, Halk Meclisi’ne ilişkin seçim mevzuatını Anayasa’dan çıkararak ayrı bir seçim yasası hazırlama kararı almıştı. Tasarıda öngörülen seçim mevzuatı oldukça kısıtlıydı. 1. maddenin 1. paragrafında şöyle deniyordu: “Her bağımsız ve sabıkasız ve 25 yaşını dolduran Alman seçmendir.” 1. maddenin 2. paragrafı “bağımsız olmayan” ve dolayısıyla da seçim hakkı olmayanları “hizmetkarlar, ticari elemanlar ve gündelik haftalık ya da aylık ücretle çalışanlar” olarak sıralıyordu; yani, yetişkin nüfusun hiç de azımsanmayacak bir bölümünü oluşturan kesimleri ki, bu listeye göre Prusya’da Ulusal Meclis seçimlerinde oy kullanma hakkı olanların yüzde 50’si saf dışı kalmış olurdu.

Milletvekili Friedrich Daniel Bassermann (“Casino”) konuşmacı olarak masa başında. Önde üçlü grubun ortasında Carl Theodor Welcker.
Ahşap gravür, 1848

Seçme hakkının mülkiyet kriterlerine baēlı olması, burjuva ve liberal mülkiyet haklarının sözde tehdit altında oluşuna karşı korunma stratejisinin ana fikriydi. Bu korku “Varlıksızların Hakimiyeti” başlığı altında sürekli yeniden tetikleniyordu. Heinrich von Gagern Frankfurt Meclisi’nde Genel Kurul’da hiç çekinmeden, seçim hakkının “mal sahibinin malı ile huzur duyabileceēi” şekilde düzenlenmesi gerektiğini söylemişti. “Deutscher Hof” grubundan Wilhelm Loewe’nin dediēi gibi, bu görüşün ardında yatan “çok mala sahip sınıfın bencilliğini” daha çarpıcı bir şekilde ortaya koymak herhalde mümkün değildir.

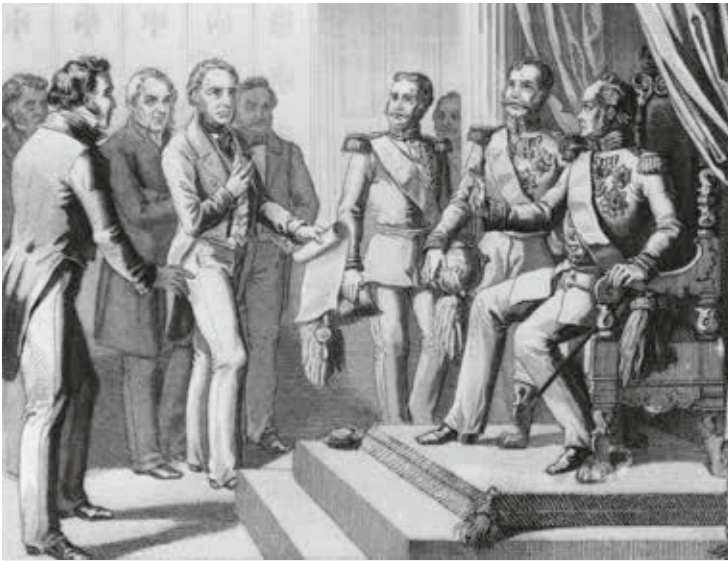
Frankfurt Ulusal Meclisi görüşmelerinde, seçim hakkı konusunda söz alan 42 milletvekilinin çoēu yasa tasarısına karşı geldi. Karşı gelenler arasında sadece demokrasi mücadelesinin kararlı savunucuları bulunmuyordu. Seçim hakkındaki kısıtlamalara karşı tezler, kimin gerçek anlamda baēımsız olduēu ve varlıklı fabrikatö-

rün de iş ortakları ve müşterilerine baēımlı olup olmadığı sorusundan, eğitimli ama bir çok devlet memuru gibi varlıksız ve işverenlerine baēımlı kişiler ne olacak sorununa kadar varıyordu. Israrla ve bir kaç kez tekrarlanarak Aralık 1848’de; tüm sınıf önceliklerini iptal eden ve yasalar nezdinde tüm Almanları eşit kılan “Alman Halkının Temel Haklarına İlişkin Yasa”nın karara bağlanmış ve yayınlanmış olduēu vurgulanıyor ve süren tartışmanın, sanki yeni eşitsizlikler planlanıyormuş gibi bir izlenim yarattığına dikkat çekiliyordu.

Komisyon teklifine karşı gelenlerin tezleri o kadar ikna ediciydiki, seçim yasasının 1. paragrafı 20 Şubat 1849’da birinci okumasında oylamaya koyulduğunda “Her baēımsız ve sabıkasız ve 25 yaşını dolduran Alman seçmendir” ifadesi, 237’ye 224 oyla kabul edildi. 1 Mart 1849’da, seçim mevzuatına ilişkin oylamada, doğrudan ve gizli seçim taraftarları çoğunluğu aldılar. Ertesi gün seçim yasası, bütün olarak birinci okumada genel, doğrudan ve gizli seçimler doğrultusunda, 256’ya 194 oyla kabul edildi. Oyların eşitliği konusunda hiçbir zaman itiraz olmadı.

12 Nisan 1849'da, genel, gizli ve doğrudan seçim hakkını içeren bir Reich Seçim Yasası'nın yayınlanabilmesi ve İmparatorluğun başına babadan oğula geçmek üzere, Kayzer ünvanının verildiği Prusya Kralının geçmesi, en nihayetinde bir uzlaşma sonucunda oldu. Ancak Prusya Kralı'nın "Almanların Kaiser'i" olarak başa gelmesi ile birlikte "küçük Almanya çözümü'nün" gerçekçi olacağı en nihayetinde anlaşıldığında; bu çözümü destekleyen merkez sağ ve sol gruplar, 230'dan fazla oy sağlayamayacaklarını da görünce, genel seçim hakkının ilk okuması sonrası sadece 13 oy farkıyla çoğunluğu sağlayabilen ve son oylamada azınlıkta kalacaklarını dikkate almaları gereken genel seçim hakkı taraftarları ile bir anlaşmaya gitmek zorunda kaldılar. Bu şekilde karşılıklı desteğe rağmen durumun ne kadar bıçak sırtında olduğu, Ulusal Meclis Anayasa'yı bu şekli ile 27 Mart 1849'da kabul ettiğinde, söz konusu olan 267'ye 263 oy ile ortaya çıkan kıl payı farktan da anlaşıldı.

Ertesi gün, Alman Ulusal Meclisi'nin 290 milletvekili Prusya Kralı'nı "Almanların Kayzer'i" olarak seçti. Geri kalan 248 milletvekili çekimser oy kullandı. 2 Nisan'da başlarında Meclis Başkanı Eduard Simson ile birlikte 32 Ulusal Meclis milletvekilinden oluşan "Kayzer heyeti" Berlin'e vardı ve IV. Friedrich Wilhelm'e tacını sundular. Prusya Kralı heyeti ertesi gün saat 12:00'de Berlin Sarayı'nın "Şövalye Salonunda" karşıladığında yanlış anlamaya mahal vermeyecek kesin sözlerle bu teklifi "Almanya'nın Kralları, Dükleri ve serbest şehirlerinin onayı alınmadığı takdirde" reddetmek zorunda olduğunu ifade etti. Gerçi 14 Nisan 1849'da 28 Alman hükümeti Anayasa'yı kabul etmek istediklerini açıkladı ama Avusturya, Bavyera, Saksonya, Württemberg ve Hannover kabul etmediler. 28 Nisan'da en sonunda Kral'ın ayın başında ifade etmiş olduğu itirazından sonra zaten beklenildiği gibi Prusya'nın da nihai reddi iletildi. Böylece, demokratik ve parlamenter temelli bir Anayasa devleti olarak Alman federal devletinin kurulması başarısızlıkla sonuçlanmıştı.

"Kayzer heyetinin" Kral IV. Friedrich Wilhelm tarafından 3 Nisan 1849'da, Berlin Sarayı'nın Şövalye Salonu'nda karşılanması. Solda ön planda 18 Aralık 1848'den sonra Heinrich von Gagern'in halefi olarak Ulusal Meclis Başkanı olan Eduard Simson görülüyor. Sağda, Kayzer heyetinin niyetlerine ters tepki veren Kral oturuyor. Çelik gravür, 1861

22 Mayıs 1848’de, parlamentonun Pauls-kirche’deki açılış birleşiminden dört gün sonra Berlin’de Prusya Ulusal Meclisi kurucu birleşimi için toplandı. Görevi, Prusya için bir Anayasa’yı görüşmek ve çıkarmaktı. Alman Birliği üye devletlerinin çoğu birbirinden çok farklı bir şekilde de olsa, yine de Alman Birliği Federal Sözleşmesi’nin 13. maddesince öngörülmüş olan “ülkeye özel anayasa” çıkarma hükmüne uymuşlardı. Aralarındaki iki büyük güç Avusturya ve Prusya ise onların tersine anayasa devleti kuruluş eşiğinde geri çekilmişlerdi. Her ne kadar 1810 ve 1815’de Kral’ın “Prusya İmparatorluğu’nun Anayasası olarak bir yazılı belgenin hazırlanacağı” ve yakın gelecekte “halkın temsilciliğinin” kurulacağı mesajı verilmiş de olsa, bu vaatler 1848 yılına kadar yerine getirilmemişti. Bu nedenden ötürü Prusya’da bu vaatlerin yerine getirilmesi Mart taleplerinden biri olmuştu. 7 Mart 1848’den itibaren Prusya başkentinde her gün halk toplanmıştı. Bu toplantıları feshetmek için askerler devreye sokulduğunda şiddet eylemleri başgöstermiş ve bunlar 15 Mart’ta barikat savaşlarına dönüşmüştü. 18 Mart’ta nihayet Kral; sarayının önünde yapılan bir kitle gösterisi ışığında, daha önce defalarca vermiş olduğu Anayasa sözünü tutacağını açıkladı.

“Prusya İmparatorluğu Anayasası olarak yazılı bir belge”:
Anayasa koyucu Ulusal Meclis ve Berlin Prusya Meclisi

Sarayın önündeki barışçıl gösteri Prusya Devrimi'nin en şiddetli ve kanlı çatışmalarının başlangıç noktası oldu. Sarayda ve çevresinde devreye giren ve sayıları çok yüksek olan askeri birliklerin geri çekilmesi talepleri yükseldiğinde, çıkan silah sesleri üzerine askerler insanlara saldırdı. Kısa bir süre içerisinde şehrin her yerinde kurulan barikatlarla devrimciler askerlere karşı çatışmaya girmeye başlamıştı. Gecenin geç saatlerine kadar süren bu çatışmalar sona erdiğinde ölenlerin sayısı 230'u geçmişti. Kral'ın 19 Mart sabahı verdiği askeri birliklerin geri çekilmesi emrinden sonra, birlikler gün sonuna kadar Berlin'den tamamen geri çekildiler. Berlin'deki devrimin sembolik doruk noktası Kral'ın hemen aynı gün, önceki günkü çatışmalarda ölen ve Mart şehitleri olarak anılanların cenaze alayı Saray'ın önünden geçerken şapkasını çıkararak saygı duruşunda bulunması oldu. 22 Mart'ta IV. Friedrich Wilhelm tekrar "Mart Talepleri'nin" tamamını yerine getirmeye hazır olduğunu duyurdu. Bunun için anayasa koyucu bir Ulusal Meclis'in kurulması amacıyla "halkçı" bir seçim yasası hazırlanacak ve "kurucu seçimlerle, dini inançları ne olursa olsun halkın tüm çıkarlarını savunan bir temsilcilik olarak Ulusal Meclis" oluşturulacaktı.

Prusya Ulusal Meclisi kurucu seçimleri 1 Mayıs'ta yapıldı. Seçim dolaylı olduğu için 8 Mayıs'ta ikinci bir seçim daha yapıldı. 24 yaşını doldurmuş tüm Prusya erkekleri seçme hakkına sahipti. Seçilme hakkı için de aynı kurallar geçerliydi; tek fark, seçilme hakkı için 30 yaşını doldurma şartının aranmasıydı. 500 nüfuslu ilk seçim bölgelerinde birer seçim temsilcisi seçildi. Seçim temsilcileri de kaymakamlık ve ilçesiz şehir büyüklüğünde olan toplam 402 seçim bölgesi başına birer vekil seçti. Bu seçim sistemi, yetişkin erkek nüfusun yüzde 95 kadarının oy kullanma hakkının olmasından ötürü, o zamanlar için olağanüstü demokratikti. 1 Mayıs'ta Prusya'da; Frankfurt'taki Alman Ulusal Meclisi'nin kurucu seçimi için de neredeyse aynı seçim sistemine göre oy kullanıldı. Hükümet, henüz 22 Mayıs'ta ilk kurucu birleşiminde Ulusal Meclis'e hemen bir Anayasa tasarısı sundu. Genel Kurul'da yapılan kapsamlı görüşmeden sonra, 15 Haziran'da kurulan Anayasa Komisyonu'na tasarının üzerinde ayrıntılı bir çalışma yapma görevi verildi. Tasarının üzerinde yapılan temelden bir yenileme sonucunda 26 Temmuz'da Komisyon'un, bazı temel hususlarda hükümet tasarısından farklı olan tasarısı hazırıldı. İki tasarı da iki meclisli bir sistemi öneriyor ve ikisi de halkın asıl temsili olan İkinci Meclis seçimlerinde, öncelikle Ulusal

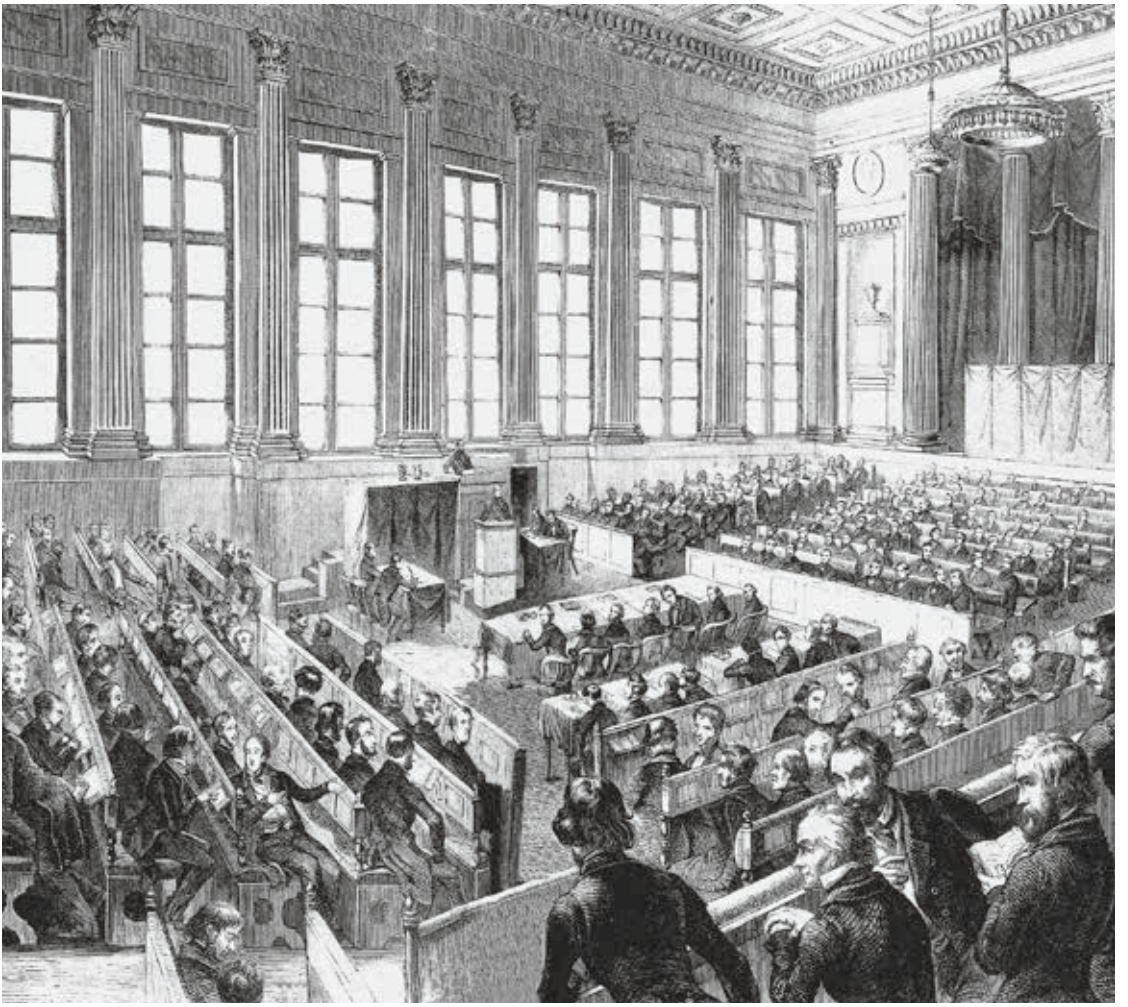

Berlin'de devrim. Alexanderplatz meydanında 18 Mart'ı 19 Mart 1848'e bağlayan gece, barikat savaşları.
Litografi, 1849

Meclis seçimlerinin son derece ilerici seçim yasasını öngörüyordu. Fakat hükümetin teklifi bu seçim yasasının gözden geçirilmesi hakkını özellikle saklı tutarken, Komisyon tasarısı seçim hakkının bir kere daha demokratikleşmesi opsiyonunda ısrarlıydı. Çünkü, iki seçim döneminden sonra dolaylı seçimlerin yerini doğrudan seçimlerin almasını öngörüyordu. Birinci Meclis seçimleri ve bileşimi açısından, iki teklif de birbirinden çok farklıydı. Hükümet teklifinde, kraliyet ailesinin tüm prenslerinin dahil olduğu bir nevi üst meclis olması ve diğer üyelerin de Kral'ın serbest takdirine göre atanarak, üyeliklerinin babadan oğula geçebilmesi öngörülmüştü. Diğer 180 üye; İkinci Meclis üyelerini de seçen, aynı seçim temsilcileri tarafından seçilecekti. Seçilebilmek için ön şart, en azından 2.500 gümüş para (Taler) gelir sahibi ve 40 yaşını doldurmuş olmaktı. Komisyon teklifine göre ise, Birinci Meclis üye sayısının 175'e düşmesi ve ne kraliyet ailesinin prenslerinin ne de Kral'ın atadığı üyeler olması; Birinci Meclis üyelerinin il ve ilçe temsili kurulları tarafından seçilmesi ve herhangi bir gelir alt sınırı olmadan, 40 yaşını doldurmuş her Prusyalı'nın seçilebilmesi öngörülmüştü.

Burada kilit nokta, Kral'ın yasamadaki rolünün her iki teklifte farklı tasarlanmış olmasıydı. İki teklifte de Kral sadece yürütme erki değil, iki meclisin yanısıra üçüncü yasama merciiydi. Hükümet teklifine göre yasalar ancak üç mercinin üçünün de onayı ile çıkartılabiliyorken, yani Kral'a mutlak veto hakkı verilmişken, Komisyon teklifinde sadece erteleyici veto hakkı tanınmıştı. Buna göre Kral onay vermediği bir yasa, her iki meclisin üç kez, değiştirmeden, oy çoğunluğu ile kabul etmesi sonucunda çıkarmak zorundaydı.

Ulusal Meclis 12 Ekim'de, büyük bir çoğunlukla Prusya Kralı'nın ünvanındaki "Allahın merhametiyle" ibaresini her iki anayasa teklifinin başlangıcından silme kararını aldıktan ve 31 Ekim'de, en sonunda aristokrasinin feshini anayasa metnine yazdıktan sonra, Kral ve danışmanlarının anayasa koyucu Ulusal Meclis ile olan bağları tamamen kopmuştu. Ayrıca, zaten Ekim ayında kalkışmalar ve silahlı çatışmalar meydana geldiği için General Friedrich von Wrangel komutanlığında askeri birlikler

Temmuz 1848'de Berlin Ses Akademisi'nde Prusya Ulusal Meclisi birleşimi. Ulusal Meclis Mayıs'tan Ağustos sonuna kadar, bugünkü adıyla Maxim Gorki Tiyatrosu'nda, o zamanki adıyla Ses Akademisi'nde toplandı. Tiyatro koltukları yerine alelacele banklar getirilmişti. Ahşap gravür, 1848

**Daha “anlamsız ve rezil bir seçim yasası
başka hiçbir devlette uydurulmamıştır”:
Üç sınıflı Prusya seçim sistemi**

Berlin’e çağrıldı. Ekim sonunda, Asker Partisi’nin son derece muhafazakar bir üyesi olan General Friedrich Wilhelm Graf Brandenburg Başbakan ilan edildi ve 9 Kasım’da Ulusal Meclis’e, birleşiminin 27 Kasım’a ertelendiğini ve artık Brandenburg an der Havel şehrinde toplanacağını bildirdi. Ulusal Meclis, üyelerinin çoğunluğu ile birleşimin ertelenmesi ve yerlerinin değiştirilmesinin, Kral’ın bunu yapma hakkı olmadığı için, gayrimeşru olduğunu ve bu nedenle görüşmeleri sürdüreceğini açıkladı. Meclis, 10 Kasım öğleden önce tekrar oturuma devam ettiğinde, General von Wrangel birlikleri ile gelerek, Meclis’i zor kullanarak feshetmekle tehdit etti. Muhafazakar azınlığın Kasım ayının son ve Aralık ayının ilk günlerinde, Brandenburg Katedralinde bir Genel Kurul toplantısı yapma teşebbüsü, liberal çoğunluğun buna karşı koymasıyla birlikte başarısızlıkla sonuçlandı. Meclis karar yeter sayısına ulaşamadı. Prusya Ulusal Meclisi’nin 5 Aralık 1848’de feshedilmesiyle birlikte, bir Ulusal Meclis’in Prusya Anayasası’nı hazırlama denemesi, yukarıdan bir devlet darbesi ile engellenmişti.

Prusya Ulusal Meclisi’nin feshedildiği 5 Aralık tarihinde Kral aynı gün yukarıdan dayatılan, yani tek taraflı olarak zorla, Ulusal Meclis Anayasa Komisyonu’nun tasarısı ile bir çok ortak yönleri olan bir Anayasa’yı çıkardı. Elbette aristokrasinin kaldırılması maddesi silinmiş ve Kral’a atfen kullanılan “Allahın merhametiyle” ibaresi yeniden devralınmış, ve Kral’a erteleyici veto hakkı yerine mutlak veto hakkı tanınmıştı. İkinci Meclis seçimleri için, demokratik seçim sisteminin benimsenmesinde bir değişiklik yapılmamış olması kamuoyunda büyük bir sürpriz etkisi yaratsa da; bu, sadece geçici bir ödün vermekten başka bir anlam taşımayan ve tepeden inme devlet darbesine karşı duyulan genel siyasi huzursuzluğu daha da artırmamak için gerçekleşen bir hamleydi.

İkinci Meclis seçimi için, yine Ulusal Meclis için olduğu gibi sol ve liberal kesimden oluşan bir çoğunluk sağlandı. Anayasa’nın gözden geçirilmesini başlatmak için, Meclis’in ilkönce yukarıdan dayatılan Anayasayı kabul etmesi gerekiyordu. Çünkü aksi taktirde, kendi anayasal güvencesinin temelini ortadan kaldırmış olabilirdi. Fakat, Meclis bu arada hükümet tarafından zorla dayatılmış olan Anayasa’nın

10 Kasım 1848'de Prusya Ulusal Meclisi'nin silahlı birlikler tarafından dağıtılması. Ulusal Meclis, Eylül 1848 itibariyle Berlin'de Gendarmenmarkt meydanındaki tiyatro binasında toplanıyordu. Litografi (Neuruppiner Bilderbogen), 1848

105. maddesine atıfta bulunarak çıkartılan kapsamlı kararnamele onaylamayı reddediyordu. Kaldiki, 105. maddeye göre Anayasa'nın parlamento tarafından müteakiben onaylanması şart koşulmuştu. İkinci Meclis 21 Nisan 1849'da, Paulskirche Anayasası'nı görüştüğünde ve bu Anayasa'yı hukuken geçerli olarak tanımaya yönelik bir önergeyi oy çoğunluğu ile kabul ettiğinde, Kral Meclis'i feshetti.

30 Mayıs 1849'da, Kararname yolu ile "üç sınıflı seçim sistemi" olarak nam salan, yeni bir seçim mevzuatı yürürlüğe girdi. Seçme hakkı koşulları aynıydı. Üç sınıflı seçim sistemi, yani bir genel seçim hakkıydı. Prusya'daki üç sınıflı seçim sistemindeki asıl yeni olan, seçmenlerin doğrudan alınan devlet vergilerine olan katkılarına göre üç sınıfa ayrılması ve seçim hakkında bundan doğan aşırı eşitsizlikti. Eşitsizliğin boyutu, yeni seçim sistemine göre 17 Temmuz 1849'da yapılan ilk seçimlerdeki rakamlardan anlaşılmaktadır. Birinci sınıfta, tüm seçme hakkı olanların yüzde 4,7'sine tekabül eden tam 153.000 seçmen bulunuyordu. İkinci sınıfta, toplam yüzde 12,6 ya tekabül eden 409.000 Prusyalı; üçüncü sınıfta ise, toplam yüzde 82,7'ye tekabül eden 2.691.000 ilk seçmen sıkışmıştı. Her sınıf eşit sayıda seçim temsilcisi seçtiği için, birinci sınıftan bir seçmenin oy ağırlığı, üçüncü sınıftan 20 seçmenin oy ağırlığına tekabül ediyordu.

Eski seçim yasasında olduğundan farklı olarak seçimler gizli değil, kamuya açık yapılıyordu. İlk seçim bölgesinin seçim hakkı sahipleri, seçim gününde seçim lokalinde toplanıyordu. Her bir seçmen, seçim komisyonu başkanına diğer seçim hakkı sahiplerinin yanında, hangi seçim temsilcisini seçmek istediğini sesli olarak söylemek zorundaydı. Bu düzenleme elbette, seçimlerin sosyal ve ekonomik baskı yolu ile manipüle edilmesine büyük imkan tanıyordu. Özellikle de; genel olarak sosyal ve ekonomik açıdan en bağımlı seçmenler olan üçüncü sınıf mensuplarının, ilkönce, yani ikinci ve birinci sınıf seçmenlerinin huzurunda, kararlarını söyleyip seçim lokalinden çıkmak zorunda olduğu dikkate alınır.

Bu seçim sistemini en keskin şekilde eleştiren ve reddeden demokratlar ve liberal sol kesimin ileri gelen temsilcileri, 14 Haziran 1849'da, yapılacak seçimlere katılmayacaklarını açıkladılar. Ilımlı, meşruti liberaller içinse üç sınıflı seçim sistemi, umduklarının ötesinde bir düzenlemeydi. "Mülkiyet sahibi burjuvazi" diyor anılarında, Berlin Üniversitesi Hukuk Profesörü ve Prusya'da liberal milletvekili, 1871 itibarıyla Reichstag'da milletvekili olan Rudolf von Gneist; üç sınıflı seçim sisteminin kabulünü "huzurla karşıladı."

“Orta sınıf kaldıracı.”

Franz Jüttner'in üç sınıflı seçim
sistemine ilişkin karikatürü.

“Lustige Blätter” dergisinin kapak
sayfası, Sayı 45, 1893

Temmuz ayında seçilen İkinci Meclis'in bileşiminin güçlü bir şekilde sağa kaymış olması, sadece seçim sisteminin değişmesinden kaynaklanmıyordu. Demokratlar ve liberal solun seçim boykotundan ve de devrime karşı korkuları, çoğu zaman liberal hukuk ve anayasa devletini hayata geçirme arzularını bastıran liberallerin bir kısım seçmenlerinin, bu nedenle daha muhafazakar tepki vermelerinden de kaynaklanıyordu. Sağın gerçek muhafazakarlara, Ocak ayındaki seçimlere göre, milletvekili sayılarında iki mislinden fazla artış sağlamışlardı. Farklı yönlerden liberaller ise milletvekillerinin yarısından fazlasını kaybetmişlerdi. İkinci Meclis'in bileşimi, müteakip iki seçim dönemi boyunca sürekli sağa kaydı. Muhafazakarlar, 1855'te 181 milletvekili ile mutlak çoğunluğu kazanırken, liberaller toplu olarak ancak 48 sandalyeyi alabilmişlerdi. Bu ezici başarı nitekim, özellikle de hükümetin zaten Temmuz 1849'da da (fakat çok daha küçük çapta) rol oynayan, fakat bu seçimlerde önceden hiç olmadığı kadar kapsamlı ve yoğun bir şekilde ortaya konulan, "seçim seferberliği"nden kaynaklanıyordu. İçişleri Bakanı, ilçe başkanlarına yönelik bir kararnamede, yeni seçimlerde "hakikatli muhafazakar milletvekillerinin güçlü bir çoğunluğa" ulaşmasının "her zamandan daha önemli" olduğunu vurguluyor; bu hedefe ulaşmak için, il ve ilçe yönetimlerindeki devlet memurlarının "ellerinde olan her imkanı kul-

lanmaları" gerektiğini belirtiyordu. En çok da kaymakamlara, seçim sonuçlarının istenilen yönde olmaması durumunda, kendilerine "icabında hesap sorulacağı" kesin bir dille ifade edilmişti. Uygun seçim temsilcileri bulmalı ve muhtemel muhafazakar adaylar ile irtibata geçerek milletvekili adayı olmaları hakkında görüşülmeli ve seçim temsilcileri, mümkün olduğu kadar dikkati çekmeden, tam da bu adayları seçmeleri yönünde telkin edilmeliydiler.

1858 sonbahar seçimlerinde rüzgar yönünü değiştirdi. Liberal gruplar birlikte 195 milletvekili çıkarırken; muhafazakarların milletvekili sayısı, sadece 45 ile sınırlı kalmıştı. Süregelen durum bu kadar tersine dönüşünün iki nedeni vardı. 9 Ekim 1858'de, daha sonra 1. Kayzer Wilhelm olarak tanınacak olan Prens Wilhelm, hastalanan ağabeyi IV. Friedrich Wilhelm'in yerine başa gelmişti. Wilhelm, henüz başa geleceği günün önceki akşamı, İçişleri Bakanı Ferdinand von Westphalen'i görevinden aldı. Bakanlık'ta; hayata geçirildiği anda, üç sınıflı seçim sistemine rağmen, mevcut olan modern halk temsilciliğini ortadan kaldıracak olan, yeni Anayasa çalışmaları yapıyordu. 5 Kasım'da, Veliht Prens diğer bakanları da görevlerinden alarak, yerlerine, 1853 yılında anayasayı yenileme planlarından ötürü muhafazakarlardan ayrılmış ve iki Meclis'te de liberal muhafazakar kanat oluşturan "Wochenblatt Partisi" üyelerini getirdi.

Bu ılımlı liberal yeni yönlendirme ile Prusya'daki gerici on yıl sona ermiş, “yeni bir çağ” açıldığı umudu yeşermişti. Bu umut, demokratlarla liberal solun tekrar seçimlere katılma kararına mutlaka katkıda bulunmuştur. Liberaller, gelecek 20 yıl boyunca Prusya Milletvekili Kamarası'nda çoğunluk oranlarını koruyabildiler. 1855 yılında Birinci Meclis'in adı “Beyler Kamarası” olarak değiştikten sonra, İkinci Meclis'e de bu yeni ad verilmişti. Birinci Meclis'e verilen bu yeni ad kesinlikle keyfi bir tercih değildi. Çünkü, Birinci Meclis gerçekten de artık bir Beyler Kamarası olmuştu. 1854'te getirilen bir Anayasa değişikliği ile birlikte Birinci Meclis adım adım; kraliyet ailesinin prenslerinin, sandalye hakkı babadan oğula geçen yüksek aristokrasi mensuplarının ve kral tarafından ömür boyu atananların yer aldığı bir üst meclise dönüştürülmüştü.

Üç sınıflı seçim sisteminin, liberallerin süregelen seçim başarısındaki payı küçümsenecek gibi değildi. Bu nedenden ötürü, bu açıkça adaletsiz seçim sistemini ortadan kaldırmaya hiç niyetli değildiler. Bu tavırları, Haziran 1861'de ılımlı liberal milletvekillerinden oluşan ve parti gruplarından ayrılan sol kesimden bir grubun,

üç sınıflı seçim sistemini protesto ettikleri için baştan seçimlere katılmamış olan liberal sol ve demokratlarla birlikte, Almanya'da günümüzde alışık olunan şekilde ilk örgütlü parti olan, Alman İlerici Partisi'ni kurduklarında da değişmemişti.

Üç sınıflı seçim sisteminin liberallere sunduğu avantajlar, Prusya hükümetinin, seçim sisteminde liberallerin milletvekili payını azaltacak değişiklikleri düşünmesine yol açtı. Özellikle de kırsal bölgelerdeki, ya kendi istekleri doğrultusunda, ya da çalıştıkları toprak sahiplerinin emri üzerine, Kral'ın sadık ve muhafazakar seçmenleri olarak bilinen, üçüncü sınıf mensubu seçmenlere odaklanılmıştı. “Bir malikane çiftliğinden 100 işçiyi seçim sandığına gönderebilseydim, oyları köyde hangi diğer fikir varsa, hepsini gömerdi” diyen Otto von Bismarck, bu kitleye daha iyi ulaşabilmek için sadece geçici “seyyar seçim büroları” değil, hatta üç sınıflı seçim sistemi yerine, genel seçim hakkını getirmeyi de planlamış. Bismarck, Mart 1867'de, Prusya Meclisi'nde “bundan daha anlamsız ve rezil bir seçim yasası uyduran başka bir devlet yoktur” diye isyan ettiğinde, bu üç sınıflı seçim sisteminin liberal rakiplerine sağlamış olduğu, kendisine bunca zaman karşı durma gücünden ötürü duyduğu tüm öfkeyi, dile getiriyordu.

“Liberallere bir oy çıkmış. Okul müdürüne bugünden sonra patates yok.” Eduard Thöny'nin üç sınıflı seçim sistemine ilişkin bir karikatürü. “Simplicissimus” dergisi, Ocak 1912

Sosyal demokratların oy payının Reichstag seçimlerinde, 1890 itibarıyla geçerli olan genel seçim hakkı ile birlikte sürekli artış gösterdiğini gören liberaller, Prusya meclis seçim sisteminde hiçbir değişikliğe izin vermeme tavırlarını daha da keskinleştirdiler. Baştan, Prusya seçimlerini boykot ederek seçimlere katılmamaya karar veren SPD, 1903'te ilk defa Prusya seçimlerine katıldı. Parti, daha bu ilk denemelerinde, oyların yüzde 18,8'ini alabilmesine rağmen tek bir milletvekili çıkaramadı. Muhafazakarlar ise yüzde 19,5 oy oranı ile 144 milletvekili çıkardı. Bir sonraki seçimlerde, SPD oyların yüzde 23,9'ı ile ancak yedi milletvekili çıkarabilirken, muhafazakarlar yüzde 14,2 ile 153 milletvekili çıkardılar. Bu kadar az sayıda milletvekili ile, üç sınıflı seçim sistemini değiştirmeye yönelik parlamenter insiyatiflerin başarıya ulaşma şansı pek olmayacağı için, SPD Reichstag seçimlerinde geçerli olan seçim sisteminin Prusya meclis seçimleri için de geçerli olması amacıyla, parlamento dışı eylemler gerçekleştiriyordu. Ocak 1908 ve Şubat 1910'da, Prusya'nın belli başlı şehirlerinde düzenlenen büyük gösterilerde 200.000 kadar katılımcı sayılmıştı. Gösterilerin nedeni, Prusya Meclisi'nde üç sınıflı seçim sistemi hakkında yürütülen, fakat herhangi bir değişiklik getirmeyen tartışmalardı.

Birinci Dünya Savaşı, seçim sisteminde temel bir reform üzerine düşünmek için son derece dramatik bir neden sundu. Savaş meydanında yanyana duran Prusya vatandaşlarının hepsinin, aynı tehlike ile karşı karşıya kalıyor olması gerçeği ışığında; genel askerlik hizmeti zorunluluğunu, siyasi söz sahipliğinde ölçüt alma düşüncesi, kolaylıkla reddedilemez görünüyordu. Çeşitli reform girişimleri, tarafların esneklikten yoksun olmasından ötürü başarısız kaldı. 9 Kasım 1918 Devrimi, üç sınıflı seçim sistemini geride bırakarak, gündemde yerini aldı.

“Zamanın büyük soruları”: Prusya Anayasa çatışması

Ağabeyinin Ocak 1861'de vefatından sonra, Kral Wilhelm olarak tahta çıkan ve kara kuvvetleri reformunu gerçekleştirme niyetinden, en başından itibaren kimsenin şüphe duymasına yer bırakmamış olan Veliht Prens, bu niyeti ile liberallerin desteğini kazanmıştı. Ordunun iç örgütlenmesi halen, 1814 ile 1819 yılları arasındaki Prusya Reformları kapsamında çıkartılan askeri mevzuatı temel alıyordu. Mevzuata

solda:
SPD'nin 10 Ocak 1908'de Prusya
Meclisi önünde seçim sistemi
gösterisi.

üstte:
SPD'nin 3 Eylül 1911'de Berlin
Treptower Park'ta, üç sınıflı seçim
sistemine karşı düzenlediği gösteri.

göre yıllık askere alınan sayısı, o zamanki onbir milyonluk Prusya nüfusuna göre belirlenmiş olan, 40.000 ile sınırlıydı. Nüfus bu arada 18 milyon olmuş, askere alınan sayısı ise bu nüfus artışına göre uyarlanmadığı için, askerlik çağına gelmiş birçok insan askere alınamamıştı. Prusya reformlarının kazanımlarından biri olan genel askerlik hizmeti yükümlülüğünün bu ihlali, liberallerin de gözüne batıyordu. Kral ile bir yandan ordunun başındakiler, diğer yandan halk temsilciliği arasında, iki konuda görüş farklılıkları vardı. Reform planı Prusya piyade alayının kısmen feshedilmesini ve yeniden yapılandırılmasını öngörüyordu. Gerçi bu, verimlilik açısından tüm ordu uzmanlarının tavsiye ettiği bir önlemdi. Fakat liberaller bunu, genel askerlik hizmeti yükümlülüğünün yanı sıra, ordu reformlarının en önemli kazanımı olan halkın kara kuvvetlerine, bir saldırı olarak yorumluyorlardı. Liberaller aktif hizmet süresini iki yıldan üç yıla uzatma planına da karşı geliyordu. Ordu uzmanları, her ne kadar iki yıllık bir hizmet süresinin tamamen yeterli olduğun-

da hemfikir de olsalar; Kral, askerin kararlı bir ordu mensubu olmasını sağlayan sınıf ruhunun ancak üçüncü yılda geliştiğine inandığı için, üç yıllık hizmet süresinde ısrarlıydı. Şubat 1860'da, hükümet parlamento'ya, kara kuvvetlerinin yeniden örgütlenmesi ve çoğaltması için, piyade alayları ve hizmet süresi ile ilgili tartışmalı düzenlemeleri de kapsayan bir yasa teklifi sundu. Gerçi askeri çevreler, bu yeniden örgütlenmenin tamamen Kral'ın "komuta erki" kapsamında, yani parlamentonun söz hakkı olmayan bir çerçevede yapılabileceğinden emindiler. Parlamento ise, bu yeniden örgütlenmenin ancak meclisin onayını gerektiren yeni bir yasa temelinde hayata geçirilebileceği görüşünü savunuyordu. Bu yeniden örgütlenme ancak oldukça yüksek bir maddi yatırımla gerçekleştirilebilecek olduğundan, ve bütçe egemenliği hiç kuşkusuz parlamentonun elinde olduğu için, parlamentonun onayını almamak anayasa ihlali anlamına geliyordu. Yasa teklifini görüşmekle görevlendirilen komisyonun parlamentonun kararına sunduğu metinde, kara kuvvetlerinin çoğaltmasına ve bunun finansmanının sağlanmasına onay veril-

“Felaket Tellalı.” Atıyla yokuş yukarı giden milletvekili; askeri bütçeye ilişkin Komisyon raporunu okurken, elinde yeniden örgütlenme planını tutan Bismarck ile karşılaşıyor. “Kladderadatsch” dergisinden bir karikatür, 1863

mesi tavsiye ediliyor; piyade alaylarında değişikliklere gidilmesi ve üç yıllık hizmet süresi ise reddediliyordu. Hükümet, ilgili kararın Genel Kurul tarafından ele alınmasına fırsat tanımadan yasa teklifini hemen geri çekerek, kara kuvvetlerinin genişletilmesi için kullanılması öngörülen dokuz milyon gümüş para (Taler) ayrılmasını öngören bütçe talebini sundu. Meclis, bu talebi tek bir şartla yerine getirmeye hazırды. O da, bu paranın sadece yeni bir seçim yasası kesinlik kazanana kadar, sözkonusu olacak geçici önlemlerin finansmanı için kullanılmasıydı. Hükümetin geçici önlemlerle kesinlikle yetinmeyeceği her ne kadar belli olsa da; bir sonraki senenin Ocak ayında, yeniden örgütlenmenin sürdürülmesi için, yine yeni bir ordu yasası olmadan, sadece bir finansman yasası daha Meclis'in onayına sunulduğunda; Meclis'te, ordu yasasının Aralık 1861'de seçilecek olan yeni Meclis'e derhal sunulması şartıyla, yeniden onay vermeye hazır olan bir çoğunluk sağlandı.

Aralık ayındaki seçimler liberallerin oylarında çarpıcı bir artış sağladı. Farklı liberal gruplar birlikte 240'dan fazla sandalye sayısı elde etmiş, Meclis'te mutlak çoğunluğu almışlardı. Ocak 1862'de, iki yıl önce reddedilmiş olan ordu yasası yeniden sunuldu. Fakat parlamento, ne bu yasanın üzerinde köklü bir çalışma yürütülmeden çıkmasını, ne de yeniden yapılanma doğrultusunda geçici finansman sağlanmasını istiyordu. Milletvekili Adolf Hagen'in kara kuvvetleri bütçesinin ayrıntılı dökümünün yapılması önergesi, hükümet tarafından reddedilmişti. Çünkü dökümün yapılması, hükümetin talep edilenleri çoktan hayata geçirmiş olduğunu ortaya koyardı. Parlamentonun çoğunluğu "Hagen önergesini" kabul ettiğinde Kral, 11 Mart'ta; 1862 bütçesi henüz kararlaştırılmadan meclisi lağvetti.

6 Mayıs'ta gerçekleşen seçimlerde, liberaller milletvekili sayılarını yine arttırabildiler. Muhafazakarlar sadece onbir milletvekili ile temsil ediliyorlardı. Sonraki hafta ve aylarda Meclis, iki tarafın birbirlerine yaklaşmak için çaba sarfettiği tartışmalara sahne oldu. Sonunda, bir tek hizmet süresi konusunda anlaşılammış olmasına rağmen, Kral'ın karşı koymasından ötürü uzlaşma sağlanamadı.

Bismarck 1863'te Berlin Meclisi'nde. Otto von Bismarck'ın duruşu ve konuşmacının beden dili ve mimikliği gerginliği belirgin bir şekilde hissettiriyor.

Hermann Lüders'in bir çizimine göre Ahşap gravür, 1863

Çözüm, Otto von Bismarck'ın 22 Eylül 1862'de Prusya Başbakanı ilan edilmesi ile sağlandı. Bismarck'ın Başbakanlığa atanması kamuoyunda büyük bir infiale yol açtı. Çünkü Bismarck, devrim yıllarından aşırı muhafazakar ve kendisinin atanmadan önce dediği gibi, "fevri şiddet" eğilimi olan biri olarak biliniyordu. Yeni Başbakan, parlamento ile bir şekilde anlaşma sağlama çabasıyla, Bütçe Komisyonu'nun bir oturumunda "çağın büyük sorunları lafla ve çoğunluk kararları ile değil, demir ve kanla çözülür" dediğinde, milletvekilleri ve kamuoyu endişelenmekte haklı olduklarını düşündüler. Aslında Bismarck, reformların Prusya kara kuvvetlerinin güçlenmesi için gerekli oluşunun; ulus devlet birliğini askeri yoldan sağlamanın aracı olarak taşıdığı anlamın altını çizmek istemişti. Bu da, liberallerin hiç de uzak olmadığı bir düşünceydi.

Parlamento 3 Ekim'de, 1862 yılı bütçesini askeri harcamalar kaleminin silinmesi şartıyla kabul ettiğinde Kral, birleşimin kapanışında, "devlet bütçesini Anayasa'da şart koşulan temel olmadan" yöneteceğini söyledi. Yeni Başbakan, bu Anayasa ihlalini yapmaya razıydı. Artık, Anayasa'ya göre Meclis'in kararlaştırmış olması gereken bütçe temeli olmadan geçecek bir beş yıllık süre başlamıştı.

Kara kuvvetleri sorunu Anayasa sorununa dönüşmüştü. Prusya Anayasası, Kral hükümetinin halkın temsilciliği ile çatışmalı olarak bir uzlaş sağlanamaması durumunu öngörmemişti. Bu sorun kesinlikle sadece Prusya ve kara kuvvetleri ile Anayasa arasındaki bir çatışma ile sınırlı değildi. Kralın mutlak veto hakkının bulunduğu meşruti monarşilerin tamamının anayasalarında gizli bir tehlikeydi: Zamanın anayasa yorumlarında çözüm yolu olarak, üstesinden gelinemeyen görüş farklılıklarında seçmenlere seslenmeyi öngören ve çağrı kuramı diye anılan bir teori geliştirildi. 1862 ve 1863 seçimleri, bu şekilde seçmenlere seslenişti. Her iki durumda da liberallerin ezici çoğunluğu elde etmiş olmaları, parlamentonun konumunu güçlendiren

kesin bir tercihti. Kral, bu şekilde verilmiş olan kararı kabul etmeye hazır olmadığı için, Başbakan Anayasa ihlalini “Boşluk Kuramı” ile gerekçelendirdi. Yeni olmayan, fakat hukukçular arasında da kabul görmeyen bu teoriye göre, Anayasa’da bir boşluk olduğunda fiilen iktidara sahip olan taraf kararı vermeliydi. Anayasa’da öngörülen şekilde bir bütçe yasası kararlaştıramıyorsa, hükümet icraatını bu yasa olmadan gerçekleştirmeliydi. Aslında bu şekilde, parlamentodan bütçütün vazgeçilebilirdi. Bu karşıtlık en nihayetinde, parlamentonun dışında gelişen dramatik olaylar sayesinde, 1866 yılında sona erdi. Prusya ve Avusturya’nın 1864’te Danimarka’yı yenmesi ve Prusya’nın Avusturya’ya karşı 1866’da galip gelmesi, hükümetin ordu politikasının parlak bir onayı gibiydi. Anayasa politikası hedeflerinin güç odaklı siyasi başarılarla feda edilmesi, Prusya’nın Avusturya’ya karşı galibiyetinin Alman ulus devletine giden yolda atılan devasa adımla etle tırnak gibi olması ışığında, zorunlu görünüyordu. Demekki, tam da şimdi; Bismarck ile işbirliği yapmanın doğru zamanıydı.

Barış teklifi Meclis’e sunuldu. 3 Eylül 1866’da, Meclis 230’a 75 karşı oyla, sadece hükümetin 1862’den bu yana bütçe yasası olmadan yapmış olduğu harcamaların geriye dönük onaylanmasını değil, hükümetin gayrimeşru icraatine yönelik yaptırımların uygulanması talebinden de feragat edilmesini içeren ve yasama sorumsuzluğu diye anılan teklifi kabul etti. Fakat, Bismarck’i liberallerin tamamı desteklemiyordu. Yasama sorumsuzluğuna karşı olanlar, bu şekilde sadece önceki duruma geri dönüldüğünü ve hükümete, her an yeniden anayasayı ihlal etme yolunda fırsat tanınmış olduğunu savunuyordu. Anayasa sorununda sorunun ta kendisi olan Alman İlerici Partisi, Ekim 1866’da bir “ulusal kanadın” partiden ayrılması ile bölündü. Bu bölünme sonucunda, 1870’li yılların sonuna kadar İmparatorluk kurucu partisi olarak, İmparatorluk Şansölyesi Bismarck’ın en önemli işbirliği ortağı olan “Ulusal Liberal Parti” kuruldu.

“Bir aşk, diğerine bedeldir”. Bismarck çatışma kafesinde hapsedilmiş parlamentoya, üzerlerinde 1864 ve 1866 savaşlarının kilit muharebelerinin yapıldığı yerlerin isimlerinin yazılı olduğu, kurdellarla bezenmiş defne yaprağından, çelenkler sunuyor. Mahkum parlamento “yasama sorumsuzluğu” ile el sallıyor. “Kladderadatsch” dergisinden bir karikatür, 1866

25 Şubat 1867’de, Leipziger Straße 3 adresinde, Prusya Beyler Kamarası’nın Genel Kurul Salonu’nda Anayasa koyucu Kuzey Alman İmparatorluk Meclisi’nin (Reichstag) kurucu oturumu gerçekleşti. Bu yeni parlamenter yapının görevi, kuruluşu 1848’de Frankfurt Paulskirche Kilisesi’nde, Anayasa görüşmeleri ile başlayan gelişmenin geçici bir sonunu teşkil eden, bir Kuzey Alman Birliği’nin Anayasa görüşmelerini sürdürmektir. Demokratik seçimlerle oluşan bir anayasa koyucu meclisin “aşağıdan” bir ulus devlet kurması projesi her ne kadar başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da; Prusya’nın sürekli, Prusya liderliğinde bir küçük Alman ulus devletinin kurulması girişimleri, Kuzey Alman Birliği’nin kurulması ile birlikte “yukarıdan devrim” olarak başarıyla sonuçlandı. Fakat baştan Prusya, kendini Alman Birliği’nin tekrar kurulmasını onaylamak zorunda hissetti. Tereddütlü reform teşebbüslerine rağmen, Avusturya Başkanlık iktidarı liderliği altındaki devletler birliği şeklindeki, önceden mevcut olan duruma geri dönüldü. Bu durum elbette, Birlik içerisinde genç ortak rolünden artık tatmin olmayan Prusya’nın iktidar talepleri ile

Parlamenter sistemsiz demokrasi: Alman Kayzer İmparatorluğu Meclisi Reichstag

Kuzey Alman Reichstag Meclisi'nin; Berlin, Leipziger Strasse 3 numaralı adresindeki, Prusya Beyler Kamarası'nın toplantı salonunda kurucu birleşimi. Beyler Kamarası 1904'te aynı yerde yeni bir binaya taşındı. Bu yeni bina, günümüzde Eyaletler Meclisi'nin binasıdır. Carl Arnold'un bir tablosuna göre Litografi, 1867

bağdaşmıyordu. Prusya ve Avusturya arasındaki rekabet dengelenebilecek gibi olmadığından, bu iki Alman büyük güç arasındaki uyumsuzluğun sonucunda, Birliğin eninde sonunda dağılması kaçınılmaz görünüyordu.

Bu çatışma 1866'da oldu. Aradan geçen zaman zarfı içerisinde, Prusya ile Avusturya arasındaki rekabet, önceleri geride bırakılmış gibi görünüyordu. İki Alman büyük güç 1864'te birlikte Alman-Danimarka savaşına girmiş, fethettikleri Schleswig ve Holstein Prensliklerini aralarında paylaşmışlardı. Fakat bu çözümün bünyesinde barındırdığı çatışma potansiyelinin gün yüzüne çıkması, Avusturya tarafından yönetilen Holstein Prensliği'nin 7 Haziran 1866'da, Prusya Birlikleri tarafından işgal edilmesi ile birlikte oldu. Bu gelişme elbette, bir talihsiz olaylar zinciri sonucunda değil, Avusturya ile aralarının açılması hedefini güden ve federasyonun o zamana kadar olan şekli ile sona ermesini, Almanya politikasında yeni bir başlangıç yapma fırsatı olarak gören bir çatışma stratejisini izleyen, Prusya dış politikasından kaynaklanıyordu. Bu, oldukça riskli bir stratejiydi. Çünkü, Holstein bölgesinin işgalinden sonra artık kaçınılmaz olan askeri çatışmada, Prusya'nın galip geleceğinin bir garantisi yoktu. Savaşın 3 Temmuz 1866'da, Prusya ordusunun Avusturya ordusuna karşı Königgrätz yakınlarında elde ettiği zaferle sona ereceğini birçok insan ummuş, fakat çok azı beklemişti.

Hemen üç hafta sonra; daha sonra 23 Ağustos Prag Barış Anlaşması ile onaylanacak olan Nikolsburg Ön Barış sürecinde, saflar belirlendi. II. maddesinde "Ekselansları, Avusturya Kayzeri; şimdiye kadarki Alman Birliği'nin feshini resmi olarak tanıır ve Avusturya Kayzer Devleti'nin katılımı olmadan şekil verilen yeni bir Almanya oluşumuna onay verir" yazan Birlik Antlaşması, 18 Ağustos'ta Prusya ile, baştan 13 diğer Alman devleti ve üç Hansa Şehri arasında imzalanmıştı ve Almanya'nın yeniden şekillendirilmesini içeriyordu. Bir yıl içerisinde, Nikolsburg Ön Barışı'nda Kuzey Alman Birliği olarak anılan, güney sınırını Main nehrinin çizeceği federal devlet oluşumunun gerçekleşmesi kararlaştırılmıştı. Gelecek aylarda, en son 21 Ekim'de Saksonya Krallığı olmak üzere, beş diğer devlet daha bu Birlik Antlaşması'na katıldı.

Saksonya Krallığı; savaş esnasında Prusya'nın müteffikleri olan ve Birlik Antlaşması'nı imzalayan devletlerin çoğundan farklı olarak, Avusturya'nın tarafında yer almıştı. Buna rağmen Saksonya Krallığı; aynı şekilde Avusturya ile müttefik olan ve şimdi Prusya tarafından ilhak edilen Hannover Krallığı, Hessen Düklüğü, Nassau Prensliği ve Frankfurt am Main Hür Şehrinin kaderini paylaşmak zorunda kalmadı.

Bu ilhak etme ile, Prusya devlet topraklarının Elbe nehrinde ve doğusundaki ana vilayetler ile, Ren nehri boyunca sıralı ve Prusya'ya 1815 Viyana Kongresi'nde verilmiş olan Batıdaki alanlar arasındaki boşluk kapatılmış oluyordu. Prusya'nın bunun ötesinde, Schleswig ve Holstein'a da el koyacağı neredeyse kendiliğinden anlaşılan bir gerçektir.

Birlik devletleri, 18 Ağustos tarihli Antlaşmada öngörülen federal devletin anayasasının, Prusya hükümetinin 10 Haziran 1866'da Alman Birliği'nin federal meclisine sunmuş olduğu tasarı temelinde hazırlanmasını istiyorlardı. "Yeni bir Federal Anayasanın Ana Hatları"

2. maddede bir "ulusal temsil" öngörmüştü; yani Alman Birliği Meclisi ile birlikte yasakoyucu erki paylaşacak olan bir parlamentoyu. Alman Birliği'nde yasa koyucu yetki sahibi bir halk temsilciliğinin olması düşüncesi, başlı başına devrimci bir fikirdi; çünkü 1848 yılında, liberallerin her kesiminden ifade bulan Mart Talepleri'nin merkezi bir istemiydi. Bu parlamento seçimlerinin 12 Nisan 1849 İmparatorluk Seçim Yasası hükümlerine, yani Frankfurt Paulskirche'deki anayasa koyucu Meclisi'nin kararlaştırmış olduğu genel, doğrudan ve gizli seçim yasasına göre yapılmasının amaçlandığı gerçeği, siyasi kamouyunda oldukça yoğun bir tepki uyandırdı.

Fakat, ne 10 Haziran girişimi, ne de 18 Ağustos Antlaşma hükümleri tamamen sürpriz gelişmelerdi. Daha 9 Nisan'da, Prusya'nın Alman Birliği'ne sunduğu önergede "doğrudan seçimler ve milletin tamamının genel oy hakkı ile seçilen bir Meclis'in" Alman Birliği'nin reform sürecine katılması sağlanmalıdır, deniyordu. Almanya genelinde ve özellikle de Başbakan Bismarck'ın yıllardır parlamentonun haklarını hor gördüğü Prusya'da, liberal politikacılar ve yayıncılar şaşırıp kalmışlardı. Felsefeci ve Milletvekili Rudolf Haym; "Bir yanda Alman parlamentosu fikri, diğer yanda aşırı parlamentarizm düşmanlığı nasıl birarada olur?" diye soruyordu. Bu önerinin özellikle de Avusturya'ya karşı yöneltilmiş olmasını, gözlemcilerin çoğu hemen anlamıştı. Parlamento planı çok uluslu Habsburg İmparatorluğu için kabul edilir değildi. Çünkü bunun hayata geçirilmesi demek, ya İmparatorluğun devlet bütünlüğünün lağvedilmesi, ya da Avusturya'nın Alman Birliği'nden çıkması sonucunu doğururdu. Fakat, Prusya parlamento projesi sadece Prusya Başbakanı'nın güç politikası amaçlı hedeflerine daha kolay erişebilmesi için bir baskı aracı olsaydı, bu hedeflere ulaşıldıktan sonra, Ağustos ayında gündemden çıkartılabilirdi. Parlamento planının buna rağmen gündemde kalması ancak, Bismarck'ın liberal ulusalcı harekete yönelik bir jesti olarak yorumlanabilir.

Prusya ve Avusturya heyetlerinin 16 Temmuz 1866'da, Nikolsburg'da yürüttükleri görüşmeler. Resmin ortasında ayakta duran Prusya Dışişleri Bakanı Otto von Bismarck. Bu tarihte imzalanan ön barış ile küçük Alman devletinin, yani Avusturya'nın katılımının olmadığı bir Alman devletinin kurulmasının önü açılmıştı. Ahşap gravür, yıl belirtilmemiş.

Bir Alman ulus devletin kurulması, onlarca yıldır liberal taleplerin tam merkezinde yer alıyordu. Bu talebin temelinde yatan varsayım; tek tek devletlerde, en geç devrimin başarısızlıkla sonuçlanması ile birlikte yerinde sayan hukuk ve anayasa devleti doğrultusundaki gelişmelerin yeniden ivme kazanması için ulus devlet yapısının şart olduğu düşüncesi idi. Ancak hanedan hükümdarlığının ve aristokrasinin imtiyazlarının kalesi olan tek tek devletlerin, egemenliklerini ve temel yetki alanlarını devrettikleri tek bir toplu devlet çatısı altında medeni toplumun, feodal güç odaklarının yerine geçmesi düşünülebilirdi. Milletvekili Ludwig Bamberger “Bütünleşme, zaten başlı başına özgürlük değil midir?” diye sorar.

Bu gerekçe ekonomik açıdan da destekleniyordu: Ulus devletin ekonomiye açacağı büyük bir alanda aynı ekonomi mevzuatının geçerliliği, tek bir para biriminin olması, tarifelerin, ölçü birimlerinin ve ağırlıkların tek tip uygulamaya tabi tutulmasının, sanayi toplumunun

gelişmesini önemli derecede hızlandıracağı savunuluyordu. Bu nedenle, yakın gelecekte burjuva-kapitalist sanayinin devlet ve toplumda ekonomik açıdan en güçlü faktör olacağı ve aristokrasinin toplumsal gücünün ekonomik temelini teşkil eden tarımsal ekonomiyi arka plana iteceği ifade ediliyordu. Bu ekonomik liderlik konumunun liberal burjuvaziye, zorunlu olarak siyasi liderlik konumunu da sağlayacağı söyleniyordu. Hukukçu ve politikacı Karl Twisten daha 1861’de “Toplumun ileri gelen sınıfları siyasi olarak da hakim sınıflar olmak zorundadır”, demişti.

Bu teorik dayanağın işaret ettiği gelişme, liberal hedeflerin neredeyse kendiliğinden hayata geçirilmesi doğrultusunda olduğu için, liberallerin çoğu Prusya Başbakanı’nın şahsı ve politikasına karşı her ne kadar çekinceleri olsa da, ulus devleti inşa etme yolunda işbirliğinde bulunma teklifini kabul etmekte zorlanmadılar. Fakat teklifin, liberallerin bakış açısından bir pürüzü vardı: Liberaller genel seçim hakkını reddettiklerini hiçbir zaman gizlememişlerdi. Bu seçim hakkının, gelecekteki federal devletin parlamentosu için öngörülüyor olmasını adeta bir tehdit gibi algılamaları doğaldı. En son Frankfurt Meclisi’nde yürütülen seçim sistemi tartışmasında liberallerin çoğunun, genel seçim

hakkını, bağımlı ve siyasi olgunluğa sahip olmayan nüfusun ekonomik, sosyal ve özellikle de siyasi güç sahipleri tarafından, burjuva liberalizmi ve hukuk ve anayasa devletinin geliştirilmesine karşı harekete geçirilmesi için kullanılabilecek bir araç olarak yorumladığı ortaya çıkmıştı. Bismarck'ın tam da bu nedenden ötürü, genel seçim hakkını parlamento planlarına dahil ettiği şüphesi yakın bir ihtimaldi. Eleştirel yaklaşımdaki liberaller nitekim haklı çıktılar. Bismarck yıllarca, genel seçim hakkı sayesinde muhafazakar çoğunlukların sağlanacağını umduğunu, tekrar ve tekrar vurgulamıştı. 9 Nisan 1866'da, federal reform önergesinde, örneğin Elçi Albrecht von Bernstorff'a verilen talimatta şöyle deniyor: "Monarşi geleneği ve monarşiye sadık bir zihniyeti olan bir ülkede genel oy kullanma hakkı, liberal burjuva sınıflarının etkisini ortadan kaldırarak monarşi lehine seçimlere yönlendirecektir. ...Nitekim, Prusya'da halkın onda dokuzu Kral'a sadıktır..."

15 Ekim 1866'da yürürlüğe giren seçim yasasına göre, 12 Şubat 1867'de kurucu meclis Reichstag seçimleri yapıldı. Seçim sonuçları, ne Bismarck'ın cüretkar umutları, ne de liberalerin korkulu tahminleri doğrultusunda idi. Muhafazakar ve liberal meclis grupları karşılıklı olarak, eşit sayıda milletvekili çıkarmıştı. Liberal tarafta Alman İlerici Partisi'nden ayrıldıktan sonra ilk defa Ulusal Liberaller adı altında birleşen kesim, kendini 81 milletvekili ile Meclis'in tamamının en güçlü grubu olarak kanıtlatabildi. Liberaller'deki Ulusal Liberaller örneği gibi, Bismarck'ın hedeflerini destekleme amacıyla Muhafazakarlardan ayrılan Hür Muhafazakarlar 39 milletvekili ile yetinmek zorunda kalmışlardı. Bu iki meclis grubu değişen çoğunlukların, parlamenter görüşmeleri ulusal ve anayasa devletini kurmadan bitirmemeye kararlı olan çekirdek kadrosunu oluşturuyordu.

Gücün ön bahçesinde: İmparatorluk Meclisi Reichstag'ın Anayasadaki konumu

4 Mart 1867'de, ittifak hükümetleri parlamento ya Kuzey Alman Birliği Anayasa tasarısını sundular. Genel görüşmeler esnasında söz alan 61 milletvekilinin çoğu tasarıyı sert bir dille eleştiriyordu. Eleştirinin odak noktası "Reichstag'ın donanımı" oldu. Sunulan tasarıda

12 Şubat 1867 tarihli, kurucu Kuzey Alman Reichstag seçimleri. Bir seçim lokalinden bir sahne. Ahşap gravür, 1867

Reichstag'a tanınan hak ve yetkiler Kuzey Alman Birliği üye devletlerinin çoğunun meclisinin, özellikle de Prusya Meclisi'nin sahip olduğu hak ve yetkilerin çok gerisinde kalıyordu. Bu nedenden ötürü, bir sonraki görüşmede bir çok ekleme yapıldı. Bunlar arasında, tasarıda öngörülmemiş olan ve meclis üyeleri aleyhinde yürütülecek kovuşturmalarda parlamentonun izninin alınması koşulunu kapsayan, milletvekillerinin dokunulmazlığı konusuydu. Yeni parlamentonun sadece kısıtlı hakları olacağı doğrultusundaki endişelerin boşuna olmadığı, gelecekteki Reichstag'ın yetki kataloğundan anlaşılıyordu. Reichstag'a, federal devletin üye devletler yerine üstleneceği siyasi alanlarda atfedilen yasa koyucu görevlerin kapsam alanı, bir yandan oldukça etkileyiciydi. En önemlilerini gümrük ve ticaret mevzuatı dahil, bankalar ve ticari işletmeler kapsamındaki ekonomi politikası; demir ve deniz yolları, kara ve akarsu yollarında ulaştırma politikası; posta ve telgraf alanında haberleşme ağları; para ve ağırlıklar; ruhsatlar ve telif hakları; ceza kanunu ve medeni kanun diye sıralayabiliriz.

Fakat diğer yandan, parlamentonun yasa koyucu görevlerinin tam da bu alanlarda en çok kısıtlanmış olması, sol liberal Alman İlerici Partisi'nden milletvekili Franz Leo Benedikt Waldeck'in anayasa tasarısında öngörülen parlamentonun bir "gümrük, posta ve telgraf parlamentosu" olduğuna dair kinayeli sözlerine neden olmuştur.

Reichstag'ın anayasa tasarısında yoksun olduğu yetkiler, tam bütçe hakkıydı. Yani, bir bütçe yasasında bütçenin gelir ve giderlere göre yıllık belirlenmesi. Bakanların monarşist bir devlet reisi tarafından atandığı ve parlamento karşısına kraliyet hükümeti olarak çıktıkları meşruti hükümet sisteminde bütçe hakkı, parlamentoların hükümeti ödün vermeye ve uzlaşma aramaya zorlamanın en önemli baskı aracıydı. Bu nedenden ötürü bütçe hakkı "her türlü parlamenter etkinin ilk şartı ve gerekliliği" olarak bilinirdi. Bu nedenden ötürü, kurucu meclisin çoğunluğu tarafından 9 Nisan 1867'de, 65. madde görüşmelerinde ve oylamasında Reichstag için tam bütçe hakkının, yani federal devletin tüm gelir ve giderlerinin bir Bütçe Yasası'nda sabitleştirilmesinin sağlanmış olması, parlamentonun

yetki alanını genişletme yolunda atılan büyük bir adımdı. Bütçe Yasası tasarısında bütçe hakkı sırf giderlerle sınırlı olup, seçim dönemi başına sadece bir kere kararlaştırılıyordu. Nitekim bütçe hakkı, uygulamada oldukça kısıtlıydı. Çünkü, toplu bütçenin yüzde 90'ını kapsayan askeri giderler, yani federal ordu bütçesi, parlamentonun denetimine tabi değildi. Savaş ve barışta, federal komuta sahibi olarak Prusya Kralı'nın emrinde olan federal ordunun finansmanı için, ordunun mevcut gücü, yani toplam nüfusun yüzde birine tekabül eden hizmet veren asker sayısı 225 gümüş para (Taler) ile çarpılarak elde edilen askeri giderlerin sabit finansman tutarı, federal devletin ilk bütçe yılında 69 milyon olarak belirlenmişti. Toplam bütçe hacmi ise 77 milyondur. Federal devletin sivil bütçe payının askeri bütçe ile kıyaslandığında bu kadar düşük olması, idare giderlerinin yasa koyucu erkin federal devlet tarafından uygulandığı siyasi alanlarda da, tek tek devletler

tarafından üstleniliyor olmasından kaynaklanıyordu. Çünkü, bugün Federal Almanya'daki uygulamaya benzer bir şekilde, idare federal çatı altındaki tek tek eyaletlerin yetki alanına giriyordu. Eyaletler bunun için doğrudan vergi alabilirken, federal devlet gümrük ve tüketici vergileri ile başta posta idaresi olmak üzere, federal devlet işletmeleri gelirlerine bağlıydı. Daha fazla ihtiyaç olursa tek tek eyaletlerin federal devlete, bütçe görüşmelerinde kararlaştırılmış oranda ödeme yapması gerekiyordu. İlk yıllarda toplam federal bütçenin yüzde 20'sine tekabül eden bu tutar, diğer gelişmeler ile birlikte yüzde 5'e kadar düşmüştü. Anayasa tasarısının genel ön görüşmelerinde Karl Twisten, şaşkın bir şekilde "hükümet tanımlaması yapılmadığını" tesbit etmişti. Meşruti monarşilerin anayasalarında "kraliyet hükümetinden" ya da "dük ve bakanlarından" bahsedilen yerlerde, tasarıda Federal Konsey'den bahsediliyordu; Alman Birliği'nin federal meclisini örnek alan ve üye eyaletlerin hükümet temsilcilerinden oluşan bir elçi kongresinden, bir federal kuruldan bahsediliyordu.

"İki Gazi." İki sol liberal milletvekili Hermann Schulze-Delitzsch (solda) ve Franz Leo Benedikt Waldeck, kurucu Kuzey Alman Reichstag'ının bir birleşiminde. Schulze-Delitzsch önceden Frankfurt Ulusal Meclisi üyesiydi; Waldeck önceden, Prusya Meclisi'nde üyeydi. Ahşap gravür, 1867

Bu, oy dağılımından oy vermeye kadar, tüm ayrıntılara kadar varan bir örnek alma şekliydi. Toplam 43 oy, Alman Birliği'ndeki dağıtım anahtarına göre dağıtılmıştı. Her devlet, oylarını oybirliği ile kullanmak zorundaydı. Federal Konsey elçileri, oylarını kullanırken hükümetlerinin talimatlarına uymak zorundaydılar. Federal Konsey, toplu federal devlet çatısında birleşen devletlerin çıkarlarının ortak temsili için öngörülen bir meclisti. Yasamaya Reichstag ile eşit oranda katılırdı. Bir yasa, iki meclisten de geçtikten sonra ancak yürürlüğe girebilirdi. Yasaların resmîyet kazanması ve duyurulması ile tek tek devletlerin idareleri üzerinden uygulanmasının denetimi ise Federal Başkanlık sorumluluğundaydı. Federal Başkanlık ünvanı sahibi Prusya Kralı'ydı. Çünkü Prusya, Kuzey Alman Birliği'nin Başkanlığını yürütüyordu. Aynı Avusturya'nın, önceden Alman Birliği'nin başında olduğu gibi. Alman Birliği'nde olduğundan farklı olarak, Kuzey Alman Birliği Başkanlığını yürüten İmparatorluk, toplu devlet çatısı olarak federal devletin dış politikası, özellikle de milletlerarası temsili ve diğer devletlerle ittifak ve antlaşma imzalama, savaş ilan etme ve barış imzalama yetkisi gibi bir dizi haklarını üstlenmişti.

Bunlar arasında, Federal Konsey'i ve İmparatorluk Meclisi Reichstag'ı toplanmaya çağırma, açılışını yapma, birleşimi erteleme ve kapama hakları da vardı. Prusya Kralı bu görevleri, elbette bizzat kendisi yerine getirmiyordu. Operatif işler için bir Federal Şansölye'yi atıyordu. Atanan bu Şansölye, Prusya İmparatorluğu'nun oy hakkı olan yetkilisi olarak Federal Konsey'in Başkanlığını üstleniyor ve işlerini yürütüyordu. Federal Başkanlık sahibinin yetkilerini yerine getirme kapsamında verdiği tüm talimatların altına, esasla ilgili teyit olarak Federal Şansölye'nin de imzası gerekiyordu. Milletvekilleri Şansölye makamını; Karl Twesten'in dediği gibi, Anayasa taslağında her ne kadar, "çeşitli şekillerde, çeşitli isimler altında" ortaya çıkan, ama hiçbir zaman federal hükümet diye bir şey söz konusu olmadığı için bir türlü elle tutulur yanı olmayan federal hükümet kavramını, en nihayetinde somutlaştırma fırsatı gibi gördüler. Anayasa'nın kilit maddesi görüşüldükten ve oylamaya gidildikten sonra, Rudolf von Benningsen'in önergesi "büyük çoğunlukla" kabul edildi. Önergede, Şansölye'nin talimatlara attığı imza sadece teyit anlamı değil, "sorumluluğu üstlenen", bir nevi denetim imzası olarak yorumlandı. Tasarının bu şekilde değiştirilmesi, talimatları Prusya Dışişleri Bakanı'ndan alacak Elçi'den parlamento önünde soru cevap yükümlülüğü olan bir Federal Bakan ve bu nedenle de sadece Prusya Dışişleri Bakanı'nın kendisinin üstlene-

Bismarck (ortada) 1889 yılında Federal Konsey üyeleriyle Leipziger Strasse'deki Meclis'in fuayesinde. Bismarck'ın solunda 1880-1918 yılları arasında Bavyera'nın Federal Konsey temsilcisi olan Hugo Graf von und zu Lerchenfeld-Köfering.

bileceği bir makam olmuştu. Bu makam sahibi de, Otto von Bismarck idi. Bir çok ipucu da, kendisinin Federal Şansölyelik gibi bir makamın sunduğu konumu hedef aldığına işaret ediyor. Çünkü, bu makam kendisinin kişisel gücünü ve diğer Prusya Bakanlarından bağımsızlığını artırıyordu.

Fakat bu sorumluluktan tam olarak ne kastedildiği net değildi. Hukuki ve parlamenter sorumluluk şeklinde bir ayırma gidiliyordu. Sadece hukuki sorumluluk sözkonusu olmuş olsaydı, yani Bakan'ın Anayasa ya da yasaları ihlalden ötürü cezai takibat altına alma imkanı; o zaman buna göre bir yasa çıkartılması gerekirdi. Böyle bir yasa, her ne kadar planlanmış olsa da, hiçbir zaman gerçekleşmemişti. Parlamenter sorumluluk ise, Şansölye'nin parlamentonun güvenine bağlı olması ve bu güveni kaybettiğinde geri çekilmek zorunda olduğu anlamına gelirdi. Fakat, bu kesinlikle sözkonusu değildi. Çünkü, Şansölye'nin atanması ve makamından alınması, tamamen güvenine bağlı olduğu Federal Başkanlık ünvanı sahibinin kararına bırakılmıştı. Dolayısıyla, Bennigsen önergesinin getirdiği değişikliklerle pek fazla kazanım elde edilmemişti. Şansölye bu değişiklik olmadan da bir yasa çıkarmak için çoğunluğu sağlaması her ne zaman gerekli olursa, o zaman zaten Parlamento önünde soru cevap sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalacaktı.

Bennigsen önergesi, ilk haliyle daha ileri giderek "idare alanlarının yönetimlerinin" sorumluluğundan, yani federal devletin görev alanlarına göre dağılımı yapılan ihtisas konularına göre, federal bakanlar olmasını talep ediyordu. Anayasa görüşmelerine, bir nevi Federal Konsey örneğinde olduğu gibi katılan hükümet temsilcilerinin Başkan'ı olarak konuşan Bismarck, bu önergeye kesinkes karşı çıkmıştı. Hükümet oluşturacak Bakanlara gerek olmadığını, Federal Konsey'in çünkü kendisinin "bir nevi ortak Bakanlık" olduğunu, Federal Konsey'in ihtisas komisyonlarının Bakanların görevlerini yerine getirdiğini söylemişti. Federal Konsey'in bu hükümet işlevinin, tek tek prenslik hükümetlerinin egemenlik haklarının bir bölümünü federal devlete aktarmalarından kaynaklanmadığını; bu federal egemenliği, birlikte ve Federal Konsey yolu ile yerine getirdiklerini ifade etmişti. Neredeyse aradan 20 yıl geçtikten sonra, Kuzey Alman Birliği'nin Alman İmparatorluğu'na genişletilmesinden çok sonra, Saksonya Elçisi ile bir sohbetinde Bismarck; Federal Konsey'in "sorumsuz İmparatorluk hükümeti" olduğunu, bu sorumsuzluktan ötürü parlamentonun kontrolünden muaf olduğunu söylemiştir.

Şansölye olarak belirlenen Bismarck'ın bu açıklamalarını, milletvekilleri büyük bir şaşkınlıkla karşıladılar. Çünkü Anayasa taslağında, Federal Konsey yolu ile bir hükümetten tek kelime ile bahsedilmemişti. Sadece taslakta, yer yer belli maddelerde dolaylı bazı açıklamalar yer alıyordu. Federal Konsey'in yasa teklifleri "Federal Konsey üyeleri tarafından" Reichstag önünde savunulurdu. Aynı, Federal Konsey üyelerinin, hükümet üyeleri için de normal olan, "Reichstag'a gelerek, talep üzerine her zaman dinlenme" zorunda olunması hakkı gibi. Federal Konsey'in Reichstag'a giriş ve dinlenme hakkına karşılık, parlamentonun kendilerini çağırma hakkı yoktu. Federal Konsey üyelerinin, parlamentonun önünde soru cevap için hazır bulunma yükümlülükleri yoktu. Hükümetin parlamenter taleplere karşı dokunulmazlığı, tüm bu yapının ardında yatan fikirdi. İhtisas bakanlıkları kurmamaktaki ısrar, Reichstag'ı hükümetten kalıcı olarak ayıran ve dolayısıyla devlet idaresini parlamenter denetimden uzak tutan, bir kuyunun üstünü hep açık tutmakla eşanlamlıydı.

Reichstag'a, icraat alanı olarak ekonomi ve toplumun yasal düzenlenmesi taksim edilmişti. Bu alanların da oldukça önemsendiğini, anayasa koyucuların anayasa taslağına, parlamentonun bileşiminin hükümete sadık olmasını güvence altına alacak maddeler eklemek zorunda hissetmelerinden anlaşılıyor. Bismarck'ın, genel seçim yasasını yıllardır bu sayede muhafazakar, hükümet dostu çoğunlukların elde edeceğini umduğu için desteklediği bir sır değildi. Bu nedenden ötürü, anayasa taslağında genel ve doğrudan seçimleri öngören seçim sistemi maddesi görüşüldüğünde, tekrar ve ısrarla bu seçim sistemini savundu; hatta "daha iyi bir seçim sistemi bilmiyorum" iddiasını, aslında genel seçim hakkı dendiğinde bunu tipik devrimci bir talep olarak görüp, korkudan dilleri tutulan birçok muhafazakar milletvekili konuşmalarında bunu destekledi.

Gerçi, bu konuda konuşan liberallerin neredeyse hepsi, ilgili maddeyi onaylayacaklarını söylemişlerdi. Fakat yine de, genel seçim hakkına karşı duydukları sakıncaları ve sonuçlarına ilişkin kaygılarını dile getirmekten çekinmediler. Stade'den ulusal liberal milletvekili Adolf Weber "Beyefendiler" diye söze başlıyor ve "genel ve doğrudan seçimler için hiçbir zaman yanıp tutuşmadım. Nitekim bu, yurttaşlık haklarını gidip bir sürü sosyal ve zihinsel olarak bağımlı varlığın eline bırakmış oluyor.", diyor-

du. Bu “varlıkların”, “üzerlerinde etki sahibi olan sınıf ve kişilerce orta sınıfa, burjuvaziye karşı” dolayısıyla liberal partilerin temsil ettiği sosyal gruba, yani “özgürlükçü fikirlerin gerçek sahiplerine karşı baskı aracı olarak” kullanıldı-ğı; bu etkiyi mümkün olduğu kadar azaltmak için, seçimlerin en azından gizli yapılması gerektiği ileri sürüldü.

Anayasa taslağının seçim sistemi maddesinde, sadece genel ve doğrudan seçimler dendiğinde, gizli seçimler öngörülüyordu. Gerçi, 12 Şubat 1867 seçimlerinin sonucu hükümet açısından oldukça tatmin edici olmuştu; fakat anayasa koyucular, genel seçim hakkının her zaman hükümete sadık çoğunluklar sağlayacağından o kadar da emin olmadıklarından olsa gerek, Prusya üç sınıflı seçim sisteminde geleneksel olarak mevcut olan açık oy kullanımını, ek güvence olarak sürdürdüler. Fakat 28 Mart’ta, “gizli oylama” ibaresini seçim hakkı maddesine ekleme önergesi büyük bir çoğunlukla kabul edildi.

Taslağın iki diğer maddesinde, parlamentoda milletvekilliği yapabilecek çevreyi, önemli derecede kısıtlama amacı güdüliyordu. Devlet memurlarına seçilme hakkını vermeme teşebbüsünün başarısızlıkla sonuçlanması hiç de şaşırtıcı olmadı. Federasyona üye eyaletlerin hep-

sinin parlamentolarında olduğu gibi Frankfurt Ulusal Meclisi’nde de ve anayasa koyucu Reichstag’ın kendisinde, ortalama olarak milletvekillerinin yarısı devlet memuruydu. Seçilme hakkını vermeme gibi bir girişimde bulunulmasının nedeni; özellikle de hakim, savcı ve profesör olarak devletin hizmetinde olan hukukçuların, parlamentolarda en kararlı rejim eleştirmenleri arasında yer almalarıydı. Memursuz bir parlamento, her hâlükârda rejmi daha az eleştiren bir parlamento olurdu. Nihai Anayasa’ya alınan bir madde de, milletvekillerine maaş ödenmemesini düzenleyen bir maddeydi. Böylece milletvekilliği, ancak yılın birkaç ayını Berlin’de kendi imkanları ile geçirebilecek kadar maddi imkanı olan adayların üstlenebileceği bir iş oluyordu. Bu dolaylı sansür, genel seçim hakkının öngörülemeyen sonuçlarına karşı bir güvence olarak düşünülmüştü. Gerçi 30 Mart 1867’de, kıl payı bir çoğunluk, seyahat masrafları ve aylık ödeme yapılması kararı vererek, tasarıdaki maaş yasağını geri çevirdi. Fakat, son oylamada parlamentonun çoğunluğu, tekrar maaş yasağını kabul etmeye hazırды. Ancak 1905’te, Alman İmparatorluk Meclisi Reichstag milletvekilleri için aylık ödeme yapılması kuralı kabul edildi. Maaş yasağının onaylanmasına karşılık müttefik hükümetler, sabit askeri bütçe müddetini on yıldan dört yıla indirmeyi kabul ettiler.

Reichstag Başkanı Eduard Simson, Kuzey Almanya Reichstag Meclisi’nin Prusya Beyler Kamarası’nın toplantı salonunda bir oturumunun açılışını yapıyor. Ahşap gravür, 1867

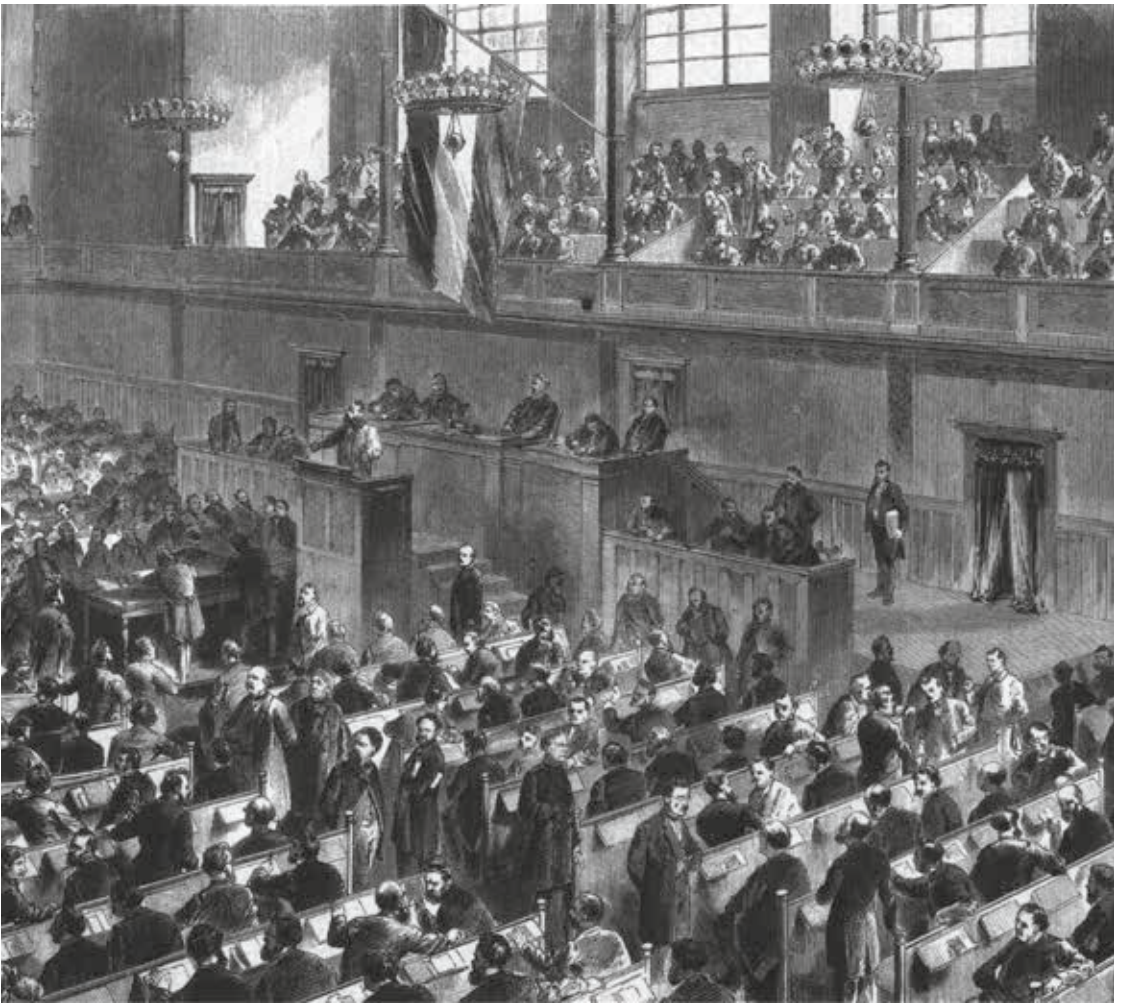
16 Nisan 1867’de, Kuzey Alman Birliği kurucu Reichstag’ında, Anayasa’ya ilişkin nihai oylama yapıldı. Mart ve Nisan 1867’deki görüşmelerde, Parlamento’nun Anayasa’ya alınabilen hak ve yetkilerinin genişletilmesi ve iyileştirilmesi, oldukça önemliydi. Buna rağmen, bunlar diğer Anayasa hükümlerinden ötürü olağanüstü kısıtlı kalıyordu. Devletin sağlam kaleleri, Anayasa güvencesi ile Parlamento’nun erişiminden uzak tutulmuştu.

Ulus devlet kuruluşunun tamamlanması: Kuzey Alman Birliği’nden Alman İmparatorluğu’na

Kuzey Alman Birliği Anayasası’nın nihai oylamasından günü gününe tam dört yıl sonra, 16 Nisan 1871’de, Prusya Kralı “Alman İmparatorluğu’nun Anayasasına İlişkin Yasa” yı yazdı. Böylece, bir önceki yıl Kasım ayında Güney Alman devletleri, imzalanan antlaşmalar yolu ile Kuzey Alman Birliği’ne katıldıkları zaman başlamış olan bir süreç tamamlanmıştı. Kuzey Alman Birliği’nin bu genişlemesi, baştan sanıldığından biraz daha uzun sürmüştü. Ve sonun-

da, katalizatör olarak Fransa ile savaşa girilmesi gerekecekti. Bu yeni Alman Birliği’nin Anayasası, Kuzey Alman Birliği’nin kurucu İmparatorluk Meclisi Reichstag tarafından, Nisan 1867’de kararlaştırılan Anayasası ile genelde örtüşüyordu. Yeni Birlik, Alman İmparatorluğu adını aldı. Prusya Kralı, Federal Başkanlık ünvanı sahibi olarak şimdi Alman İmparatoru (Kayzer) ünvanını almıştı. Federal Şansölye’de artık İmparatorluk Şansölyesi olmuştu. Federal Konsey federal bir kurum olarak adını korudu. Üye sayısı 58’e çıktı. Kuzey Alman Birliği’nde de, Reichstag diye anılan parlamentonun o zamana kadar 297 olan milletvekili sayısı 382’ye çıkmıştı.

3 Mart 1871’de seçilen ve 14 Nisan’da Anayasayı güncelleştirilmiş hali ile neredeyse oybirliği ile karara bağlayan ilk Reichstag, Kuzey Alman Birliği Reichstag’ı tarafından 1867’de başlatılmış olan liberal reform politikasını tutarlılıkla sürdürdü. 1867 parlamentosunda liberal meclis grupları ve hür muhafazakarlar tarafından oluşturulan reformcu çoğunluk, sadece liberal meclis gruplarının sandalye sayısı bile mutlak çoğunluğu çok az bir farkla da olsa sağladığı için, politikalarını 1871 Reichstag’ında hedefe odaklı bir şekilde sürdürebildi. Ulusal liberal meclis grubu 125 milletvekili ile milletvekillerinin neredeyse üçte birini oluşturuyorlardı. Bu reform-

21 Mart 1871'de, geçici Prusya Meclisi'nin toplantı salonunda 1. Almanya Reichstag Meclisi'nin açılış birleşimi. Genelde Başkanlık Divanı masasına ve konuşmacı kürsüsüne sağ dik açıda bulunan ve her milletvekili için artık hiç olmazsa küçük bir kürsüsü bulunan sıralar, köşelerde oturan milletvekillerini, konuşmaları takip edebilmek için konuşmacı tribününe yakın bir yerde ayakta durmak zorunda bırakıyordu.
Ahşap gravür, 1871

cu yasamada söz konusu olan, özellikle de ekonomik teşkilatlanmanın tek tip olması ve liberalleştirilmesi ve bununla doğrudan ilintili olarak hukuk devletinin geliştirilmesi idi. Ticaret kurma ve yerleşim özgürlüğü, anonim şirket mevzuatı ve İmparatorluk patent yasası, para cinsi Mark ile İmparatorluk tek tip para birimi uygulamasının başlatılması ve İmparatorluk Merkez Bankası'nın kurulması, Muhakeme Yasası ve Mahkeme Teşkilat Yasası ve buna dahil olan İmparatorluk Yüksek Mahkemesi'nin kurulması, ele alınan konulardı.

Yasa tekliflerinin önemli bir bölümü parlamentonun içinden sunuluyordu. Federal Konsey'in ise gerçek anlamda kendisinin kullandığı bir yasa insiyatifi olmamıştır. Federal Konsey adına teklif edilen yasa tasarıları Prusya Bakanlıklarından gelir ve Federal Konsey'e o kadar kısa vadeli sunulmuş olurlardı ki, çoğu kez görüşülmelerine zaman bile kalmazdı. Federal Konsey hükümeti, sadece parlamentonun kontrolünü ve parlamentonun hükümete olan etkisini bloke etmeye yarayan bir yapı değil, Prusya hegemonyasının ardında gizlendiği, federal devlet görüntüsünü sunan bir vitrindi.

Tek tek devletlerin hükümetlerinin önemi, İmparatorluğun kendi yönetiminin gösterdiği gelişmeye orantılı olarak azalıyordu. İmparatorluk yönetiminin özü, 1867 yılında Şansölye'ye Federal Konsey'in başkanı ve yöneticisi olarak görevlerini yerine getirmekte yardımcı olmak amacıyla kurulan ve baştan personel sayısı onikiden biraz fazla olan Şansölye makamıydı. Bu yeni makamın başına yıllardır Prusya Ticaret Bakanlığı'nda yönetici memur olarak Prusya'nın liberal ekonomi ve ticaret politikasından sorumlu olan, Rudolph von Delbrück atandı. Delbrück'ün yönetiminde Reichstag'daki reformcu çoğunluk ile yakın temas ve işbirliğinde bulunarak, anayasa hukukuna göre aslında mümkün olmamasına rağmen sayıları sürekli artan yasa tasarıları hazırlanarak, Başkanlık teklifi olarak Federal Konsey'e iletildiler. Şansölye makamının parlamentodaki ulusal liberaller ve hür muhafazakar gruplar ile olan bu yakın işbirliği, Bismarck'ın bilgisi ve onayı olmadan mümkün olmazdı. Bismarck, reformcu çoğunluğun modernleşme hedeflerini paylaşıyordu. Fakat, liberaller bu şekilde uzun vadede bir burjuva hakimiyetinin doğacağını umarlarken; Bismarck, eski elitlerin öncelikli hakimiyetlerinin istikrarlı bir şekilde savunulacağına inanıyordu. Bu nedenle de, bu elitlerin hakimiyet alanlarının, parlamentonun erişiminden bir o kadar muaf tutulması gerekiyordu. 1870'li

12 Ocak 1912'de Almanya Reichstag seçimleri. Berlin'de bir seçim lokalinden bir görüntü. SPD bu seçimlerde oyların yüzde 34,8'i ile o zamana kadar elde ettiği en iyi seçim sonucuna ulaştı. Fakat parti, seyrek yerleşimli tarım bölgeleri lehine ve hızla büyüyen sanayi kentlerinin aleyhine olan adaletsiz seçim bölgeleri dağılımından ötürü, milletvekili oranı olarak sadece yüzde 27,7'ye ulaştı. Buna rağmen 11 milletvekili ile en güçlü parti meclis grubunu oluşturdu.

yıllarda, Şansölye makamının dairelerinden bağımsız İmparatorluk mercileri oluştuğunda, fiilen ihtisas bakanlıkları oluşmuştu. Bunların başında ise, Şansölyenin talimatlarından bağımsız müsteşarlar bulunuyordu ve bunlar, kendi mercilerinin hazırladığı yasa tasarılarını Reichstag'da sunabilmeleri için, Federal Konsey nezdinde Prusya yetkilileri olarak atanmak zorundaydılar. Federal Konsey'in, sorumsuz hükümet olarak geliştirilen parlamenterizme karşı sanal tasavvuru, kesin bir şekilde savunuluyordu. Federal Konsey kraliyetin, pratikte ve sembolik olarak demokratik bir şekilde seçilen Reichstag'a karşı, denge unsuru olarak kaldı. Askeri bütçenin uzun vadeli belirlenmesi sayesinde, burjuva parlamenterlerin silahlı kuvvetlere fazlasıyla meraklı bakışlarının azaltılması, aynı amaca hizmet ediyordu. Milletvekili maaşları konusunda uzlaşma sağlanan dört yıl müddeti, 1870'de savaş ortamında fazla büyük gürlü kopmadan, üç yıl daha uzatılmıştı. Böylece çıkması beklenen çatışmalar, ancak 1874'te gündeme gelmişlerdi. Askerler sınırsız bir belirleme talep ederken, milletvekilleri yıllık bütçe haklarında ısrarlıydılar. En nihayetinde varılan uzlaşma, yedi yıllık bir belirleme oldu ve 1890'a kadar sürekli uzatılarak; ardından, yerine beş yıllık sürede karar kılındı.

Genel seçim yasası, uzun vadede ne liberallerin, ne de muhafazakarların işine yaradı. Aksine, kitleleri harekete geçiren etkisi, 1890'dan itibaren düzenli olarak oyların en büyük oranını alan sosyal demokratların lehine oldu. Bu, sosyal demokrat parti SPD'nin oylarının yüzde 34,8'e varıp, Zentrum (Merkez) partisinin yüzde 16,8 ile ikinci sırada yer aldığı ve diğer partilerin hepsinin çok gerilerde kaldığı 1912 yılına kadar böyle oldu. Fakat, bu başarılar hiçbir şekilde milletvekili sayısına yansımada. Sosyal demokratların seçmenleri; çarpıcı bir hızla gelişen sanayileşmeye, bununla bağlantılı ülke içi göç ve nüfusun şehirlerde yoğunlaşmasına rağmen, değiştirilmeyen seçim bölgesi dağılımından ötürü, özellikle dezavantajlı konumda olan kentsel yerleşim merkezlerinde odaklanmışlardı. Az nüfuslu seçim bölgeleri Prusya'nın doğusundaki tarım alanlarında olduğu için, eşit olmayan seçim bölgesi büyüklüklerinden, özellikle 1907 seçimlerinde bir milletvekili başına sadece 17.700 oya ihtiyaçları olan muhafazakarlar karlı çıkıyordu. SPD ise, bir milletvekili çıkarabilmek için 75.800 oy almak zorundaydı. Alman Kayzer İmparatorluğu'nun Reichstag'ı siyasi anlam ve gücü sürekli artan, modern ve etkisi yüksek bir kurumdu. Diğer taraftan Reichstag, Anayasa'nın engellemesinden ve de çoğunluğunun fazla tutucu ve dikkatli olmasından ötürü, gücün ön bahçesinde kalmıştır.

Genel seçim sistemine gönderme: "Özgürlük" işçilere defne yaprağından çelenk veriyor. Resmin sol köşesinde Karl Marx oturuyor. Ahşap gravür, 1870'lerde

19 Ocak 1919’da, Almanya tarihinde ilk defa sadece erkeklerin değil, kadınların da seçme ve seçilme hakkına sahip olduğu anayasa koyucu Ulusal Meclis seçimleri yapıldı. Bu çağ açıcı yenilikçi hamle, 30 Kasım 1918 tarihli “Anayasa Koyucu Ulusal Meclis Seçimleri Yönetmeliği” ile belirlenmiş ve aynı yönetmelikte, yine devrimcilikte bu anılan düzenlemenin pek gerisinde kalmayarak; o zamana kadarki çoğunluk seçim sistemi nisbi çoğunluklu seçim sistemi ile; seçim yaşı da 20 yaşını doldurmuş herkesi kapsayacak şekilde değiştirilmişti.

Bu yönetmeliği 10 Kasım 1918’de, devrimci geçiş dönemi hükümeti olarak kurulan Halkın Yetkilileri Konseyi çıkarmıştı. Halkın Yetkilileri’nin göreve gelmesi, açık deniz donanması bahriyelilerinin Deniz Harp Komutanlığı’nın İngiliz donanmasına karşı son bir muharebeye çıkış emrine itaatsizlik ve sabotaj eylemleri ile karşı koymasıyla 29 Ekim’de, Wilhelmshaven’de başlamış olan devrimin ilk etabının sona erme-

“Alman İmparatorluğu bir Cumhuriyettir”:
Ulusal Meclis ve Weimar Anayasası

si anlamına geliyordu. 3 Kasım'da gemiler ve kışılarda yapılan asker konseyleri seçimlerine, aynı gün Kiel şehrinde büyük işletmelerde yapılan işçi konseyleri seçimleri de eklenir.

5 Kasım'dan itibaren, Kiel'de siyasi güç işçi ve asker konseylerinin eline geçmişti. Müteakip günlerde hareket Kuzey ve Doğu Denizi sahil şehirlerinden başlayarak Batı, Orta ve Güney Almanya şehirleri Braunschweig, Köln, Frankfurt, Münih ve diğerlerine yayılmıştı.

9 Kasım 1918'de, devrim Berlin'e ulaştı. Sabahın erken saatlerinden itibaren gösteriler şehrin merkezine doğru ilerleyince, SPD yönetimi harekete geçme vaktinin geldiğini düşünerek; kendilerini sollayıp geride bırakmasını istemiyorlarsa, bu devrimci hareketin başına geçmek zorunda olduklarını gördü. SPD Reichstag grubu, parti yönetiminin Prens Max von Baden hükümetinden; ki, bu hükümetin 9 Kasım sabahında istifa etmesine kadar, aralarında Philipp Scheidemann ve Gustav Bauer ile 2 sosyal demokrat da bulunuyordu; iktidarın kendilerine devredilmesini talep etme önerisini, oybirliği ile kabul etti.

İmparatorluk Şansölye makamına saat 12:35'de varan SPD heyetinin başında bulunan Parti Başkanı Friedrich Ebert, Prens'ten, iktidarı artık "halkın tam güvenine sahip olan" adamlara devretmesini talep etti. Bir saat önce basına Kayzer II. Wilhelm'in istifasını açıklamış olan İmparatorluk Şansölyesi, istifa henüz gerçekleşmemiş olmasına rağmen "Milletvekili Ebert'in İmparatorluk Şansölyesi görevini devralmasını" önerdi. SPD Başkanı, kısa bir tereddüitten sonra bunu kabul etti.

Ebert'in İmparatorluk Şansölyeliği sadece bir gün sürdü. SPD parti yönetimi 9 Kasım sabahı, Almanya Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi (USPD) yönetimi ile, ortak bir hükümetin kurulması hakkında görüşmeleri başlatmıştı bile. İmparatorluk Şansölye makamındaki ziyaretten sonra sürdürülen bu müzakereler, ertesi gün öğleden sonrasına kadar başarılı bir şekilde tamamlandı. Birbirlerine düşman iki

19 Ocak 1919, Anayasa Koyucu Ulusal Meclis seçimleri. Berlin'de bir seçim lokalinin önünde duran seçmenler.

kardeş parti, SPD adına Friedrich Ebert, Philipp Scheidemann ve Otto Landsberg'in, Bağımsız Sosyal Demokratlar adına Hugo Haase, Wilhelm Dittmann ve Emil Barth'ın katıldığı, bir Halkın Yetkilileri Konseyi'ni kurma kararını aldılar. Halkın bu altı yetkilisi, siyasetin ana hatlarından sorumlu olan bir "siyasi kabine" kurdular. İmparatorluk İhtisas Dairelerinin, İmparatorluk Şansölyesi mevkiinin Ebert'e devredilmesinde kararlaştırılmış olduğu gibi, ihtisas sahibi müsteşarlarca yönetilmesi uygulaması devam edecekti. Friedrich Ebert ve Hugo Haase Konsey'in eşit iki Başkanı olmalarına rağmen Başkanlık fiilen, bir günlük Şansölyeliği memurların gözünde ve kamuoyu nezdinde kendisine kilit ağırlığı kazandırmış olan SPD-Parti Başkanı'nda kaldı. İki partinin yönetim kurulları tarafından kurulan Halkın Yetkilileri Konseyi, 10 Kasım öğleden sonrası geç saatlerde "Zirkus Busch" sirkinde, 3.000 kişinin katılımıyla gerçekleşen Berlin İşçi ve Asker Konseyleri'nin genel kurul toplantısının onayı ile devrimci meşruiyetini kazanmış oldu. Bunun mantıklı bir sonucu olarak, SPD ve USPD Halk Yetkilileri Konseyi'ni kurarken vardıkları anlaşmada, "siyasi güç, tüm İmparatorluğun her yerinden, bir an evvel

biraraya gelmek üzere çağrılması gereken İşçi ve Asker Konseylerindedir" demişlerdir. Çağrılan bu genel kurul, yerel ve bölgesel konseylere paralel olarak, bir devrim parlamentosunun görevini yerine getirecekti. Genel kurul toplanana kadar ise; Berlin İşçi ve Asker Konseyleri'nin yerel meclisi bu görevi üstlenecekti. Halk Yetkilileri Konseyi'nin 10 Kasım akşamı onaylanması ile birlikte, bu yerel meclis, günümüzde parlamentonun oluşturucu işlevi denen seçme hakkını hayata geçiriyordu.

16 ila 21 Aralık 1918 arasında, "İmparatorluğun tamamının Genel Kurulu" olarak Berlin'de, Prusya Meclisi'nin Genel Kurul Salonu'nda İşçi ve Asker Konseyi Birinci Genel Kongresi toplandı. 518 delegenin 288'i SPD ve 98'i USPD'dendi. Diğerleri ise ya sol liberal, ya da parti mensubu değildiler. Kongre, sonuçları ağır olan iki karar verdi. Bir taraftan 344'e 98 oy ile, konsey sistemini sosyalist Alman Cumhuriyeti'nin anayasasının temeli yapma önergesini reddetti. Diğer taraftan 400'e 50 şeklinde ezici bir çoğunluk ile, 19 Ocak 1919 tarihinde Anayasa Koyucu Ulusal Meclis seçimlerinin yapılması kararlaştırıldı.

üstte:

Almanya İlk Genel İşçi ve Asker
Konseyleri Kongresi, 16 ila 21 Ara-
lık 1918 tarihleri arasında, Prusya
Meclisi Genel Kurul Salonu'nda
toplanıyor.

solda:

Halkın Yetkilileri Konseyi. USPD
üyeleri Emil Barth (altta sağda),
Hugo Haase (üstte solda) ve
Wilhelm Dittmann (altta solda)
ve de SPD üyeleri Friedrich Ebert
(üstte sağda), Otto Landsberg (solda
ortada) ve Philipp Scheidemann
(sağda ortada).

Konseylar Kongresi'ndeki oylama sonuçlarına bakınca, İşçi ve Askerler Konseyleri'nin, kendilerini kesinlikle Sovyet örneğine göre bir Konseyler teşkilatlanmasının temsilcileri olarak tanımlamadıkları açıkça görülmektedir. Konseyler, 1918 Kasım ayı başında, belli bir geçiş dönemi için, eski rejimin iflası sonucu meydana gelen kurumsal boşluğu dolduran öz yardım grupları olarak, kendiliğinden oluşmuşlardı. Siyasi kontrolleri ve destekleri ile Konseyler tarafından özellikle bu doğrultuda göreve çağrılmış olan resmi makamlar yerel, bölgesel ve ülke genelinde düzeni koruyabildiler; demobilizasyonu organize edebildiler ve halkın gıda tedarikini sağlayabildiler. Konsey yelerinin büyük bir çoğunluğu, zaten önceden de sendikalarda ve sosyal demokrat partilerde aktiftiler.

Anayasa koyucu bir Ulusal Meclis kararı bu nedenle, kesinlikle parlamenter demokrasinin "Bolşevikliğe" karşı bir zaferi değildi. Çünkü bu, sadece Spartakus grubu olarak anılan ve USPD'nin sol marjinal kesiminde yer alan

küçük bir azınlıktı; Aralık ayı sonunda, Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'in liderliği altında, partiden ayrılarak KPD'yi kuran ve Sovyetler örneğine göre bir Konseyler sistemini bayraklarına yazmış olan bu grup; Konseyler kongresinde sadece on delege ile temsil edilmişti.

Ulusal Meclis seçimlerinde oyların yüzde 37,9'unu alarak 165 milletvekili çıkaran SPD, seçimleri açık farkla kazanmıştı. Bu sonuç ne kadar etkileyici de olsa, USPD sadece yüzde 7,6 oy oranı ile 22 milletvekili çıkardığı için sosyalist bir çoğunluk elde edilmemişti. Seçimlerin kazanımı burjuva partileri olmuştu. Alman Demokratik Partisi'nden (DDP) yüzde 18,5 oy oranı ve 75 milletvekili, Merkez Parti (Zentrum) yüzde 19,7 oy oranı ve 91 milletvekili, Alman Halk Partisi (DVP) yüzde 4,4 oy oranı ve 19 milletvekili ve en nihayetinde Almanya Ulusal Halk Partisi (DNVP) yüzde 10,3 oy oranı ve 44 milletvekili ile meclise girmişlerdi. DVP ve DNVP monarşist partiler olarak Cumhuriyet ve parlamenter demokrasiyi reddediyorlardı. SPD, DDP ve Zentrum, Cumhuriyet'in dayanabileceği  anayasa partisi olarak anılabilir.

Anayasa Koyucu Ulusal Meclis'in Weimar'da 6 şubat 1919 tarihli kurucu birleşimi.
Halkın Yetkilileri Konseyi Başkanı Friedrich Ebert, açılış konuşmasını yaparken.

**“... Almanya’da güçlü bir demokrasinin temelini atmak için”:
Anayasa koyucu Weimar Ulusal Meclisi**

6 Şubat 1919’da, tam saat 15.15’te halkın yetkilisi Friedrich Ebert, Weimar Ulusal Tiyatrosu’nda Anayasa Koyucu Ulusal Meclis’in açış konuşmasını yaptı. Bu kısa konuşmasının sonunda Ebert Meclis üyelerine bir çağrıda bulundu: “Weimar ruhu, büyük filozofların ve şairlerin ruhu, Almanya’da güçlü bir demokrasinin kök salması ödevimizi yerine getirirken yardımcımız olsun.”

Anayasa Koyucu Ulusal Meclis’i, Berlin’de değil de Weimar’de toplama kararının birden fazla nedeni vardı. Ocak başında Berlin’de “Spartakus ayaklanması” olarak anılan devrimci kalkışmalar kanlı bir şekilde bastırılmıştı. Ulusal Meclis’in de çalışmalarını olumsuz etkileyecek daha başka kalkışmaların da olacağını hesaba katmak gerekiyordu. Ayrıca Güney Almanya’da Prusya militarizminin merkezi olarak görülen Berlin’e karşı güçlü çekinceler vardı. Güney Alman hükümetleri Halkın Yetkilileri Konseyi’ne, daha Aralık ayında başka bir toplanma yerini yeğlediklerini bildirmişlerdi. Weimar’ın tercih edilmesi Ebert’in açış konuşmasında dile getirdiği düşünce ile de ilintiliydi.

Ulusal Meclis seçimlerini hemen Ocak ayına alma kararı ile, Halkın Yetkilileri Konseyi’nde temel bir görüş ayrılığına son verildi. Her iki partinin Halkın Yetkilileri, Almanya’nın siyasi geleceğine Anayasa Koyucu bir Meclis’in karar vermesi gerektiğinde hemfikirli. SPD temsilcileri devrimci geçiş sürecinin mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde sona ermesini istedikleri için erken bir seçim tarihini elde etmek isterken, USPD temsilcileri devlet, toplum ve ekonomide ilkönce demokratikleşme süreçlerini başlatmak istiyorlardı. Fakat, bu süreçlerin başlatılmamış, otoriter baskıcı devletin yapılarının değiştirilmemiş ve idare, ordu ve ekonomideki iktidar konumlarını koruyabilmiş olmalarının, erken seçim tarihi ile pek ilgisi yoktur.

Ulusal Meclis'in ilk ödevi, yetkisini Alman seçmenlerinin çoğunluğunun iradesinden alan bir devlet erkinin kurulmasıydı. Bunun için gerekli olan geçici İmparatorluk Erkinine İlişkin Yasa, 10 Şubat'ta büyük bir çoğunlukla kabul edildi. Bu "geçiş anayasası" dört en üst devlet organını öngörüyordu: sadece anayasayı görüşebilen ve çıkartabilen değil, "acil İmparatorluk yasalarını" da kararlaştırabilen bir parlamento olarak Ulusal Meclis, bir İmparatorluk Başkanı, bir İmparatorluk Bakanlığı ve eyaletlerin temsilciliği olarak bir devletler komisyonu. Ertesi gün Ulusal Meclis, Friedrich Ebert'i İmparatorluk Başkanlığı'na seçti. Ebert, Philipp Scheidemann'ı daha sonra Weimar Koalisyonu olarak anılacak olan ve SPD, DDP ve Zentrum partilerinden oluşan bir koalisyon hükümetinin İmparatorluk Başbakanı olarak atadı. Bu hükümet parlamentoya karşı sorumluydu. 24 Şubat'ta, Berlinli bir kamu hukuku profesörü olan ve sol liberal DDP ve Ulusal Meclis üyesi olarak Scheidemann kabinesinde İmparatorluk İçişleri Bakanı görevinde bulunan Hugo Preuß tarafından hazırlanan İmparatorluk Ana-

yasası tasarısı görüşülmeye başlandı. Tasarı Genel Kurul'da, genel görüşme sonrasında incelenmek üzere Anayasa Komisyonu'na havale edildi. Komisyon, üzerinde temel bir çalışma yaptığı Alman tarihinin demokratik bir Cumhuriyeti'nin ilk anayasasını 2 Temmuz'da Ulusal Meclis Genel Kurulu'na sundu. Anayasa'nın 1. maddesi bu durumu son derece kesin bir şekilde vurguluyor: "Alman İmparatorluğu bir Cumhuriyettir. Devlet erki halkındır." Halkın egemenliğinin en önemli aracı parlamento, yani, Anayasa'da bilinçli olarak diğer en üst İmparatorluk organları olan İmparatorluk Başkanı, İmparatorluk Hükümeti ve İmparatorluk Konseyi'nden önce anılan Reichstag'dır. Reichstag seçimleri, Ulusal Meclis'in de daha önce seçilmiş olduğu, aynı seçim sistemine göre yapıldı. Anayasa'nın 22. maddesinde: "Milletvekilleri genel, eşit, doğrudan ve gizli seçimlerle, 20 yaşından büyük erkek ve kadınlar tarafından ve nisbi seçim esaslarına göre seçilirler.", yazıyordu. Mutlak çoğunluk sistemi yerine nisbi seçim sisteminin geçmiş olması partilerin hepsinde tartışmalıydı. Anayasa'nın seçim hakkı maddesini ayrıntılandıran 27 Nisan 1920 tarihli seçim yasasına göre, 60.000 oy başına bir milletvekili düşüyordu.

Anayasa Koyucu Ulusal Meclis üyeleri 20 Mart 1919'da, Ulusal Tiyatro Fuayesi'nde. Önde DVP parti meclis grubu başkanı Gustav Stresemann.

Anayasa Koyucu Ulusal Meclis'in Weimar'da 6 Şubat 1919'da kurucu birleşimi. Genel Kurul Salonu'na bir bakış. Tiyatronun zemin katındaki koltuklar kaldırılmış ve yerlerine Reichstag binasındaki sıralar konmuştu.

Reichstag ve İmparatorluk hükümeti arasındaki ilişki için parlamentarizm prensibi geçerliydi. Hükümet parlamentodan çıkıyordu. Reichstag'da temsil edilen partilerin demekki, koalisyon hükümetleri kurma, bakanlıkların yönetimlerini oy oranlarına göre paylaşma ve parlamentoda koalisyon milletvekillerinin desteğini alabilecek bir hükümet programını kararlaştırma hakkı ve imkanı vardı. Anayasanın 54. maddesi parlamenter hükümet şeklinin prensibini şöyle ifade ediyor: "İmparatorluk Şansölyesi ve İmparatorluk Bakanları'nın görevlerini icra edebilmeleri için Reichstag'ın güvenine ihtiyaç vardır. Reichstag kendilerine olan güvenini özel bir kararla geri çekerse, her birinin istifası zorunludur."

Reichstag yasamada en son kararı verme hakkına sahipti. Gerçi İmparatorluk Konseyi, eyaletlerin temsilcisi olarak yasamaya katılıyordu; fakat, Reichstag tarafından çıkartılan yasalarda sadece itiraz hakkı vardı. İmparatorluk Konseyi'nin itiraz ettiği yasalar, itirazın ardından Reichstag tarafından üçte iki çoğunlukla geçirilebiliyorlardı. Eyaletler, İmparatorluk Konseyi'nde eyalet hükümetleri tarafından temsil ediliyordu.

İmparatorluk Hükümeti, İmparatorluk Şansölyesi ve İmparatorluk Bakanları'ndan oluşuyordu. Kayzer İmparatorluğu'ndan farklı olarak Bakanlıklar, başlarındaki Bakanlar'ın kendileri tarafından yönetiliyordu. Bakanlar, mevkilerindeki icraatları hakkında parlamentoya karşı sorumluydular. Fakat bunun için, direktif yetkisi olan İmparatorluk Şansölyesi tarafından öngörülen çerçeve kapsamında hareket etmeleri gerekliydi.

Weimar İmparatorluk Anayasası'nda, yedi yılda bir halkın doğrudan seçmesi öngörülen devlet reisi İmparatorluk Başkanı'nın çok özel bir konumu vardı. Yetkileri arasında İmparatorluğun milletler arası hukuku açısından temsili, memur ve subayların atanması ve ordu başkomutanlığı vardı. Yasamadaki payı, yasalara resmîyet kazandırmak ve yasaların ilamıydı. İmparatorluk Başkanı, Reichstag tarafından kararlaştırılan bir yasayı ilam etmeyip, halk oylamasına sunma hakkını hiçbir zaman

1919 Anayasa Koyucu Ulusal
Meclis Weimar toplantısı. Çoğunluk
Sosyalistleri'nin parti meclis grubu
(SPD).

kullanmamıştır. Fakat Başkan, parlamento ile ilgili belli çatışma potansiyeli barındıran iki yetkiye sahipti. Reichstag'ı lağvetme ve İmparatorluk Şansölyesi'ni atama yetkisi. Başkan'ın koalisyonun hükümeti kurma önerisini kabul edeceği, zaten gayet doğal olarak varsayılmış gibi görünüyordu.

İmparatorluk Başkanı'nın merkezi yetkileri arasında, Anayasa'nın 48. maddesinde yer alan sıkı yönetim ilan etme hakkı bulunuyordu. Maddenin özünü içeren 2. paragrafında şöyle denmiştir: "İmparatorluk Başkanı, Alman İmparatorluğu'nun kamu güvenliği ve düzeninin önemli derecede zedelenmesi ya da tehlike altında kalması durumunda kamu güvenlik ve düzenini yeniden kurmaya yönelik tedbirleri alabilir." Bunun için Başkan, gecikme olmadan bilgilendirilmesi gereken Reichstag'ın ilgili kararı vermesinin ardından, "silahlı güçten" de faydalanabilir ve kişinin özgürlük hakkı, konut dokunulmazlığı hakkı, fikir özgürlüğü hakkı ve toplanma özgürlüğünü yürürlükten kaldırabilirdi.

Ulusal Meclis'in Genel Kurul görüşmelerinde, bu kadar kapsamlı hak ve yetkilerle donatılmış olan bir İmparatorluk Başkanı konumuna karşı önemli kaygılar dile getirildi. SPD-Milletvekili Richard Fischer, bir mevkinin hak ve yetkilerle donatılmasında, mevki sahiplerinin bununla ne yapabileceğinin de düşünülmesi gerektiğine dikkati çekti. Makam başında olan Friedrich Ebert'i işaret eden Fischer, "Günün birinde bir başka adamın, bir başka partiden; belki de reaksiyoner, darbe meraklısı bir partiden birinin bu konumda olacağı gerçeğini dikkate almalıyız" diye uyarıyordu.

Bu kaygılara rağmen, İmparatorluk Başkanı'nın Anayasa'da öngörülen olağanüstü güç birikimine karşı bir değişikliğe gidilmedi. Sosyal demokratların değişiklik önergelerinin tamamı, Anayasa Komisyonu'nda ve de Genel Kurul'da burjuva partilerince reddedildi. Bunda, DDP ve Zentrum partilerinin zaten SPD ile koalisyon hükümetinde yer aldıkları; DVP ile DNVP'nin ise muhalefette olan, Cumhuriyeti zaten ehven'i şer olarak değerlendirerek topyekün reddeden partiler olması da bir şey değıştirmeydi. Bu konudaki birleşik cephe oluşumunun, birbiri ile yakından ilintili çeşitli nedenleri vardı.

Hugo Preuß'un çevresindeki liberal danışmanlar, parlamentonun aşırı büyük güç birikimi olmasına karşıydılar. Böylesi bir güç birikiminin "parlamento mutlakiyetçiliği" diye anılan bir gelişme ile sonuçlanabileceği kaygısından ötürü iki demokratik meşruiyet sahibi kurumun birbirlerini karşılıklı olarak kontrol etmeleri amacıyla, İngiliz tarzı parlamenter sistemi ile Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık sistemini kombine etme fikri geliştirildi. Neden tam da sol liberal teorisyen ve siyasetçilerin parlamenter hakimiyetin sınırlanmasından yana oldukları bilmece, ancak parlamento mutlakiyetçiliği kaygısının ardında yatan korkunun, gelecekteki parlamentoda sosyalist çoğunlukların ağır basacağı olduğu düşünülürse çözülebilmektedir. Bunun yanı sıra yine aynı çevrelerde, monarşinin hakimiyetine son verildikten sonra oluşan boşluk irdeleniyordu. Hükümette olan prenslerin, özellikle de Kayzer'in yerinin boş bırakılmayacağı düşünülüyordu. İmparatorluk Başka-

nının; "yedek Kayzer" ve "seçimle gelen Kral" rolünü üstlenmesi bu noktada Anayasa'yı kendi görüşleri doğrultusunda dönüştürme fırsatını gören monarşi yanlısı partiler tarafından elbette destekleniyordu. Sonunda hiçbir zaman o korkulan sosyalist çoğunluk değil ama, İmparatorluk Başkanı makamında bir General başa geldi.

31 Temmuz 1919'da Ulusal Meclis, koalisyon hükümeti partilerinin 262 oyuna karşı USPD, DVP ve DNVP'nin 75 hayır oyu ile, İmparatorluk Başkanı tarafından 11 Ağustos'ta imzalanan ve 14 Ağustos 1919'da yürürlüğe giren yeni Anayasa'yı meclisten geçirdi.

Ulusal Meclis 21 Ağustos'ta, İmparatorluk Başkanı'nın Anayasa üzerine andiçme töreni için, son bir kez daha Weimar'de toplandı. Elbette, Anayasa meclisten geçer geçmez yeni bir İmparatorluk Başkanı seçilemeyeceği için, kapanış ve geçiş dönemi hükümlerinde ilgili düzenleme şöyleydi: "İlk İmparatorluk Başkanı görevine başlayana kadar makam, Geçici İmparatorluk Erki Yasası temelinde seçilmiş olan, İmparatorluk Başkanı'nca yönetilir."

1919 yılında Weimar'da Anayasa Koyucu Ulusal Meclis. Çoğunluk Sosyalistleri'nin (SPD) parti meclis grubunun kadın üyeleri.

“Mevcut Cumhuriyetçi devlet şekli temelinde”: Weimar Cumhuriyeti’nin zorlu parlamen- tarizmi

Ulusal Meclis, Anayasa’nın kararlaştırılmasından 6 Haziran 1920 tarihli ilk düzenli Reichstag seçimlerine kadar, yeni Anayasada Reichstag’a tanınmış olan ödevleri yerine getirdi. Bu parlamentoda Weimar Koalisyonu partilerinin rahat bir çoğunluğu vardı. Fakat Ulusal Meclis seçimlerinde elde etmiş oldukları ezici sonucu, Haziran 1920 Reichstag seçimlerinde ve sonraki diğer hiçbir seçimde tekrarlayamadılar. Üç partinin önemli kayıpları olduğu gibi, birlikte oyların sadece yüzde 47’sini alabilmişlerdi. Zentrum Partisi milletvekili sayısı 91’den 64’e, DDP’nin 75’den 39’a inmişti ve SPD meclis grubunun yeni Reichstag’da, şimdiye kadar olan 165 üyesinin yerine sadece 102 üyesi vardı. Anayasa’ya karşı oy kullanmış olan partiler seçimlerde büyük başarı elde etmişlerdi. Bunlar, sağda birlikte oy oranlarını ikiye katlayan DNVP ve DVP partileriydi. Hatta, DVP meclisteki payını üçe katlayarak Zentrum Partisi’ni az bir farkla geçmiş ve 65 milletvekili ile SPD, USDP ve DNVP’den sonra dördüncü büyük parti meclis grubu olmuştu. Görülen oydu ki, burjuva seçmenler liberal orta kesimden sağa, Cumhuriyeti reddeden partilere geçmişti. USPD milletvekili sayısını 22’den 84’e yükselterek SPD’den sonra ikinci büyük parti meclis grubu olmuş, SPD ise sol rakibinin sadece yüz-

de 3,8 oy oranıyla önünde geliyordu. Devlet, ekonomi ve toplumda temel demokratikleşme bekleyen bir çok sosyal demokrat seçmen hayal kırıklığına uğramış; eski elitlerin bürokrasi ve ordudaki güçlü konumlarını halen koruduklarını gördükleri için, oylarını devrimi sürdürmeyi ve “sosyalist demokrasiyi” getirmeyi bayraklarına yazmış olan USDP’ye vermişlerdi. Parlamentoda çoğunlukta olmayan Weimar Koalisyonu’nun devamı, matematiksel olarak ancak sola USPD’ye doğru bir genişleme, ya da sağa, DVP’ye doğru bir genişleme ile mümkündü. En güçlü parti meclis grubu temsilcisi olarak hükümeti oluşturmakla ilk görevlendirilmiş olan, şimdiye kadarki İmparator Şansölyesi ve SPD parti başkanı Hermann Müller, burjuva partilerle koalisyon kurmayı kesinlikle reddeden USDP ile irtibata geçti. DVP ile bir koalisyon kurmak ise SPD için kabul edilir değildi. 10 Mayıs 1920’de, SPD merkezi yayın organı “Vorwärts” (İleri) de yazılı olduğu gibi, SPD “açıkça monarşist ve demokrasi düşmanı temele” dayalı bir parti ile birlikte çalışmaya hazır değildi. Sosyal demokratların hükümete katılmaktan feragat ederek, seçmenler ve üyelerinin diğer partilere geçişini durdurmak istedikleri malumdur.

1919 yılında Weimar’da Anayasa Koyucu Ulusal Meclis. DDP parti meclis grubu öğlen yemeğinde.

Nitekim, seçimlerden üç hafta sonra DDP, Zentrum ve DVP'den bir burjuva azınlık koalisyonu kuruldu. DDP'nin isteği üzerine DVP, yazılı olarak monarşiye ilişkin temel inancından vazgeçmemekle birlikte "mevcut cumhuriyetçi devlet biçimi temeline" dayandığını açıkladı. SPD, Zentrum Partisi politikacısı Konstantin Fehrenbach'ın İmparatorluk Şansölyesi olarak başkanlığını yaptığı kabineyi tolere etmeyi kabul etmişti. Fehrenbach Kabinesi, gelecek yıllarda olağan hale dönüşen azınlık kabineleri serisinin ilkiydi. Mayıs 1921'den Kasım 1922'ye kadar, Weimar Koalisyonu bir kez daha azınlık hükümeti olarak biraraya geldi. Diğer azınlık koalisyonları, hükümete gelmek için parlamentoda değişen çoğunluklar arayan, ama her zaman özellikle de büyük dış politika kararlarında SPD'nin desteğini alabileceklerine güvenen DDP, Zentrum ve DVP'nin azınlık hükümetlerinin tekrarlarıydı. Bu nedenle, haklı olarak sıklıkla, SPD'nin muhalefette olan bir hükümet partisi olduğu söylenirdi.

Parlamentar hükümetlerin kurulduğu 1920–1930 yılları arasında, toplam sekiz azınlık kabinesi ve beş çoğunluk kabinesi kurulmuştu. Parlamentar çoğunluk kabinesinin kurulması için prensip olarak iki olanak vardı: burjuva azınlık kabinesinin DNVP'yi dahil ederek genişlemesi – buna, yurttaşlar bloku deniyordu; ya da Weimar Koalisyonu'nun DVP'yi dahil ederek genişlemesi. DNVP'nin, Cumhuriyeti reddediyor olmasına rağmen 1925 ve 1927/28 yıllarında, parlamenter hükümet sistemi kapsamında sözkonusu olan her iki yurttaşlar bloku hükümetine katılmaya hazır olmasını; başta büyük toprak sahipleri gelmek üzere partinin arkasında duran çıkar gruplarının, özellikle de ekonomik hedeflerine hükümette, muhaleffete olduğundan daha iyi ulaşılabilceği şeklindeki taktik düşünceye borçluydu. DNVP'ye karşı çekincelerin burjuva kesiminde de ne kadar büyük olduğu, DDP'nin yurttaşlar bloku hükümetlerini taşıyan koalisyonlara katılmaması gerçeğinden anlaşılıyor. Demokratların Otto Geßler ile yine de her iki hükümette bir bakanlarının olması, Weimar Cumhuriyeti'nde partilerle meclis grupları ve parlamento ile hükümetler arasındaki ilişkilerin ne kadar zor olduğunu çarpıcı bir şekilde ortaya koyuyor.

1919 yılında Weimar'da Anayasa Koyucu Ulusal Meclis. DNVP parti meclis grubu.

Büyük koalisyon hükümetinin kurulması, Haziran 1920’de yapılan Reichstag seçimlerinden sonra sıklıkla gündeme geliyordu. Fakat, gerçekleşmesine çözümü zor bir ekonomik ve sosyo politik sorun engel oluyordu. Sorun, savaş ödemelerinin, 1923 hiper enflasyonunun ve 1928’den sonra kendini gösteren ekonomik krizin doğurduğu yükleri kimin taşıyacağı sorunuydu. DVP; arkasında büyük sanayinin, özellikle de ağır sanayinin çıkar gruplarının durduğu parti olarak, sektörün, bu yükleri paylaşımlara destek olmak için Cumhuriyet’in kuruluş anlaşmasına dahil olan ve merkezinde günde sekiz saat mesai sınırlamasının yer aldığı sosyo-politik kazanımların geri alınması talebini savunuyordu. En zengin ve etkin girişimci Hugo Stinnes DVP’nin Reichstag milletvekiliydi; Weimar Koalisyonu’nun, İmparatorluk Şansölyesi Joseph Wirth yönetiminindeki azınlık kabinesinin, Ekim 1922’de büyük koalisyon doğrultusunda genişletilmesi girişimleri kapsamında, kamuoyu önünde on-onbeş yıllık bir süre için günlük çalışma saatlerinin ücretsiz olarak iki saat uzatılmasını talep etmişti. SPD ve özellikle yakın ilişkide olduğu sendikaların, “Vorwärts” dergisinin “Stinnes Partisi” lakabını taktığı DVP ile işbirliğinden yana olmamalarını daha fazla açıklamak gerekmiyor.

Ağustos 1923’de, en nihayetinde bir Büyük Koalisyon hükümetinin kuruluşu en çok, Cumhuriyet’in, çözümü ancak çok geniş parlamenter taban desteğiyle mümkün sorunlarla karşı karşıya kalması gerçeğine borçluydu. Almanya, Versay antlaşmasında kararlaştırılmış olan savaş tazminatı kapsamında başta kömür olmak üzere malların teslimatını yapamamış olduğu için, Fransız ve Belçika askeri birlikleri Ocak ayında Ruhr bölgesini işgal etmişlerdi. İşgal, partiler üstü bir öfkeye neden oldu. Hükümet “sivil itaatsizliğe” çağırdı. Bu, işgal edilen bölgenin kurum ve kuruluşları ile işletmelerinde çalışanların, çalışmalarını asgariye düşürmesi ve böylece tazminat ödemelerinin hiç yapılamaması anlamına geliyordu. İşgal güçleri, bu sefer işletmeleri kapatmaya başlayınca hükümet, işten atılan işçileri devletin kasasından ödemek zorunda kaldı. Ödemeleri yapabilmek için de, daha çok para basılması gerekiyordu.

Bu da, Alman para biriminin, 1914'ten bu yana süren enflasyon dolayısıyla maruz kaldığı değer kaybının rekor rakamlara ulaşması sonucunu doğurdu. 1923 Ağustos ayı başında, Büyük Koalisyon hükümetinin işe başlamasından bir kaç gün önce, Reich Markı'nın dolara göre döviz kuru neredeyse beş milyona bir olmuştu. Daha başka felaketlere neden olmamak için, hem sivil itaatsizliğe bir şekilde son vermek, hem de para politikasında bir reform sürecine gidilerek, finansal tedbirlerin alınması gerektiği apaçık ortadaydı.

Büyük Koalisyon hükümeti, iki uçtaki partiler SPD ve DVP'nin hareket noktaları farklı da olsa, sivil itaatsizliğe son vermek için temel görüş ayrılıklarını kısa bir süre arka plana itmeye razı oldukları için mümkün oldu. Bu koalisyonun mimarı DVP Parti ve Meclis Grubu Başkanı Gustav Stresemann, İmparatorluk Şansölyesi makamını üstlendi. Yeni İmparatorluk Şansölyesi, monarşiyi en iyi devlet biçimi olarak gördüğü konusunda hiç bir zaman şüphe duyulmasına izin vermemişti. Buna rağmen, Cumhuriyeti sadece ehven'i şer olarak değil, siyasi çalışma ortamının fiilen var olan ve bu neden-

den ötürü de kabul edilmesi gerekli çerçeve koşulu olarak tanımayla hazırды. Şubat 1919'da, bir parti arkadaşına gönderdiği telgrafta "parti, monarşi düşüncesinde kararlı gibi, ... ama pratikte mevcut şartları temel alıyor" diyen Stresemann, parti arkadaşları ve de Alman ulusalcıları ile Alman güçlü devletinin yeniden kurulması hedefini paylaşıyordu. Fakat DNVP'den ve diğer sağcı gruplardan farklı olarak zıtlaşmanın değil, sadece işbirliğinin bu hedefe ulaştırabileceğine, eski savaş karşıtları arasında anlaşma politikasının güdülmesi gerektiğine inançtı. Bu nedenden ötürü, Stresemann'ın Dışişleri Bakanlığı'nın başına geçmesi mantıklıydı; ve bu görevi tüm sonraki kabinelerde de, Ekim 1929'da vefat edene kadar sürdürecekti. Sivil itaatsizliğin 26 Eylül 1923'te resmi olarak sona erdirilmesinden sonra, Stresemann'ın, dış politikada olduğu gibi iç politikada da mevcut olan anlaşma eğiliminden ötürü, kendi partisinde sadece sevenleri olmadığı belirginleşmişti. 2 Ekim'de yapılan parti önderleri görüşmesinde, Stresemann'ın DVP parti meclis grubu başkanı olarak halefi olan Ernst Scholz, günde sekiz saat çalışma kısıtlamasının kayıtsız şartsız kaldırılmasını ve koalisyona DNVP'nin de girmesini talep etti. İki talep de ciddi olmakla birlikte amaç, tabii ki iki talebi de kabul edecek durumda olmayan SPD'yi koalisyondan püs-

Almanya Reichstag'ı 3 Temmuz 1928. İmparatorluk Şansölyesi Hermann Müller (SPD) bir hükümet açıklamasında bulunurken.

kürterek, DVP'nin bir kaç gün önce parti meclis grubunda dile getirmiş olduğu gibi, "sosyalistlerden kurtarılmış bir kabine" elde etmekte. Bu şekilde, bir yurttaş bloku kabinesinde günde sekiz saat çalışma kısıtlamasını kaldırmak ve işverenlerin diğer taleplerini yerine getirmek mümkün olurdu. Zentrum'a yakın Köln Halk Gazetesi (Kölnische Volkszeitung), olayı üç gün sonra manşetten verdi: "Ağır sanayi ve ziraat birliği çıkarlarını savunan politikacılar, Sağcıların Diktatörlüğünü istediler." DVP-meclis grubunun, kendi parti başkanları olan İmparatorluk Şansöyesi'ne de karşı kışkırtmacı tutumu, en azından kısmen başarıya ulaştı. Stresemann kabinesi bu olaydan bir gün sonra istifa etti. Çünkü, kabinenin daha sonraki iki oturumunda yapılan mesai saati konusundaki tüm uzlaşi önerileri, meclisin iki ucundaki parti gruplarından reddedilmişti. Bir sonraki Büyük Koalisyon beş yıl sonra kuruldu. Ve kuran, yine Gustav Stresemann'dı. Reichstag seçimlerinde SPD, Mayıs 1928'de, toplam milletvekili sayısının yüzde 30'u kadarını elde ederek 151 milletvekili çıkardığında, büyük ara ile en güçlü parti meclis grubu olmuş; hükümeti kurmakla görevlendirilecek siyasetçinin sosyal demokrat bir siyasetçi olacağı netleş-

miş ve matematiksel olarak ancak bir Büyük Koalisyon'un mecliste çoğunluğu sağlayabileceği görülmüştü. Hükümeti kurmakla görevlendirilen SPD-Başkanı Hermann Müller, uzun müzakereler sonucunda, DVP'nin karşı koymasından ötürü Büyük Koalisyon'un kurulamayacağına tespit etmek zorunda kalmıştı. Bunun üzerine Stresemann, kendi parti ve meclis grubunun bu konudaki fikrini almadan, meclis gruplarını koalisyon disiplinine sokmayacak bir formül olarak, "kabinenin, parti meclis gruplarından şahsiyetlerle kurulması" önerisinde bulundu. DVP meclis grubu, Gustav Stresemann ve Julius Curtius gibi kendilerinden iki siyasetçinin de hükümette temsil edilmesine rağmen, hükümete karşı güvensizlik önergeleri verilirse, hükümeti destekleme sorumluluğu duymadıklarını yazılı olarak da belirttiler. Gerçi bu "şahsiyetlerden oluşan kabine", Weimar Cumhuriyeti'nde bir hükümetin geçirdiği en uzun süre olan 21 ay kadar bir zaman sonra, Nisan 1929'da koalisyon antlaşması ile desteklendi, ama ekonomist ve 1930 itibarıyla sol liberal DDP'nin Reichstag milletvekili olan Gustav Stolper, Aralık 1929'da şu izlenimini paylaşıyordu: "Bugün gördüğümüz, bir Bakanlar koalisyonudur, partilerden oluşan bir koalisyon değil. Hükümet partileri diye bir şey yok; sadece muhalefet partileri var."

19 Kasım 1928, Almanya Reichstag birleşimi. Kürsüde Dışişleri Bakanı Gustav Stresemann (DVP).

Bu gözlem sadece Müller kabinesi için değil, önceki yıllardaki hükümetler için de, bu veya benzeri şekilde geçerli olurdu. Gerçekten de, toplam 20 kabine, ortalama görev süresi sekiz ay kadar olmak üzere birbirinin ardından başa gelmiş ve neredeyse hepsi, kurulan koalisyonun bir ya da birden fazla ortağının, işbirliğini feshetmelerinden ötürü başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Koalisyon hükümetlerinin pek istikrarlı olmayacağı, çoğunlukla zorlu ve uzun süren koalisyon kurma pazarlıklarından anlaşılıyor. Gereken uzlaşmalar katılan tüm partilerin tüm kanatlarında onaylanmadığı için, kabineler Genel Kurul görüşmelerinde ve oylamalarda, kendi aralarından destek alamayacaklarını hesaba katmak zorundaydılar. İstikrarlı, parlamentonun parti gruplarının desteğini alan hükümetlerin kurulmasındaki sorunlar, değişen bileşimlerde hükümeti kuran beş partinin kendilerine has özellikleriyle yakın ilişkiliydi. Hepsisi de kısmen de isim değiştirerek, onlarca yıllık geçmişlerinde sabit programlar geliştirmişlerdi. Partilerin bu programları, onları üyeleri, taraftarları ve seçmenleri için cazip kılıyorlardı. Programdan ne tür bir sapma olursa olsun, sadece geçici ya da taktik de olsa ki, hükümet koalisyonlarının kurulması için

gerekli olan uzlaşmayı sağlamak için bunlar önemlidir; hemen öze ihanet olarak algılanıyor ve desteği geri çekme ile cezalandırılıyordu. Bu kökten yaklaşım, yönetici kadrolara kadar korunan bir özellikti. Partiler, her ne kadar onlarca yıl parlamentoda temsil ediliyor olsalar da, parlamenterleşme gerçekleşmediği için uzlaşmada anlaşma tecrübesini edinmek zorunda kalmamışlardı. Parlamenter hükümet sisteminin başlatılması ile birlikte, bir tarafta hükümeti taşıyan koalisyon ile diğer taraftaki muhalefet arasından geçen çizginin, artık meşrutiyyette olduğu gibi hükümet ile parlamento arasından değil, aslında tamamı az ya da çok muhalefette olan parlamentoyu boydan boya ayırıyor olması, partilerin bir türlü kavramak istemedikleri yeni bir olguydu. Dolayısıyla, hükümet üyeleri kendi partinizden de olsa, bir şekilde hep muhalefette kalınıyordu. Partilerin koalisyon kurmaya karşı duydukları tereddütleri, koalisyon imkanlarının giderek azalmasından da besleniyordu. Liberal partiler sürekli seçmen kaybediyorlardı. DDP milletvekili sayısı Ulusal Meclis'te 75 iken, 1928 seçim-

Reichstag Başkanı Paul Löbe (SPD) 6 Aralık 1930'da Reichstag oturumunu yönetiyor. Başkan vekili Thomas Esser, Zentrum Partisi temsilcisi olarak konuşurken Löbe, ayakta ve elinde çanla salondaki gürültüyü durdurmaya çalışıyor.

11 Şubat 1930, Almanya Reichstag
birleşimi. Kürsüde DNVP parti me-
clis grubu başkanı Alfred Hugenberg.

lerinden sonra 25'e düşmüştü; Eylül 1930 seçimlerinden sonra Alman Devlet Partisi adını alan DDP'nin parlamentoda sadece 20 milletvekili vardı. 1920'deki ilk Reichstag seçimlerinde 65 milletvekili ile en iyi sonuçlarını elde etmiş olan DVP'nin, 1928'de 45 ve hatta 1930'da sadece 30 milletvekili kalmıştı. Baştan bu kayıplardan kazançlı çıkan, özellikle DNVP oldu. DNVP'nin Ulusal Meclis'te 44 milletvekili varken, milletvekili sayısını Aralık ayındaki seçimlere kadar 103'e yükseltebilmişti. Daha sonra bu sayı 1928'de 73 iken 1930 seçimlerinden sonra 41'e geriledi. Buna paralel olarak daha sağdaki bir rakipleri; 1928'de topu topu oniki milletvekili varken, 1930 seçimlerinde 107 milletvekili ile parlamentoda temsil edilen NSDAP tırmanışa geçti. 1928 seçimlerinden sonra, siyasi açıdan zor ama yine de mümkün olan ve sonuçta gerçekten de kurulan Büyük Koalisyon, 1930 seçimlerinden sonra zaten matematiksel olarak da söz konusu olamazdı. Çünkü, artık yelpazenin öbür tarafında yer alan SPD'de oylarını kaybetmeye başlamış ve milletvekili sayısını 77'ye çıkartarak parlamentonun üçüncü büyük parti grubu olan KPD'nin yükselişi başlamıştı.

Büyük Koalisyon, nitekim siyasi olarak da artık sözkonusu olamazdı. Müller hükümetinin 27 Mart 1930'da istifa etmesi ile birlikte Zentrum partisi siyasetçilerinden Heinrich Brüning, İmparatorluk Başkanı tarafından, parti grupları ile görüşülmeden ve parlamenter çoğunluk oranları dikkate alınmadan, hükümeti kurmakla görevlendirildi; 30 Mart'ta, burjuva partilerin siyasetçilerinden oluşan ve en güçlü Reichstag parti grubu olmasına rağmen SPD'nin katılmadığı bir azınlık kabinesini sundu. Kabinenin bu kadar hızlı kurulması sadece, Brüning hükümetinin kuruluşu Brüning ile İmparatorluk Başkanı'nın çevresinden kişilerle görüşmelerde, zaten aylarca öncesinden hazırlanmış olduğu için mümkündü. İmparatorluk Başkanı'nın müsteşarı Otto Meißner, Aralık 1929 ve Ocak 1930'daki görüşmelerinde Brüning'e, Başkan'ın mümkün olan en kısa zaman içerisinde Büyük Koalisyon kabinesinin yerine "parlamentarizm karşıtı" ve "Marksizm karşıtı" bir hükümetin geçmesini amaçladığını açıklamıştı. Parlamente'ye karşı bu politika, eski Kayzer Mareşalı Paul von Hindenburg, 1925'ten itibaren İmparatorluk Başkanı olduğu için mümkün olmuştu. Hindenburg, Başkanlığının ilk yıllarında, Anayasa'nın yetki alanına çizmiş olduğu sınırlara iyi kötü uyduğu için, seçilmesini borç-

30 Ağustos 1932, Reichstag kurucu birleşimi. Üstte sağda, yaş haddiyle Başkan olarak birleşimi yöneten Clara Zetkin (KPD).

lu olduğu ve Anayasa'nın gözden geçirilmesi umudunu besleyen kişi, parti ve temsili örgütlerin beklentilerini baştan yerine getirmemiş ve bu çevreleri her ne kadar hayal kırıklığına uğratmış olsa da; en geç 1929 yılı itibarıyla Hindenburg, tarihçi Eberhard Kolb'un sözleriyle, "iktidarı parlamentonun elinden alıp, sosyal demokratların siyasi sorumluluk ve şekillendirmeye katılımdan muaf tutulmaları yolu ile, Weimar Cumhuriyeti'nin parlamenter demokrasi sistemini, siyasi sağdaki güçlerin hükmettiği otoriter bir devlete dönüştürme" şeklindeki sistematik ve hedefe yönelik kararlılıkla güdülen siyasi stratejinin merkezinde yer alıyordu. Bu strateji sonuçta, sağ ve sol uç kesimlerin, parlamenter demokrasiye karşı sokakta yürüttükleri mücadeleden daha başarılı oldu. Heinrich Brüning, politikasını kabul ettirmek için, İmparatorluk Başkanı'nın Anayasa'nın 48. maddesi uyarınca sahip olduğu Kanun Hükümünde Kararname çıkarma hakkını, atanması öncesi Hindenburg'a teyit ettirmişti.

Gerçi bu madde, "kamu güvenliği ve düzeninin önemli derecede zarar görmesi ya da tehdit altında olması" durumlarında, sözkonusu olağanüstü halin üstesinden gelmek için alınması gereken yürütme tedbirleri ile ilintiliydi. Fakat çok erken bir aşamada, henüz Friedrich Ebert İmparatorluk Başkanı iken, parlamentonun yasa koyucu icraatının yanısıra ve yerini aldığı yasama tedbirleri için kullanılmıştı. 1922'den 1925'e kadar onlarca Kanun Hükümünde Kararname çıkartılarak, özellikle finans ve ekonomi politikalarında tedbirler alındı ve özellikle de, yargı alanında temel reformların gerçekleşmesi sağlandı. Parlamentonun kendi yasa koyucu yetkinliğine, genelde hükümetin talep ettiği ve Başkan'ın izin verdiği bu şekilde müdahale edilmesini onayladığı, sadece tek bir defa bir Kanun Hükümünde Kararname'nin kaldırılmasını talep etmiş olduğu gerçeğinden anlaşılmaktadır. Parlamentonun iş yükünün bu şekilde paylaşımının, aynı zamanda parlamentonun iktidar gücünü elinden alma anlamına geldiği ve uzun vadede parlamentarizm açısından belli sonuçlarının olacağı, Friedrich Ebert'in İmparatorluk Başkanı olarak sahip olduğu yetkileri hiçbir zaman parlamenter demokrasiyi bertaraf etmek için kullanma niyeti olmadığı için, kolaylıkla gözden kaçırılıyordu.

Heinrich Brüning, parlamentoda en başından itibaren gizli ama tüm taraflarca net bir şekilde anlaşılan; parlamenter yenilgi durumlarında İmparatorluk Başkanı'nın sadece Kanun Hükmünde Kararname çıkarma hakkı ile yetinmeyeceği, Başkan'ın Reichstag'ı lağvetme hakkını da kullanacağı tehditinde bulunmuştu. Yeni İmparatorluk Şansölyesi, Başkan'ın sahip olduğu bu iki yetkiyi de kullanmak zorunda kalmadı. Çünkü, SPD'nin meclise sunduğu bir güvensizlik önergesi çoğunluğu sağlayamamıştı. Ardından yapılan iki oturumda hükümetin vergi yasaları ve tarım programı, DNVP parti grubunun büyük bir çoğunluğunun hükümet teklifine sunduğu destek sayesinde, az bir farkla da olsa meclisten geçebilmişti. Temmuz ayında, devlet bütçesini denkleştirme amaçlı planın sunumunda olanlar oldu: Hükümet, DNVP'nin yine desteğini alacağından emindi. Uzlaşmaya hazır olduğu sinyali veren SPD ile "Marksizm karşıtlığı" görev anlayışı doğrultusunda istişarede bulunulmamıştı. Sunulan plan, DNVP'nin büyük çoğunluğunun red oyunu aldığı için, 256'ya 193 oyla reddedildi. İmparatorluk Başkanı, reddedilen yasayı derhal Kanun Hükmünde Kararname olarak yürürlüğe koydu. Reichstag, 18 Temmuz 1930'da, anayasal hakkını kullanarak bu Kanun Hükmünde Kararname'nin yürürlükten kaldırılmasını talep ettiğinde, lağvedildi.

Parlamentonun bu şekilde lağvedilmesi ile birlikte Anayasa'nın, parlamenter demokrasinin ve Cumhuriyet'in içten içe oyulduğunun, ve en nihayetinde ortadan kaldırıldığı yolun ilk etabının sonuna gelinmişti. İmparatorluk Başkanı'nın Şansölye'yi atama, 48. maddeyi kullanma ve Reichstag'ı lağvetme hakkı, Anayasa'yı yürürlükten kaldırmanın anayasa hukukunca öngörülen aracıydı. Reichstag'ın lağvedilmesinden sonra Eylül 1930'da yapılan seçimler, NSDAP'nin 102 milletvekili çıkarmasını sağlayarak, onu çok küçük bir partiden SPD'den hemen sonra gelen ikinci büyük parti grubu yaptı. Hindenburg, seçimlerden sonra Heinrich Brüning'i yine hükümeti kurmakla ve yine Reichstag'daki çoğunluk oranını dikkate almadan görevlendirdi. Artık, parlamenter demokrasi kurallarına göre kurulmayan dört başkanlık kabinesinden sonra, Aralık 1932 seçimlerinde 196 milletvekili ile en güçlü parti grubunu teşkil eden NSDAP Parti Başkanı Adolf Hitler, 30 Ocak 1933'de, İmparatorluk Başkanı Hindenburg tarafından bir başkanlık kabinesi kurması için görevlendirildi.

"30 Ağustos 1932'de." John Heartfield'in bu fotomontajı, o gün kurucu birleşimi gerçekleşen Reichstag Meclisi'nin, Weimar Anayasası'nın 48. maddesini temel alan Başkanlık rejimi ile birlikte hükmünü kaybetmiş olduğu gerçeğini görselleştiriyor. Resimli İşçi Gazetesi, 4 Eylül 1932

Hitler kabinesine, Adolf Hitler'in yanı sıra iki Nasyonal sosyalist ve Alman Ulusal Halk Partisi üyesi, ya da Parti'ye yakın olan sekiz Bakan dahilildi. Yeni İmparatorluk Şansölyesi daha atandı-ğı gün, koalisyon ortaklarının baştan karşı gelmelerine rağmen erken seçimlere gidilmesini kabul ettirmeyi başardı. Kasım 1932'de, henüz seçilmiş olan Reichstag, bu nedenden ötürü 2 Şubat 1933'de, İmparatorluk Başkanı tarafından lağvedildi. Erken seçim tarihi olarak Mart ayının 5'i belirlendi.

NSDAP lideri için elbette önemli olan, hükümetin parlamenter bir dayanağının olması değildi. Çünkü gerek kendisi, gerek koalisyon ortakları, parlamenter hükümet sistemini prensip olarak reddediyorlardı. Erken seçimlerle, bir taraftan yeni hükümete halkın geniş desteğinin sağlanması; nasyonal sosyalistler ve liderleri Adolf Hitler için bir nevi referandum olması; diğer taraftan ise sol partiler SPD ve KPD'nin kenara itilerek, saf dışı bırakılmaları amaçlanıyordu.

Parlamenter demokrasinin geçici sonu: NS-Diktatörlüğü'nde Reichstag ve Eyalet Parlamentoları

Ümit edilen seçim zaferi için en iyi koşullar vardı: Şansölye bonusu, özellikle ağır sanayinin sunduğu yeterli maddi kaynak ile Nasyonal sosyalistler kapsamlı ve şatafatlı bir seçim kampanyası sürdürerek, Adolf Hitler'e odaklanıp kendisini kurtarıcı ve ilah olarak stilize etmeyi başardılar. Diğer taraftan devletin iktidar imkanları yoğun bir şekilde harekete geçirilerek, siyasi karşıtlar engellendi ve tehdit edildi. 4 Şubat'ta, İmparatorluk Başkanı "Alman Halkını Korumak Üzere" bir Kanun Hükmünde Kararname çıkarak, komünistlerin genel grev çağrısını bahane edip, basın ve toplanma özgürlüğünün yoğun bir şekilde kısıtlanabilmesini sağladı. Nasyonal sosyalist çetelerin SPD ve KPD seçim etkinliklerinde estirdikleri şiddet dalgası eşliğinde, birçok gazete kapatıldı ve çok sayıda toplantı yasagi konuldu.

Reichstag binasının 27 Şubat 1933'de yanması, gerilimi tırmandıran bir diğer olaydı. İktidarda olanların anında komünist bir ayaklanmanın tetikleyicisi olarak lanse ettikleri, ama hiçbir zaman kanıtlanamayan sözde komünist ayaklanma teşebbüsü, ertesi gün "Halkın ve Devletin Korunması İçin" başlığı altında çıkartılan ve temel hakları yürürlükten kaldıran bir diğer Kanun Hükmünde Kararname'ye vesile oldu.

Seçimlere çok az gün kala, çok sayıda KPD ve de SPD üyesi ve kadroları, bu "Reichstag Yangını Kararnamesi" temelinde tutuklandı. Bu koşullar altında 5 Mart'ta, SPD'nin yüzde 18,3 ve KPD'nin yüzde 12,3 oranında oy almış olmaları şaşırtıcıdır. Gerçi NSDAP, yüzde 43,9 ile bir önceki yılın Kasım ayı seçimlerine göre yüzde ondan biraz daha fazla artış sağlamıştı ama, beklenen mutlak çoğunluğa çok açık bir farkla ulaşamamıştı. Yeni Reichstag 21 Mart'ta, Potsdam'da törenle açıldı. Nasyonal sosyalistler ve muhafazakar dostları tarafından "Potsdam Günü" olarak propagandası yapılarak pazarlanan bu açılışın verdiği mesaj; Hitler'in Hindenburg ile tokalaşması ya da senaryonun ana mekanı olarak seçilen Büyük Friedrich'in Garnizon Kilisesi'ndeki mezarında, tabut başındaki ziyaretenden de anlaşılabacağı gibi, genç nasyonal sosyalist hareketin tam da büyük Prusya geleneğini sürdürdüğü şeklindeydi.

"Reichstag, hakimiyeti Adolf Hitler'e teslim ediyor". "Völkischer Beobachter" gazetesinin Yetkilendirme Yasası'nın 23 Mart 1933'de Reichstag Meclisi'nce kabul edilmesine ilişkin manşeti.

Reichstag, iki gün sonra Kroll-Operası'nda, bir yetkilendirme yasaının sunulduğu toplantıda biraraya geldi. Bu yetkilendirme yasası, diğer tüm yetkilendirme yasalarından temelden farklıydı. Hükümete, parlamentodan bağımsız olarak yasa koyucu yetkinliğinin tamamını aktarıyordu. Hükümet, Anayasa'dan bile sapma gösterebilecek yasalarını hazırlayıp ilam etme hakkına sahip olduğu için, Kanun Hükmünde Kararnameleri'ne zaten artık ihtiyaç kalmayan İmparatorluk Başkanı saf dışı bırakılmıştı. Halen geçerli olan ve resmi olarak hiçbir zaman yürürlükten kaldırılmayan Weimar Anayasası'na göre, Anayasa'yı değiştiren bu yasa için üçte iki çoğunluk gerektiğinden, oturum öncesi bazı problemler vardı. KPD'nin 81 milletvekili seçimden hemen sonra iptal edildiğinden ve 29 SPD milletvekili de oturuma katılamadığı için NSDAP, Alman Ulusal Halk Partisi'nin ardında gizlendiği Siyah-Beyaz-Kırmızı mücadele cephesi ile mutlak çoğunluğu sağlasa da; üçte iki çoğunluğa erişemiyordu. Yasanın çıkması ancak burjuva partilerin desteği ile olacaktı. Zentrum partisinin 73 milletvekili, Bavyera Halk Partisi'nin 19 milletvekili ve bu

arada aralarına yedi liberalin de girdiği, çeşitli küçük partilerden oniki milletvekilinin onay vermiş olmaları; her bir parti grubunun, bu yetkilendirme yasası ile doğru yolda bulunulduğu ve felakete ancak katılımları sayesinde engel olunabileceği inancından kaynaklanıyordu. Parti gruplarının yasayı reddetmek isteyen ve azınlıkta kalan mensupları, NS aktivistlerinin yoğun tehditleri altında, parti grubu disiplinine boyun eğdiler. Yasanın SPD parti grubunun hazır bulunan 94 üyesi tarafından reddedilmesi ve parti başkanı Otto Wels'in cesur bir konuşma ile bunu gerekçelendirmesi, parlamentonun 444 oyluk büyük bir çoğunluk ile, kendi kendini siyasi güçten yoksun bırakmasına engel olamadı.

Reichstag'ın kendi kendini saf dışı bırakmaya yönlendirilmesine paralel olarak, tek tek devletlerin parlamentolarının da iktidar gücü ellerinden alındı. Prusya Eyalet Meclisi'nde, 4 Şubat 1933'de, nasyonal sosyalistler parlamentonun

Hermann Göring, Prusya Yetkilendirme Yasası'nın 18 Mayıs 1933'te Meclis'ten çıkmasından önce, Prusya Başbakanı olarak eyalet meclisindeki konuşmasında.

kendini lağvetmesine yönelik bir önerge verdi. NSDAP'nin Nisan 1932 seçimlerinden sonra, 162 milletvekili ile en güçlü parti grubu olmasına rağmen, bu önerge çoğunluğu alamadı. Yine, İmparatorluk Başkanı'nın bir Kanun Hükmünde Kararnamesi'nin desteği ile gerçekleştirilen bir takım düzenbazlıklar sonucunda, eyalet meclisi lağvedildi. 5 Mart'ta, Reichstag seçimleri ile aynı zamanda yapılan erken seçimde, NSDAP 211 milletvekili çıkardı. KPD'nin 61 milletvekili hakkı iptal edildi. Yeni seçilen eyalet meclisi sadece iki defa toplandı: 22 Mart'ta, hükümetin hukuka aykırı bir şekilde görevden alınmasını onaylamak için; ve 18 Mayıs'ta, yine SPD oylarına karşı olmak üzere, bir yetkilendirme yasasını çıkartarak, aynı öncesinde Reichstag örneğinde olduğu gibi, kendi kendinin gücünü elinden almak için.

Diğer eyaletlerde, 31 Mart 1933 tarihli "Eyaletlerin Geçici Eşitlenmesi (ilk) Yasası" halkın temsilciliklerinin sonunu getirdi. Bu yasa ile eyalet hükümetlerine yasa koyma yetkinliğinin verilmesi ile yetinilmedi. Eyalet meclisleri lağvedildi ve 5 Mart Reichstag seçimleri sonucuna göre ve KPD milletvekilleri olmadan yeniden oluşturuldu. Bu eyalet meclislerinden bazıla-

rında; Bavyera, Saksonya, Württemberg ve Baden'de müteakip haftalarda, her biri sosyal demokratların karşı oylarına rağmen özel yetkilendirme yasaları çıkartıldı. 14 Ekim 1933'te, 5 Mart'ta seçilen Reichstag dahil, tüm parlamentolar İmparatorluk Başkanı'nın bir Kanun Hükmünde Kararnamesi ile lağvedildiler. Reichstag için 12 Kasım'da erken seçimler öngörüldü. Fakat bu seçimlerin demokratik seçimlerle hiçbir ilgisi yoktu. Partilerin tamamı yaz aylarında yasaklanmış ya da kendilerini lağvetmiş oldukları ve yeni partilerin kurulması zaten yasaklandığı için, sadece NSDAP adaylarından oluşan birleşik listeler vardı. Seçimlerde, aynı zamanda Alman İmparatorluğu'nun çoktan gerçekleşen Milletler Birliği'nden çıkışına ilişkin halk oylamasının da yapılıyor olması, bunun artık sadece kamuoyuna yönelik propaganda malzemesi yapıldığının yeterli göstergesiydi. Reichstag, benzeri şekilde iki kez daha seçildi. Savaşın sona erdiği 1945 yılına kadar, toplam 19 birleşim oldu. Çoğunlukla, Hitler'in konuşmalarını alkışlamak için; iki defa da yetkilendirme yasasını uzatmak için.

19 Temmuz 1940, Reichstag Meclisi'nin Kroll-Operası'ndaki birleşimi. Adolf Hitler, Fransa galibiyetine ilişkin bir konuşmasında.

1 Temmuz 1948’de ABD, İngiliz ve Fransız askeri valileri işgal ettikleri üç bölgenin kapsadığı eyaletlerin onbir başbakanına, Frankfurt am Main şehrinde, Almanya’nın gelecekteki devlet bütünlüğüne ilişkin tavsiyeler içeren üç belge takdim ettiler. Frankfurt Belgeleri olarak anılan ve galip gelen üç Batı gücünün Benelüks ülkeleri temsilcileri ile 1948 yazında Londra’da buluşmalarının ürünü olan bu belgelerin ilki, Almanya Federal Cumhuriyeti’nin devlet yapısı için kilit belirlemeyi içeriyordu. Başbakanlara, en geç 1 Eylül 1948’e kadar toplanması öngörülen bir anayasa koyucu birleşimin oluşturulmasına yönelik yetki veriliyordu. Bu birleşimin “katılan eyaletlere, günümüzde parçalanmış olan Almanya’nın birliğini, en nihayetinde yeniden kurmaya en uygun olan ve katılan eyaletlerin haklarını koruyan federal tip bir yönetim biçimi geliştirecek bir demokratik anayasa hazırlaması” öngörölmüştü.

“Tüm devlet erki halkındır”:
1949’dan bu yana Almanya Federal Meclisi’nin
başarı öyküsünün durakları

Bu dönemde, üç Batı işgal bölgesinin savaş sonrası Almanyası'nda parlamenter demokrasinin kurulmasında belli ilerlemeler kaydedilmişti. Özellikle iki Anglosakson galip güç, bölge sınırlarındaki eyaletlerde öz yönetim kurumları oluşturmaya erken başlamışlardı. Bu politika, 2 Ağustos 1945'te Potsdam Anlaşması'nda ifade bulan "Alman siyasi yaşamının gelecekte yeniden kuruluşunun demokratik temelde" planlandığı ilkesine uymaktaydı. Bunun için gerekli olan kurumların "demokratik ilkelere göre ve özellikle de seçimler ile" kurulmaları isteniyordu. Bu bağlamda, sadece yerel ve bölgesel düzeyle sınırlı kalınmayarak, daha 1946'da eyalet meclisi seçimleri yapıldı. Başlangıcı, Amerikan işgal bölgesi ve orada da Bavyera eyaleti yaptı. 26 Şubat 1946'da, Münih Üniversitesi'nin toplantı salonunda bir "eyalet danışma kurulu" ön parlamento görevinde bir araya geldi. 30 Haziran 1946'da genel, serbest, eşit, doğrudan ve gizli seçimlerle, anayasa koyucu bir eyalet meclisi seçildi. Seçmenler, 1 Aralık 1946'da Anayasa'yı oyladılar; aynı zamanda ilk eyalet meclisi seçimi de yapıldı. Fakat gelişmeler, erken bir aşamada eyalet düzeyinin ötesine geçmişti bile. İşgal bölgelerinin birbirlerinden keskin sınırlarla ayrılmış olmasının ekonomik sorunlar yarattığı kısa bir süre

içerisinde anlaşıldığı için, yaz dönemi boyunca işgal bölgelerini ortak ekonomi sahasına birleştirme planı geliştirildi. 1 Ocak 1947'de, Amerikan ve İngiliz bölgesinden oluşan "ikili bölge" hayata geçirildikten sonra; 1948 yazı itibariyle Fransızlar'ın da katılmasıyla, yerini üçlü bölgeye bıraktı. Birleşik Ekonomi Sahası'nın merkezi yönetimi başlangıçta beş, daha sonra altı müdürlü bir yapıydı. Ekonomi Konseyi adını taşıyan bir parlamentosu vardı. Bu Ekonomi Konseyi'nin baştan; eyalet parlamentolarının kendi sandalye dağılımlarına göre seçilmiş olan, 52 üyeli bir parlamentosu vardı. Şubat 1948 itibariyle, şimdi yasama ve bütçe egemenliği de tanınan Ekonomi Konseyi'nin üye sayısı ikiye katlanarak 104 oldu. Ekonomi Konseyi, 7 Eylül 1949'da 1. Almanya Federal Meclisi kurulana kadar faaliyette kaldı. İlk ve tek Başkan'ı, daha sonra Almanya Federal Meclisi Başkanı seçilen Erich Köhler (CDU) oldu. Frankfurt Belgelerini alan Başbakanlar, hemen işe koyuldular. Daha aynı gün Frankfurt'ta buluştular ve ay boyunca Koblenz ve Rüdesheim şehirlerinde toplanarak, planın hayata geçirilmesinin ayrıntılarını ele aldılar. Kurulan devletin, sadece Sovyet işgal bölgesinin beş eyaleti

Üç Batı işgal bölgesinde bulunan Eyalet Başbakanları'nın Amerikalı, İngiliz ve Fransız askeri valileri ile 1 Temmuz 1948'de, Frankfurt am Main şehrinde "Frankfurt Dokümanları"nın teslimi amacıyla bir araya geldikleri Konferans. Resimde görülenler: Hans Ehard, Wilhelm Kaisen, Max Brauer, Christian Stock, Karl Arnold, Hinrich Wilhelm Kopf, Peter Altmeier, Hermann Lüdemann, Reinhold Maier ve Lorenz Bock (sağdan).

katılmadığı süre boyunca, geçici bir mahiyette olduğunu vurgulamak için anayasanın “Grundgesetz” (Temel Yasa) adını alması ve anayasa koyucu kurula “Parlamentar Konsey” denmesi önerisi getirildi. Bu öneri, bazı tereddütlerden sonra askeri valiler tarafından kabul edildi. NS-rejiminin, merkezi gücü aşırı istismar etmesi ışığında tüm taraflarca tartışmasız olan, yeni devletin bir federal devlet olacağı konusuydu. Başbakanlar, anayasa taslağının hazırlanması amacıyla bir “Anayasa Konuları Bilirkişi Komisyonu” kurdular. 10-23 Ağustos tarihleri arasında Herrenchiemsee Sarayı’nda toplanan Komisyon, Anayasa Kurulu olarak tanındı. Komisyon’da, her bir eyaletin yetkilendirdiği bir temsilcisi bulunuyordu. Çözüme kavuşturulması gereken konuların çok büyük bir çoğunluğunda görüş birliği sağlanabildi. Kurul, çalışmalarını tamamladığında Parlamentar Konsey’in dikkatine sunduğu raporunda, karışıklık olan hususları da ayrıntılı bir biçimde açıklayarak, buluşma kapsamında tartışılan alternatif çözüm modellerini de sundu.

Parlamentar Konsey’in 65 oy hakkı sahibi üyesi ve Berlin’in oy kullanma hakkı olmayan beş temsilcisi Ağustos ayında eyalet meclisleri tarafından Başbakanlar’ın hazırlattıkları ve eyalet meclislerinin oylamadan geçirdikleri bir seçim yasasına göre seçilmişlerdi. Seçim Yasası, Frankfurt Belgesi 1’de önerildiği gibi, her bir eyaletin Konsey’e 750.000 sakini başına bir temsilci aday gösterebilmesini öngörüyordu. Sandalye dağılımında, eyalet parlamentolarının parti grupları arasındaki oranı temel alma konusunda mutabık kalındı.

Konsey, kurucu toplantısını 1 Eylül 1948’de, Bonn’da Koenig Müzesi’nde yaptı. Diğer tüm birleşimler, daha sonra Almanya Federal Meclisi’nin merkezi olacak ve Bundeshaus adını alacak Pedagoji Akademisi’nde yapıldı. Tüm katılanlar arasında en deneyimli siyasetçi olan Konrad Adenauer (CDU), Başkan seçildi. Adenauer’in yanı sıra, Weimar Reichstag’ının uzun yıllar Başkanlığını yürütmüş olan Paul Löbe (SPD) de Konsey’e üyeydi. Liberallerin parti grubu başkanı, daha sonra Federal Cumhurbaşkanı seçilen Theodor Heuss (FDP) oldu. Anayasanın 61 Kurucu Baba ve 4 Kurucu Annesinin her zaman uzlaşmaya hazır tavrının hakim

solda:

Herrenchiemsee Anayasa Kurulu’nun 23 Ağustos 1948 tarihli kapanış toplantısı. Bavyera Başbakanlık Yöneticisi ve Kurul Başkanı Anton Pfeiffer (CSU).

sağda:

Parlamentar Kurul’un 1 Eylül 1948’de Bonn’da, Museum Koenig müzesinde resmi açılış töreni. Kürsüde, 1946-1950 tarihleri arasında Hessen Başbakanlığını yürüten Christian Stock (SPD) görülüyor.

olduğu uzun tartışmalar ve sıkı pazarlıklar sonucunda Konsey, Temel Yasayı 8 Mayıs 1949'da karara bağlayabildi. Askeri valilerin de onayını aldıktan sonra, Parlamenter Konsey Üyeleri; Eyalet Başbakanları ve Eyalet Meclis Başkanları ile birlikte, Temel Yasa'nın ilk nüshasını imzalayabildiler.

**“Bonn, Weimar değildir”:
Anayasanın merkezinde yer alan parlamento**

İlk Weimar Alman Cumhuriyeti'nin anayasa kuramı ve anayasa gerçekliği, hem Herrenchiesee görüşmelerinin, hem de Bonn'daki Parlamenter Konsey'in arka planını oluştuyordu. Sadece olumlu deneyimler değil, özellikle de Weimar Anayasası'nın sonunu getiren yapı hatalarının görülmesi ve bunlardan kaçınılması siyasi aklın bir buyruğu olmalıydı. Bu siyasi aklın sonuç itibarıyla başarılı olduğu, İsviçreli gazeteci Fritz René Allemann'ın “Bonn, Weimar değildir” başlıklı kitabını yayınladığı 1956 yılında bile apaçık ortadadır.

Temel Yasa'nın anne ve babaları parlamentoyu tutarlı bir şekilde anayasanın merkezine yerleştirmişlerdi. Federal Meclis doğrudan demokratik meşruiyet sahibidir ve Weimar'da, diğer doğrudan demokratik meşruiyet sahibi anayasal organlarla rekabette olan İmparatorluk Başkanı'nın tersine, bunlarla rekabette olmayan tek anayasal organdır. Doğrudan halkın seçtiği İmparatorluk Başkanı'nda olduğunun tersine, Federal Cumhurbaşkanı'nın demokratik meşruiyeti parlamentodan kaynaklanmaktadır. Federal Meclis'e bu nedenden ötürü, Weimar Cumhuriyeti'nde İmparatorluk Başkanı'na tanınmış olan ve bunların Başkan tarafından birleşik kullanımının, Cumhuriyetin son yıllarında parlamenter demokrasinin temellerinin sarsılmasına, otoriter başkanlık rejimlerinin kurulmasına ve diktatörlüğe dönüşüme katkı sağladığı üç hak verildi. İmparatorluk Başkanı, Şansölye'nin atanmasını ya da görevden alınmasını, parlamenter çoğunlukları dikkate almak zorunda olmadan yapıyordu. Parlamento-yu, ne zaman isterse lağvedebiliyordu. Federal Cumhurbaşkanı ise Şansölye'yi ancak Federal Meclis'in mutlak çoğunluğu tarafından görev almak üzere seçildikten sonra atayabilir;

görevden alabilmek içinse, Federal Meclis'in Şansölye'ye güvenini yitirmiş olması gereklidir. Federal Meclis'i lağvedebilmesi içinse, önce parlamentonun çoğunluğunun bu yönde irade belirtmesi şarttır.

Federal Şansölye'nin görevden alınıp alınmayacağı kararı veren merci, Federal Meclis'tir. Parlamento, görevde olan Şansölye'ye karşı güvensizlik oyu hakkını kullanarak, güvenini yitirdiğini ortaya koyabilir. Kendileri ortak bir hükümeti taşımak istemeyen ya da taşıyamayan ve rastlantı sonucu oluşan olumsuz çoğunlukların; yerine parlamentonun desteğine sahip bir başka hükümet koyamadan, hükümeti devirmesine engel olmak için; güvensizlik oyu, yapıcı güvensizlik oyu olarak düzenlenmiştir: Görevde olan Şansölye, bir başka adayın mutlak çoğunlukla Şansölye seçilmesi üzerine görevden alınır. Federal Cumhurbaşkanı o zaman, mevki başındaki Şansölye'yi görevden alarak, seçilen yeni Şansölye'yi atamak zorundadır.

Federal Cumhurbaşkanı Federal Meclis'i ancak, Federal Şansölye'nin parlamenter çoğunluğun güvenine olan bağımlılığı ile yakın ilişkili ve kesin tanımlaması yapılmış olan iki koşulda lağvedebilir. Koşullardan biri, daha önce Federal Meclis'e güven sorusunu yönelten ve mev-

kisindeki başarısına güvenen bir çoğunluğu sağlayamayan Şansölye'nin kendisinin bunu önermesidir. Parlamento, şayet 21 gün içerisinde diğer bir adayı mutlak çoğunlukla Şansölye olarak seçerse, bu şekilde lağvedilmeden kaçınılabılır. Diğer koşul, Şansölye seçiminde üçüncü turda da hiçbir adayın mutlak çoğunluğu sağlayamaması durumunda gerçekleşir ve Federal Cumhurbaşkanı Federal Meclisi lağvedebilir.

Almanya Federal Meclisi'nin bu yetki ve haklarla donanmış olması, Parlamenter Konsey'in parlamenter demokrasi prensibini tutarlı bir şekilde gerçekleştirmiş olmasına borçludur. Konsey, temsili demokrasi prensibini de yine aynı tutarlılıkla uygulamıştır. Herrenchiessee Anayasa Kurulu'nun, halk oylamasına dayalı demokrasinin her türlü şekinden feragat etme tavsiyesini hiç kısıtlamadan benimsemiştir. Weimar Anayasası'nda tanınan halk oylaması hakkı ile edinilen deneyimler, temsili demokrasinin yanı sıra, bu şekilde bir doğrudan demokrasi aracından feragat etmenin doğru olacağına işaret ediyordu.

solda:

Parlamenter Kurul'un 10 Mayıs 1949 tarihli oturumu. Bu oturumda, Almanya Federal Cumhuriyeti'nin geçici Başkenti'nin Bonn olması kararı verildi. Ön sırada (soldan): SPD siyasetçileri Walter Menzel, Carlo Schmid ve Paul Löbe, FDP'den Theodor Heuss ve DP'den Hans-Christoph Seebohm.

sağda:

23 Mayıs 1949, Almanya Federal Cumhuriyeti'nin kuruluş gününde Bonn Pedagoji Akademisi. Resimde sağda, Almanya Federal Meclisi'nin daha sonra Genel Kurul Salonu olacak yapı inşaat halinde.

Parlamentar Konsey’de yürütülen en sert tartışma, Almanya Federal Meclisi milletvekillerinin hangi seçim sistemine göre seçileceği sorusunun yanıtı konusunda oldu. Çoğunluk seçim hakkı yanlıları ile nisbi seçim hakkı yanlıları, uzun süre hiç anlaşılamayacaklarmış gibi birbirlerine karşı geliyorlardı. Her seçim bölgesinde sadece oy çoğunluğunu sağlamış olan adayın milletvekili yetkisini alabildiği çoğunluk seçim hakkı yanlıları (özellikle CDU parti grubu), bu sistem sayesinde parlamentoda net çoğunlukların elde edilebileceğini; büyük partilerin daha büyük seçim şansı olduğu için bu sistemin İngiliz avam kamarasında olduğu gibi, hükümet ve muhalefetin birbirlerine kesin bir şekilde karşı karşıya durdukları iki partili sistem eğilimini içinde barındırdığını; nisbi seçim sisteminin küçük ve en küçük partilere milletvekili çıkarma imkanı verdiğini; bu nedenden ötürü saf nisbi seçim sisteminin geçerli olduğu Weimar Cumhuriyeti parlamentosunda bir çok partinin temsil edildiği; bu parçalanmanın hükümet kurulmasında büyük sorunlar yarattığı; dolayısıyla da Cumhuriyet’in istikrarsızlığına yol açtığını ileri sürüyorlardı.

Nisbi seçim sistemi yanlıları (en çok SPD ve küçük partiler), çoğunluk sisteminde yenilen adaylara verilen oyların boşa gittiğine; çoğunluk seçim sisteminin seçmenin iradesini çarpıtarak yansıttığına ve bu nedenden ötürü çoğunluk x-seçim sisteminin, nisbi seçim sisteminden çok daha az temsili olduğuna; bunun dışında göreceli çoğunluk seçim sisteminin, Kayzer İmparatorluğu’nun Reichstag’ında neredeyse Weimar Cumhuriyeti Reichstag’ında olduğu kadar çok partinin temsil edilmesini önlememiş olduğuna; hükümetin kurulmasının başarısız olmasının parçalanmış partilerden ötürü değil, büyük partilerin koalisyon kurmaya yanaşmamalarından ve bu yeteneklerinin olmamasından kaynaklandığına dikkati çekiyorlardı.

Tam anlamıyla son anda ve bir çok öneri tartışıldıktan ve bunlardan vazgeçildikten sonra, Parlamentar Konsey’in seçim sistemi konuları komisyonunda her ne kadar bir uzlaşma sağlansa da bu, Genel Kurul’da gerekli olan üçte iki çoğunluğu değil, sadece basit çoğunluğu elde etti. Nitekim Parlamentar Konsey’in bu seçim yasası ile, yetki alanını aşmış olduğu da hemen anlaşıldı. Seçim yasasının da aynı Temel Yasa gibi, onaylanmak üzere sunulması gereken işgal kuvvetleri askeri valileri, Parlamentar Konsey’in sadece bir anayasa taslağı hazırlamak ve karara bağlamakla görevlendirilmiş

olduğunu hatırlattılar. Gerçi, orada haklı olarak Almanya Federal Meclisi milletvekillerinin “genel, doğrudan, serbest, eşit ve gizli seçimlerle seçildiği” yazsa da, ayrıntıların bir yasa yolu ile belirlenmesi ve bu seçim yasasının da Başbakanlar Konferansı’nda hazırlanması bekleniyormuş.

Bu hassas konuyu memnuniyetle Parlamenter Konsey’e bırakmak isteyen Başbakanlar, varılan uzlaşmayı üstlenmekle birlikte daha da geliştirdiler. 15 Haziran 1949’da yürürlüğe giren ve sadece ilk Federal Meclis seçimleri için geçerli olması öngörülen seçim yasası, özünde günümüze kadar Federal Almanya’da halen geçerli olan seçim yasasıydı: Kişiselleştirilmiş nisbi seçim sistemi adı verilen, çoğunluk seçim sistemi ile nisbi seçim sisteminin birleşimi.

Federal Meclis milletvekili sayısı 400 ile sınırlandı ve Federal Almanya, her birinde bir milletvekilinin nisbi çoğunluğa göre seçildiği 242 seçim bölgesine ayrıldı. Geri kalan 158 sandalye, partilerin seçimlerde eyalet düzeyinde elde ettikleri oy oranına göre dağıtıldı. Her bir seçmenin hem adayı hem de partisini seçtiği tek bir oyu vardı. Başbakanlar ayrıca, bir partinin Federal Meclis’e girebilmesi için, bir eyalette oyların en azından yüzde beşini alması ya da doğrudan bir milletvekili çıkartması şartını koşan bir seçim barajı eklemişlerdi.

1953’teki bir sonraki seçimler için, Almanya Federal Meclisi seçim yasasını değiştirdi. Doğrudan seçilen milletvekillerinin listeden seçilen milletvekillere oranı, milletvekili sayısının 480’e yükseltilmesiyle 50:50 olarak, günümüzde halen geçerli olan şeklini aldı. Yüzde beş barajına Federal Almanya genelinde geçerlilik kazandırıldı. Bir ya da birden fazla federal eyalette yüzde beşten fazla oy almasına rağmen, ülke genelinde bunun altında kalan bir parti, milletvekili çıkartamıyordu. Önceden, yüzde beşin üstünde oy aldığı eyaletlerden Federal Meclis’e milletvekili gönderebilirdi. Belki de en önemli değişiklik, seçmenlerin parti tercihlerinde, doğrudan seçtikleri adayın partisine bağlı olmadıkları, ikinci oy hakkı uygulaması olmuştur.

Önemli bir değişiklik daha, 1956 yılında yapıldı. Almanya genelinde yüzde beşin altında kalan bir partinin, buna rağmen parlamentoya girişini mümkün kılan doğrudan milletvekili sayısı, temel milletvekili sayısı olarak anılır – üçe yükseltildi. O zamandan bu yana federal seçim yasasında birçok değişiklik olmasına rağmen, Parlamenter Konsey’de uzun tartışmalar sonucunda ve sonra Başbakanlar Konferansı’nda oluşturulan temellerde, prensipte bir değişiklik olmadı. Her iki seçim sisteminin avantajlarını birbiriyle bağlantılı hale getiren kişiselleştirilmiş nisbi seçim sistemi, kendini fevkalade kanıtlamış bulunuyor.

Herrenchiemsee’de zaten yoğun tartışılan ve Kurul’un Parlamenter Konsey’e alternatif öneriler sunduğu diğer bir konu, federal devletin parlamentosu, yani Federal Meclis ile federal eyaletlerin çıkarlarının temsili arasındaki ilişkiydi. Burada iki model tartışılıyordu; senato modeli ve eyaletler meclisi modeli. Senato modeli geniş kapsamlı olarak Amerikan örneğini temel alarak eyaletlerin; üyeleri ya eyalet parlamentolarından ya da doğrudan demokratik bir şekilde seçilen bir temsili kurulu olmasını öngörüyordu. Eyaletler meclisi modeli ise Alman geleneğinden hareket ederek, Alman Birliği’nin Federal Meclisi ve Kayzer İmparatorluğu’nun Federal Konseyi’ne atıfta bulunuyordu. Sonunda karar, bu şekilde eyaletlerin çıkarları daha iyi temsil edileceği düşünüldüğü için, Eyaletler Meclisi’nden yana oldu.

Almanya Federal Cumhuriyeti Eyaletler Meclisi, gerçekten de Kayzer İmparatorluğu Federal Konseyi ile kıyaslanabilir: İkisinde de tek tek eyalet hükümetleri temsil ediliyordu ve ediliyor ve ikisinde de her bir eyalet hükümeti adına tek bir oy verilmesi gerekiyor. Fakat, kraliyet hükümetlerinin temsilcilerinin yer aldığı Kayzer İmparatorluğu’nun Federal Konseyi’nde olduğundan farklı olarak, Almanya Federal Cumhuriyeti’nin Eyaletler Meclisi’nde temsil edilen hükümetler demokratik meşruiyete sahipler.

Kayzer İmparatorluğu’nun yasamanın her alanında mutlak veto hakkı olan Federal Konseyi’nden farklı olarak, Eyaletler Meclisi Federal Meclis’in kararlarına karşı veto hakkını, sadece onayı şart olan yasalarda etkin bir şekilde kullanabilir; itiraz hakkı olan yasalarda ise etkisi çok daha azdır.

Dolayısıyla Federal Meclis, egemen halkın kendisine seçim yolu ile belli bir süre için atfetmiş olduğu gücün kullanımında, sadece yasama alanında kısmen kısıtlanmıştır. Eyaletler Meclisi de dolaylı olarak demokratik meşruiyete sahip olduğu için, Almanya Federal Cumhuriyeti’nin en üst anayasal organının demokratik meşruiyeti zarar görmez.

İşleyen parlamenter demokrasi

14 Ağustos 1949’da yapılan ilk Almanya Federal Meclis seçimlerinde, CDU/CSU oyların yüzde 31’i ile 139 milletvekili çıkararak galip geldi. Hemen ardından SPD yüzde 29,2 oy oranı ve 131 milletvekili ile gelirken, FDP yüzde 11,9 oy oranı ile 52 milletvekili çıkarabildi. Seçimlere katılan toplam 16 partiden on parti, milletve-

Parlamenter Kurul’un dört kadın üyesi (soldan): Helene Wessel (Zentrum), Helene Weber (CDU), Friederike Nadig (SPD) ve Elisabeth Selbert (SPD).

killeri ile Federal Meclis'e girebildiler. 70 bağımsız adaydan hiç olmazsa üçü, doğrudan seçilerek parlamentoya girebildi. Fakat, parti sayısının şaşırtıcı çokluğu hükümetin hızlı bir şekilde kurulmasına engel olmadı. Daha 15 Eylül'de, kurucu birleşimden bir hafta sonra, partisinin FDP ve seçim başarısını en çok ulusal muhafazakar bir parti olarak özellikle beş doğrudan milletvekili çıkarabildiği Aşağı Saksonya eyaletinde elde eden DP ile girdiği koalisyonu arkasına alan Konrad Adenauer (CDU/CSU) ilk Federal Şansölye seçilebildi.

Federal Meclis'te temsil edilen partilerin sayısı sonraki iki seçimde çarpıcı bir gerileme gösterdi. 1953'te henüz 16 partinin altısı milletvekili çıkarabilirken, 1957'de sadece 14'ten dördü parlamentoya girmeyi başardı. 1961'den 1983'e kadar; 4.'den 9. Federal Meclis'e kadar olmak üzere, sürekli Almanya Federal Cumhuriyeti parti sisteminin omurgasını oluşturan CDU/CSU, SPD ve FDP Federal Meclis'te temsil edildi. Seçimlere katılan parti sayısı, 8 ile 17 arasında değişiyordu. 1983'te yapılan 10. Federal Meclis seçimlerinde, 1980'de kurulan Yeşiller Partisi oyların yüzde 5,6'sını alarak, 27 milletvekili ile dördüncü parti olarak Federal Meclis'e girdi. 1990'da yapılan, ve birleşen Almanya'nın tamamının temsil edildiği ilk Federal Meclis olan 12. Almanya Federal Meclisi seçimlerinden bu yana ayrıca PDS,

2007 itibarıyla Sol Parti adı altında beşinci parti olarak, sürekli bir şekilde Federal Meclis'te temsil edilmektedir. 18. seçim döneminde Federal Meclis yine dört parti grubundan oluştu; çünkü FDP parlamentoya girmeyi başaramadı. FDP, 19. Almanya Federal Meclisi seçimleri ile birlikte tekrar Federal Meclis'e döndü. Aynı zamanda AfD'nin ilk defa parlamentoya girmesiyle birlikte, 19. Almanya Federal Meclisi'ndeki parti grubu sayısı toplam altı oldu.

Almanya Federal Meclisi'nin onlarca yıldır az sayıda partiye odaklanması ve siyasi parti bileşimindeki tutarlılık, 1987 itibarıyla düzenli olarak sayıları 20'nin çok üstünde olan partinin Federal Meclis'e girmeye aday olduğu dikkate alınırsa, bir o kadar şaşırtıcıdır. Parlamentonun çok sayıda siyasi partiye bölünmesine, elbette seçim psikolojisi açısından da etkili olan seçim barajı yolu ile engel olunuyor. Verdikleri oyun boşa gitmemesini garanti altına almak isteyen seçmenler, parlamentoya girme olasılıkları yüksek olan partilerden yana oy kullanıyorlar. Başarısız olan partilerin büyük bir çoğunluğunun oy oranı da bu nedenle, genelde yüzde beşin çok altında kalıyor.

Parti sistemindeki bu tutarlılık ile koalisyon hükümetlerinin istikrarı doğru orantılıdır. Almanya Federal Meclisi tarihinde sadece iki defa, hükümet koalisyonları seçim dönemi bitmeden sona erdirilmiştir. Ekim 1966'da FDP; CDU/CSU ile yürüttüğü koalisyona, koalisyon ortakları bütçe açıklarının vergileri yükselterek

Yaş haddinden Başkan seçilen Paul Lobe (SPD), 7 Eylül 1949'da 1. Almanya Federal Meclisi kurucu birleşiminin açılışını yapıyor.

mi kapatılabileceği konusunda mutabık kalamadıkları için son verdi. Aralık ayında ise Kurt Georg Kiesinger'i (CDU/CSU) Federal Şansölyeliğe seçen CDU/CSU ve SPD arasında kurulan Büyük Koalisyon hükümeti çalışmaları tamamlanmıştı bile. Eylül 1982'de FDP'nin koalisyon ortağı SPD ile bütçe ve ekonomi politikalarından ötürü yaşanan ve üstesinden gelinemeyen görüş ayrılıklarından ötürü, CDU/CSU ile başlatmış olduğu müzakereler yeni bir koalisyonun kurulması ile sonuçlanmıştı. 1 Ekim 1982'de CDU/CSU Federal Meclis parti grubu başkanı Helmut Kohl, başarılı bir güvensizlik önergesi üzerine Federal Şansölye seçildi. Selefi Helmut Schmidt (SPD) bu şekilde, meclisin oylaması sonucunda görevinden alınmıştı.

Her iki durumda da hükümet değişikliğinde, yani büyük iktidar ortağının muhalefete ve o zamana kadar muhalefette olan partinin iktidara geçişinde hiçbir pürüz yaşanmamıştır. Bu sadece, seçim döneminin tam ortasında gerçekleşen koalisyon ve hükümet değişimlerinde değil, Almanya Federal Cumhuriyeti tarihindeki Federal Meclis seçimleri ve hükümet kurma süreçlerinin tamamında böyle olmuştur. Seçmen iradesi her genel seçimde, partilerin koalisyon ve hükümet kurabilmelerini sağlamıştır. Parlamenter demokrasinin Almanya Federal Cumhuriyeti'nde yazdığı başarı öyküsü, en çok da reşit seçmenlerin yazdığı bir başarı öyküsüdür.

Batıya bağlanma ve ekonomi mucizesi: 1949 ile 1969 arasında Almanya Federal Meclisi

1. Almanya Federal Meclisi kurucu birleşimini, önceden Parlamenter Konsey'e toplantı yeri olarak hizmet eden ve yazın ek bina olarak bir Genel Kurul Salonu inşa edilen Bonn Pedagoji Akademisi'nde, 7 Eylül 1949'da gerçekleştirdi. Birleşimi, yaş itibarıyla Başkanlığı üstlenen Paul Löbe (SPD) yönetti. Paul Löbe 1920'den 1932'ye kadar, 1924'te kısa bir ara vererek, Weimar Cumhuriyeti Reichstag Başkanlığını yapmıştı. Konuşmasında Löbe müttefiklere, bu yeniden başlangıç imkanını tanıdıkları için teşekkür ederek NS-rejiminin kurbanlarını andı ve "Alman demokrasisinin gelişme seyrinin yeniden durdurulmamasına" ilişkin umudunu ve de bugün, "toplu Almanya'nın büyük bir bölümünün serbest seçilen milletvekillerinin bir Alman hükümetini kurmak ve yeni bir yasama dönemine başlamak üzere ilk defa tekrar biraraya gelmesinden" duyduğu sevinci dile getirdi. Bu yasamanın ağırlık noktalarını Paul Löbe, "Alman halkı Federal Meclis'in çalışmalarından ne umuyor?" sorusunu hemen kendisi yanıtlayarak sıraladı: "İstikrarlı bir hükümet; sağlam

Erich Köhler (CDU/CSU), 7 Eylül 1949'da 1. Almanya Federal Meclisi Başkanı seçilmesinden sonra.

bir ekonomi; güvenli bir özel hayatın içerisinde yeni bir sosyal düzen oluşturmak ve anavatanımızı yeniden yeşerterek refaha kavuşturmak.” Böylece, devasa bir programın ana hatları çizilmiş ve Almanya Federal Meclisi gelecek yasama dönemlerinde bu programı hayata geçirmek üzere kolları sıvamıştı.

1. Almanya Federal Meclisi’ni bekleyen yoğun sınamalar vardı. Genç Federal Almanya’nın devleti, ekonomisi ve toplumunda yeni kurumların inşa edilmesi ve yapıların geliştirilmesi; aynı zamanda, NS-rejimi ve savaştan ötürü mağdur kalan milyonlarca insana bir an evvel destek sağlanması gerekiyordu. Bunun için, savaştan dönenlere, savaş mağdurlarına, ağır engellilere, yerlerinden sürülenler ve mültecilere yönelik, 1950–1953 yılları arasında hazırlanan sigorta ve tazminat yasaları çıkartıldı. Acilen ihtiyaç duyulan konutların hızlı ve edebilecek bir şekilde sunulabilmeleri için Mart 1950’de, konut inşaat programlarını devlet ödenekleri ile teşvik ederek, sosyal konut programlarının temelini oluşturan Birinci Konut İnşaa Yasası meclisten geçti. 1952 tarihli Yüklerin Paylaşımı Yasası, çok büyük kayıpları olan insanlara finansmanı bilhassa mülkiyet ve gayrimenkul vergileri üzerinden sağlanan tazminat ödemeleri ve kendi işlerini kurma yolunda yardımlar sunuyordu.

Ekonomide demokratik yapıların kurulması amacıyla çıkartılan İşyeri Teşkilat Yasası, işçilerin çıkar temsilcilerinin söz sahibi olmalarını, işletmelerde işçi temsilcilerinin seçilmesi sayesinde güvence altına alıyordu. Bundan bir sene önce, Nisan 1951’de, maden işletmelerinde ve demir ve çelik üreten sektörde denetim kurullarında işçi ve işverenlerin eşit oranda temsil edilmeleri uygulamasını başlatan “Ağır sanayide kararlara katılım” yasası meclisten geçmişti. Paul Löbe konuşmasında Almanya’nın “birleşen Avrupa’nın bir halkası” olmasına katkıda bulunmanın, Almanya Federal Meclisi’nin ödevlerinden biri olduğunu ısrarla vurgulamıştı. Federal Meclis 25 Mart 1957’de İtalya, Fransa, Benelüks ülkeleri ve Almanya Federal Cumhuriyeti arasında Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Birliği’nin (EURATOM) kurulması amacıyla imzalanmış olan ve Avrupa Birliği’nin (AB) temel taşlarını oluşturan Roma Antlaşmaları’nı, 5 Temmuz 1957’de onaylayarak bu yolda büyük bir adım attı. Bu arada, Antlaşmaların onaylanmasının iktidardaki koalisyon hükümetinin büyük ortağı CDU/CSU ve sosyal demokrat muhalefetin oyları ile gerçekleştiğini ve koalisyon hükümetinin küçük ortağı FDP’nin karşı oy kullandığını da söylemiş olalım.

Konrad Adenauer (CDU/CSU), 15 Eylül 1949’da Federal Şansölye seçilmesinden sonra.

Federal Şansölye Konrad Adenauer'in özel vurgusu ve başarısı ile savunulan ve yürütülen; siyasi olarak Batı'ya yönelme politikası kapsamında iki sene öncesinden 27 Şubat 1955'te, Federal Meclis'in oylamadan geçirdiği ve 5 Mayıs'ta yürürlüğe giren Paris Antlaşmaları'nın imzalanması ile birlikte, Almanya Federal Cumhuriyeti'nin NATO üyeliği gerçekleşmişti bile. Ayrıca bu Antlaşmaların önemli bir parçasını da imzalanmasıyla, galip gelen üç Batı devletinin bazı çekinceler mahfuz olmak üzere Federal Almanya'daki işgal yönetimlerine son verdikleri, Almanya Antlaşması oluşturuyordu. Nato üyeliği, Alman silahlı kuvvetlerinin yapılanmasını gerektiriyordu. Bu, Adenauer tarafından yıllarca planlanmış, muhalefet ise kesinlikle karşı gelmişti. Paris Antlaşmaları'nın SPD'nin karşı oylarına rağmen meclisten geçmesinden sonra başlatılan ordu yasaları görüşmeleri, muhalefetin, fakat iktidar partilerinden de milletvekillerinin federal ordunun güçlü bir parlamenter kontrole tabi tutulmasını talep etmelerinden ötürü, oldukça uzun bir zaman aldı. Sonunda, Almanya Federal Meclisi Askeri Konular Görevlisi makamı oluşturulup Savunma Komisyonu anayasal güvence altına alınarak, dile getirilen talepler karşılandı. 22 Mayıs 1956'da, büyük bir çoğunlukla kabul edilen Ordu Teşkilat Yasası, Federal Anayasa'ya eklenen 87a maddesi ile birlikte yürürlüğe girdi.

Batı ile bütünleşme ve eski savaşan tarafların barışması yolundaki bu politikanın geçici noktalanması, Fransız Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle ve Federal Şansölye Konrad Adenauer (CDU/CSU) tarafından 22 Ocak 1963'te imzalanan ve Federal Meclis'in 16 Mayıs'ta büyük bir oy çoğunluğu ile kabul ettiği Alman-Fransız Dostluk Antlaşması olmuştur. Bu Antlaşma, yüzyıllar boyu güvensizlik ve düşmanlığın hakim olduğu iki Avrupa komşu ülke ilişkilerinin, tamamen yeni bir zemine oturtulması anlamına geliyordu.

Antlaşma aynı zamanda Konrad Adenauer'in uzun Şansölyelik süresini taçlandıran nihai bir mükafat oldu. Adenauer bir kaç ay sonra, Ekim 1963'te 87 yaşında görevinden ayrıldığında, halefi olarak Ekonomi Bakanı ve Başbakan yardımcısı Ludwig Erhard (CDU/CSU) seçildi. Erhard'ın Eylül 1965'e kadar süren Şansölyelik döneminde, 4. seçim döneminin ikinci yarısında Almanya Federal Meclisi'nin büyük Genel Kurul tartışmalarından biri gerçekleşti. Tartışmanın başlangıç noktası NS-rejimi adına rejim üyeleri tarafından ya da adına işlenen cinayetlerin zaman aşımına uğrayıp uğramadığı sorusuydu. Kitlesele cinayetler işleyenler, savaş bittikten 20 yıl sonra cezasız mı kalmalıydılar? Çünkü, Federal Almanya yasalarına göre cinayet suçu 20 yıl sonra zaman aşımına uğruyordu. Ve bu müddet, savaşın sona erdiği gün olan 8 Mayıs 1945 tarihinde doluyordu.

Almanya Federal Meclisi'nde 16 Aralık 1954'te, Paris Antlaşmaları'nın 1. Okuması. Konuşan, Erich Ollenhauer (SPD).

Bu soru ilk 1965’de gündeme geldi. Soykırım suçlarında zaman aşımını kaldırma önergesi üzerine, uzun ve etkileyici görüşmelerde temel görüşler dile getirildi. Zaman aşımının kaldırılmasına karşı ileri sürülen savlar, bu değişiklik ile birlikte hukuk düzeninin etkileneceği; çünkü bunun, önceden işlenmiş olan suçlar için öngörülen cezaların sonradan değiştirilmesi anlamına geldiği; suçların çoğunun zaten aydınlatıldığı ve faillerin de, şayet yakalanabildilerse, cezalandırıldıkları; öngörülen değişikliğin ceza kanunu açısından pek sonuç vermeyeceği doğrultusunda idi. Müddetin uzatılmasını savunanlar ise buna karşı, söz konusu cinayetlerin saf hukuki boyutları aşan bir boyut kazandıklarını; hukuki barışın; hukuki açıdan zaten sakıncası olmayan bir uzatmadan ziyade, tam da aslında hukuk düzenini koruması gereken devletin bizzat talimatı üzerine işlenmiş olan ağır suçların kovuşturulamaması gerçeğinden zedeleneceğini ileri sürüyorlardı. Görüşmelerin sonunda zaman aşımı müddet başlangıcını 1945 değil, Federal Almanya Cumhuriyeti’nin kuruluş yılı olarak belirleme şeklinde bir uzlaşmada mutabık kalındı. Bu nedenden ötürü, sorun 1969’da yeniden gündeme geldi. Savunan ve karşı gelen savlar prensipte

değişmemişti. Ve yine tüm parti gruplarından, uzatma konusunda bundan yana ve karşı olanlar vardı. 10 yıl bir uzatmada anlaşma sağlandı. Bu yüzden 1979’da yürütülmek zorunda kalınan görüşmelerde CDU milletvekili Johann Baptist Gradl müddetin tekrar uzatılmasına karşı gelenlere, asıl önemli olanın “henüz mümkün olduğu kadar; olayı tek tek soruşturmak, açıklamak ve ifade etmektir” dedi. Gradl’ı diğer tüm parti gruplarından destekleyenler oldu. Görüşme sonucunda, cinayet vakalarında zaman aşımı olduğu gibi kaldırıldı.

Böylece Almanya Federal Meclisi, Almanya adına NS-rejimi altında işlenen adaletsizlikle yüzleşmenin, demokratik bir Alman parlamentosunun odak noktasında yer almak zorunda olduğunun altını çizdi. Bunun ötesinde mümkün olduğu kadarıyla tazminatın da son derece açık bir şekilde parlamentonun girişimi ile ele alınması gerektiği, 18 Mart 1953’te Almanya Federal Meclisi Lüksemburg Antlaşması’nı oybirliğiyle kabul ettiğinde net bir şekilde anlaşılmıştı. 10 Eylül 1952’de, Lüksemburg’da İsrail devleti ve Almanya Federal Cumhuriyeti arasında imzalanan Sözleşmede, İsrail devletine Almanya’nın savaşta işgal ettiği topraklardan kaçan Yahudi sığınmacılara destek amaçlı, toplam üç milyar D-Mark ve Jewish Claims Conference kuruluşuna diğer bir 450 milyon ödemenin yapılması kararlaştırıldı.

Federal Meclis’in 10 Şubat 1965 tarihli oturumu. SPD Federal Meclis grubu başkanı Fritz Erler, ilk Güncel Soru Saati uygulamasında. Her konuşmacının konuşma süresi beş dakika olup, söyleyeceklerini serbest ve elinde metin olmadan sunması gerekiyor. Ara sorulara izin verilmiyor.

10 Mart 1965 tarihli Federal Meclis oturumu. NS-rejiminin görevlendirilmesi ve rejim adına işlenen cinayetlerin zaman aşımına uğrama müddetlerinin kaldırılmasına ilişkin meclis görüşmesi.

Ekim 1965'te, dünya genelinde yaşanan ekonomik krizin gölgesinde başlayan 5. yasama döneminde vergi gelirlerinin gösterdiği sürekli düşüşün doğurduğu bütçe krizi, dört FDP'li Bakanın Ekim ayında istifa etmeleri ve koalisyon ortakları arasında bir uzlaşma sağlanamayınca da Federal Şansölye Erhard'ın Kasım 1966'da istifa etmesiyle sonuçlandı. 1 Aralık'ta Kurt Georg Kiesinger (CDU/CSU); CDU/CSU ve SPD'den oluşan büyük koalisyon hükümetinin Şansölyesi seçildi. Willy Brandt (SPD) Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı oldu.

Güncel konjonktür sorunları ışığında ekonomiyi yönlendiren araçların geliştirilmesi çabası; büyük koalisyonun çalışmalarının ağırlık verdiği noktalardan biriydi. 1967 tarihli "Ekonomide İstikrar ve Büyümeyi Teşvik Yasası" (İstikrar Yasası) ile fiyatlarda istikrar, tam istihdam, dengeli bir dış ticaret ve sürekli ekonomik büyüme arasında bütünlük sağlanması amaçlanıyordu.

Büyük koalisyon hükümeti ve parlamentosunun en çok yankı uyandıran faaliyeti, hiç şüphesiz 30 Mayıs 1968 tarihli sıkıyönetim yasaları oldu. Bu yasalar sıkıyönetim durumunda mektup sırrı ve serbest dolaşım gibi temel hakların kısıtlanması imkanını, doğal afetler durumunda ise federal ordunun müdahalesini öngörüyordu. Sıkıyönetim durumunda hükümetin kontrolü ve yasamanın; üçte ikisi Federal Meclis üyelerinden ve üçte biri Eyaletler Meclisi'nden oluşan bir Ortak Komisyon, bir nevi Olağanüstü Hal Parlamentosu tarafından üstlenilmesi öngörülmüştü.

Görüşmeler öncesi ve esnasında sıkıyönetim yasalarına karşı sendikalardan, kiliselere ve öğrenci örgütlenmelerine kadar uzanan, geniş kapsamlı bir protesto hareketi oluşmuştu. Protestonun hareket noktası Federal Almanya demokrasisi adına duyulan kaygıydı. Çünkü, tam da Weimar Anayasası sıkıyönetim maddesi, Weimar demokratik sistemini ve cumhuriyetini dağıtan merkezi bir araç olmuştu. Almanya Federal Meclisi bu "parlamento dışı muhalefeti" kesinlikle ciddiye aldı. Bu, sadece yasaların son halinde; eleştirenlerin dile getirdiği ve aralarında örneğin toplanma, koalisyon kurma ve işçilerin grev hakkının da bulunduğu çeşitli hususların dikkate alınmasından değil, protestolar ve çıkış noktalarının Federal Meclis'deki bir çok görüşmede ele alınmasından da anlaşılmaktadır. 30 Nisan 1968'de, sıkıyönetim yasalarının meclisten geçmesinden birkaç hafta

öncesinde, Rudi Dutschke'ye karşı işlenen suikast sonrasında gerçekleşen gösterilerde karşılaşılan şiddet olgusu ve çatışmalardan ötürü parlamentonun düzenlediği özel birleşiminde söz alan Federal İçişleri Bakanı Ernst Benda (CDU/CSU): "Tutkulu bir parlamento dışı muhalefet, parlamentonun acil konuları yeterince ele almadığının da bir işareti olabilir", açıklamasında bulundu.

**"Daha çok demokrasiye cesaret etmek istiyoruz":
1969–1982 arası sosyal liberal dönem**

1969'da girilen 6. seçim dönemi ile Almanya Federal Cumhuriyeti tarihinde yeni bir çağ başladı. Federal hükümetlerin 20 yıldır başında olan CDU/CSU yönetiminden sonra Willy Brandt ile birlikte ilk defa bir sosyal demokrat Şansölye seçildi. Gerçi CDU/CSU oyların yüzde 46,1'ini alarak, yüzde 42,7'nin oyunu alan SPD'nin kılpayı önüne geçmişti ama SPD, FDP ile koalisyon kurarak 12 milletvekili farkla çoğunluğu sağlamıştı. Sosyal liberal koalisyon programının ana düşüncesini Willy Brandt ilk hükümet açıklamasında şu sözleri ile ifade etti: "Daha çok demokrasiye cesaret etmek istiyoruz." Son-

raki yıllarda, ekonomi ve toplumda demokratikleşmeye, fırsat eşitliğini iyileştirmeye, sosyal devletin geliştirilmesine ve ceza kanunu ve medeni kanunda liberalleşmeye katkıda bulunan bir dizi yeni yasa hayata geçirildi. 1971 ve 1976 İşyerinde Kararlara Katılım Hakkının Genişletilmesi Yasaları; sosyal olarak ihtiyaç sahibi ailelerden daha çok çocuğun yüksek öğrenime erişimini mümkün kılan 1971 Federal Eğitim Teşviki Yasası (BAföG); ve 1973 cinsel suçlar mevzuatında eskiyen suç unsuru tanımlamalarının çıkartılması, bunlardan bazılarıdır.

Fakat Ceza Kanunu'nun 218. maddesinin reformu ve 26 Nisan 1974'de kararlaştırılan yeni hali ile hamileliğin ilk üç ayı içerisinde kürtaj yaptırma imkanının tanınması, kamuoyunda en çok yankı uyandıran konu oldu. Federal Anayasa Mahkemesi'nin bu, "müddete bağlı çözümün" Anayasa ile bağdaşmadığını düzenleyen kararı sonucunda, Şubat 1976'da Yasa'da uyarlamaya gidilerek hamileliğin, ancak belli acil durumlarda ilk üç ay içerisinde kesintiye uğratılmasına izin veren tıbbi endikasyon çözümü geçerli oldu.

Willy Brandt ve koalisyon hükümeti Varşova Paktı devletleri ile imzalanan sözleşmeler yolu ile barışı temin etmeye ve karşılıklı anlayışa katkıda bulunmayı hedef alan dışişleri politikalarında tamamen yeni bir yol çizdiler. Bu çabaların doruk noktası, karşılıklı olarak şiddetten vazgeçmeyi ve mevcut sınırların dokunulmazlı-

Federal Meclis'in 28 Ekim 1969 tarihli oturumu. Federal Şansölye Willy Brandt (SPD) hükümet açıklamasında bulunuyor.

ğını tanımayı merkezine alan Moskova Antlaşması'nın Sovyetler Birliği ile 10 Ağustos 1970'de ve Varşova Antlaşması'nın Polonya ile 7 Aralık 1970'de imzalanması olmuştur. İki Antlaşma da karşıt görüşlerin paylaşıldığı görüşmeler sonucunda, 17 Mayıs 1972'de Almanya Federal Meclisi tarafından onaylandı. CDU/CSU muhalefeti çekimser oy kullandı. Muhalefet ancak, parti gruplarının hepsinin ortak bir açıklamada, yeniden birleşme hedefinde ısrarlı olduklarını ve Antlaşmaların bu hedefe dokunmadığını tesbit ettikten sonra, çekimser oy kullanmaya hazır olduğunu belirtmişti. Muhalefetin çekimser oyu olmadan Antlaşmalar muhtemelen Meclis'ten geçemeyecekti. Önceki aylarda FDP parti grubunun bazı üyeleri ve SPD parti grubunun iki üyesi Antlaşmaları protesto etmek amacıyla CDU/CSU grubuna geçmiş oldukları için hükümet koalisyonu zaten çok az farkla elde ettiği çoğunluğu kaybetmişti. Muhalefet, bu nedenden ötürü 24 Nisan 1972'de Şansölye Brandt'a karşı güvensizlik önergesi vererek milletvekili Rainer Barzel'i (CDU/CSU) halefi seçme girişiminde bulundu. Önerge, üç gün sonra yapılan oylamada iki oy farkıyla reddedildi.

Hükümet koalisyonu ve muhalefet halen başa baş bir konumda oldukları için Federal Şansölye, güvenoyunu talep etmekten başka bir olanak görmedi. 22 Eylül 1972'de yapılan oylamada çok az bir farkla hayır oyları önde geldi; yani Şansölye'ye güven oyu verilmedi. Federal Cumhurbaşkanı Gustav Heinemann, Federal Şansölye'nin ricası üzerine seçim dönemi sona ermeden önce Federal Meclisi lağvederek, 19 Kasım 1972'de erken seçimlerin yapılacağını duyurdu. Bu erken seçimler Willy Brandt'a büyük bir zafer kazandırdı ve politikasının parlak bir onayı oldu. Seçime katılım oranı ilk defa yüzde 91,1'e ulaştı. SPD ilk defa oyların yüzde 45,8'ini alarak, yüzde 44,9'unu alan CDU/CSU'dan önce en güçlü parti grubu olarak Almanya Federal Meclisi'ne girebildi. FDP'nin de oylarını yüzde 5,8'den 8,4'e yükseltmesi ile birlikte sosyal liberal koalisyonun devamı güvence altına alınmış oldu. Seçimlere yüksek katılım oranı, sona eren 6. seçim döneminde seçme hakkının 25 yaşından 21'e indirilmiş olması ışığında bir o kadar daha dikkat çekicidir. Seçme hakkının 21 yaşa indirilmesi, 1972 seçimlerine katılan seçmen sayısının daha yüksek olmasını beraberinde getirmiştir. 7. seçim dönemi Federal Meclisi'nde bir çifte prömiyere imza atıldı: Annemarie Renger ile ilk defa bir kadın – ve ilk defa bir SPD üyesi parlamento başkanlığı koltuğuna seçildi.

Federal Meclis'in 27 Nisan 1972 tarihli oturumu. CDU/CSU Federal Meclis Grubu Başkanı Rainer Barzel (solda), Federal Şansölye Willy Brandt'ı (SPD) güvensizlik oyunundan başarıyla çıkmış olmasından ötürü tebrik ediyor.

Sosyal liberal koalisyondun reform politikası Helmut Schmidt (SPD) görev başına geldiğinde de sürdürüldü. Schmidt, Mayıs 1974'te; yakın çevresinden bir danışmanı olan Günter Guillaume'un DDR'nin Devlet Güvenlik Teşkilatı için çalışan bir ajan olduğu ortaya çıktıktan sonra Federal Şansölye mevkiinden istifa eden Willy Brandt'ın yerine geçmişti.

Almanya Federal Meclisi Ekim 1974'te, ikinci Konut Kira Güvencesi Yasası'nı karara bağladı. Bu şekilde mevzuatta, kiralanan konutlardaki kira güvencesine ilişkin maddeler iyileştirilmiş ve kira hukukunun belli bölümleri Medeni Kanun kapsamına alınmıştı. 1975'in ikinci yarısında Sosyal Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte, sosyal kanun mevzuatında bütünlük sağlandı. 1975/1976 Evlilik ve Aile Hukuku Reformu Birinci Yasası özel bir öneme sahipti. Boşanma hukukunu reforme etmeyi amaçlayan bu yasa, suç prensibinin kaldırılması ve nafaka hakkının sosyal açıdan daha güç durumda olan eşin lehine değiştirilmesiyle birlikte, kadın erkek eşitliği yönünde büyük bir hamle anlamına geliyordu.

Sosyal liberal koalisyon, bir sonraki 1976 ve 1980 seçimlerinde de Federal Şansölye olarak Helmut Schmidt ile birlikte sürdürüldü. Parlamento ve hükümet, bu yıllarda iç ve dışişlerinde olduğu gibi ekonomi politikalarında da bir dizi büyük sınamalarla karşı karşıya kaldı. Kızıl Ordu Grubu (RAF) adı altında işlenen cinayetler ve kaçırma olayları hukuk devletini dayanırlığın eşğine getirdi. NATO üye devlet-

lerinin Dışişleri ve Savunma Bakanları'nın Aralık 1979'da aldıkları çifte kararın yurt içinde ve koalisyon politikası açısından önemli sonuçları oldu. Sovyetlerin yeni, nükleer patlayıcılarla donanmış ve yönleri Orta ve Batı-Avrupa'ya çevrilmiş orta menzilli roketlerinin sayısal üstünlüğünü azaltmak için, ilk adımda silahsızlanma müzakerelerinin yürütülmesi öngörülüyordu. Müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlanması durumunda, 1983 itibarıyla Amerika Birleşik Devletleri'nin orta menzilli roketleri ve güdümlü füzeleri Avrupa'da ilaveten konuşlanacaktı. 1982'nin ikinci yarısında müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlanacağı anlaşıldığında daha fazla Amerikan roketlerinin yerleştirilmesine karşı gelen ve Federal Şansölye'nin partisine kadar varan geniş bir cephe oluştu. Böylece küçük koalisyon ortağı, takviye edici silahlanmanın, henüz başta olan koalisyon hükümeti kapsamında pek mümkün olmayacağı kanaatine vardı. Ayrıca dünya genelinde bir ekonomik krizin sonuçları, artan işsizlik sayıları, daha yüksek bütçe açığı ve eksi hanesine düşen ekonomik büyüme şeklinde Federal Almanya'da da kendini göstermeye başlayınca, sosyal liberal koalisyon ortakları arasında ekonomi ve bütçe politikaları açısından oluşan temel görüş ayrılıkları en nihayetinde koalisyon hükümetinin, FDP'nin CDU/CSU ile koalisyon kurması ile birlikte değişmesine sebep oldu.

13 Aralık 1972, 7. Almanya Federal Meclisi kurucu birleşimi. Annemarie Renger (SPD) Almanya Federal Meclisi tarihinde ilk kadın Federal Meclis Başkanı olarak seçilmesinden sonra.

“Zaman parlamentoların zamanıdır”: Federal Meclis birleşen Almanya yolunda

1 Ekim 1982’de Federal Meclis’teki CDU/CSU-Parti Grubu Başkanı Helmut Kohl, yapıcı güvensizlik oyu kapsamında Şansölye Helmut Schmidt’e karşı yeni Federal Şansölye olarak seçildi. Federal Şansölye Kohl, bir an evvel seçimlere giderek CDU/CSU ve FDP’den oluşan koalisyonuna seçmenlerin çoğunun desteğini sağlamak istiyordu. Bu nedenden ötürü 13 Aralık’ta güven sorusunu yöneltti. Oylamada; önceden de beklenildiği gibi muhalefetin Şansölye’ye güvenoyunu vermemesi ve iktidar partilerinin milletvekillerinin ezici çoğunluğu, erken seçimler için yolu açmak niyetiyle çekimser oy kullandığı için, Federal Cumhurbaşkanı Karl Carstens 6 Ocak 1983’te, seçim dönemi sona ermeden önce Federal Meclis’i lağvederek erken seçimlerin 6 Mart’ta yapılacağını duyurdu. CDU/CSU bu seçimlerde oyların yüzde 48,8’ini alarak kesin zaferini ilan etti.

SPD yüzde 38,2 oy oranıyla hemen ikinci sırada geliyordu. FDP her ne kadar oy kaybetse de, yüzde 7 oy oranı ile Federal Meclis’e girmeyi başarmıştı. Yeni koalisyon mutlak çoğunluğa sahipti ve bu çoğunluğu bir sonraki 1987 seçimlerinde de koruyabildi. Oyların yüzde 5,8’ini alan Yeşiller Partisi ile 20 yıldan beri ilk defa yine bir dördüncü parti de Federal Meclis’e girebilmişti.

Parlamento ve hükümetin 10. seçim dönemi çalışmalarının ağırlık noktası, ekonomi politikası oldu. İşletme sahiplerine yönelik vergi yükünü azaltma yolu ile ekonomik büyümeyi artıran ve iş piyasasına esneklik kazandırma yolu ile kitlesel işsizlikle mücadeleyi hedef alan yasal tedbirler sonucunda, gayri safi milli hasılda bir artış kaydedilse de işsizlik sayılarındaki artış devam ediyordu.

Haziran 1986’da daimi bir Çevre, Doğa Koruma ve Reaktör Güvenliği Komisyonu’nun ve aynı isim altında bir Bakanlığın kurulması ile birlikte yeni bir alana girilmiş oldu. Çernobil atom enerji santralının birkaç hafta önce neden olduğu felaket her ne kadar bu yeniliklere doğrudan vesile olsa da bunlar, Yeşiller Partisi’nin seçim başarısından da anlaşıldığı gibi, halkın çevre koruma alanında çarpıcı derecede artan duyarlılığının da bir göstergesiydi.

Federal Meclis’in 1 Ekim 1982 tarihli yapıcı güvensizlik oylaması ve oturumu. Görevde olan Federal Şansölye Helmut Schmidt (SPD, sağda) CDU/CSU Federal Meclis Grubu Başkanı ve yeni Federal Şansölye Helmut Kohl’ü, seçilmesinden ötürü tebrik ediyor.

1981 ve 1982 eyalet seçimlerinde elde ettikleri başarılarından sonra Yeşiller, 1983 Almanya genel seçimlerinde Federal Meclis'e de girmeyi başarıyorlar. Burada, Yeşillerin Federal Meclis Milletvekilleri Petra Kelly ve Marieluise Beck-Oberdorf (soldan), arkada Otto Schily.

9 Kasım 1989 akşamı erken saatlerde, Almanya Federal Meclisi milletvekillerine bir Genel Kurul toplantısında iletilen, DDR hükümetinin ülkeden seyahat etmek üzere çıkış yapmak isteyenlere sınırları açtığı haberi sürpriz oldu. Dört parti grubunun başkanı da yaptıkları kısa açıklamalarda, Hans-Jochen Vogel'in (SPD) dediği gibi "DDR'de özellikle serbest seçim taleplerinin yakında yerine getirileceği" doğrultusunda beklentilerinde hemfikirler. Bu oturumun sonunda milletvekilleri kendiliğinden Almanya milli marşını söylediler.

Yine aynı gün, 9 Kasım'da; sonraki aylarda çarpıcı bir hızla devam eden bir gelişme sonucunda, 3 Ekim 1990'da Almanya'nın birleşmesi gerçekleşti. Almanya Federal Meclisi bu gelişmede önemli bir rol oynadı; 18 Mart 1990'da, ilk defa serbest seçilen DDR Halk Meclisi ile yakın işbirliğinde bulunarak, birleşme sürecinin her önemli adımına eşlik etti.

Halk Meclisi ilk seçilme tarihi 15 Ekim 1950'den itibaren her beş yılda bir seçildi. DDR Anayasası'na göre Halk Meclisi egemen iktidarın sahibiydi. Fakat fiilen Sosyalist Birlik Partisi'nin (SED) bir iktidar aracıydı. Az sayıda yasanın hep oybirliği ile kararlaştırıldığı Genel Kurul birleşim sayısının yılda üç-dört kere olması gerçeği, Halk Meclisi'nin sadece, gerçek gücü olmayan bir duyuru organı olduğunu çarpıcı bir şekilde ortaya koyuyor. 1949'da KPD ve SPD'nin zorla birleşmesinden oluşan SED'nin yanı sıra, Hristiyan Demokrat Birlik (CDU) ve Almanya Liberal Demokrat Partisi (LDPD) gibi sırf demokratik çoğulculuk izlenimi yaratmak için kurulan partiler, sözde Demokratik Blok (DB) adı altında birleşerek sıralandığı tek tip listelere göre seçiliyordu. Ayrıca DB ile Ulusal Cephe adı altında birleşmiş olan Özgür Alman Gençliği (FDJ) gibi doğrudan SED'ye bağımlı olan kitle örgütleri de adaylıklarını koyuyorlardı. Seçim sonuçları baştan belliydi. Aday olan gruplar hep aynı milletvekili sayısını elde ediyorlardı.

üstte:

DDR Halk Meclisi'nin 23 Ağustos 1990 tarihli oturumu. DDR'nin Almanya Federal Cumhuriyeti Anayasası'nın geçerlilik sahasına katılımı hakkında oylama.

solda:

Almanya Federal Meclisi'nin 1986–1992 yılları arasında, geçici olarak parlamentonun Genel Kurul birleşimleri için kullanılan eski su işletmeleri binasındaki 28 Kasım 1989 tarihli oturumu. Federal Şansölye Helmut Kohl (CDU/CSU) 1990 bütçesinin ikinci okumasında “10 maddeli Almanya ve Avrupa'nın bölünmüşlüğüne geride bırakma programını” tanıtıyor.

Halk Meclisi'nin 1990'daki ilk ve tek serbest seçimlerinden oyların yüzde 40,8'ini alan CDU, seçimleri net bir şekilde kazanmıştı. SPD yüzde 21,9 oranında oy almıştı. DDR'nin ilk demokratik parlamentosunun önünde, sonuncusu Almanya'nın birleştiği 2 Ekim 1990'dan bir önceki akşam yapılan, toplam 38 oturumda üstesinden gelmesi gereken devasa bir iş yükü vardı. Sadece para birimi, ekonomi ve sosyal birlik ile ilgili devlet sözleşmesi, Birleşme Sözleşmesi ve her bir ilgili onay yasalarının görüşülmesi değil; para birimi, ekonomi ve sosyal birlik kapsamında gerekli olan mevzuat uyarlamalarını mümkün kılmak için, DDR Anayasası'nda da değişikliklerin karara bağlanması gerekiyordu. Mevzuat uyarlamalarının yasa haline getirilmeleri gerekiyordu. Altı ayda 164 yasa ve 93 karar görüşülerek Meclis'ten geçti.

İki parlamento Başkanı; Rita Süßmuth (Federal Meclis) ve Sabine Bergmann-Pohl (Halk Meclisi), 30 Nisan'da bir buluşmalarında “yoğun işbirliğinde” bulunmayı kararlaştırdılar. Bu işbirliğini yönetme aracı olarak iki Meclis de, her birinin 39 üyesi olan birer, Almanya'nın Birleşmesi Komisyonu kurdu. Bu iki Komisyon'un önemi, parlamento başkanlarının Başkanlığı üstlenmiş olmalarından ve Komisyon'da sadece Başkanvekillerinin değil, parti grup liderlerinin de üye olmalarından anlaşılıyordu. İki Komisyon da Mayıs ortasından Eylül ortasına kadar, 20'den fazla toplantıda bir araya geldi. Bunların üçü Bonn ve Berlin'de düzenlenen ortak toplantılardı. Bu toplantılarda birleşme süreci açısından gerekli olan Antlaşmalar yoğun bir şekilde ele alındı ve bir dizi önemli hususta uyarlamalar yapıldı.

Birleşme Antlaşması'nın Almanya Federal Meclisi'nde 5 Eylül 1990'da yapılan ilk Genel Kurul görüşmesinde, Birleşme Antlaşması müzakerelerinde federal hükümetin başmüzakerecisi olan zamanın Federal İçişleri Bakanı Wolfgang Schäuble (CDU/CSU), konuşmasında

DDR Halk Meclisi'nin 20 Eylül 1990 tarihli oturumu. Halk Meclisi üyeleri Birleşme Antlaşması'na ilişkin Onay Yasası oylaması sonuçlarını alkışlarken.

Federal Meclis'in 20 Eylül 1990 tarihli oturumu. Federal Meclis Başkanı Rita Süßmuth'un (CDU/CSU) Birleşme Antlaşması'na Onay Yasası oylama sonuçlarını duyurmasından sonra, milletvekilleri alkış tutarak ayağa kalkıp milli marşlarını söylerken.

şöyle demiştir: “Sanırım parlamento, Almanya Federal Cumhuriyeti tarihinde hiçbir zaman Antlaşma müzakerelerine, Almanya’nın Birleşmesi Komisyonu’nun katıldığı boyutlarda katılmamıştır.” İki parlamentoda da 20 Eylül’de üçüncü ve son görüşme gerçekleşti; hatta, Almanya Federal Meclisi’nde birleşme için hangi yolun uygun olduğu sorusu ve birleşme ile ilgili beklenen sonuçlar konusundaki karşıt görüşler tekrar sunulduğu için, sekiz saat sürdü; ve sonuçta Antlaşma ile ilgili onay yasası iki parlamentoda da üçte iki oy çoğunluğu ile kabul edildi. Antlaşmanın, anayasayı değiştiren etkisinden ötürü, yasanın Meclis’ten geçmesi için üçte iki çoğunluğun sağlanması zorunluydu. Halk Meclisi, 23 Ağustos 1990’da hararetle tartışmalara tanık olan bir gece oturumu sonrasında, 294 Evet, 62 Hayır ve altı çekimser oy ile “Almanya Demokratik Cumhuriyeti’nin Almanya Federal Cumhuriyeti Temel Yasası’nın geçerlilik sahasına, Temel Yasa’nın 23. maddesi uyarınca 3 Ekim 1990 itibarıyla katılmasını” karara bağlamasıyla birlikte Birleşme Antlaşması’na giden yolu açmıştı.

Birleşmenin, Almanya Federal Cumhuriyeti’nin kuruluşunda henüz Temel Yasa’nın geçerlilik sahasına dahil olmayan “Almanya’nın diğer bölümlerine” bu sahaya katılma imkanı veren bu maddeye dayanarak gerekçelendirilmesi, tartışmalıydı. Fakat bu madde, birleşme sürecini hızlandırma imkanı sağlayarak, her iki Alman devleti vatandaşlarının büyük çoğunluğunun isteklerini karşılamış olmalıdır. 4 Ekim 1990’da, Reichstag binasında ilk birleşik Almanya Federal Meclisi toplandı. Meclis, 519 Almanya Federal Meclisi 11. seçim dönemi üyesi ve 28 Eylül’de parti gruplarının önermesi üzerine ve Halk Meclisi parti gruplarının oy oranına göre, yeni federal eyaletlerin temsilcileri olarak Federal Meclis’e seçilmiş olan, 144 eski DDR Halk Meclisi üyesinden oluşuyordu. Ertesi gün bu Federal Meclis, Bonn’daki ilk çalışma toplantısında, yeni Federal Almanya’nın tam egemenliğini kazandığı İki-artı-Dört-Antlaşmasını kabul etti.

Federal Meclis'in 4 Ekim 1990 tarihli Berlin Reichstag binasındaki birleşimi.

Doğu'nun yapılanması ve Avrupa Bütünleşmesi: 1990–1998 Almanya Federal Meclisi

2 Aralık 1990'da, ilk birleşik Almanya genel seçimleri düzenlendi. Galip gelen CDU/CSU FDP ile olan koalisyon hükümetini bir sonraki 1994 genel seçimlerinde de olmak üzere sürdürdü. SED'nin halefi PDS ile, 1953'ten bu yana ilk defa bir beşinci parti Federal Meclis'e girmeyi başardı; fakat, parti sadece 17 milletvekili çıkardığı için aynı bu bileşimde, sadece yeni federal eyaletlerde adaylığını koyan ve sekiz milletvekili çıkaran Birlik 90/ Yeşiller Partisi gibi, parti meclis grubu değil de sadece bir meclis grubu oluşturabilirdi. Eski eyaletlerdeki Yeşiller yüzde beş barajını geçemediler. Bir sonraki seçimlerde Birlik 90/ Yeşiller; Doğu Alman Yeşiller ile Batı Alman Yeşiller'in birleşmesi sonucunda tüm eyaletlerde seçimlere girdi ve aldığı yüzde 7,3 oy oranı ile Federal Meclis'e girebildi ve de üçüncü büyük parti meclis grubu olarak FDP'nin yerine geçebildi. Gerçi PDS, 1994'te oyların sadece yüzde 4,4'ünü alabilmişti ama, dört doğrudan seçilen milletvekili nedeniyle, 30 milletvekili ile yeniden grup olarak Federal Meclis'e girdi.

Parlamento ve hükümetin çalışmalarının merkezinde her iki seçim döneminde birleşme sonucu doğan sorunlar; bunların da başında maddi ve ekonomik sorunlar geliyordu. Doğu'nun yapılanmasının nasıl üstesinden gelineceği sorusu sadece hükümetle muhalefet arasında değil, federal hükümet ve eyaletler arasında da tartışmalıydı. İlk önce bir yılla sınırlı olarak; 1 Temmuz 1991 itibariyle gelir vergisine ek bir ödeme olarak, dayanışma vergisi uygulaması başlatıldı. Bu ek ödeme, 1995 itibariyle yeni federal eyaletlerde yapılanmayı finanse etmek amacıyla devasa kaynaklar sunan ve süresi 2004'e kadar öngörülen Dayanışma Paketi'nin bir parçası oldu. 2004'te de, bu yapılanma halen tamamlanmamış olduğu ve daha çok zamana ihtiyaç duyulacağı için, 2001'den bu yana; 2019 ile sınırlı ikinci bir Dayanışma Paketi kararlaştırıldı.

Almanya'nın birleşmesinin yasal düzenlemesi kapsamında, 1992 yılında tekrar, hamileliği kesintiye uğratmanın cezai yaptırımına ilişkin 218. Madde, Federal Meclis'in gündemine geldi. DDR'de 1972'den itibaren müddetli çözüm, Federal Almanya'da ise tıbbi endikasyon çözümü geçerli olduğu için, Birleşme Antlaşması'nda yasa koyucu, 1992'ye kadar tek tip bir düzenleme getirmekle mükellef kılındı. Almanya Federal Meclisi'nde 25 Haziran 1992'de karara bağlanan yeni düzenleme, Federal Anayasa

Aralık 1990'daki ilk birleşik Almanya genel seçimleri kampanyası.

Mahkemesi'nce reddedildi. Federal Meclis'in 29 Haziran 1995'te çıkardığı Hamile ve Aile Yardımları Değişiklik Yasası'nın yeni halinde, danışma yükümlülüğü içeren müddetli çözüm öngörülüyordu.

Almanya'nın Birleşmesi'ne paralel olarak devam eden diğer bir süreç, Avrupa'nın bütünlüşme süreciydi. 2 Aralık 1992'de Almanya Federal Meclisi, Maastricht Antlaşması'nı onayladı. Antlaşma, Avrupa Birliği'nin kuruluşu ile, o zamana kadar ne kadar Avrupa kurum ve kuruluşu varsa hepsini tek bir çatı altında toplayarak, birleşik Avrupa'yı yepyeni temeller üzerine oturtuyordu. Antlaşmanın merkezinde Avrupa Para ve Ekonomi Birliği ve 1 Ocak 2002'ye kadar, avro ortak para biriminin hayata geçirilmesi niyet beyanı bulunuyordu. Federal Meclis 23 Nisan 1998'de, konuyla ilgili karşıt görüşlerin yedi saat boyunca tartışılması sonucunda, avro para biriminin uygulanmasını ezici bir çoğunlukla onayladı.

13. seçim döneminde, Doğu'nun yapılanmasının şimdiye kadar varsayıldığından çok daha fazla yatırım gerektireceği, giderek daha iyi anlaşıldı. Bu da, özellikle istihdamın işgücü maliyetlerinin düşük olduğu ülkelere kaydırılmasıyla birlikte giderek artan işsizlikten ötürü yüklenilen kamu kaynaklarına, daha çok yük binmesi anlamına geliyordu. Koalisyon hükümeti bu nedenle sosyal ve sağlık politikasında; iş güvencesi ve hastalık durumunda aylık ödemelerini de sınırlayan kısıtlamalara karar verdi. Sadece muhalefetin değil, kamuoyunun da sert eleştirilerine maruz kalan bu kısıtlamaları, parlamento ve hükümet bir sonraki seçim döneminde yürürlükten kaldırdı.

20 Haziran 1991'de Federal Meclis'te, birleşik Almanya'nın parlamento ve hükümet merkezinin, Bonn ya da Berlin mi olacağı konusu karara bağlandı. Bonn'da kalınması için ileri sürülen sav, şehrin adının İkinci Dünya Savaşı sonrası başarılan demokratik gelişme ile ayrılmaz bir bütünlük oluşturduğu; parlamento ve hükümet merkezinin Bonn'da kalmasının komşu ve müttefik ülkelere, yeni ve daha büyük Federal Almanya'nın bu siyasi temel yönünü sürdüreceğine ilişkin kesin bir sinyal olacağı şeklindeydi.

Federal Meclis'in 23 Nisan 1998 tarihli birleşimi. PDS partisi meclis grubu milletvekilleri, Avrupa Birliği'nin onbir üye ülkesinde avro para birimine geçilmesine ilişkin varılan anlaşmaları protesto ediyorlar.

Çevre koruma ve Ajanda 2010: 1998–2005 Parlamentoda kızıl-yeşil koalisyon

Berlin'i savunanlar, Federal Almanya'nın kuruluşundan beri, özellikle de Federal Meclis'in sürekli, Berlin'in birleşik Almanya'nın başkenti olduğunu vurguladığını anımsattılar. 3 Kasım 1949'da verilen "Federal yönetim organları merkezlerini, Berlin'in tamamında ve Sovyet işgal bölgesinde genel, serbest, eşit, gizli ve doğrudan seçimler yapıldığı anda, Almanya'nın başkenti Berlin'e alacaklardır. Federal Meclis bundan sonra Berlin'de toplanacaktır" içerikli kararın halen geçerli olduğunu savunular.

Berlin, duvarın 9 Kasım 1989'da açılmasıyla birlikte Almanya'nın birleşmesinin simgesi olmuş, parlamento ve hükümetin Ren nehri kenarından Spree nehri kenarına taşınması bu nedenle yeni federal eyaletlerin halkına da, bu birleşmenin ciddiye alındığının bir sinyali olacaktır, denmiştir. Sonuçta, neredeyse on saat süren bir tartışmadan sonra Berlin taraftarlarının "Almanya'nın Birleşmesinin Tamamlanması" başlığı altında Meclis'e sundukları önerge, 338'e 320 oy ile kabul edildi.

1998 genel seçimleri sonucunda SPD oyların yüzde 40,9'unu alarak, 1972'den bu yana ilk defa tekrar parlamentoda en güçlü parti meclis grubu oldu. CDU/CSU yüzde 35,1 ile ağır kayıp vermek zorunda kalmıştı. Federal Almanya'nın tarihinde ilk defa bir parti muhalefetten hükümete seçilmişti. SPD Birlik 90/ Yeşiller ile birlikte koalisyon hükümetini kurdu ve Federal Şansölye, Gerhard Schröder (SPD) seçildi. PDS yüzde beşin üstünde milletvekili çıkararak 14. seçim döneminde ilk defa bir parti meclis grubu statüsünü kazandı. Kızıl-yeşil koalisyon hükümeti oy kaybına uğrasa da, 15. seçim döneminde hükümet ittifakını sürdürebildi. Yeni Federal Meclis'in şimdiye kadar olan 656 milletvekili yerine, artık sadece 598 milletvekili vardı. Çünkü, daha 1996'da gerçekleşen bir parlamento reformu kapsamında seçim bölgesi sayısı 328'den 299'a düşürülmüştü. Seçim döneminin hemen başında parlamento federal ordunun Kosova, Sırbistan ve Doğu Timor'daki yurtdışı hareketleri hakkında karar vermek zorunda kaldı. Bu hareketlerin ancak Federal Meclis kararıyla yapılabilmesi Federal Anayasa Mahkemesi'nin 1994 tarihli, federal ordunun önceden olduğundan da sıkı bir parla-

15 Nisan 1998 tarihli Federal Meclis oturumu. Milletvekili Karl A. Lamers (CDU/CSU) Kosova savaşı görüşmelerinde.

17 Ekim 2003 tarihli Federal Meclis oturumu. “İş piyasası Reform Yasaları” (Hartz III ve Hartz IV) hakkında ismen yapılan oylama.

mento ordusu olmasını sağlayan bir kararına dayanır. 2001’de ABD askerlerinin Afganistan savaşında desteklenmesi gündeme geldiğinde Federal Şansölye koalisyonun küçük ortağının pasifist kanadının desteğine sahip olup olmadığından emin olamadığı için oylamayı güvenoyu ile birlikte ele aldı. Güvenoyunu muhalefetin oylarına karşı kazandı. Esasla ilgili bir kararın güvenoyu ile birlikte ele alınması, bu arada anayasaya uygundur.

Kızıl-yeşil koalisyonun merkezi hedefleri arasında, örneğin çevre koruma faaliyetlerinin optimize edilmesi geliyordu. Elektrik tüketimini vergiye bağlayan ve mineral yağ vergisinin reformu ile başlayan ekolojik vergi reformu buna bir katkıydı. Federal hükümetin enerji tedarik şirketleri ile Haziran 2000’de vardığı bir anlaşma ile başlayan ve atom yasasının 2002’deki yeni düzenlemesinde kağıda dökülen, atom enerjisinden vazgeçme kararı da bunun bir parçasıdır. Ana fikir, Alman atom santrallerinin işletme süresinin 2021’de sona erdirilmesi ile, atom enerjisinden tam olarak çıkma sürecinin tamamlanmasıydı.

Kızıl-yeşil koalisyon dönemi, Almanya’da 2003-2005 yılları arasında adım adım hayata geçirilen ve sosyal sistemler ile iş piyasasının temel bir reformunu kapsayan Ajanda 2010 ile yakından bağlantılıdır. İş güvencesinin gevşetilmesi ve ücret maliyet yan giderlerinin aşağı çekilmesi, yasal sağlık sigortasının sağladığı bazı yardımların kaldırılması ve “muayenehane ücreti” uygulamasının başlatılması bu tedbirler arasındadır. Özellikle de “Hartz IV” başlığı altında bilinen yeni düzenlemeler bu bağlamda yapıldı. Bunlar; kesintiye uğrayan işsizlik parası, işsizlik ve sosyal yardım ödemelerinin birleştirilmesi ve eğitim ve belediyelere yönelik yatırım programlarından ibaretti.

Ajanda 2010 sadece kamuoyunda değil, Federal Şansölye’nin kendi partisinde bile büyük tepki uyandırdı. Öyleki Şansölye; çok az farkla bir çoğunluğa sahip olduğu için, gelecekteki oylamalarda kendi koalisyon hükümetinin desteğinden emin olamayacağı tehlikesi olduğunu düşündü. Bu nedenden ötürü, önceden 1972’de Willy Brandt’ın ve 1982’de Helmut Kohl’un yapmış olduğu gibi, planlanan güvenoyunun reddedilmesi yolu ile erken seçimlerin önünü açmak istedi. Planlamış olduğu gibi 1 Temmuz 2005’te, güven oylamasında çoğunluğu sağlayamadı ve bundan ötürü Federal Cumhurbaşkanı’na parlamentonun lağvedilmesini önerdi. Federal Cumhurbaşkanı bu öneriyi kabul ederek, erken seçimleri 18 Eylül 2005 tarihine aldı.

solda:

1 Temmuz 2005 tarihli Federal Meclis oturumu. Bu tarihte güvenoyu önergesini yönelten Federal Şansölye Gerhard Schröder (SPD) Genel Kurul Salonu’ndan çıkarken.

sağda:

1 Temmuz 2005 tarihli Federal Meclis oturumu.

Reformlar ve Küreselleşme:

2005 itibariyle Federal Şansölye Angela Merkel'in başkanlığında CDU/CSU'nun yönettiği hükümetler

18 Eylül 2005 seçimlerinden iki büyük parti başa baş bir sonuçla çıktılar. CDU/CSU oyların yüzde 35,2'sini alarak kıl payı bir farkla galip geldi. SPD oyların yüzde 34,2'sini alarak ikinci geldi. Diğer partiler; FDP yüzde 9,8, PDS yüzde 8,7 ve Birlik 90/Yeşiller yüzde 8,1 ile, hepsi parti meclis grubu tamsayısına erişmiş olmalarına rağmen, iki büyük partinin ikisi de hükümeti küçük bir koalisyon ortağı ile kuramıyordu. Karar sonuçta Büyük Koalisyon'dan yana oldu. 22 Kasım'da Angela Merkel (CDU/CSU) 202'ye karşı 397 oy ve oniki çekimser oyla Federal Şansölye seçildi.

Parlamentoda, Büyük Koalisyonlara özel konforlu çoğunluk sayesinde bazı önemli ve tartışmalı reformlar ele alınabildi. Uzun zamandır hazırlanmış olan ve federal hükümet ile eyaletler arasındaki yetki dağılımının karmaşıklığı ve bağlantılarının, özellikle de Eyaletler Meclisi'nin onay zorunluluğu olan yasa sayısının azaltıldığı, federalizm reformu bunlardan biriydi. Reformun ikinci basamağını borç frenlemesi diye anılan uygulama teşkil ediyordu. Buna göre, federal hükümet ve eyaletler bütçelerini finanse etmek amacıyla kredi alımında, bunu ancak çok dar ve kesin tanımlanmış koşullarda yapma yükümlülüğüne tabi tutulmuştu.

Kamuoyunda en çok tartışılan ve infial yaratan, özellikle bir uygulama vardı: Yapılan bir emeklilik reformu kapsamında Koalisyon, ödenen primlerin paylaşımına dayalı emekli aylığının finansmanını gelecekte de güvence altına alabilmek için, 2007 yılında; o zamana kadar 65 olan emeklilik yaşını, 2012'den 2029'a kadar kademe kademe 67'ye çıkarma kararı aldı. Bu seçim döneminin en büyük sınamalarından biri hiç şüphesiz uluslararası finans krizi oldu. Kriz, Ekim 2008'de Alman bankaları ve sigorta kurum ve kuruluşlarını da vurma tehlikesini doğurdu. Muhalefetin de geniş kesimlerinin desteği ile Ekim 2008'de, rekor bir zaman zarfı içerisinde Meclis'ten geçen "Para Piyasaları İstikrar Yasası" finans kurumlarına sağlanan garantiler yolu ile, faaliyetlerini sürdürme imkânını tanıyor. Bankaları kurtarma şemsiyesi adı altında tanınan bu tedbir, münferit olağanüstü durumlarda, bu sektördeki işletmelerin devletleştirilmesine de izin veriyor. 2009'da yapılan 17. Almanya Federal Meclisi seçimlerinden sonra, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında olduğu gibi CDU/CSU ve FDP arasında koalisyon kuruldu. Gerçi CDU/CSU yüzde 1,4 oranında bir oy kaybına uğramıştı, ama SPD dramatik bir şekilde yüzde 10'dan fazla oy kaybedip de FDP yüzde 14,6 oy oranıyla oldukça iyi bir sonuç elde edince bu, CDU/CSU ile bir koalisyon kurmasına yeterli olmuştu.

Yeni koalisyon başa gelir gelmez otelcilik ve gastronomi sektöründe katma değer vergisinin yüzde 19'dan yüzde yediye indirilmesi kapsamında, çıkar temsilcisi partiler oldukları söylemi yayılmaya başlayınca, bazı zorluklara maruz kaldı. Federal Meclis ve hükümet halen, 2010'dan beri bazı AB üye ülkelerinde devlet borcu krizine; dolayısıyla da er ya da geç avro krizine dönüşen, uluslararası finans kriziyle uğraşmayı sürdürüyorlardı. Bu sefer Avrupa düzeyinde ve Almanya'nın katılımıyla tekrar "kurtarma şemsiyelerinin" açılması gerekiyordu. Son derece karmaşık bu konu federal milletvekillerini aşırı derecede meşgul etmekle birlikte, alınan tedbirler hükümet partilerinin meclis gruplarında bile, sadece onayla karşılanmıyordu.

Siyah-sarı koalisyon enerji politikası alanında özellikle dramatik bir gelişmeye imza attı. Kızıl-yeşil hükümetin el atmış olduğu atom enerjisinden çıkış ilkönce yeniden gözden geçirildi. 2002 yılında yenilenen atom yasası Ekim 2010'da yeniden düzenlenerek, atom enerjisi santrallerinin işletimi sekiz ve 14 yıl daha uzatıldı. Mart 2011'de Fukushima'daki nükleer kaza felaketinin baş göstermesinden sonra, bir kaç gün içerisinde federal hükümet atom enerjisine yönelik tavrını değiştirdi. 30 Haziran'da atom yasası yine değiştirilerek, zaten kapatılmış olan atom enerjisi santrallerinde üretimin

kalıcı olarak durdurulmasına ve atom enerjisinden 2022'ye kadar çıkılmasına karar verildi. Değişiklik, siyasi parti meclis grupları üstü bir çoğunluğun desteğini aldı.

2013'te yapılan, 18. Almanya Federal Meclisi'nin seçildiği genel seçimler sonrasında, yine bir Büyük Koalisyon kuruldu. CDU/CSU her ne kadar, 2009'da elde ettiği oyları yüzde 7,7 oranında artırabilmiş ve toplamda yüzde 41,5 oranında oy almış olsa da, o zamana kadarki koalisyon ortağını yitirmişti; çünkü FDP, oylarının yüzde 9,8'ini kaybederek yüzde beş barajını geçememiş ve Almanya Federal Meclisi'ne girememişti. Sol Parti ve Birlik 90/ Yeşiller de hafif oy kaybına uğramış, yüzde 8,6 ve 8,4 ile parlamentoya girebilmişlerdi.

Büyük Koalisyon ilk hükümet yılı olan 2014'te, bir dizi tedbiri hayata geçirdi. 3 Temmuz'da Almanya Federal Meclisi beş oya karşı 535 oy ve 61 çekimser oy ile, 1 Ocak 2015 itibarıyla Almanya genelinde bir asgari ücret uygulamasını başlattı. Bu karar dört milyon kadar çalışanı kapsıyor. Gerçi, muhalefetin yasada öngörülen tüm istisnaların kaldırılması ve asgari ücreti 8,50'den 10,00 avroya yükseltme önermeleri reddedildi ama, muhalefet milletvekillerinin de yasadan yana oy kullanmış olması, bu yasanın Federal Çalışma Bakanı Andrea Nahles'in (SPD) altını çizdiği gibi, "Almanya Federal Cumhuriyeti'nin çalışma ve sosyal işler politikasında bir kilometre taşı" olduğunu çarpıcı bir şekilde ortaya koyuyor.

28 Kasım 2014'te Federal Meclis, 299,1 milyar avro tutarında gider öngören, 2015 bütçe yasasını kararlaştırdı. 2014 bütçesine göre 2,6 milyar bir gider artışı öngörülmüş olmasına rağmen, 2015 yılı için bütçede net yeni borçlanma söz konusu değildi. 45 yıldan bu yana ilk defa, federal bütçenin tamamı gelirle karşılanıyor, "denk bütçe" elde ediliyordu.

Federal Meclis, 3 Nisan 2014'te iktidardaki iki partinin talebi üzerine, parlamenter azınlık haklarına ilişkin içtüzük değişikliğine karar vererek, Almanya Federal Cumhuriyeti'nin parlamenter demokrasisinin anlamı ve işleme bakımından merkezi bir karara imza attı.

Bu değişiklik, 18. seçim döneminin başında iki muhalefet partisinin birlikte sadece, toplam milletvekili sayısının yüzde 20'si kadarına tekabül eden 127 sandalyeye sahip olmalarından ötürü gerekli görülmüştü. Düzeltme öncesinde, sadece Federal Meclis üyelerinin en azından yüzde 25'i itibariyle kullanılabilen bir çok parlamenter azınlık hakkı Almanya Federal Meclisi içtüzüğünün yeni maddesi 126 a sayesinde, 18. seçim dönemi boyunca parlamentonun 120 üyesi itibariyle tanındı.

İktidar çoğunluğunun muhalefetin korunmasını güçlendirmeye hazır olması şeklindeki bu tutumu, parlamenter azınlığın haklarını 1960'tan bu yana bir çok parlamento reformu kapsamında geliştirme ve genişletme yönünde atılan adımların belirlediği gelişme sürecinde, şu an için varılan en üst düzeyi teşkil etmektedir. Parlamentonun bileşimi, 2017 genel seçimleri ile önemli derecede değişti. Gerçi, uzun süren istişarelerden sonra Federal Şansölye Angela Merkel (CDU/CSU) yönetiminde yeniden büyük koalisyon hükümeti kuruldu ama, CDU/CSU ve SPD 2013'e kıyasla çarpıcı bir oy kaybına uğrayarak, yüzde 33 (-8,6) ve yüzde 20,5 (-5,2) oranında oy aldılar. AfD ismiyle yeni bir parti, yüzde 12,6 oy oranıyla üçüncü büyük parti olarak, parlamentoya girdi. FDP, aldığı yüzde 10,7 oy oranıyla tekrar parlamentoya geri döndü. Yüzde 9,2 ve 8,9 ile Sol Parti ve Birlik 90 / Yeşiller de tekrar parlamentoda temsil ediliyorlar. 19. Almanya Federal Meclisi'nin toplam 709 milletvekili var: Asgari sandalye sayısı 598 olan ve kayda değer sayıda milletvekili fazlası ve denkleştirme milletvekili dağılımıyla, Almanya Federal Meclisi tarihinde, sayısal açıdan en büyük olanıdır.

Sayfa 196:

7 Ekim 2008 tarihli Federal Meclis oturumu. Federal Şansölye Angela Merkel (CDU/CSU) mali piyasalar krizine ilişkin hükümet açıklamasında bulunuyor.

Sayfa 197:

3 Temmuz 2014 tarihli Federal Meclis oturumu. Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanı Andrea Nahles (SPD), konuşması esnasında.

Mimari ve Politika

Tarihte ve günümüzde Reichstag binası

19 Nisan 1871’de, Almanya Reichstag Meclisi milletvekillerinin “çok büyük çoğunluğu” bir açıklamada bulunarak “Alman Reichstag Meclisi’nin ödevlerine uygun ve Alman halkının temsiline yaraşır bir Reichstag binasının kurulması acil bir gerekliliktir.” demiştir. Bu açıklama, 23 yıl sonra Reichstag Meclisi’nin 6 Aralık 1894’te, yeni binasındaki ilk birleşimi ile birlikte şimdilik sona erecek uzun yolda atılan ilk adımıydı. Yeni binaya taşınmada; bu kararı vermiş olan 1871 yılı Reichstag Meclisi’nin 382 milletvekilinden 21’i de katıldı. Aralarında sol liberal Eugen Richter, ulusal liberal Rudolf von Bennigsen, Zentrum’dan Ernst Lieber ve sosyal demokrat August Bebel gibi parlamenter eski tüfekler de vardı. Parlamenter çoğunluk, acil gereklilik tesbitini İmparatorluk Şansölyesi’ne iletirken mimari ihale hazırlıkları kapsamında yeni bina inşaatı için bir program hazırlayarak, uygun bir arazi bulacak bir komisyonun kurulmasını rica etti. Yeni binaya en iyi ihtimalle bile ancak birkaç yıl sonra taşınılabileceği bilindiği için, ayrıca “şu anki geçici durumun eksiklerinin” giderilmesi de istenmişti.

“Almanya’nın birleşmesinin son taşı”:
Reichstag binasının 1871–1918 yılları arasında planlanması,
kurulması ve anlamı

“Azap çekme yeri”: Geçici parlamento binaları

Haziran başında çalışmalarına başlayan Komisyon; ilkönce bu son ödevi gündemine aldı. 19 Nisan 1871'deki görüşmelerde birden fazla milletvekili, yeni parlamentonun 23 Mart'taki ilk birleşimlerinden bu yana, kendilerini misafir eden Prusya Meclisi Genel Kurul Salonu'nun sunduğu yetersiz çalışma koşullarına dikkati çekmişlerdi. Ulusal liberal milletvekili August Braun'un “tüm tesisin, Genel Kurul Salonu söz konusu olduğunda tamamen bir imar hatası” olduğu sözleri gerçekten de isabetliydi: Milletvekillerinin bir kısmı, Başkanlık Divanı'nın bir nevi sırtını döndüğü ve “ne bir şey görmenin, ne de duymanın mümkün olduğu” yerlerde oturmaya katlanmak zorundaydı. Salonda ses, havalandırma, ısıtma ve aydınlatma konuları, muhafazakar milletvekili Moritz von Blanckenburg'un tesbit ettiği gibi “burada

gerektiğinden bir an daha fazla kalınması” milletvekillerinin sağlığına tehdit oluşturmaktaydı. En sonunda, Blanckenburg'dan sonra söz alan İmparatorluk Şansölyesi Otto von Bismarck, Prusya Meclisi'nin Genel Kurul Salonu'nun bir “Azap çekme yeri” olduğunu söyleyerek, olaya son noktayı koydu.

Bu eleştiri, milletvekillerinin bir çoğu için hiç şaşırtıcı değildi. 236 Prusyalı Reichstag milletvekilinin yarısından fazlası aynı zamanda Prusya Meclisi'nde de milletvekiliydiler. Bir çoğu bir ya da birden fazla dönemdir bu parlamentoda bulunuyordu. Örneğin 1852'den bu yana hiç kesintisiz olarak bu Genel Kurul Salonu'nun eksiklerini pek yakından deneyimleme imkanı bulan Moritz von Blanckenburg, İmparatorluk Şansölyesi kendisi 1862'den itibaren bu Genel Kurul Salonu'nda Prusya Başbakanı olarak Prusya Meclisi'ndeki liberal çoğunluğa karşı savaşlar vermiş ve 1849 itibarıyla bu parlamentonun ilk iki seçim döneminde üyesi olmuştu. Her ikisi de neden bahsettiklerini biliyorlardı yani.

Sayfa 198/199:
Reichstag binasının 1919'da
doğudan kuş bakışı görüntüsü.

solda:
Berlin, Leipziger Straße 75 adresindeki Hardenberg Sarayı 1849–1898 yılları arasında Prusya Meclisi'nin toplantı yeri idi.

Genel Kurul Salonu'nun bulunduğu bina, 1848/49 kış aylarında Berlin, Leipziger Strasse 75 adresinde, günümüzde "Spittelkollonaden" ismi verilen yerde bulunan Palais Hardenberg köşkünün bahçesinde, iki ayı biraz geçen bir zaman zarfında inşa edilmişti. İnşaat esnasında kış çok soğuk geçtiği için, çok iyi ısıtılmış olmasına rağmen kullanılan malzeme zamanında kurumamış gibiydi. Her hâlükârda ulusal liberal milletvekili Hans Victor von Unruh, Genel Kurul Salonu'nun duvarlarının yıllarca nemli kaldığını söylüyor: Rutubetin çaresi parlamenterlerin vücut ısısına bırakılmıştı. Prusya milletvekillerinin "peşpeşe, hastalıklara kurban gittiği" ve bu yüzden "erkenden mezara girdiği" yönünde tekrarlanan söylentilerin doğruluk payı, bu nedenle gözardı edilemez. En geç 1859'dan itibaren sürekli dile getirilen tüm şikayetlerin merkezinde ise binanın en başından beri küçük geldiği gerçeği yer alıyordu. Siyasi parti meclis grupları, Kurul ve Komisyon toplantıları için çok az salon vardı. Sadece Bütçe Komisyonu, köşkün eski tören salonunu kullandığı için, hem yeterli büyüklükte yere, hem de salonun Barok dönemini yansıtan kartonpiyerli tavanı ve maun ağacından kanatlı kapıları sayesinde, önemine yaraşan bir ambiyansa sahipti.

Yönetimin bir bölümü ancak suni ışıktaki çalışılabilen bodruma benzer bir katta bulunuyordu. Genel Kurul Salonu'nda her milletvekilinin yarım metrekaresine kadar yeri vardı. Dolayısıyla sandalyelere sabitlenen yazı tahtalarından vazgeçilmek zorunda kalınmıştı. Binanın eksikleri apaçık meydanda olmasına rağmen Komisyon konuyla ilgili değerlendirmesinde, Meclis binasında yapılacak bazı değişiklikler ve eklemelerle her iki parlamentoya da en azından birkaç yıl boyunca – yeni binanın beş ila sekiz yıl arasında biteceği düşünülüyordu – ev sahipliği yapabilecek kadar iyileştirilmesi imkanı da gözden geçirmişti. Fakat bu düşünceler oldukça hızlı bir şekilde bir kenara itildi. Komisyon bunun yerine; Leipziger Strasse 4 adresinde, doğrudan Prusya Beyler Kamarası'nın yanında bulunan Kraliyet Porselen Fabrikası (KPM) alanında yeni bir binanın yapılmasını önerdi. Porselen fabrikasının arsası zaten yıllardır, Prusya Meclis binasının Leipziger Strasse 75 adresindeki, ısrarla şikayetçi olunan haline bir son verecek olan yeni bir binanın inşaatı için konu olmuştu. Arsa, 19 Nisan 1871'de Reichstag Meclisi'ndeki görüşmede de hem nihai yeni bina, hem de Komisyon'un son etapta karar verip Reichstag Genel Kurulu'nun kararına sunmuş olduğu geçici çözüm için defalarca anılmıştı. Arazinin kullanıma sunulabi-

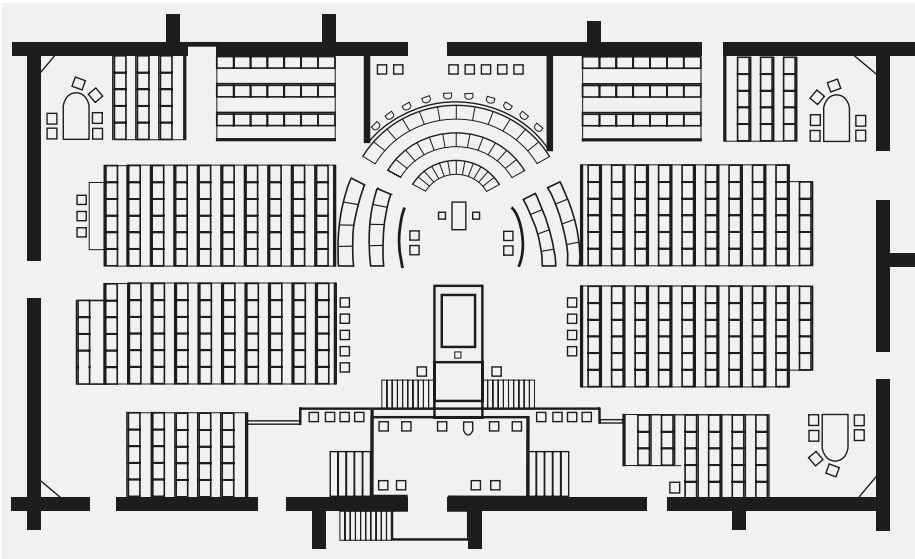
Prusya Meclisi'nin 1867'de yenilenmesinden sonra Genel Kurul'da oturma düzeni. Yenileme çalışmaları, Prusya'nın 1866'da Avusturya'ya karşı girdiği savaşı kazanmasıyla birlikte, o zamana kadar bağımsız olan bölgeleri ilhak etmesinden sonra sadece Prusya devlet sınırları genişlememiş, Prusya Meclisi üye sayısı da 352'den 432'ye yükselmişti.

lecek olması, porselen yapımında oluşan duman, koku ve gürültünün günümüzde iyi muhit denecek bir çevreye pek uymamasından kaynaklanıyordu. Dolayısıyla KPM, Tiergarten semtine sınır oluşturan Charlottenburg semtine taşındı.

Komisyon önceleri fabrikanın arka avlusunun bahçesinde bulunan bir binayı gözüne kestirmişti. Fakat Komisyon'un iki uzman üyesinin verdiği bilgiye göre bu binaya ancak bir sonraki yılın yaz aylarında taşınılabildi. Bu da, binanın genelde umulduğu ve beklenildiği gibi Reichstag Meclisi'nin aynı yılın Ekim ayında başlayacak olan oturum dönemine kadar yetişmeyeceği anlamına geliyordu. Komisyon'un bu içinden çıkılmaz görünen durumda yardımına yetişen İmparatorluk Şansölyesi'nin kendisi oldu. Komisyon'un bir toplantısına bizzat kendisi gelerek Komisyon'un öngördüğü planın kabul edilir olmadığını; Reichstag'ın Ekim ayı itibarıyla mutlaka yeni bir toplantı salonunun olması gerektiği ve bu nedenle de ancak ön ve arka bina ile porselen fabrikasının yan cephe binaları arasındaki avlu alanının üstünün kapatılmasının söz konusu olabileceğini vurguladı.

Bu iş için de meclis çalışmalarına ara verilen dört aylık yaz döneminin rahatlıkla yeteceğini, sonuçta Viyana'da 1861'de ahşap bir geçici parlamento binasının altı hafta içerisinde yapıldığını söyleyen, ve tehdit ve şantaj gibi yöntemleri siyasetin meşru araçları olarak kullanmasını bilen Bismarck; sözlerine, Komisyon'daki mimarlara hitaben, gerekirse yurtdışından mimar getireceğini ekledi. Bunun üzerine elbette alelacele ilgili planlar geliştirildi. Fakat işin dört ay sonra teslim edilmesi için planların her ne kadar bir an evvel hayata geçirilmesi gerekiyor olsa da aşılması gereken bir engel daha vardı. Porselen fabrikası taşınma işlemlerini başlatmış da olsa bunları tamamlamak için daha birkaç hafta zamana ihtiyaç duyuyordu. Bismarck bu nedenden ötürü tekrar insiyatifi ele alıp, fabrikanın taşınmadan sorumlu çalışanlarını tehdit ederek, eğer fabrikayı üç gün içerisinde boşaltmazlarsa ne kadar daha taşınmamış porselen varsa hepsini sokağa attıracağını söylemiş.

Bu hafif süvari gösterisi sonrasında – sözkonusu Bismarck olunca kesinlikle zırlı süvari demek lazım – ki Bismarck, basında yazıldığına göre gerçekten de KPM'nin önüne atın üstünde gitmiş - hemen 26 Haziran 1871'de, inşaatı başlanabildi. Daha sonraki üçbuçuk ay boyunca

ca, bu süre her ne kadar inşaat sektöründeki grevlerden dolayı kesintiye uğrasa ve inşaat çalışmaları zamanın üçte birinde neredeyse tamamen dursa da, bu aralar dışında hiç aralıksız çalışıldı. Şantiye, geceleri meşaleler ve gaz lambaları ile ve özellikle de tamamen yeni bir buluş olan elektrikli ark lambalarıyla göz kamaştırıcı bir aydınlığa bürünüyor ve birçok kişi atraksiyona dönen şantiyeyi görmeye geliyordu.

Leipziger Strasse'deki ön bina, paralelindeki arka bina ve doğudaki komşu binalarda yerleşik olan Savaş Bakanlığı ile bitişik cephe oluşturan yan kanatlar korunarak, binanın içi parlamenter çalışmaya uygun hale getirildi. Ön binada zemin katta Reichstag restoranı ve üst katta okuma ve yazma odaları bulunan, öncelikle milletvekillerine ayrılmış olan kütüphane vardı. Arka bina ise Reichstag Başkanı ve Federal Konsey'e ayrılmıştı. Parlamentonun stenograf-ları ve idaresine yan kanatlarda ve ön binanın bazı bölümlerinde yer verilmişti.

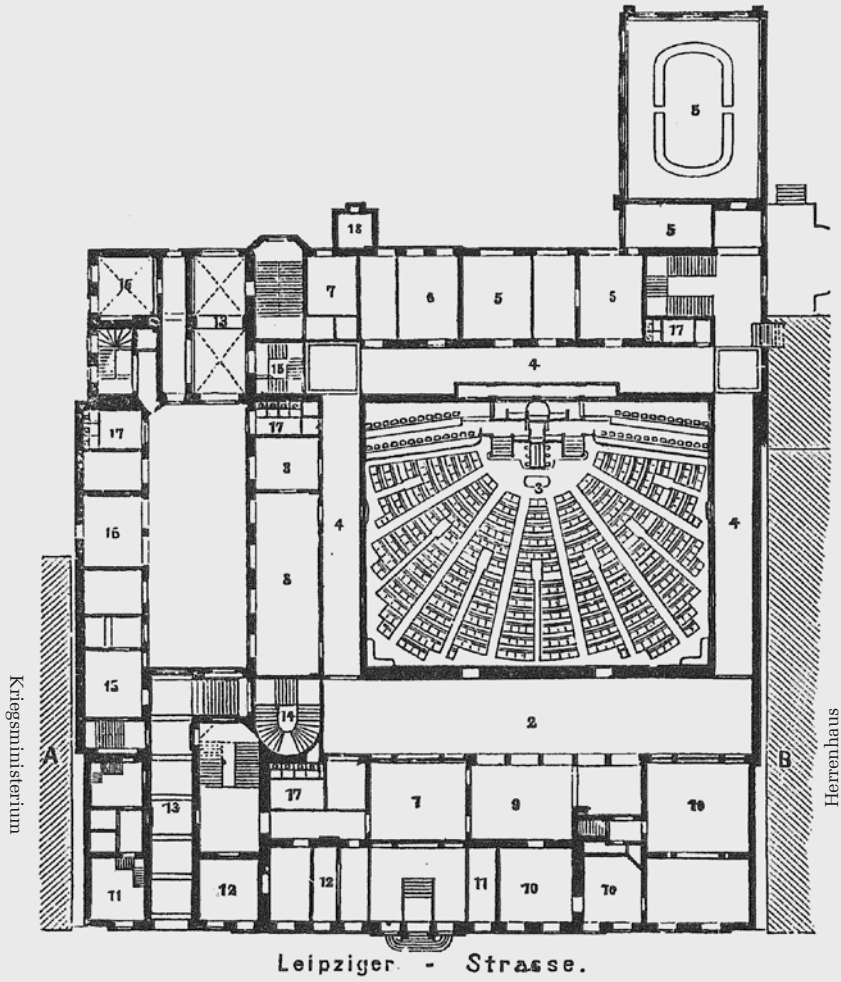
Bu üç binanın çevrelediği avlu alanında Genel Kurul Salonu inşa edildi. Fakat bu üç binanın avluya bakan dış cephelerinin kullanılması yerine kendine has bir mimari yapı, bir nevi bina içerisinde bina, kagir yapı olarak bu avluya yerleştirildi. Mutlaka Prusya Meclisi'ndeki rutubet sorunlarından da ders alınmıştı ki, sıva ve harç gibi malzemelerden tamamen kaçınarak kuru inşaat yöntemi yeğlendi. Alman Yapı Gazetesi (Deutsche Bauzeitung), arka binaya eklenen ve Federal Konsey için öngörülen çok daha küçük toplantı salonunu da ele alarak şöyle demiş:

"Bu nedenden ötürü iki toplantı salonunda tavan ve duvarlara kısmen ahşap kaplama döşenmiş; bunun dışında çıplak duvarlara ahşap çerçeveler yerleştirilmiş ve bunlara, üzerine duvar kağıdı yapıştırılan ya da desenlerin çizili olduğu perdeler gerilmiş. Her ne kadar kalıcı olmayan ve dış etkenlerden kolaylıkla hasar görme eğilimli de olsa yine de bu durumda tek mümkün konstrüksiyon."

Milletvekillerinin toplam 400 sandalyesi amfi tiyatro sisteminde olduğu gibi, arkaya doğru hafif yukarı eğimli bir yarım daire şeklinde düzenlenmişti. Bu oturum düzeni Almanya parlamento tarihinde tamamen yeni bir uygulamaydı. Muhtemelen Fransız Ulusal Meclisi'nin Palais Bourbon'daki oturma düzeninden esinlenilmişti. Radial yatay geçişler sayesinde

Leipziger Straße 4 numaradaki geçici Reichstag binası1874'te yapılan tadilat sonrası cephesi ile. 16 Ekim 1871'den 5 Aralık 1894'e kadar Alman Reichstag Meclisi'nin toplantı yeri. Sağda Prusya Beyler Meclisi; resmin sol kenarında Prusya Harp Bakanlığı cephesinden bir parça.

Leipziger Straße 4 numaradaki geçici Reichstag binasının ana katının kat planı:

1. Hol
2. Fuaye
3. Toplantı salonu
4. Koridorlar
5. Eyaletler Meclisi ve İmparatorluk Şansölyesi
6. Başkan
7. Katipler
8. Stenograflar
9. Vestiyer
10. Restoran
11. Portiyer
12. Posta ve Telgraf idaresi
13. Araç geçiş yolları
14. Avlu locasına geçişi sağlayan merdivenler
15. İzleyici tribününe giriş için bilet gişesi ve merdivenler
16. Ahırlar vs.
17. Tuvaletler
18. Havalandırma boşluğu

koltukların dairesel sıralaması, hep dört milletvekilinden fazla milletvekilinin yanyana oturamayacağı şekilde düzenlenmişti. Yarım daire, uzunlamasına bir arka duvara doğru açılıyor ve ortada Başkanlık Divanı'nın tribünü ve konuşmacı kürsüsü yer alıyordu. Kürsünün sağında ve solunda, Başkanlık Divanı'nın hizasından alçak ama milletvekillerinin ön sırasından daha yüksekte, Federal Konsey temsilcilerinin oturabilmesi için ikişer sıra ayrılmıştı. Koltukların yüzü açık kahverengi deri ile kaplıydı ve her milletvekilinin bir yazı tahtası vardı. Artık hiçbir milletvekili Başkanlık ve konuşmacı kürsüsüne sırtı dönük oturmak zorunda kalmıyordu.

Parlamento Başkanı 16 Ekim 1871'de, yeni Genel Kurul Salonu'nda ilk birleşimin açılışını yaptığında, halkın temsilcileri kendilerini alışagelmiş oldukları koşullardan bambaşka bir durumla karşı karşıya buldular. Ancak 20 Ekim tarihli oturumun başında, İmparatorluk Başkanı Eduard von Simson duyulan "memnuniyeti ifade ederek" sözlerine şöyle devam etti: "geçici bir Reichstag binasının inşaatı sayesinde işlerimizi bu yeni, sık ve amaca uygun ortamda ve önceki durumun çok çeşitli mağduriyetlerinden kurtulmuş bir şekilde takip edebilecek duruma geldik." İmparatorluk Başkanı, aynı zamanda mimarlara teşekkürlerini sunduktan

sonra Yüce Meclis üyelerinden memnuniyet ve şükran dolu sözlerini desteklediklerini belirtmek üzere ayağa kalkmalarını rica etti. Tutanağa geçtiği gibi, ricası yerine getirildi: "Meclis ayağa kalktı."

Yeni rezidanstan duyulan memnuniyete, aradan pek zaman geçmeden bir burukluk katıldı. Yapı Gazetesi'nin makalesinde konstrüksiyonun geçiciliğine ilişkin değerlendirme bir nevi kehanet olmuştu. 27 Ocak 1875'te, tutanakta şöyle yazılmış: "Salonun tavanındaki dekordan birazı büyük bir gürültü kopararak üyelerden birinin yazı tahtasına düştü. Genel bir telaş ve sürekli bir huzursuzluk." Bu olayın kesinlikle bir defaya mahsus olmadığı aksine; önceden başlamış olan düzensiz bir seri vakanın gelecek yıllarda da sürecek olan, düzensiz aralıklarla seyreden bir serinin doruk noktasını oluşturduğu, milletvekili Hermann Römer'in alaycı sözlerinden de anlaşılıyor. 19 Mart 1873'de, yeni binaya ilişkin bir meclis görüşmesinde Milletvekili; birbuçuk yıl önce büyük bir memnuniyetle taşınılmış olan binanın "neredeyse her gün, çürümeye yüz tuttuğunun alametlerini hissettirdiğini" tesbit ediyor.

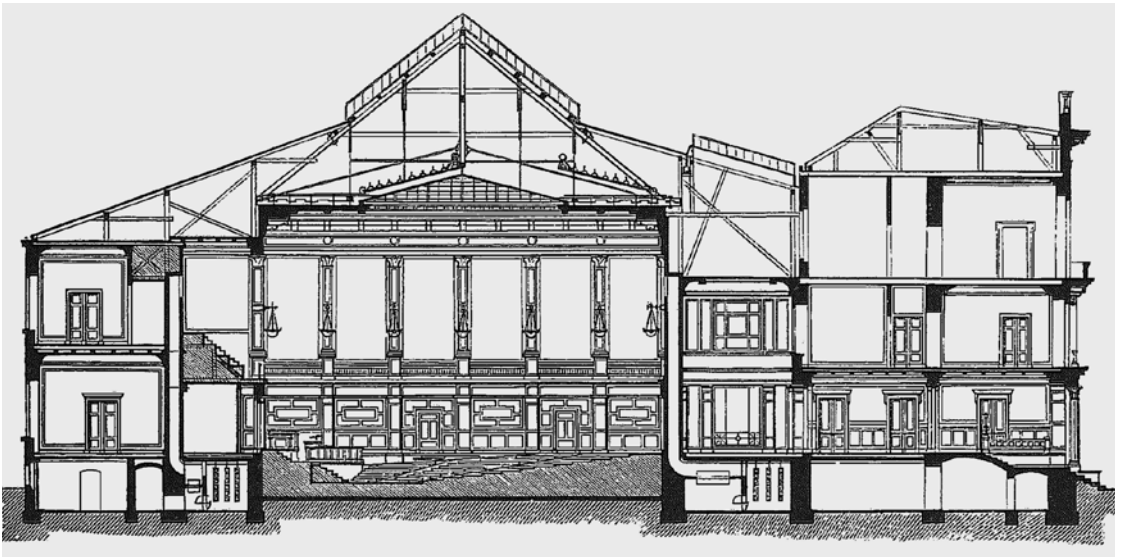
Leipziger Straße 4 numaradaki geçici Reichstag binası; dikey kesit.

Genel Kurul Salonu binasının, zamanından önce meydana çıkan bu eskime belirtilerinin yanı sıra parlamento, salon sorunu yaşıyordu. Özellikle parti meclis grupları, komisyonlar ve kurullar için yeterince toplantı salonunun olmadığı pek çabuk anlaşılmıştı. Bu eksikliği gidermek için, 1874 yazında ön binaya ilave yapıldı. Yapısal değişiklikler kapsamında ön binaya Floransa erken rönesans mimarisine öykünen yeni bir cephe kazandırıldı. Bunu yaparken amaç, binanın parlamentonun merkezi olarak önemini dışa yönelik vurgulamaktan ziyade, komşu Savaş Bakanlığı cephesine uyum sağlamaktı. Bakanlığın, 30 yıl önce yapılan yenileme ve genişleme çalışmaları kapsamında, cephesinin askeri amaçlı yapılar için uygun görülen “Floransa tarzında” olmasına karar verilmişti. Cepheyi taçlandırmak için, günümüzde bundan ne bir resim ne de tarifi kalan bir heykel grubu dikilmişti. Almanya Reichstag Meclisi’nin mimari imgesinin Bismarck döneminin tamamı ve sonraki yıllar boyunca belirlendiği binadan kalan pek az fotoğrafta, bir imparatorluk tacı görülebiliyor. Bunun, bir Germania figürünün başında bulunduğu yakın bir ihtimaldir. Çünkü, görevlendirilen heykeltıraş Rudolf Siemering’i Germania uzmanı olarak kabul edebiliriz. Bu Germania figürü, cephesi aynı şekilde bir Germania figürü ile taçlanan nihai Reichstag binasına bir köprü oluşturmaktadır.

“Bina, Königsplatz meydanının doğu tarafında inşa edilsin”:

İnşaat yeri kararı siyasi bir karara dönüşüyor

Yeni bina planlamaları bu arada kesinlikle unutulmamıştı. Yeni Genel Kurul Salonu’na taşınan 24 Kasım 1871’den sonra henüz beş hafta geçmemişti ki, Komisyon parlamentoya mimari yarışma programının taslağını sundu. Özellikle uluslararası bir yarışmanın mı yapılacağı ve jüri üyelerinin kimlerden oluşacağı konularının tartışıldığı uzunca bir görüşmeden sonra program, çoğunluk oyu ile kabul edildi ve Noel öncesindeki hafta duyuruldu. Yarışmaya katılım müddeti olan 15 Nisan 1872’ye kadar 101 mimarlık bürosundan projeler iletilti. Yarışmayı uluslararası bir rekabete açma kararı verildiği için, gelen proje tasarılarının 30’dan biraz fazlası yurtdışından gönderilmişti. Tasarılar Mayıs ayı başından sonuna kadar Unter den Linden bulvarındaki Sanatlar Akademisi’nde kamuya açık bir şekilde sergilendi. Haziranın ilk haftasında, tıpkı birçok milletvekilinin yaptığı gibi Mayıs ayında sergiyi gezerek izlenim edinmiş olan jüri heyeti, nihai kararını vermek üzere bir araya geldi.

Birinciliği Gotha'dan Ludwig Bohnstedt kazarken; eşit derecede ikincilik ödülleri aralarında İngiliz Scott & Scott'un bulunduğu dört mimarlık bürosu aldı. Karar verilene kadar zorlu ve uzun süren, zahmetli bir süreden geçildi. Anlaşılan, katılan projelerden hiçbiri jürinin ayaklarını yerden kesememişti. Gerçi jüri üyesi olan milletvekili Franz Duncker, 12 Haziran'da Genel Kurul'a sunduğu raporunda, yarışma sonucundan memnun olunabileceğini, "çünkü nihai binadaki belli talimatlar açısından şimdiden çok belirli sonuçlara varıldığını" söyleyerek kendini bir tür garanti vermek zorunda hissetti. Fakat yarışmadan "şu anda henüz kesin bir sonucun" elde edilemediğini, çünkü projelerin hiçbirinin "değişiklik olmadan uygulanmaya elverişli olmadığını" da sözlerine ekledi. Yarışmanın birincisi olan Bohnstedt'in tasarımı için de aynısının geçerli olduğunu söyleyen Duncker meslektaşlarından, Reichstag binası inşaatının gerektirdiği diğer hazırlıkların yapılabilmesi için; aslında yarışmanın sona ermesiyle birlikte görevleri de sona eren Komisyon üyesi Reichstag milletvekillerinin görev sürelerinin uzatılmasını rica etti. Yapılması gerekenler arasında, "kesin bir imar planının hazırlanması" geliyordu. Bunun için diğer işlerin yanı sıra ikinci bir yarışmanın açılması hedef alındı. Bu yarışmaya, önceki tamamlanan yarışmadaki beş ödüllü tasarımın sahipleri ve özellikle davet edilen mimarların katılması öngörülmüştü.

Fakat bunun için, "bu amaca hizmet edecek inşaat yerinin ve bunun satın alımı" konularının da açıklık kazanması gerekiyordu. Çünkü, "kesin bir imar planı edinebilmek için önce inşaat arazisinin kendisinden topyekün emin olmamız gerekir." Genel Kurul bu öneriyi açık oylamaya giderek kabul etti.

Bu topyekün güvencenin sağlanması olağanüstü zordu. Çünkü inşaat yeri sorusu teknik ve ekonomik bir konudan ziyade siyasi bir konuydu. Reichstag'da temsil edilen parti ve parti meclis grupları ya da hükümetin bu soruya verdiği cevap, parlamentonun yeni devletin siyasi kurumlarının yapısındaki konumu ve anlamına olan beklentilerle yakın ilişkiliydi. Tam da bu noktada büyük görüş ayrılıkları vardı.

Bu görüş ayrılıkları 19 Nisan 1871 tarihli ve sonunda yeni binaya ilişkin kararın verildiği oturumda çarpıcı bir görünürlük kazandı. Tartışma, milletvekili August Braun'un bir önergesinden kaynaklanıyordu. Önergede "anıtsal bir parlamento binasının inşa edilmesi Alman Ulusu'nun bir gereksinimidir.", denmişti. Önergenin gerekçelendirmesinde Braun, "parlamento binası, bir yenisi inşa edildiğinde sadece Reichstag'ın ehven'i şer bir barınağı olmamalı" diyerek "bunun aksine, fevkalade anıtsal bir tarzda yapılmalıdır; Almanya'nın birleşmesinin bir nevi son taşı olmalıdır" şeklinde sözlerine devam eder.

Leipziger StraÙe 4 numaradaki
geçici Reichstag binasının toplantı
salonunda bir oturum.
Ahşap gravür, 1872

Braun'un bu talebi kesinlikle sıradışı bir talep değil, çağdaş mimari teorileri ve kamuoyunun beklentilerini yansıtan bir talepti. Oscar Mothe's'in 1866 tarihli yapı ansiklopedisinde "Bir binanın dış görünüşünden, özel kullanım için değil,... kamusal hayata hizmet vermek üzere inşa edildiği anlaşılıyorsa eğer, anıtsaldır..." yazar. Burada, "Berlin ve binaları" başlıklı 1877'de yayınlanan standart eserin "İdari binalar" bölümünden bir örnekle, konu daha net anlaşılacaktır. Bu bölümde, son yıllarda Alman İmparatorluğu'nun kurumlarının, "anıtsal uygulamalarla" yapılandırılmış olduğu, çünkü artık "binaların, ağırladıkları resmi makamların şan ve öneminin de temsil etmesine" özen gösterildiği ifade ediliyor. Resmi makamlar için geçerli olanın, yasama yolu ile hükümet erkinde paydaş olan bir parlamenter kurum için bir o kadar daha geçerli olması gerekiyordu. Parlamentonun çoğunluğu, Reichstag'ın "şan ve önemi" kamuoyu nezdinde görünür kılan anıtsal bir binanın inşa edildiğini görmek istiyordu. Ancak en iyi olan, parlamentoya layık olabilirdi. Hükümet ise; Reichstag'ın rolünün ön plana çıkmasını istemediği için, parlamentonun bu derecede gösterişli bir görünürlik kazanmasına pek gönüllü değildi.

Konu, ilk bakışta görüldüğünden daha karmaşıktı. Çünkü Reichstag'ın güç payı fiilen o kadar sınırlıydı ki, anıtsal bir binanın dikilmesi, mevcut durumun mimari açıdan vücut bulmasından ziyade parlamentonun yetkilerinin gelecekte genişletilmesine ilişkin bir talep şeklinde algılanabilirdi. Bu şekilde bir yetki genişlemesine engel olunmasını isteyen hükümetin, Reichstag'ı tam da bu nedenden ötürü mimari ofsayta itmesi gerekiyordu.

Bu strateji, İmparatorluk Şansölye makamı Başkanı Rudolph von Delbrück'un 29 Mart 1871'de, ulusal liberal milletvekili Johannes von Miquel'in bir soru önergesine verdiği yanıtta bulunduğu görüş bildiriminden anlaşılıyor. Bu görüş bildiriminde Dellbrück, hükümetin 1867'den bu yana parlamentoya uygun bir bina hakkında düşündüğünü; şimdi, bir önceki sene Federal Şansölye makamının çalışma ofisleri için satın alınan Wilhelmstrasse 74'teki binanın arkasında bir Genel Kurul Salonu'nun inşa edilmesine karar verildiğini; binaya girişin arsanın uzandığı Königsgrätzer Strasse üzerinden sağlanacağını ve orada planlanan binanın zemin katında parlamentonun restoranının yerleşebileceğini ve üst katta da İmparatorluk Başkanı'nın resmi konutuna yer ayrılabileceğini yazıyor.

solda:

"Yeni Alman Reichstag Meclisi'nin bir oturumu".

Kara kalem, 1881

sağda:

Alman Reichstag Meclisi'nin Leipziger Straße 4 numaradaki geçici Reichstag binasındaki bir oturumu. Konuşmacı kürsüsünde Milletvekili Hermann Schulze-Delitzsch, yukarısında Reichstag Başkanı Max von Forckenbeck; resmin sol kenarında İmparatorluk Şansölyesi Otto von Bismarck. Konuşmacıyı daha iyi anlayabilmek için stenografların masasının başında toplanan milletvekilleri.

Ahşap gravür, 1874

Bu plana karşı bir çok milletvekilinin itirazı vardı. İtirazında en ısrarlı olan Hans Victor von Unruh, hükümetin önerisinin Reichstag'ın önemi ve statüsünün hiçbir şekilde hakkını vermediğini vurguladı. "Federal Şansölye makamının arkasında gizli gibi bir bina, ana cephesi Thiergarten'e doğru bir arka bina olur." Gerçi Königgrätzer Strasse'ye bakan güzel bir cephe düşünülebilir ama, bu giriş binası er ya da geç bu sokak üzerindeki diğer binaların arasında kalacaktır, diyen von Unruh, sözlerine şöyle devam etti: "Sokağa bakan bir bina; önüne güzel ya da kötü bir önlük de taksanız her zaman basit bir cepheden ibaret kalacaktır, başka hiç (...) bir bina ...mümkün olduğu kadar müstakil olmazsa, anıtsal özelliğini ortaya koyamaz." Demekki parlamentonun çoğunluğunun istediği gibi anıtsal bir Reichstag binasının inşa edilip, ya da hükümetin dilediği olursa, edilmeyeceği seçeneğinde inşaat alanının seçimi merkezi bir önem taşıyordu. Parlamentonun çoğunluğunun dilekleri ve hükümetin görüşleri arasındaki bu çelişkiyi 19 Nisan'da yapılan meclis görüşmesinde dile getiren Şansölye'nin kendisi oldu. Fakat konuyu oldukça hafife alarak ve kavramları yumuşatarak yaptığı açıklamalarda, elbette kendisinin de "yeni binanın, olması istenen büyük önemi ne ... layık düşmesi" görüşünü paylaştığını;

fakat asıl sorulacak sorunun "işlevsel mi, yoksa dekoratif unsurların mı daha çok dikkate alınması" gerektiği olduğunu belirtmiş; parlamentonun göya bu seçenekle karşı karşıya kaldığını varsayarak kendi makamından hareketle "elbette işlevsel unsurları yeğlediğini" ve bunun da Şansölye makamına, Dışişleri Bakanlığı'na ve Wilhelmstrasse'deki diğer en üst devlet makamlarına yakın bir Reichstag binasını tercih etmesi anlamına geldiğini söyleyen Şansölye; elbette kendi rahatını da düşündüğünü açık açık kabul ederek, Wilhelmstrasse'de bulunan kendi makam konutundan ve makam ofisinden fazla uzun mesafeleri yürümek istemediğini de ifade etti. Fakat sabahtan akşama kadar kendi çalışma ofisleri ile "dekoratif nedenlerden ötürü" uzaklardaki Reichstag binası arasında, ellerinde ağır dosyalarla koşturmak zorunda kalan memurlar şeklinde korkutucu bir tablo çizdiğinde, ciddiyeti korumak oldukça zor geliyor. Çünkü burada sözkonusu olan, yüksek devlet memurlarının yürüyerek katetmesi gereken uzun mesafeler değil, "işlevsel nedenlerden" ötürü Wilhelmstrasse'deki Şansölye makamı ve Bakanlıkların yakınında inşa edilecek bir binanın yeterince büyük bir arazisi olmayacağı için, anıtsal ihtişamının olamayacağı konusuydu.

Burada belirginleşen çatışma hatları bu arada sadece parlamento ve hükümet arasından değil, parlamentonun ortasından geçiyordu. Bir yeni bina kararı zaten oybirliğiyle değil, çok büyük bir çoğunlukla alınmıştı. Yani, bu kararı destekleyemeyeceğini düşünen bir azınlığın olması gerekiyordu. Kaç milletvekilinin bunlar arasında olduğu ve tam olarak kim oldukları bilinmiyor. Çoğunluk oranları Başkanlık Divanı ve zabıtlar için kesin olduğundan ismen oylamaya gidilmesine gerek görülmemişti. Çoğunluğun fikri, nitekim Reichstag'ın siyasi yelpazesinin birbirinin zıttı iki aşırı ucunda yer alan parti meclis grubunun temsilcileri tarafından kesinlikle reddediliyordu. En sağ uçtaki Eski Muhafazakarlar ve soldaki İlerici Parti; onların da solunda bir tek August Bebel vardı.

Eski Muhafazakarlar, 50 milletvekili ile Reichstag'da temsil edilen saf bir Prusya partisi ve inançlı monarşistler olarak hem Anayasayı hem de parlamentoyu reddediyorlardı. Buna rağmen kendi çıkarlarını korumak için ikisinden de faydalanmaktan geri kalmıyorlardı. Kısa ömürlü olacağını umdukları parlamentoya temsili bir bina ile, kamuoyunun dikkatini üzerine çekme ve itibar kazanma imkanını tanımanın akıllarının köşesinden bile geçmediği malumdur. Liderleri Moritz von Blanckenburg, konuşmasında Komisyon'a "arsayı belirlerken işlerimizin idaresini dikkate almayı" öneriyordu. İmparatorluk Şansölye makamı Başkanı'nın üç hafta

önce ana hatlarıyla sunmuş olduğu, Reichstag binasını bu makamın bahçesinde inşa etme planı hakkında "bu olabilecek en talihli çözüm olurdu" demesi, kendi içinde son derece mantıklıydı.

İlerici parti meclis grubu için Franz von Hoverbeck desteklerini bu kadar coşkulu olmasa da "hiç de yabana atılmaması gereken" bu plan, diyerek dile getiriyordu. Bu sol liberal parti için Anayasa'nın parlamentoya tanıdığı siyasi güce katılım oranı yeterince büyük değildi. Muhtemelen, görkemli ve temsili bir Reichstag binasının bu güç eksikliğinin üstünü örteceği ve uzun vadede unutturacağı kaygısı duyuluyordu. Bu meclis görüşmelerinin sonunda alınan kararın kilit noktasında milletvekili August Braun'un önergesinden önemli derecede sapma göstermesi, sol liberal Albert Hänel'in bir ek önergesinden kaynaklanıyordu. "anıtsal parlamento binası" yerine "Alman halkının temsiline layık bir Reichstag binası" diyor, "Alman ulusu" kaybedilip, dolaylı olarak temsilcilerinde ifade buluyordu. Bu şekilde Bismarck bile kararın altına imzasını atabilirdi. Belki de bu uzlaşma "çok büyük bir çoğunluğu elde etme" yolunda tek yoldu.

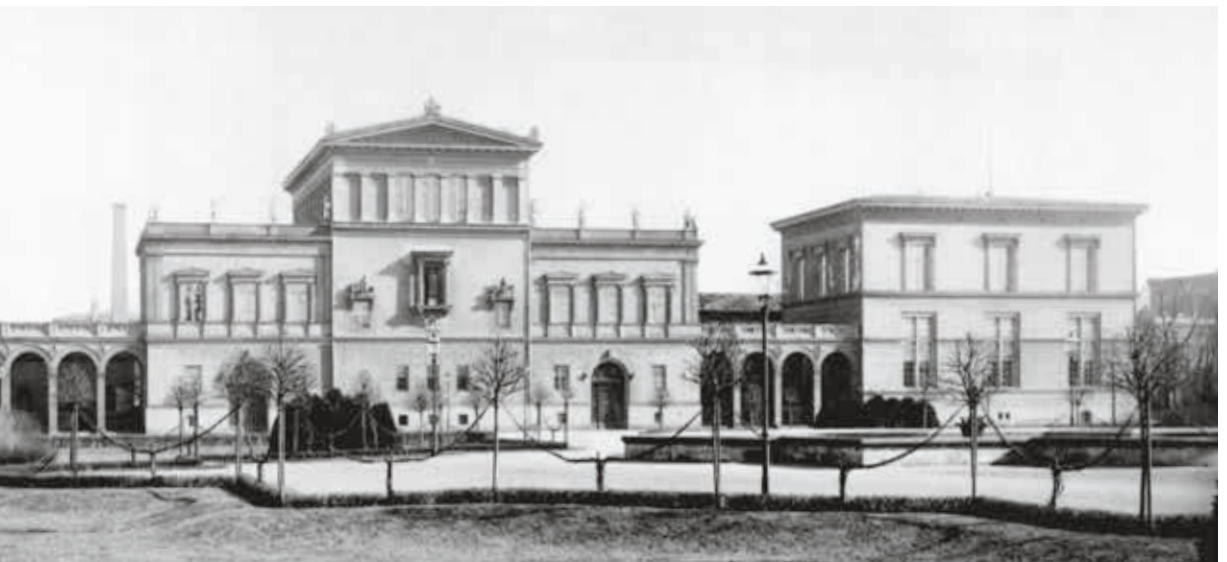
Königsplatz meydanının doğu tarafındaki Raczynski Köşkü'nün 1876'da çekilen bir resmi.

Komisyon her hâlükârda; kendisine bu kararlar verilen görevi geniş yorumladığı için, “anıtsal parlamento binasına” yine yer açılmış oldu. Reichstag tarafından 24 Kasım 1871’de onaylanan mimari yarışmanın ihale belgelerinde, sonunda şöyle yazıyordu: “Yarışma projeleri ilgili görevin, sadece hedefe yönelik en iyi çözümünü bulmakla yetinmeyerek aynı zamanda Almanya için bir parlamento binası fikrinin anıtsal anlamda vücut bulmasını sağlamalıdır.” Ama, anıtsal bir binanın Milletvekili Hans Victor von Unruh’un 29 Mart’ta Reichstag’da açıkladığı gibi, mümkün olduğu kadar müstakil olması gerekiyorsa, bu koşulları yerine getiren tek bir arsa söz konusu olabilirdi. Arsanın bulunmuş olduğu; yarışmaya ilgi duyan mimarlara ihalenin hemen ilk satırında belirtiliyordu. Sonuçta planlamalarını hangi arsaya göre yapmaları gerektiğini bilmeleri gerekiyordu. “Bina, Königsplatz meydanının doğu tarafında inşa edilmelidir ...”.

Fakat arsanın üzerinde çoktan inşaat yapılmış olduğu, söylenmemişti. Kralın av bahçesi Tiergarten’in doğu sınırındaki arsa IV. Kral Friedrich Wilhelm tarafından, 1842’de onlarca yıl boyunca Prusya adına diplomat olarak elde ettiği başarılarından ötürü Kont Athanasius Raczynski’ye sunulmuştu. Johann Heinrich Strack’ın planlarına göre, 1844-1847 yılları arasında Berlin geç klasik dönem tarzında inşa edilen köşkte

Kont’un sanat koleksiyonuna ev sahipliği yapan bir galeri, bazı sanatçı atölyeleri ve Kont’un Berlin’de bulunduğu zamanlarda kaldığı konutu bulunuyordu. Yani iş gelip Kont’un, köşkünü satmaya hazır olup olmadığına dayanmıştı. Gelgelelim, Prusya Beyler Kamarası üyesi ve inançlı bir monarşist olarak parlamentoya zaten tepkili bir tavır olan Kont, satmak istemiyordu. Tepkili tavrını zaten Ağustos 1871’de düzenlediği resim sergisinin kataloğunun önsözünde kamuoyuna duyurmuştu. Milletvekili Ernst Lieber, Reichstag’ın 24 Kasım 1871 tarihli oturumunda önsözden bu bölümleri okuyarak, meslektaşlarını Komisyon’un sunduğu ihale metninin ilk cümlesinde belirlenen yerin sorunsuz olmadığına ilişkin uyarmak istemişti. Yeni Reichstag binasını Königsplatz meydanının doğu tarafında inşa etme imkanından duyulan tereddütler, İmparatorluk Şansölye makamı Başkanı’nın müteakiben Genel Kurul’u, Kont Raczynski’nin I. Wilhelm’e 1 Eylül’de yazmış olduğu ve Kral’dan kendisini korumasını rica ettiği yazı hakkında bilgilen-dirmesi üzerine daha da güçlendi. Kont’un Reichstag binasının kendi arsasının üzerine inşa edilme planını Meclis’in bu kararından

haftalar ve aylar öncesinden biliyor olması, milletvekili von Unruh'un Komisyon'un rapor-törü olarak 15 Haziran'da, geçici bina konusu gündeme alındığında Genel Kurul'a, yeni binanın arsasına ilişkin kararın da bu arada verilmiş olduğunu bildirmesinden kaynaklanı-yordu. Bu haber elbette basına ve oradan da kamuoyuna ve de haliyle Kont'un da bilgisine ulaşmıştı.

Elbette Komisyon, Kont'un müdahalesinden haberdar olmuş; fakat buna rağmen arsadan vazgeçmemişti. Raportör von Unruh 24 Kasım tarihli oturumda, "aslında arsanın bize verile-ceği oldukça muhtemeldir" diyordu. Anlaşılan, Kont'un satmamakta ısrar etmesi durumunda arsaya el konulacağına kesin gözüyle bakılıy-or-du. Bu iyimserliğin hiçbir aslı yoktu. Bağlantılı tüm hukuki sorunlar bir yana; milletvekilleri-nin, Kayzer I. Wilhelm'in ağabeyinin vermiş olduğu bir kararı hayatta çiğnemeyeceğini bil-meleri gerekirdi. Anlaşılan, 19 Nisan 1871'de arsayı gündeme getiren ve Kont'un köşkünü satın almaktan bahsederken el konulmasına ilişkin tek kelime sarfetmeyen Bismarck, ne yaptığının gayet bilincindeydi.

Franz Duncker 12 Haziran 1872'de, mimarlık yarışmasının sonucunu Genel Kurul'a duyur-duğunda ve bununla bağlantılı olarak Komis-yon üyesi milletvekillerinin yetki sürelerinin uzatılmasını rica ettiğinde, görünürde ne işe yarar bir plan ne de inşaat yapılabilir bir arsa vardı. İmparatorluk Şansölye makamının, 1872'nin ikinci yarısında Komisyon'un ricası üzerine Kont ile bir şekilde anlaşma sağlama çabaları boşa çıkmıştı. En geç yıl sonunda, baş-ka bir arsanın aranması gerektiği anlaşılmıştı. Ve bu yeni arsa yine Königsplatz meydanının batı tarafında, Palais Raczynski'nin karşısında Kroll yerleşkesine ait alanda olacaktı. Burası, Breslau asıllı lokantacı Joseph Kroll'un Kral IV. Friedrich Wilhelm'in daveti üzerine 1844'te açmış olduğu ve üst sınıf mensuplarının eğlen-celi zaman geçirebilecekleri seviyeli bir yeme içme mekanıydı.

Königsplatz meydanının batı
tarafındaki eğlence yeri Kroll'sche
Etablissement.
Litografi, 1845

Hukuki durum her ne kadar Palais Raczynski'deki duruma benzese de, işletmeci yıllardır ekonomik sorunlarla boğuşmak zorunda kaldığı için işletmesini derhal satmaya hazırdı. Bu sefer de Reichstag satın almak istemiyordu. Komisyon satın alma önerisiyle birlikte raporunu 19 Mayıs 1873'te Genel Kurul'a sunduğunda, karşıt fikirlerin yoğun tartışıldığı bir ortam doğdu. Komisyon oturumlarında zaten Kroll'e karşı oy kullanmış olan ve Zentrum Partisi meclis grubu liderlerinden biri olan August Reichensperger; estetik, şehir planlaması ve bununla bağlantılı maddi savları öne sürüyordu. Komisyon'un, Reichstag binasını Königsplatz meydanının batı tarafında inşa etme önerisine karşı ileri sürülen tüm savlar, oraya gidilecek yolun çok uzun olabileceği nedeniyle kolayca soğuk algınlığına yakalanma korkusuna odaklanıyordu. Bu kaygıların artık gülünç bir hal aldığını, milletvekili Hermann Römer "Reichstag üyeleri arasında dolanan uzak mesafe hayaleti" sözleriyle ifade ediyordu. Tartışmanın sonunda öneri hakkında ismen oylamaya geçildiğinde 152 milletvekili, Königsplatz meydanının batı tarafının reddedildiği ve diğerlerinin yanısıra porselen fabrikasının arkasındaki meydanın önerildiği önergeyi kabul etti. Bu önergeye karşı oy kullanan; dolayısıyla Komisyon'un önerisini onaylayan milletvekili sayısı 82 ile sınırlı kalmıştı.

Belki de gerçekten, kimi yaşlı milletvekili sağlığının derdindeydi. Fakat; o zamanlar Königsplatz meydanının kimileri için, aynı günümüzde Platz der Republik (Cumhuriyet Meydanı) kimilerine ne kadar sapa geliyorsa, o kadar sapa geldiğini kabul etmek de; işin aslı kesinlikle uzak mesafeler ve üşütme kaygısı değildi; işin aslı estetik, şehir planlaması ve tasarruflu olmak da değildi kesinlikle. İşin aslı, inşaat arsasına karşı oy görünümü altında yatan siyasi bir protestoydu. Komisyon'un önerisine karşı oy kullananlar arasında elbette anıtsal bir bina fikrini reddeden muhafazakarların ve sol liberallerin payı hiç de az değildi. Ama karşı oyların çoğu, daha iki yıl öncesine kadar büyük çoğunluktan yana olduğunu varsayabileceğimiz Zentrum Partisi meclis grubundandı. Zentrum Partisi meclis grubunun şimdi plana karşı oy kullanması, bir tarafta siyasi Katolik akım ve örgütlenmesi olan Zentrum Partisi'nin, diğer tarafta ise Bismarck ve liberallerin yer aldığı kültür savaşından kaynaklanıyordu. Liberaller, destekledikleri bir çok yasa sayesinde kilise ile devlet işlerinin birbirinden ayrı tutulmasını tamamlayarak toplumun modernleşmesini;

modernleşmeye karşı direndiği ve kilisenin devlet işlerinden ayrı tutulmasına engel olduğunu düşündükleri bir partiye karşı kabul ettirmek zorunda olduklarına inanıyorlardı. Bu doğrultuda destekledikleri son, “minber hükmü” denen, din adamlarının görevli oldukları sürece siyasi konularda fikir beyan etmelerini yasaklayan ve aksi takdirde cezalandıran yasa, Reichstag binası görüşülmeden birkaç gün önce Prusya Meclisi’nden geçmişti. Bismarck ise, Zentrum Partisi’nin Almanya’nın birleşmesine tehdit oluşturduğunu vurguluyor ve Parti’nin yurtdışından, Vatikan tarafından yönlendirildiğini iddia ediyordu. Bu olasılığa belki gerçekten de inanıyordu. Fakat asıl amacının Katolikler’i dışlamak ve bu şekilde çok heterojen çıkarları olan farklı siyasi grupları, buna karşı ortak bir cephe oluşturmak üzere harekete geçirilebileceği bir düşman imajı yaratmak olduğu ihtimali büyüktür. Dolayısıyla; Zentrum Partisi’nin ulusal liberallerin gönül verdikleri bu projeyi desteklemeleri için hiçbir nedenleri yoktu. Özellikle de planlanan Reichstag binasının değişik ifadelerle de olsa hep aynı şekilde “nihayet elde edilen bir-

leşmenin anıtı” olarak adlandırılması, onların bu projeye bir o kadar tepki duymalarına yol açıyordu. Tam da bu birleşme “İmparatorluk düşmanları” olarak dışlananların gözünde, önceden hiç olmadığı kadar uzaktaydı. Hal böyleyken, birleşme anıtlarının dikilmesini destekleyecek değillerdi elbette.

Komisyon’a parlamento kararında anılan muhtemel inşaat arsalarını olduğu gibi, farklı taraflardan önerilen 60 diğer yeri de inceleme görevi verilmişti. Komisyon, yoğun bir inceleme sonucunda aslında sadece Königsplatz meydanının batı tarafının sözkonusu olabileceğine kanaat getirerek bu sonucu 25 Şubat 1874’te Reichstag’a sundu. Komisyon’un, geçen sene önemli bir çoğunlukla reddedilmiş olan aynı yeri tekrar önermesi büyük tepkilere yol açtı. Görüşme sonunda ismen oylamaya gidildiğinde Komisyon’un önerisi yine reddedildi ve tekrar porselen fabrikasının arkasındaki meydan önerildi. Fakat bu sefer oylamada çoğunluk oranı bir önceki yıl olduğu kadar güçlü değildi. Komisyon’un önerisi 130’a 120 oy ile reddedilmişti. Red oyu kullananlar arasında bu sefer sadece 14 muhafazakar vardı; öneriye karşı oyların yarısından fazlası Zentrum Partisi meclis grubu oylarıydı. Karşı oy kullanma nedenlerinde ise değişen bir şey yoktu.

Leipziger Straße 4 numaradaki
geçici Reichstag binasındaki
fuayede milletvekilleri.
1889

Bu sefer açıkça görüldüğü gibi, Reichstag binasını Kroll yerleşkesi arazisi üzerinde inşa etme fikrini reddeden daha az muhafazakar oyun çıkmış olmasının nedeni sadece muhafazakarlara Ocak 1874 genel seçimlerinde büyük oy kaybına uğramış olmalarından değil, Kayzer I. Wilhelm'in bu meydanı yeğlediğinin genel olarak bilinmesinden de kaynaklanıyordu. Parlamente'ye neden gerek olduğunu muhtemelen hiçbir zaman anlamış olmayan Kayzer; meydana, parlamento ne kadar reddediyorsa o kadar sabitlenmişti. Bu nedenden ötürü, Şubat 1876'da bu meydan Reichstag Meclisi'ne üçüncü kez tekrar önerildiğinde yine reddedilmiş olması kesinlikle sürpriz olmadı. İsmen yapılmayan bu oylamada aslında arsaya pek karşı olmamakla birlikte, Reichstag binasına arsa arayışı görüntüsü altında yürütülen gizli iktidar savaşında, Kayzer'e boyun eğmiş gibi görünmek istemeyen milletvekillerinin de karşı oy kullanmış olmaları ihtimali büyüktür. En nihayetinde Reichstag, hür muhafazakar milletvekili Lucius von Ballhausen'in belli bir yer önerisi getirmeyen fakat Komisyon'dan arayışını sürdürmesini talep eden önergesini kabul etti.

Müteakip üç yıl boyunca konuyla ilgili hiçbir ilerleme kaydedilmedi. 10 Temmuz 1879'da parlamente'ye Komisyon değil ama Prusya tarafından Federal Konsey üzerinden teklif edilen bir önerge sunuldu. Königsplatz meydanının doğu tarafındaki ve sekiz yıl öncesinin ilk tercihi olan arazinin, Reichstag binası inşaatı için tayin edilmesi talep ediliyordu. Kont Raczynski'nin vefatından sonra varisi olan oğlu ile anlaşma doğrultusunda birçok defa bulunulan girişimler en nihayetinde sonuç vermiş ve Nisan 1879'da Königsplatz meydanındaki binanın Prusya maliyesine, uygun bir tazminat karşılığında devredilmesi için Kont'un onayı alınmıştı. Fakat Meclis'teki görüşmede parlamente'nin çoğunluğunun bu önergeye destek veremediği ve vermek istemediği açıkça ortaya çıkmıştı. Ve önergeye şiddetle karşı gelen yine Zentrum Partisi'nin milletvekili August Reichensperger olmuştu. Sunduğu karşı önerge ile İmparatorluk Şansölyesi'nden (hemen hemen bugünkü Paul-Löbe-Haus ile Federal Şansölye Makamı arasındaki alanı kapsayan) Küçük Königsplatz

ya da Alsenplatz meydanının Reichstag binası inşaatı için uygun olup olmadığının araştırılmasını talep ediyordu. Önerge oy çoğunluğu ile kabul edildi. Bu önergeyi kabul eden milletvekillerinin çoğu Kayzer I. Wilhelm'in bu meydana kesinlikle onay vermeyeceğini bilmiş olmahtı.

Zentrum Partisi meclis grubu bu sefer yine red oyu kullananların başını çekmesini 1873 yılı bileşiminden tamamen farklı bir siyasi bileşimi olmasına borçluydu. Hükümet, 1879 bahar ve yaz aylarında uzun zamandır hazırlanmış olan ve serbest ticaretten koruyucu gümrük vergilerinin alındığı sisteme geçişi içeren, temel bir ekonomik dönüşümü gerçekleştiriyordu. İmparatorluğun kuruluşundan beri sürekli Bismarck ile işbirliğinde bulunarak yeni İmparatorluğun yasal temellerini oluşturmuş ve bayraklarına serbest ticareti yazmış olan ulusal liberallerin, bu dönüşüme destek vermeyecekleri belliydi. İmparatorluk Şansölyesi buna rağmen, yıllarca iyi bir işbirliğinde bulunmuş olduğu bu partinin desteğini almaya çalışıyordu. Prusya hükü-

metinin Königsplatz meydanının doğu tarafındaki arsayı Reichstag binası için sunma teklifi Bismarck'ın teklifiydi; ulusal liberallere bir hediye idi aslında. Partiyi bu şekilde ticaret ve vergi mevzuatı konusunda kendi tarafına çekebilmeyi umuyordu. Braunschweig-Lüneburg'un Federal Konsey temsilcisi en azından, bu planın "şimdi Reichstag için – belki de üyelerinin hepsi için olmasa da – bir iyilik yapma amacını güdüyor" derken, durumu çok net değerlendiriyordu.

Yaz döneminde, bir çok ulusal liberal milletvekilinin istemeyerek de olsa yeni vergi yasalarını onaylayacakları, fakat yine de sayılarının parlamentoda çoğunluğu sağlamaya yetmeyeceği anlaşılmıştı. Bununla beraber, Zentrum Partisi meclis grubunun muhafazakarlarla birlikte yasaları desteklemeye hazır oldukları da görülmüştü. Zentrum'un "hükümet partisine" dönüşümü kültür savaşının dozunun iki yıl boyunca azaltılmış olması ve ilgili tedbirlerin arka arkaya kaldırılması ile bağlantılıydı. Bismarck'ın, Zentrum Partisi'nin Roma'dan yönlendirildiğine ve Almanya'nın birliği açısından bir tehdit oluşturduğuna herhangi bir şekilde inanmış olup olmadığı sorusu bir kenara, görülen ger-

Reichstag binasının doğudan kuş bakışı görüntüsü. Resmin ortasında Zafer Anıtı ile Königsplatz meydanı; arka planda resmin üst kenarında Kroll Operası; sağında 1867–1871 yılları arasında kurulan ve 1919'dan 1945'e kadar İmparatorluk İçişleri Bakanlığı'na ev sahipliği yapan Genel Kurmay binası. İkinci Dünya Savaşı'nda tahrip olan bu binanın arsasında günümüzde Federal Başbakanlık binası bulunmaktadır. Reichstag binasının sağında Alsen mahallesi adını almış olan yerleşim bölgesi. Günümüzde burada Paul-Löbe-Haus binası bulunur.
1919

çek; kültür savaşının sürdürülmesinin siyasi açıdan zarar verdiğiydi. Çünkü bu, ters tepmeye başlamıştı. Kültür savaşı esnasında dışarıdan uygulanan baskı, siyasi Katolizm'in kendi içerisinde dayanışma oluşmasına neden olmuştu. Zentrum Partisi meclis grubu 1874 genel seçimlerinde oy oranını neredeyse yüzde on artırarak, ulusal liberallerden sonra ikinci büyük parti meclis grubu olmuştu. Diğer taraftan, baştan tereddüt etmelerine rağmen tarım sektörü temsilcilerinin de koruyucu gümrük vergileri dönüşümünü desteklemeye hazır oldukları gözden kaçmamalıdır. Zentrum Partisi meclis grubunun neredeyse yarısı İmparatorluğun Katolik bölgelerinden gelen toprak sahibi soylulardan oluştuğu için bu yasaların desteklenmesinde doğrudan çıkarları vardı.

Böylece bu cömert teklif; Bismarck'ın ulusal liberallere yaptığı bu hediye; geri çekilebildi. Elbette hükümetin kendisi bunu yapamayacağı için August Reichensperger ve de Zentrum Partisi meclis grubundan yeni edinilen federal yoldaşlar tam zamanında yardıma yetişmişlerdi.

13 Aralık 1881'de, yeni bir Reichstag binası yapımının ilk görüşmelerinden on yılı aşkın bir süre sonra, nihayet amaca ulaşıldı. Bismarck'ın değil, Federal Konsey'in tekrar insiyatifi ele alması sonucunda – ki, Bismarck altına imzasını atmamış bile – fakat Kayzer'in arkasında durduğu söylenen ve Reichstag binasını Königsplatz meydanının doğu tarafında, Palais Raczynski'nin (Raczynski Köşkü) bulunduğu alana inşa etme ve bunun için gerekli olan tüm adımların atılmasını içeren önerge Reichstag'ın büyük bir çoğunluğu tarafından kabul edildi. August Reichensperger bu sefer de bu karara engel olmaya çalışmıştı. İleri gelen bazı milletvekillerinin son derece etkileyici ve bunun Reichstag'ın yeni bina inşaatı için uzun vadede muhtemelen son şans olacağını vurgulayan konuşmalarından sonra Reichensperger müdahalesinde başarılı olamadı. Reichstag binasının inşaat yeri artık siyasetin oyun taşı olma özelliğini yitirmişti.

“Çok çeşitli engeller”:

1882’den 1894’e kadar binanın oluşturulması

Şubat 1882’de ikinci bir yarışma açılabilirdi. İlk yarışmadan farklı olarak ihale Almanca konuşulan ülkelerle sınırlıydı. İlk yarışmanın ödül alan katılımcıları özellikle ikinci yarışmaya da davet edildiler. Proje teslim tarihi olan 10 Haziran’a kadar 188 proje gönderildi. Jüri kararını aradan daha iki hafta geçmeden duyurabilirdi. Yarışmayı yıldız mimarlardan biri değil, o zamana kadar pek bilinmeyen Frankfurthlu mimar Paul Wallot kazanmıştı. Bu arada ilk yarışmada olduğundan farklı olarak, gelen tasarımlar; kararın herhangi bir yayının etkisi altında kalmaması amacıyla, jüri kararını duyurduktan sonra kamuya açık bir şekilde sergilendi.

Yarışmayı kazanmak hemen işi almak anlamına gelmiyordu. Mimarın ilkönce kat planlarını yeniden gözden geçirmesi ve Reichstag İnşaat Komisyonu’nun ifade ettiği eleştirileri ve ayrıntılı kullanım gereksinimlerini dikkate alması gere-

kiyordu. İmparatorluk Şansölyesi’nin özel isteği üzerine değerlendirme yapması talep edilen Prusya Mimarlık Akademisi projeyi prensipte onaylıyordu. Bunun üzerine Reichstag İnşaat Komisyonu Aralık ayında planları Reichstag’ın kabulüne sunma kararını aldı. Ocak 1883’te milletvekillerinin kararlarına hazırlanmalarını desteklemek için geçici Reichstag binasının fuayesinde, planlanan binanın bir maketi ve kesiti sergilendi.

Fakat bu konu gündeme daha alınmadan, beklenilmeyen bir itiraz geldi. İmparatorluk Şansölyesi, toplantı salonunun fazla yukarıda kaldığını düşünüyordu. Salona ulaşabilmek için gerekli olan 60 basamaklı merdivenden çıkmak kendisine fazla geliyordu. Şimdiye kadar inceleme ve değerlendirmede bulunan hiçbir kurum buna yönelik bir eleştiri ifade etmemişti. Büyük ihtimalle Bismarck’ın derdi, kendisinin ya da milletvekillerinin nefesinin tıkanmasından ziyade, artık engellenemeyecek olanı en azından ertelemektir. Bu tahmini doğrulayan ve Bismarck karşıtları arasında yer almadıkları için söyledikleri bir o kadar daha inandırıcı olan iki tanık var.

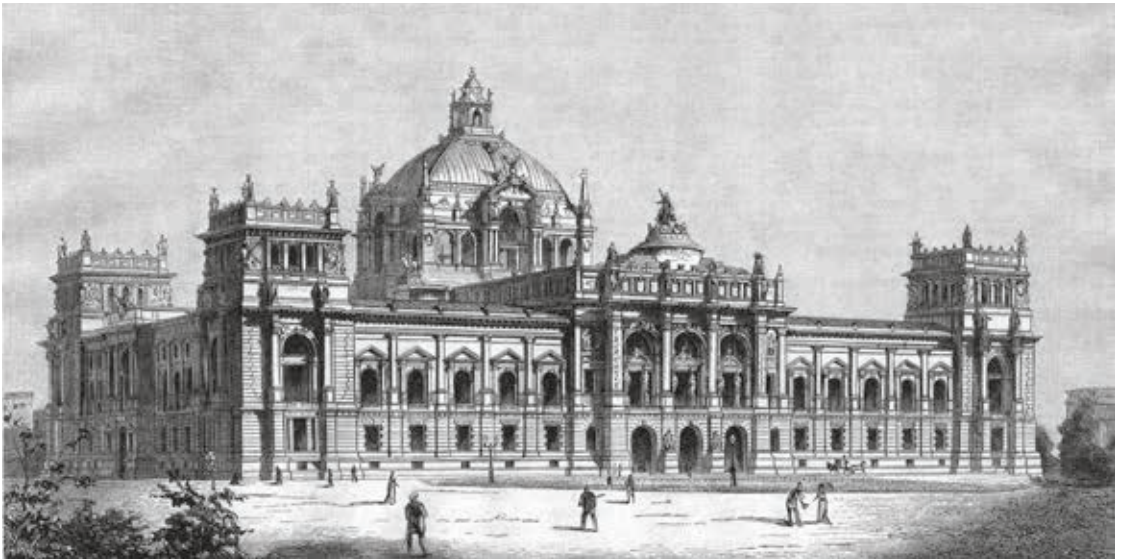
Mecklenburg'un Federal Konsey'deki temsilcisi Karl Oldenburg, 11 Şubat'ta eşine şöyle yazar: "Burada meydana gelen ve yine herkesi telaşa düşüren son olay, Bismarck'ın Reichstag binasının yapımına vurduğu en son darbe oldu. İnlanılacak gibi değil: 10 milyon değerinde sokak ve binalar yıkıldı, tüm mimarlar dünyası gayretleriyle ve masrafa girerek planlara katkıda bulundu ve birdenbire Jüpiter Tonans'ın aklına bir yıl öncesinden belli olan birşey geldi: Yeni toplantı salonlarının 50 basamak yukarıda oldukları..." Oldenburg burada hatta on basamak eksik yazmış.

Bismarck'ın yakın çevresinde bulunan ve Reichstag konusundaki erteleme taktiğini yıllardır izleyebilmiş olan Lucius von Ballhausen, olayı az ve öz bir şekilde toparlıyor: "Bina konusunu on yıldır erteledikten sonra, daha da sürüncemede bırakmaya niyetli gibi görünüyor."

Bu kadar yukarıdan gelen bir itiraz ki, bu hemen Federal Konsey'de Prusya'nın önergesi olarak resmîyet kazanmıştı; elbette dikkate alınmak zorundaydı. Wallot kat planlarının bir kez daha, olduğu gibi üzerinden geçmek zorunda kalmıştı. Reichstag kararını vermek için,

bu çalışmanın bitmesini ve sonucun incelenmesinin de tamamlanmasını beklemek zorundaydı. Mimarlık Akademisi, oturumunu bir gün önce yapmış, fakat henüz bir rapor hazırlamadığı için Reichstag, 9 Haziran 1883'te inceleme tam olarak tamamlanmamış da olsa "neredeyse oybirliğiyle" olmak üzere "İmparatorluk Şansölyesi'nden, parlamentonun İnşaat Komisyonu'nun da katkısı ile yeni Reichstag binası inşaatını mümkün olduğunca, mimar Wallot'un tasarlamış olduğu planın ana hatlarına sadık kalınarak hayata geçirilmesini istirham etmiştir."

Parlamentonun artık sabrı tükenmişti. "Reichstag'ın; kuruluşundan bu yana tam onüç yıl geçmiş olmasına rağmen ancak şimdi bir Reichstag binası inşaatını yaptırabiliyor olması", milletvekili Ludwig Bamberger'in meclis konuşmasında muhtemelen sadece en son yaşanan toplantı salonu krizine ilişkin olmayan "bu planın daha en başından çok fazla kötü koşulla savaşmak zorunda kalması" yüzündendir sözleriyle açıklanabilir. Bu koşullardan biri "yukarıdan bu konuya soğuk bakılıyor olması... ve tam da Reichstag binası inşaatına, Alman Ulusu'nun iç temsiline soğuk yaklaşılması ve bunun çok çeşitli engellerle karşılaşması, bir şekilde manidardı demek isterim."

Fakat bu kararın temelinde yatan ve Paul Wallot'un birkaç gün sonra kontrata bağlanarak uygulamayla görevlendirildiği proje kat planlarının, tekrar üzerinden geçilmesi gerekli oldu: Bu çalışmanın sonucu Ekim 1883'te sunuldu. En önemli kat, hiç şüphesiz merkezinde toplanmış salonunun bulunduğu ana kattı. İki aksın kesişme noktasından hareketle biraz doğuya kaydırılmış olan toplantı salonunun, 600 metre kare kadar bir alanı ve 400 milletvekili koltuğu için yeri vardı. Koltukların, Başkanlık Divanı'nın konuşmacı tribününün ve Federal Konsey sıralarının yerleştirilmesinde geçici Reichstag binasındaki toplantı salonu örnek alınmış; basın ve izleyiciler için aynı bu binada olduğu gibi, toplantı salonunun üç tarafını saran tribünlere ara katta yer verilmişti. İhale belgelerine geçici Reichstag binasının kat plan çizimleri de, mimarların bir fikir edinebilmeleri için eklenmişti. Katılan mimarlardan pek azı önceden bir parlamento binası planlamışlardı. Böyle bir fırsat kaç kere çıkarki zaten insanın önüne? Binanın Doğu kanadını Federal Konsey Reichstag Başkanlığı ve Reichstag idaresi ile paylaşıyordu. Güneydoğu kulesinde Federal Konsey toplantı salonu, Kuzeydoğu kulesinde ise kütüphanenin okuma salonu bulunuyordu.

Sayfa 220:

“Alman Reichstag Binası Berlin.”
Ludwig Bohnstedt, Reichstag inşaat yarışmasını 1872'de bu tasarımı ile kazandı.
Çelik gravür, 1872

Sayfa 221:

Paul Wallot'un 1882'de Alman Reichstag Binası için açılan ikinci yarışmayı kazandığı tasarımı.
Ahşap gravür, 1882

Karşısında, Kuzey yarısında, yani ana cephenin önünde durulduğunda: Kapının solunda okuma ve yazma salonu ve Güney yarısında Reichstag restoranı vardı. Bir tarafta okuma salonu, Batı Kapısı ve Reichstag restoranı ve toplantı salonu ile iki avlunun bulunduğu diğer taraf arasında, üç bölümlü giriş alanı bulunuyordu. Alanı, ihale belgelerinde en azından 500 metre kare olarak belirlenmişti. Günümüzde böyle bir alana daha çok fuaye ya da lobi ismi verilir.

Bu alanın her bir avlunun önündeki iki uzunlamasına dikdörtgen alan bölümlerinin kendine has şekli ve ortadaki toplantı salonunun önündeki devasa rotonda, Mimarlık Akademisi'nin Wallot tarafından hazırlanan proje planına ilişkin raporlarında ifade edilen ve Reichstag kararına ve de mimarın görevlendirilmesinde esas alınan bir talepti. Akademi sadece “salonun yapı elemanları ile bunun üstünü kapatan ve sadece dışa temsil amacını taşıyan kubbe arasında uyumsuzluk” olduğuna inanmakla kalmıyor, salonun kubbeden ötürü yeterince ışık alamayacağından endişe duyduğu için kubbeden vazgeçilmesini öneriyordu. Bu eleştiri sadece raporda değil, 9 Haziran 1883 tarihli Reichstag oturumunun başında okunan oturum tutanağında da dile getirilmişti. Meclisteki görüşmeye katılan ve aralarında kubbe düşüncesine pren-

sip olarak karşı olan August Reichensperger'in de bulunduğu bazı katılımcılar, kesin bir kararlilikla binanın kubbesiz düşünilemeyeceğini açıkladılar. Reichstag İnşaat Komisyonu Akademi'nin talebini ancak kubbeyi toplantı salonundan uzaklaştırarak, fuayenin üstünden batıya doğru kaydırarak dikkate alma kararını verdi. Bu nedenle o zamana kadar dikdörtgen olarak öngörölmüş olan fuaye planının değiştirilmesi ve merkezine bir rotondanın yerleştirilmesi gerekiyordu.

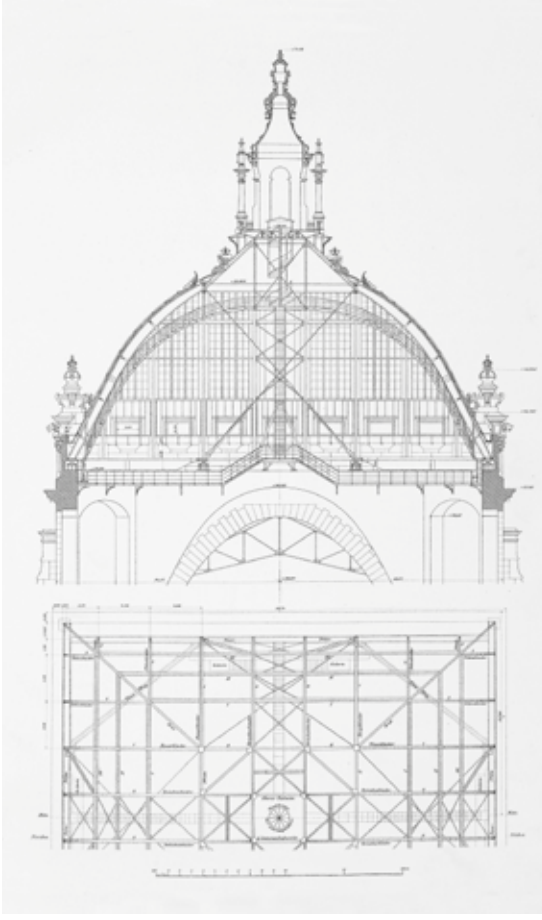
Mimarın en geç 1886 itibariyle, estetik kaygılarının giderek arttığı görülüyor; Ocak 1889'da arkadaşı Friedrich Bluntschli'ye fuayedeki rotondanın üzerindeki kubbe ile binanın "yanmış bir saraya benzediğini" yazıyor. Kubbenin tekrar toplantı salonunun üzerine yerleştirilmesi çabaları olağanüstü zahmetliydi. Tasarımlar, raporlar, karşı raporlar ve yine yeni tasarımların sonu gelmiyordu. Fakat en önemlisi Kayzer'in onay vermesiydi. 15 Haziran 1888 itibariyle Kayzer II. Wilhelm baştaydı. Kayzer'in onayı olmadan planlarda böyle bir değişiklik düşünülemezdi bile. Genç Kayzer'in 1888'in sonlarına doğru Wallot'u Reichstag şantiye ofisinde ziyaret ettiğinde herhangi bir tereddüdü yok gibiy-

di. Fakat bir sonraki sene bir ziyaret kabulü sırasında Kayzer kendisi tasarıma müdahalede bulunmak istemiş. Mimar, planlarına bu şekilde karışılmasına karşı kesin bir tavır sergilediği için, belliki II. Wilhelm bundan pek hoşnut kalmamış.

Buna rağmen 14 Ocak 1890'da Reichstag İnşaat Komisyonu kubbenin tekrar eski yerine alınmasına karar verdi. Kayzer II. Wilhelm bu kararı geri çevirip kubbenin eski yerine getirilmesini engelleyebilirdi ama bunu yapmadı. Wilhelm'in özellikle kubbenin yüksekliğinden rahatsız olduğu; meclis binasının kubbesinin, sarayın kubbesinden yüksek olabileceğinin sorun yaratığına ilişkin söylentiler yayılmaya başlamıştı. Bu bağlamda II. Wilhelm'in bizzat kendisi tarafından da hazırlanan hesaplama ve kıyaslamalar, bu tahminlere belli ölçüde bir inandırıcılık kazandırıyor. İki kubbeden hangisinin sonuçta daha yüksek olduğu sorusunun cevabı halen kesin verilemiyor gibi.

Kayzer II. Wilhelm'in kubbenin yapıldığı malzemenin rahatsız olması mümkündür. Wallot eski yere yerleştirme planlamalarında bir aydınlatma sorunu gördüklerini düşünen Akademi'nin itirazlarına elbette kulak vermek zorundaydı. Buna karşılık olarak kubbeyi demir ve camdan yapma fikrini geliştirdi. Bu fikrin, bu tür malzemeleri garlarda ve sergi salonlarında, dolayısıyla kesinlikle temsili değil de, işlevsel-

üstte:
Berlin'de Reichstag binasının
kubbesi; üstte: Kuzeyden güneye
doğru orta aks kesiti; altta: Kubbe
çatının demir iskeletine kuş bakışı.
Ahşap gravür, 1897

solda:
Reichstag binası kubbesi.
Litografi, 1897

liğin ön planda olduğu yapılarda görmeye alışık olan kamuoyunda da tepkiyle karşılandığı anlaşılıyor. Gereken hesaplamaları yapan ve konstrüksiyon çizimlerini hazırlayan kişinin İmparatorluk demir yolları işletmesinden bir uzmanın, Mühendis Hermann Zimmermann'ın olması da manidardı.

Kubbeler elbette geleneksel taht ve kürsü iktidarlarının hakimiyet göstergeleriydi. Saraylar ve merkezi kutsal yapıların bir parçasıydılar. Ama burjuva kurumlar da temsili yapıları için; iktidara paydaşlık haklarını vurgulamak amacıyla bu hakimiyet göstergelerini devralmışlardı. Washington'daki Amerikan Kongre Binası'nı, ya da Brüksel'deki Adalet Sarayı'nı örnek vermek gerekmiyor bile. Reichstag gibi bir amaç hizmet eden ve bu önemi taşıyan bir binanın kubbesinin olması o kadar doğaldı ki, her iki yarışmaya katılan projelerin birkaç istisna dışında tamamı, bir kubbe öngörmüştü.

Kubbeler genelde taştan yapılan küresel kesit şeklinde olurdu. Reichstag Kubbesi'nde ise iş ve ulaşım binalarında alışılan ve kesinlikle 19. yüzyılın burjuva toplumuna ait olan modern inşaat mühendisliği sanatının malzemeleri kullanılmıştı. Böylelikle bu kubbe, halkın temsilcilerinin Saray'ın kubbesine karşı siyasi iktidar hakkının bir göstergesiydi; genel olarak inşa

ediliyor olmasından ötürü değil, ya da belki daha yüksek olduğu için değil, geleneksel siyasi gücü temsil eden bir yapı şeklini modern malzemeler ve modern bir konstrüksiyonla bağlantılı hale getirdiği için. Bundan ötürü bu kubbe, Reichstag binasının sunabildiği ender ve kesinlikle monarşist olmayan çizgilerinden biri olma özelliğini taşıyordu. Bu çizgisi; şayet binanın 1894'te kutlanan açılışında çatının alnındaki "Alman Halkına" yazısı okunabilir olsaydı, muhtemelen daha da belirgin olacaktı. Cephenin; binanın bitiminden önceki son yıllarda yayınlanan bir çok resminde bu yazı açık ve net bir şekilde okunur olduğundan, bu alanın boş kalması tabii ki tepki almıştı. Sol liberal milletvekili Friedrich Payer yeni binadaki ilk oturumlardan biri münasebetiyle; yazının eksikliğini hükümetin parlamentoya yeterince güven duymamasının çarpıcı bir işareti olarak yorumlamış ve sitem etmişti: "Bizleri sanatsal açıdan son duruma ilişkin bilgilendirmek üzere evimize, yaşadığımız yere gönderilen resimli dergilerde ve yeni binanın resimlerinde, yeni Reichstag binasının şimdi olduğu gibi değil, olması gerektiği gibi görülen

resimlerinde ana giriş kapısının üstünde 'Alman Halkına' yazılıydı. Fakat buraya geldiğimde bu yazıyı göremedim. O gün bugündür... acaba neden yazı orada yok diye kafa yoruyorum." Payer, Federal Konsey'in yazıya engel olduğunu tahmin ediyor ve çok net bir şekilde bu kararın iç barışı desteklemeye katkıda bulunmadığını açıklıyordu.

Ama engel olan Federal Konsey değildi. Basında yayıldığı gibi Kayzer de değildi, yazıya engel olan. İnisiyatifi ele alan, bunlardan ziyade Reichstag İnşaat Komisyonu olmuştu. Komisyon 1893 yılında bile bu konuyu defalarca tartışmıştı. Yazının içerdiği anlamdan ötürü karşı gelenler; Alman halkının, temsilcileri yolu ile inşaatın finansmanına onay verdiğini, dolayısıyla binayı şimdi kendilerine adayamayacaklarını söylüyorlardı. Bu ve birçok benzeri akıl oyunlarının ardında mutlaka siyasi nedenler yatıyordu.

Başka bir alternatif bulunamadığı için Komisyon, Reichstag üyelerinin oyları ile Aralık 1893'te yazının hiç kullanılmamasına karar verdi. Binanın açılışı herhangi bir yazı olmadan yapılınca; bu eksiklikten ötürü basın, Komisyon'u değil de, Kayzer'i suçlayınca; Komisyon kendini, konuyu tekrar gündeme almak zorunda hissetti. Ocak 1895'te bir oturumda yine Komisyon üyelerinden kimsenin, muhtemelen Paul Wallot'un isteği doğrultusunda sunulan ilk öneriyi savunmadığı anlaşıyor.

Bunun yerine “Alman İmparatorluğuna” ifadesinde uzlaşma sağlandı. Bu sonuç Kayzer’e onaylaması için sunulduğunda, teklifin kenarına alternatif bir öneri olarak “Alman Birlikteliğine” yazdı. Daha sonra konunun üstü kapandı. Konu, ulusal liberallere yakın olan Leipzig şehrinin günlük gazetesi Leipziger Tageblatt’ta, tam savaşın başlangıcının birinci yıldönümü olan 5 Ağustos 1915’te yayınlanan bir makale ile birlikte gündeme geldi. Aradan geçen zaman içerisinde, savaşın uzun sürmeyeceği iddiasının doğru olmadığı ve cephede ve anavatanda insanların altında kaldığı yükün hiç beklenmediği kadar ağır olduğu anlaşılmıştı. Bu gelişme geniş çevrelerin hükümet ve monarşiye karşı güven kaybına yol açmıştı. Leipziger Tageblatt, yazının tam da bu zamanda barışma işareti olarak algılanabileceğini; iç barışa bir katkı olacağını savunuyordu.

Hükümet mesajı anında almıştı. Kayzer’in; 1898 yılı itibariyle Reichstag İnşaat Komisyonu’nun yerine gelen Reichstag Dekorasyon Komisyonu’nun yazıya yer ayırma kararını vermesi durumunda itirazı olmayacağı anlaşıncı, herşey olağan akışına bırakıldı. Aralık 1916’da yazı yerleştirildi. Peter Behrens’in tasarımı olan

harflerin dökümü Loevy dökümhanesinde sözde, kurtuluş savaşlarında 1813’te ele geçirilen bronz cephanelerden yapılmıştı. İmparatorluk Başkanı Johannes Kaempf oturumun sonunda, 27 Ağustos 1915’te kararı duyurduğunda, tutanağa geçtiğine göre “coşku dolu bir alkış” olmuştu.

Kayzer, Paul Wallot ve Reichstag binası hakkında birçok hikaye anlatılır. Elbette mimarın kesin itirazı II. Wilhelm’in gururunun kırılmasına neden olmuştu. Dolayısıyla bundan sonra mimara hep kötü davrandı. Büyük ihtimalle Reichstag binası Kayzer’in hoşuna gitmişti. Ama bunu ne başkalarına ne de kendine itiraf edemezdi. Bunun nedeni ise mimardan ziyade, prensip olarak hor gördüğü ama uğruna binanın inşa edildiği halkın temsilcileriydi. Kayzer, Roma’ya düzenlediği resmi ziyareti kapsamında sanatçıların önünde ve kamuoyu nezdinde Reichstag binasını “Zevksizlik şaheseri” olarak nitelerken, aslında siyasi kanaatini estetik kanaatmiş gibi gösteriyordu.

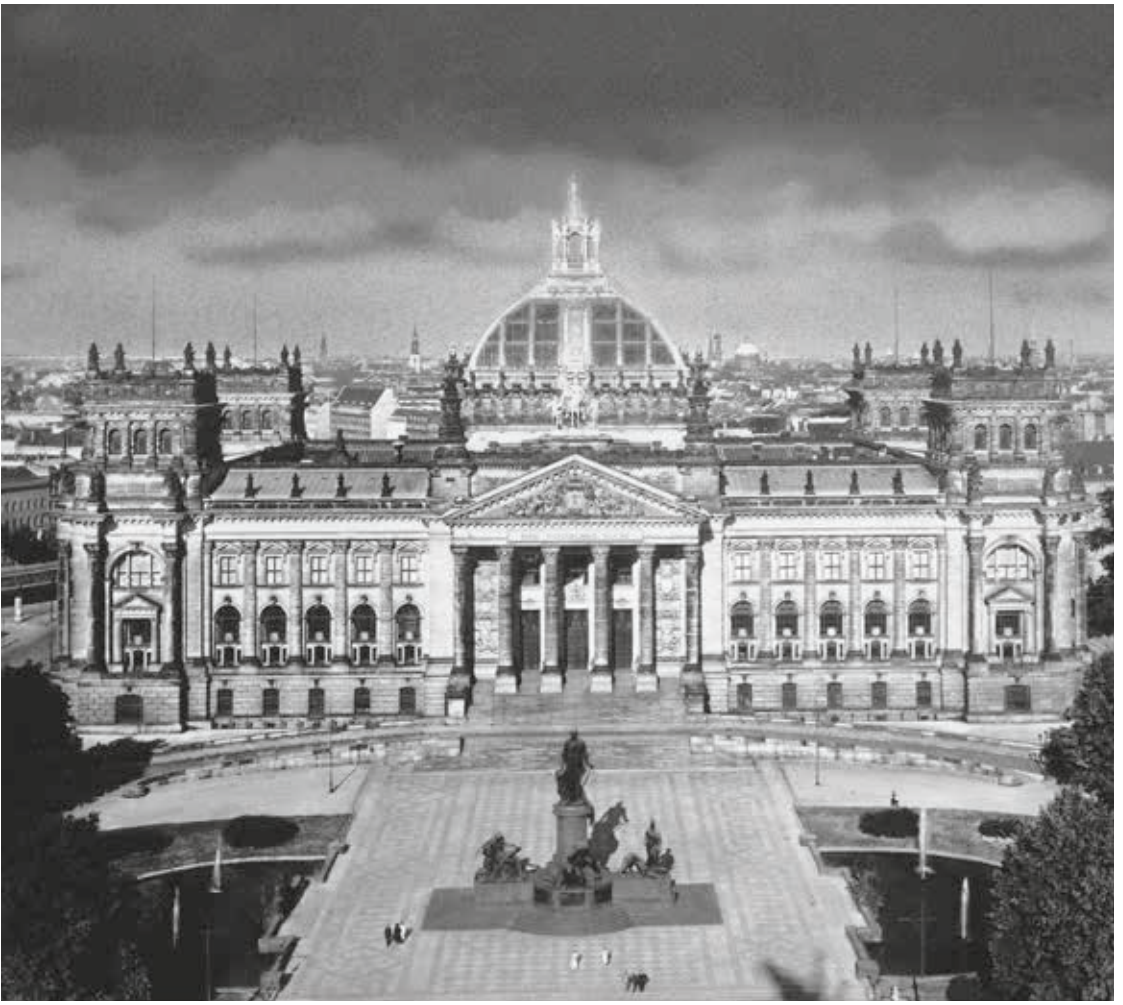
“Alman Halkına” yazısını Reichstag binasına yerleştiren işçiler. 1916

**“Sadece prens resimleri ve hanedanlık süslemeleri”:
Parlamento binası monarşinin sembolü olmuş**

Federal Konsey nezdinde eski Württemberg Elçisi’nin dul kalan eşi Hildegard Barones Spitzemberg, 28 Mayıs 1894’te dostlarından oluşan bir grup ile ve Mimar Wallot’un rehberliğinde Reichstag binasını ziyaret ettiğinde oldukça şaşırmıştı: “Devasa boyutları ve tek tek salonların güzelliğine rağmen bir bütün olarak uyumlu bir güzellikten ziyade Babil’in ölçütsüzlüğü izlenimini yaratıyor. Ayrıca sayısız arma şiltinin, taçın, alegorik figürlerin adeta gülünçlüğü ve bunların hepsinin, çoğunun liberal, özgür ruhlu ya da sosyal demokrat olduğu ve bütün bu hanedanlık süslemelerine öfke duyan 400 kişinin toplanacağı bir yerde biraraya gelmesi...”

Barones her ne kadar yeni Reichstag’ın milletvekili sayısında biraz yanılmış da olsa; andığı üç grup üyeleri sandalye sayısının ancak yüzde 40’ını oluşturuyordu; fakat yine de binanın genel seçim hakkı uyarınca seçilen bir parlamentonun binası olması olgusu ile, iç mekanlarında parlamento ve demokrasi değil, prensler ve ha-

nedanlıkların ön planda olması arasında bir çelişkinin olduğu doğrudur. Daha çok muhafazakar olan Barones’in tesbiti liberal Frankfurter Zeitung gazetesi yazarı “siyaset gazetecisi” August Stein’in 1898’de az ve öz yorumuyla örtüşüyordu. Stein, binanın “gerçi halkın temsilciliği için öngörüldüğünü”, buna rağmen “sadece prens resimleri ve hanedanlık süslemelerinden” den ibaret olduğunu yazıyordu. Bu iki kanaat de, hem iç mekanlar hem de cepheler için geçerliydi. Dış cephede olduğu gibi en önemli temsili iç mekanlarda da gökyüzünü dört bir istikamete doğru gösteren ve kraliyetin kesin hükümdarlık işaretleri olan taç ve asalar cömertçe dağıtılmıştı. İmparatorluğun kuruluşunda tek tek devletlerde hükümte olan prenslerin isimleri o zamana kadar başa gelen üç Kayzer’in monogramları yanında taşla döşenmişti. Ayrıca “sayısız arma şiltleri” binayı öylesine sarmıştıki, zamanın eleştirmenlerinden biri, “hiç bu kadar çok armanın birarada görülmediğini” yazmıştı. Alman şehirlerinin armaları, özellikle de federal devletlerin armaları bunlar arasındaydı. Bu federal devletlerde monarşi yönetimi olduğu için, bu hanedanlık süslemelerinin de kraliyetin güç simgeleri olarak yorumlanması gerekir. Bu armalar topluluğu arasında ayrıca bir hiyerarşi vardı. Çünkü

üstte:
Reichstag binasının ana cephesi,
Zafer anıtından bir bakış. 1929

Sayfa 230 solda:
Milletvekillerinin Güney giriş
holünde ortaçağ döneminden
dört Alman İmparatoru'nun boy
resimleri. Sağdan ikincisi Otto
von Bismarck'ın yüzhatları ile
Büyük Otto.
Litografi, 1897

Sayfa 230 sağda:
Milletvekillerinin Güney giriş
holünden Eyaletler Konseyi salon-
larına geçişi sağlayan merdiven
sahanlığı. Prusya Kapısı'na bir
bakış.
Litografi, 1897

Sayfa 231 solda:
Milletvekillerinin Güney giriş ho-
lünden Genel Kurul Salonu önün-
deki fuaye katına çıkış merdiven-
leri. Bavyera Kapısı'na bir bakış.
Litografi, 1897

Sayfa 231 sağda:
Fuayenin büyük rotondasında
Kayzer I. Wilhelm heykeli.
1906

Prusya, Bavyera, Saksonya ve Württemberg olmak üzere dört kraliyetin armaları imtiyazlı muamele görür, hatta bazen tek başına yerleştirilmiş olurlardı. Ve bu en nezih grup içerisinde bile Prusya ve Bavyera armaları Saksonya ve Württemberg armalarından önce gelirlerdi. Reichstag binasına adım atanların karşılaştıkları ezici resim ve simge yoğunluğundan hafif bir izlenim edinilebilmesi için, bir Reichstag milletvekilinin giriş kapısından Genel Kurul Salonu'na kadar geride bıraktığı yolun en önemli noktalarını, burada birlikte takip edelim. Milletvekilleri girişi Güney cephesindeki kapıdan yapıyordu; yani Brandenburg Kapısı ve şehir merkezine en yakın olan tarafta bulunuyordu. Milletvekili binaya girdikten sonra Büyük Şarلمان'dan, "Son Şövalye" I. Maksimilyan'a kadar varan ortaçağ Alman Kayzer sıralamasında sekiz, 2,50 metre kadar büyüklükteki bronz heykelin arasından geçiyordu. August Stein, "bu eski Kayzerlerin kendilerinin de ... mutlaka modern bir halk temsilciliğine ev sahipliği yapan bu binaya nasıl alındıklarına şaşıyor olduklarını" tahmin ediyordu. Milletvekillerinin çoğunun "Bronzdan yaşlı adamlar hakkında pek bir şey bilmediklerini" varsayarken de, muhtemelen doğru tahmin yürütüyordu.

Fakat görmediği husus, yeni 1871 Kayzer İmparatorluğu'nun, bir şekilde ortaçağ İmparatorluğu ile bağlantılı olduğu düşüncesinin oldukça yaygın olduğu hususuydu. Kamu hukukuna göre bir devamlılık olmadığı için, efsanevi tarihsel bağlantılar yaratılarak iki uç nokta arasında köprülerin kurulması gerekiyordu. Bunlardan biri, ortaçağ Stauffen Kayzerleri ile Hohenzollern Hanedanlığı arasında bir bağ kuruyordu. Prusya Kralı'nın Alman Kayzer'i olarak ilan edilmesi; uyuyan Barbarossa'nın (Kızıl-sakal I. Friedrich) yeniden doğması hikayesinin modern versiyonu oluyordu. "Zoller doğru Stauff'tur" ve "Kızıl-sakal"ın tahtında Aksakallı" gibi ifadeler sıklıkla kullanılıyordu. Bu deyimler, içinin resimlendirilmesi 1877'de başlayan ve Reichstag binasının açılışının yapıldığı tarihte inşaatı tamamlanmak üzere olan ve Goslar şehrinde inşa edilen imparatorluk merkezi "Kaiserpfalz zu Goslar" gibi kamu binalarının resimlendirilmesine de yansıtılıyordu ve bu şekilde kamuoyunun algısına açık bir görsellik ediniyorlardı. Bu görsellik, popüler resimli medya üzerinden Reichstag milletvekillerinin de kültür hazinesi diye adlandırabileceğimiz alana da giriş yapıyordu. Elbette bu sekiz "yaşlı adamın" biri, I. Friedrich Barbarossa idi. Bu heykellerden bir diğeri olan Büyük Otto diye anılan I. Otto'nun yüz hatları ise, hemen anlaşılır şekilde çağdaş Büyük Otto'nun, İmparatorluk Şansölyesi Bismarck'ın yüz hatlarını taşıyordu.

Bu tür benzetmeler bilinçli yapılmıştı; önemli olan birebir tespitlerden ziyade belli bir havanın yaratılmasıydı. Mimarın kendisi 1891’de bir sunumunda, amacının “kabul edilebilir sınırlar çerçevesinde kilise izlenimi yaratarak binaya adım atan kişinin kendisini yüce ve kutsanmış bir ortamda hissetmesini sağlamak olduğunu” açıklamıştır. Bu havanın bütçe görüşmelerinde ne derecede yardımcı olduğunu bilemeyiz. Bu hava, milletvekilinin paltosunu çıkarıp merdivenlerden yukarı çıkarken, avludan içeriye bir pencerenin renkli camından girerek onun yüzüne vuran ışık sayesinde de yaratılmıştı. Milletvekili bu camda ayrıca, kanatlarında federal devletlerin armalarının takılı olduğu devasa boyutta bir İmparatorluk Kartalı’nı görüyordu.

Merdiven başında sağa döndüğünde, diğer bir kısa merdivenin sonunda hükümet ve Federal Konsey’e ayrılmış olan salonların ön girişlerine geçebileceği Prusya kapısını görebiliyordu. Fakat Genel Kurul Salonu’na giderken muhtemelen o tarafa değil, Bavyera kapısının kendisini bekliyor olacağı sol tarafa dönecekti. Bu kapıdan geçerek fuayenin güney tarafına geliyordu.

İki kapı da hanedanlık süslemeleri ile fazlasıyla bezenmişti ve üstte tam ortada armaları bulunuyordu. Fuayenin büyük rotondasını geçerek, Genel Kurul Salonu’na gireceği için sağa giderse rotondanın merkezinde duran, birkaç metre yüksekliğindeki Kayzer I. Wilhelm heykelinin önünden geçirdi. Kayzer’in elinde bir kitap vardı: Alman İmparatorluğu’nun 1871 Anayasası. Daha açık bir mesaj olamazdı. Alman İmparatorluğu’nun kuruluşu Prusya liderliğinde yürütülen üç başarılı savaşın sonucuydu; İmparatorluk Anayasası’nı, Prusya Kralı’nın merhametli hediyesine borçluydu.

Milletvekili en nihayetinde Genel Kurul Salonu’na girerse içeride bir sürprizle karşılaşır: “Reichstag Sarayı’nda şatafatlı görünmeyen tek bir yer vardır”, diyor August Stein, “ama ciddi ve haysiyetli de görünmez. Halbuki böyle olması uygun olan tek yerdir. Burası, toplantı salonudur.” Salon duvarları ses yalıtımı için ahşap kaplanmıştı. Cam tavanın altında dört tarafı saran armalı fayans dizisi vardı. Bunların altında, tribünlerin parmaklıklarına heykel sütunlar yerleştirilmişti. Toplam on heykel sütun figürü parlamentonun yasama çalışmalarının ilintili olduğu çeşitli yaşam ve faaliyet alanını simgeliyordu. Bu alanlar, figürlerin çoğunlukla hemen algılanan bazı özelliklerinden ötürü kolaylıkla anlaşılıyordu: Haberleşmeyi simgeleyen kadın figürü elinde bir ahizeyi tutuyordu. Bu ve benzeri figürler binanın çeşitli yerlerinde görülür-

yordu. Bu şekilde en azından bir defaya mahsus da olsa, parlamentonun faaliyet alanı ile bağlantı kurmaya yönelik hafif bir çaba gösterilmişti. Ama kurulan bağlantılar pek spesifik değildi. Sonuçta, elinde ahize bulunan bir hanımefendi figürü, bir telefon santraline de uyardı. Asıl dikkati çeken yer elbette Başkanlık Divanı ve Federal Konsey'in üstünde yer alan duvar alanıydı. Burada üç büyük boş duvar alanı dört niş ile birbirinden ayrılıyordu. Bu nişlere ancak 1916'dan sonra figürler yerleştirildi. Figürler; mertlik, adalet, bilgelik ve tevazu şeklindeki erdemlerin simgeleri idi. Muhtemelen Barones Spitzemberg'in aklında olan ve arma şiltleri ile taçların yanısıra verdiği örnekler, bu tür erdem simgeleri idi. Binanın içinde ve dışında, her yerde; ölçülülük ve dikkat, coşku ve gerçeklik, hayır ve adaletle karşılaşabiliyordunuz; bilgelik herhalde 6 farklı şekilde konumlandırılmıştı. Bütün bunlar fevkalade özelliklerdi, ve parlamento üyelerinin çalışmalarında bu özelliklerin onlara ışık tutmasını kim istemezdi. Fakat bunlar elinde telefon ahizesini tutan hanımefendiden daha da genel anlamları ifade ediyorlardı. Uymadıkları bir kamu binası olabilir miydi acaba? August Stein'in genel izlenimi açısından en önemlisi, muhtemelen bu üç boş duvar alanıydı. Bu alanlar için 1891'den beri, duvar resimleri olarak freskler ya da yakın

Alman tarihinden konuların işlendiği tuvaler öngörülmüştü. Paul Wallot 1895'te; "Kayzer'in Taç Giyme Töreni Versay 1871" isimli tablosu yeni Kayzer İmparatorluğu'nun ikon resimlerinden biri olan Anton von Werner ile irtibata geçmişti. Wallot'un toplantı salonunun içini yansıttığı ilk çizimlerinde, orta alanda, merkezinde Kayzer I. Wilhelm'in bulunduğu taç töreninin bir resmi görüldüğü için kendisinin ressamla irtibata geçmesi doğaldı. Resmin iki yanına Reichstag binasının temelini atılması ve son tuğlasının yerleştirilmesi resimlerinin yerleştirilmesi planlanıyordu. Bu motif tercihi Reichstag binası genelindeki monarşi etkisine uyuyordu. Versay'daki Kayzer taç giyme töreni sadece emperyal değil, askeri bir öneme de sahipti. 18 Ocak 1871'de gerçekleşen bu törenin "askeri kayzer" hatlarından hep bahsedilir. Kayzer I. Wilhelm'in 9 Haziran 1884'te açık inşaat çukurunda temel taşı yerleştirerek kutladığı temel atma töreni ve 5 Aralık 1894'te II. Wilhelm tarafından fuaye rotondasında, daha sonra I. Wilhelm'in büyük heykelinin dikildiği yere son tuğlanın yerleştirildiği inşaat bitim töreni de, askeri monarşist hatlarıyla taç giyme töreninden geri kalmadı.

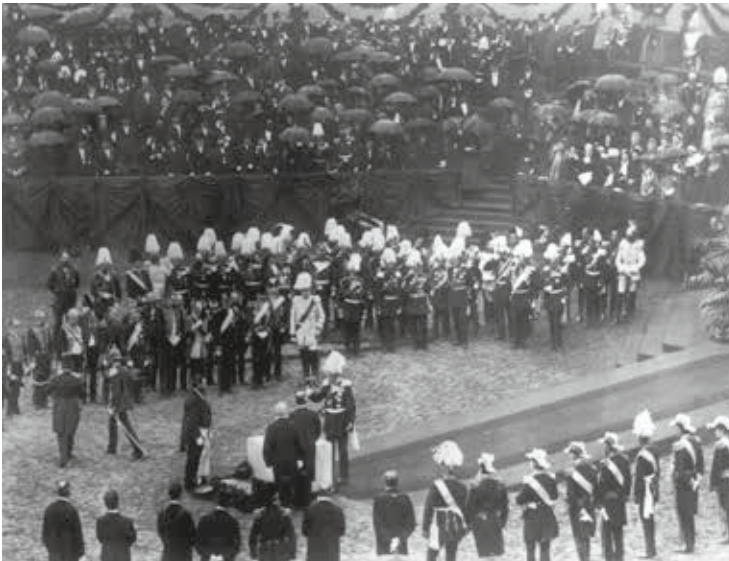
Alman Reichstag binasının Genel Kurul Salonu'na basın tribününden bir bakış. Resmin sağ tarafında Başkanlık Divanı ve Eyaletler Konseyi sıralarının üstünde bulunan üç boş duvar alanından ikisi. 1895

Reichstag üyeleri iki törende de arka planda kaldılar. Temel atma töreninde ilk temel taşına vurulan sembolik çekiç darbelerinde Reichstag Başkanı ve Başkanvekillerine sıra ancak General Komutanlardan sonra geldi. Son tuğlanın döşenmesi töreni de farklı olmadı. Ulusal Gazete'nin bir muhabiri haberinde, askeri nişanların "altın parıltıları" diyordu. Orduya tanınan öncelik; muhafazakar Reichstag Başkanı Albert von Levetzow'un törene Piyade Binbaşı üniformasıyla katılmasından da anlaşılıyordu. Ertesi gün bunun hiç yakışık almadığı eleştirisi sadece Vossische Zeitung gazetesi ile sınırlı değildi: "Nitekim dün Binbaşı'nın orada bir görevi yoktu ..., sadece serbest seçilen halkın meclisinin temsilcisi Alman Reichstag Başkanı'nın görevi vardı. Ve bu yüzden de gönül arzu ederdi ki, keşke bu yüce görevin anlamını özgür vatandaş kıyafetiyle de, ima etmiş olsaydı."

Anton von Werner'in görevlendirilmesi bir takım nedenlerden ötürü gerçekleşmedi. Konu ancak 1903'te tekrar Dekorasyon Komisyonu'nun gündemine alındı. Bu tür soruların özellikle de tutucu çevrelerce ne derecede ciddiye alındığını Bavyera'nın Federal Konsey Elçiliğini yapan, bu görevinde yıllarca Reichstag İnşaat Komisyonu üyesi olan Kont Hugo von und zu Lerchenfeld auf Köfering'in bir açıklamasından anlaşılıyor. Reichstag 1898'de bu Komisyon'u lağvederek yerine sadece Reichstag üyelerinin katılabileceği bir Dekorasyon Komisyonu kurulmasına karar verdi. Bu Komisyon'a sadece nezaketen Federal Konsey de davet edildi. Parlamentonun bu davranışını hakaret kabul etmesine rağmen Kont, etkide bulunabilme amacıyla katılmaya hazırды; "çünkü hazırlanacak duvar resimleri, kumaş seçimi belli bir siyasi önem taşıyabilir." Komisyon beş ressamın davet edildiği kısıtlı bir yarışma başlattı. Bu yarışma 1904'te görüldüğü kadarıyla herhangi bir sonuç vermediği için bir sonraki yıl ressam Angelo Jank'ın kazandığı bir yarışma daha açıldı. Konular Lerchenfeld'in

doğru tahmin ettiği gibi, en başından itibaren Komisyon tarafından belirlenmişti. Yine doğru tahmin etmiş olduğu gibi Federal Konsey'in üç üyesi Komisyon'un muhafazakar Reichstag üyeleri ile kolaylıkla bir çoğunluk teşkil edebildikleri için, seçilen konuların muhafazakar beklentileri karşılayacağı ortadaydı. Ana tabloda, tarihsel gerçekliği kanıtlanmış Sedan meydan muharebesi sonrasında Kral Wilhelm'in; Veliht, Bismarck ve Helmuth von Moltke eşliğinde muharebe meydanından atla geçtiği söylenen bir sahnenin resmedilmesi isteniyordu. İki taraftaki resimler için yine ortaçağa geri dönülüyordu: Bir tarafta Büyük Şarلمان'ın Elçi Harun Al-Raschid'i 777 yılında Paderborn Reichstag'ında kabul ederken, diğer tarafta ise Lombardiya şehirlerinin elçilerinin 1158'de Roncalli tarlalarındaki muharebe sonrasında, I. Friedrich Barbarossa'ya hürmet edişlerinin resmedilmesi isteniyordu.

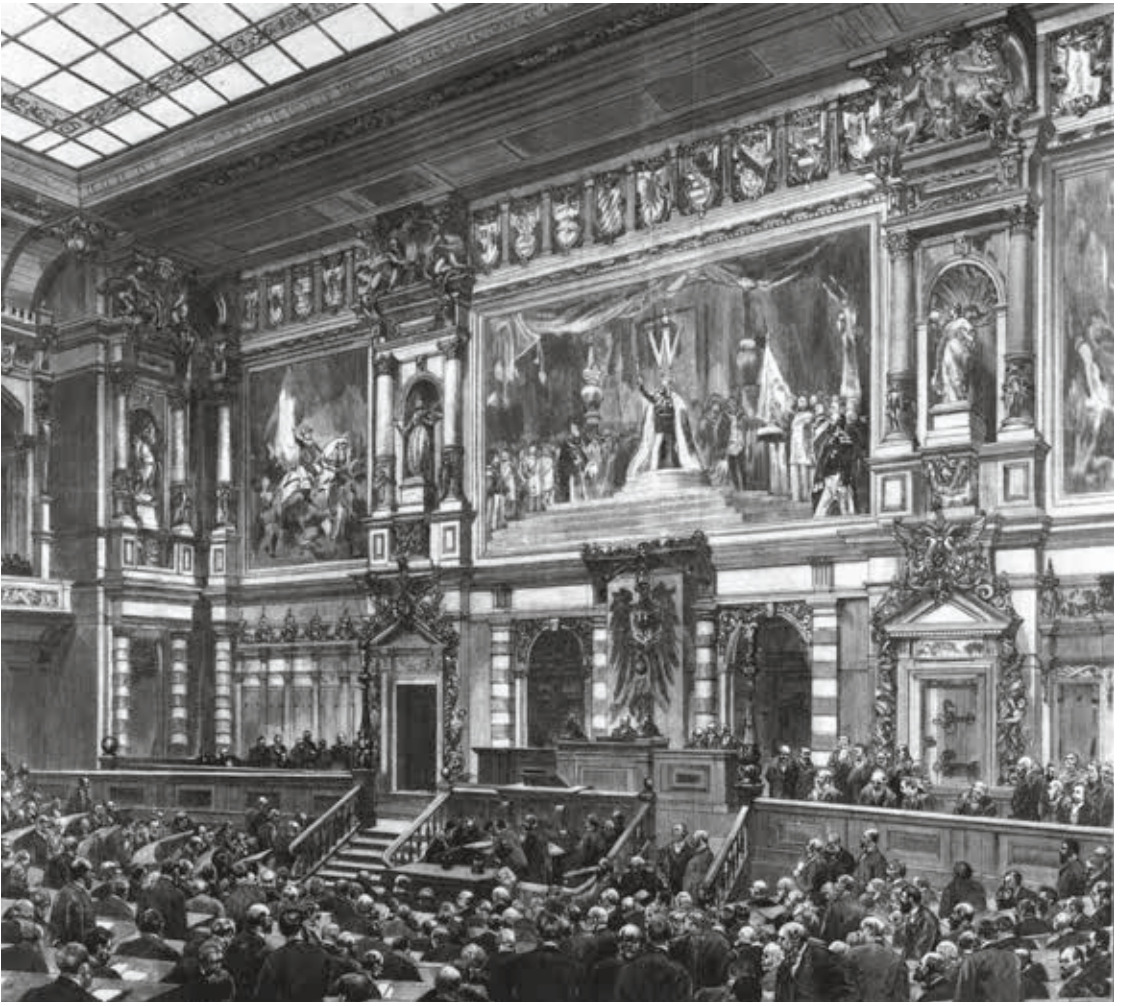
Resimler 1908 sonbaharında asıldıklarında bir çok taraftan eleştiri yöneltildi. Sağdan gelen eleştirilere göre ortadaki resim yeterince kahramanlık vurgusu yapmıyordu. Wilhelm zafer elde etmiş bir komutan değil, yorgun bir ihtiyara benzetiliyordu. Birçok izleyici, resimde Fransız Bayrağı'nın çamurda sürüklenmesini ve öldürülen bir Fransız askerinin kafasının Kayzer'in atının nalının şüphe uyandıracak kadar yakınında olmasını eleştiriyor; diplomatik hoşnutsuzluklardan endişe duyuluyordu. Bir çok milletvekili de bu tablonun, halkın temsilciliğinin Genel Kurul Salonu'nda ne aradığına anlam veremiyordu. Parlamentarizm tarihinden bir sahnenin resmedilmesi çok daha uygun olurdu, deniyordu. Ulusal liberal milletvekili Gustav Stresemann, 1848'de Frankfurt Paulskirche Kilisesi'nde gerçekleşen Ulusal Meclis

Reichstag binasının 9 Haziran 1884'te ilk temel taşının yerleştirilmesi töreni. Kayzer I. Wilhelm üç çekiç vuruşunu gerçekleştirirken.

birleşiminden bir sahne olsun diyordu. Daha iki sene öncesinden; resimlerin konusunun Reichstag Komisyonu tarafından belirlendiğinde, milletvekili Waldemar Graf Oriola parlamento tarihinden bir sahneyi; Kuzey Alman Reichstag heyetinin 18 Ocak 1871’de Prusya Kralı Wilhelm’e parlamentonun Alman İmparatorluğunun Kayzer’i unvanını devralma isteğini sunmasını, alternatif olarak önermişti. Bu sivil tören, aynı gün gerçekleşen ve diğerlerinin yanı sıra Anton von Werner’in resimleriyle kamuoyunun hafızasına kazınmış olan şatafatlı askeri törenden ötürü unutulmuştu. Her bir taraftan gelen yoğun eleştiriler karşısında Reichstag Başkanı 1908 Noel tatilinde resimleri toplantı salonundan uzaklaştırma kararını aldı. Duvardaki büyük gri alanlar bundan böyle hep boş kaldı.

Binanın dört bir köşesinde kendini gösteren bu monarşist ve askeri simgeselliğin dayanağı, Alman Ulus Devleti’nin kuruluşunu Prusya güc politikasına borçlu olduğu gerçeğiydi. Fakat diğer taraftan bu ulus devletin kurulmasının liberal ulusal hareketin uzun yıllar süren faaliyetine bir tepki ve bunlarla bağlantılı bir süreç olduğu ve bu faaliyetler olmadan hiçbir şekilde mümkün olmayacağı tamamen gözardı ediliyordu. Tam da bu faaliyetlerin o an için amaçlarına ulaştıkları binada, bütün bunlardan hiçbir şey görülüyordu. Yeni binaya taşınmasından henüz bir kaç hafta sonra sol liberal Freisinnige Partisi saygın lideri Eugen Richter: “Burada şimdiye kadar yerleştirilmiş olan amblemler ve süslemeler neredeyse her türlü rezidans sarayı ve tören salonuna uyar. Yasamanın mutfağı, halkın temsilciliğinin evsahibi olarak, bu binanın bireysel özelliğinin nerede ifade bulunduğunu gözlerimiz boşuna arayıp duruyor.”

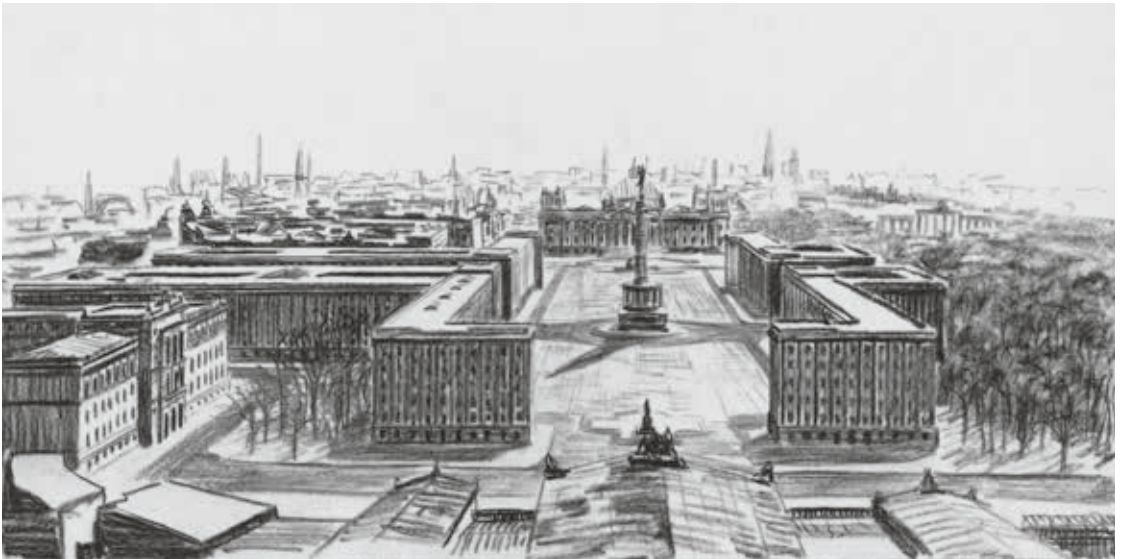
Alman Reichstag Meclisi'nin 6 Aralık 1894'te Königsplatz meydanındaki yeni binasında ilk birleşimi. Resim gerçeği yansıtmıyor. Başkanlık Divanı ve Eyaletler Konseyi sıralarının üzerinde yer alan üç duvar alanı boş kalmıştı ve 1908 sonbahar dönemindeki bir kaç hafta dışında hep boş kaldılar. Bu alanların ara bölümlerinde ise ancak 1916 itibariyle heykeller duruyordu. Sanatçı muhtemelen Paul Wallot'un 1880'li yılların sonlarında Genel Kurul Salonu'na şekil verme planlarında hazırlamış olduğu çizimleri örnek almıştır. Ortada Prusya Kralı Wilhelm'in 18 Ocak 1871'de Versay Aynalar Salonu'nda Alman Kayzeri olarak ilan edilişi. Ahşap gravür, 1894

Reichstag binasının nerede yer alacağı sorusu tartışmalarında herhalde sadece liberal milletvekili Ludwig Bamberger; milletvekillerinin, Şansölye ve danışmanlarının yürüyüş mesafelerini ya da bir anıt binanın arsasında müstakil olup olmaması gerektiği sorusunu değil de, bir kurumun siyasi öneminin asıl diğer siyasi iktidarın merkezlerine yakınlığı ya da uzaklığından da anlaşılıp anlaşılmayacağını dile getiren bir görüş açısını ortaya atmıştı. Bamberger, 7 Şubat 1876 tarihindeki görüşmede “Dünyanın başka hiçbir ülkesinde İmparatorluğun yasama merkezini başkentin dışına yerleştirmek insanların aklına gelmezdi” diye yakınmıştı. Reichstag binası siyasi topografinin kenarına itilmişti. Halkın temsilciliğinin siyasi iktidar yoksunluğuna, bundan daha iyi bir ifade imkanı pek bulunamazdı.

Cumhuriyet için bir forum:
Spree nehri kavisinde Reichstag binası
1919’dan 1933’e kadar

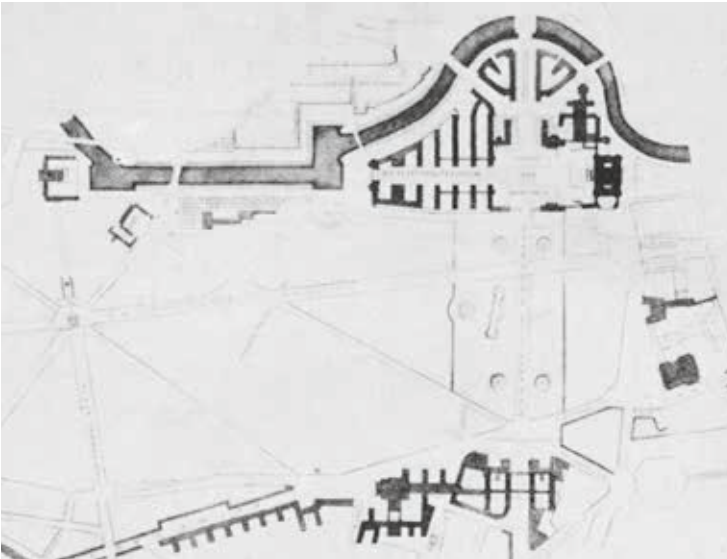
Bamberger, Reichstag binasının Kayzer Almanya'sının güç merkezlerinin dışında kalan konumundan yakınıyordu. Fakat monarşi sona erdikten sonra Reichstag, Başkent Berlin'in siyasi merkezi için yapılan tüm planlarının odak noktası oldu. Bu yeni durumu; Bamberger'in savlarını kendi içersinde tersyüz ederek analiz eden, bir siyasetçi değil, mimar ve şehir planlamacısı Hugo Häring oldu. Haziran 1927'de yaptığı bir sunumda Häring, Reichstag'ın; "saraydan bakıldığında devlet yapısında gayrimeşru bir unsur" olduğu için binasının, "eski Kayzer dönemi Berlin yapı planına uyması" mümkün değildi; binaya sarayın yakınlarında değil, "eski kraliyet şehrinin dışında, Brandenburg Kapısı'nın önünde bir yer verilmiş olması" mantıklı olup, tam da bu yüzden şimdi Reichstag binası "siyasi şehir alanının çekirdeği" ve 1926'ya kadar Königsplatz (Kral Meydanı) adını taşıyan Cumhuriyet Meydanı'nın, halkın egemenliğini çarpıcı bir şekilde simgeleyen bir Cumhuriyet forumu olduğunu ifade etmiştir.

Hugo Häring'in sunumu, 1927 Mayıs-Eylül ayları arasında gerçekleşen ve Berlin şehir planlamasının güncel projeleri ile birlikte küçük mimari özel sergilerinin olduğu "Büyük Berlin Sanat Fuarı" na eşlik eden programın bir parçasıydı. Peter Behrens, Hugo Häring ve Hans Poelzig'in Cumhuriyet Meydanı'nın (Platz der Republik) farklı ve yeni şekillendirilmesine ilişkin düşünceleri de bu çerçevede ifade buluyordu. Poelzig, Alsenplatz meydanının ve Cumhuriyet Meydanı'nın Kuzey ve Güney kenarında İmparatorluk Bakanlıkları için; altı katlı, Reichstag binası ile aynı yükseklikte ve uzunlamasına dizilen idare binalarının inşa edilmesini öngörüyordu. Mimar olan ve bu dalda özel yayınlara imza atan Max Berg, sergiye ilişkin bir makalesinde, Poelzig'in tasarımında "İmparatorluğun resmi daire, yani bürokrasi" binaları halkın temsilciliğinin binasını ezdikleri için, Cumhuriyet'te önemli bir konumu olan Reichstag'ın arka plana itilmesini eleştiriyordu.

Diğer taraftan Berg, Häring'in önerisinden övgüyle bahsediyor. Bu tasarımın öngördüğü "Cumhuriyet Aksı" Reichstag binasından batıya doğru iki kilometre ötesindeki Bellevue Sarayı parkına kadar uzanarak, İmparatorluk Başkanı'nın orada inşa edilecek olan sarayı ile buluşacaktı. Bu aksın iki bölümden oluşması amaçlanıyordu. Batı tarafı düzleştirilmiş Spree nehrinden oluşurken, aşağı yukarı günümüzde Dünya Kültürleri Evi'nin (Haus der Kulturen der Welt) bulunduğu yerde başlaması öngörülen Doğu tarafı; iki tarafında bakanlık binalarının planlandığı bir cadde olarak düşünülmüştü. Cumhuriyet Meydanı ise; Häring'in sunumunda açıkladığı gibi, "yasa koyucu kurum" olarak "eşsiz" ve "karşısında hiçbir şeye" izin vermeyecek Reichstag binasının yeterince serbest alana sahip olabilmesi için, korunmalıydı.

Reichstag binasının önündeki boş alan daha ziyade siyasi etkinlikler için kullanılmalıydı: "Devasa boyutlarda bir toplantı mekanı özelliğini taşıyacak olan bu alanın teras gibi biçimlendirilmesi ve galerilerin öngörülmesi en yakın ihtimaldir." İki yıl sonra Häring bu önerisini daha somut hale getirerek Reichstag'ın karşısında meydanın doğu tarafında; bu arada dikilmiş olan yüksek bakanlık binaları ile birlikte Reichstag binasını kelimenin tam anlamıyla gölgede bırakacak olan devasa bir tribün de planlamıştı. Aslında bu mimarı tam da kararlı ve demokratik tavrından ötürü sevenlerin, bu tür planlara karşı temkinli durmaları doğaldır; çünkü bu tür planlar, sonraki dönemlerin örgütlü siyasi kitle etkinliklerine yönelik yapılanmaları ile büyük benzerlik taşıyor. Ve bu sonraki dönemlerde halkın temsili en fazla kağıt üzerinde var olduğu için, karşısında gerçekten de hiçbir şey kalmamıştı.

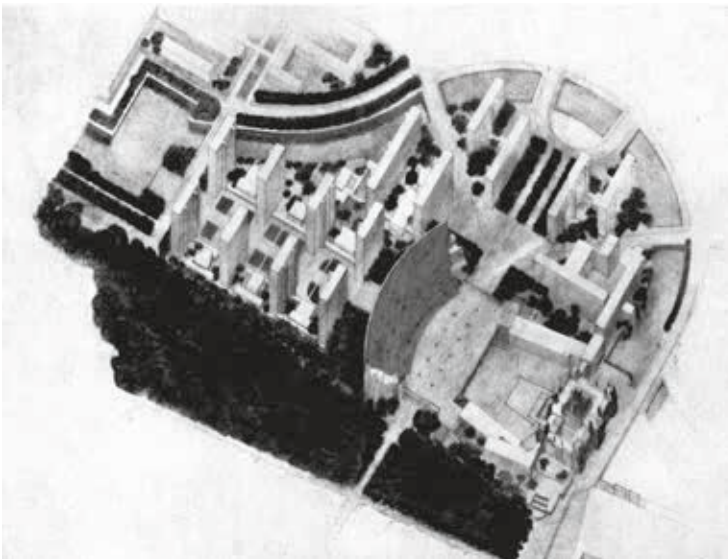

Sayfa 239:
Hans Poelzig, Platz der Republik (Cumhuriyet Meydanı) yeniden şekillendirme tasarımı.
Kopya kağıdına kömür kalem, 1927

solda:
Hugo Häring, Spree nehri kavisinde Cumhuriyet Forumu eskizi, 1927.
Resmin sol kenarında İmparatorluk Başkanı için Belvü Sarayı Parkı'nda planlanan köşk.

Neredeyse eşzamanlı ama tamamen bu sergiden bağımsız olarak, 1927 yazında Reichstag binasına ilave bir yapılanma için bir yarışma açıldı. Binanın genişletilmesi, parlamenter faaliyetlerin uzun yıllardır yer sıkıntısı çekmesinden ötürü artık acilen gerekli olmuştu. Özellikle milletvekillerine yeterli çalışma alanı verilmemişti. Bu alanlar mekan dağılımında öngörülmemiş oldukları için, Reichstag binasında ne kadar arasanız da bulamazdınız. Parti meclis grubu, Komisyon ve Genel Kurul toplantılarının hazırlanması için; meclis yayınlarının, önergelerin ve yasa tekliflerinin okunması, hatta siyasi, özel ve iş yazışmalarının tamamı için, milletvekilleri bu yeni binaya taşındıkları 1894 yılından beri toplam iki okuma ve bir yazı salonu ile yetinmek ya da kendi evlerindeki çalışma masalarına sığınmak zorundaydılar. Berlin dışından gelen milletvekillerinin çalışma masaları da, genelde oturum haftalarında Berlin'de kalmak üzere kiraladıkları mobilyalı bir dairede olurdu.

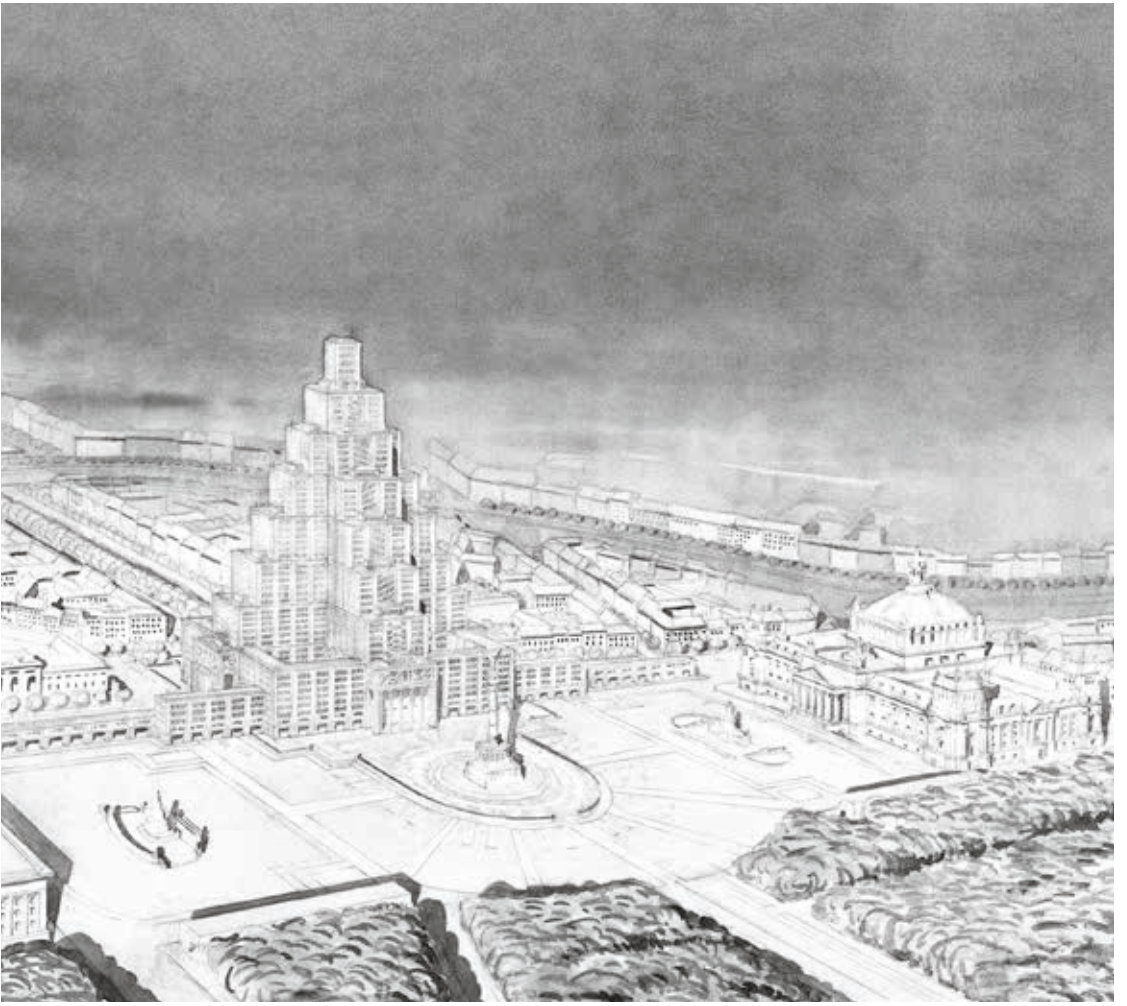
Bu oturum haftaları, yani parlamentonun biraraya geldiği zaman dilimleri, ilk yıllarda üç ila dört ay kadar sürerdi. Fakat bu süre zamanla giderek arttı. Yeni binaya taşınan 1894 Aralık ayı ile birlikte başlayan oturum süreci altı ay sonra sona ermiş; bir sonraki ise ancak yedi ay sonra sona ermişti. Bir sonraki yüzyılın başına kadar bu süre maksimum 9 aya ulaşmıştı. Bununla birlikte parlamento görevi görünürde bir görev olmaktan çıkmış, tam zamanlı bir işe dönüşmüştü. 1906 yılında başlatılan milletvekili maaşları uygulaması ile bu gelişmenin hakkını vermekte geç kalınmış da olsa, birçok milletvekili için kendilerini görevlerine tam anlamı ile adayabilmelerine imkan tanımıştır. Bununla birlikte, oturumlar öncesi, oturumlar arasında ve sonrasında parlamento binasında çalışılabilecek yer ihtiyacı bir o kadar daha artmıştı.

Hugo Häring, Spree nehri kavisinde Cumhuriyet Forumu, 1929. Reichstag binasının karşısında devasa bir tribün şahlanıyor.

Bu nedenden ötürü Bütçe Komisyonu Genel Kurul’a 2 Şubat 1913’te; Reichstag binasının çatı katında, her biri iki ila dört kadar milletvekiline tahsis edilmek üzere toplam 106 çalışma alanının açılmasını önerdi. Raportörlük görevini üstlenen milletvekili Kuno Graf von Westarp, bu alanlarla “günlük çalışma ortamında yaşanan sıkıntı ve rahatsızlığa nihai bir çözüm bulunmuş olmadığını” söylerken, Komisyon’un fikrini yansıtıyordu. Komisyon bu nedenle, yeni bir binanın planlanmasını öneriyor ve Reichstag binasının kuzeyindeki, bir kaç yıl önce satılmış olan arsanın geri alınıp alınamayacağıının incelenmesini rica ediyordu. Çatı katının içinde 1913 yılı boyunca yapı çalışmaları oldu. Savaş yıllarında ve ardından gelen yıllarda ele alınamayan daha geniş kapsamlı planlar, ancak 1925 yılında tekrar gündeme geldi.

Bu arada, monarşinin sona ermesi ile birlikte Reichstag ve binası; sadece topografik ve sembolik değil, siyasi açıdan da güç merkezine dönüştüğü için; çalışma alanı eksikliği daha da vahim bir hal almıştı. Parlamentonun egemen halkın temsilcisi olarak Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte üstlenmiş olduğu ek ödevler, sayıları 100 daha artan milletvekillerinin çalışma yükünü çoğaltmıştı. Bütçe Komisyonu’nun komşu arsayı nihayet tekrar satın alarak ek bina yapı planlamasına başlama önerisini gerekçelendirmek için, SPD milletvekili Paul Taubadel 9 Temmuz 1925 tarihli oturumda bu iki olgunun altını çizdi. Parlamento bu öneriyi kabul etti. Arsa 1925 sonunda satın alındı ve yeni bir bina için mevcut olan yer, bir sonraki yıl diğer satın alımlarla birlikte genişletildi. Böylece 1927 yazında yapılan ihale için; düzensiz bir trapez şekline sahip olan, bundan ötürü de yarışmaya katılanlara bazı zorluklar yaratan bir inşaat arsası hazırды. Fakat yeni binanın sadece işlevsel bir yapı olması istendiği ve bu nedenle Reichstag binası ile ebatları ve

Otto Kohtz, Königsplatz meydanında Reichstag binası. Binanın İmparatorluğun tüm bakanlıklarına evsahipliği yapması planlanmıştı. Otto Kohtz müteakip onlarca yıl boyunca bir çok benzeri proje geliştirdi. Kara kalem ve fırça, 1920/21

biçimsel özellikleri açısından rekabet edememesinden ve etmesi de istenmemesinden ötürü, daha da büyük sorunlar ortaya çıkıyordu. Ayrıca ek binanın köprü benzeri bir yapı ile, eni 32 metre olan ve günümüzde Paul-Löbe-Allee adını alan Reichstag meydanı üzerinden Reichstag binası ile bağlantılı olması ve sadece bir bütün olarak algılanabilecek bir yapılanma oluşturması amaçlanıyordu. Bu imkansızı muhtemelen, yarışmaya katılan toplam 278 kişiden kimsenin başaramamış olduğu; jürinin birincilik ödülü vermekten vazgeçerek sadece iki ikinci, iki üçüncü ve üç dördüncülük ödülü vermesinden anlaşıyor. Jüri, sonuç raporunda “Reichstag yönetiminin iş akışı açısından cadenin diğer tarafı ile gerekli görülen bağlantı yolunun” hayata geçirilmeyeceğini açıkladı. Reichstag yönetiminin yeni bir girişimde daha bulunmasına kalmadan ihtisas ve yayın çevrelerinden eleştiriler duyulmaya başlandı. Yayımlanan eleştirilerin odaklandığı nokta, Reichstag binasına ek bir yapı planlarının, bundan böyle sadece Spree nehri kavisi genelindeki yapı

planlaması kapsamında ele alınması talebiydi. Bu görevin mimari açıdan başarılı olabilmesi için en başından itibaren bir hükümet forumu olarak; Sanat Fuarı 1927’de, önerilerin yapıldığı “Cumhuriyet için bir forum” olarak kavranılması gerektiği dile getiriliyordu. Berlin belediyesi yapı işlerinden sorumlu Martin Wagner bu arzuyu; parlamentoyu, demokrasinin mimari açıdan kendini göstermesi için, inşaat sahibi olarak sorumluluğunu üstlenme çağrısı ile birlikte, Aralık 1928’de Reichstag Başkanı Paul Löbe’ye yazılı olarak ilettili. Löbe cevabında, bu düşünceleri anlayışla karşıladığını; fakat bu kadar kapsamlı bir planlamanın hazırlanıp uygulanmasının çok zaman alacağını; Reichstag’ın ise acil yer sorunlarını çözmek üzere bu kadar zamanı olmadığını dikkate alınması gerektiğini belirtti.

Uzlaşma önerisi olarak ikili bir yarışma yapılması ve ek bina planlarının ana hedef olması konusunda anlaşma sağlandı. Ama diğer taraftan da, yarışmaya katılanlara yönelik ihale tanımlamasında “Cumhuriyet Meydanı’nın şekillendirilmesi için fikirler yarışması” başlığı altında “meydanın tamamı için önerilerde bulunma hakkı tanındı.”

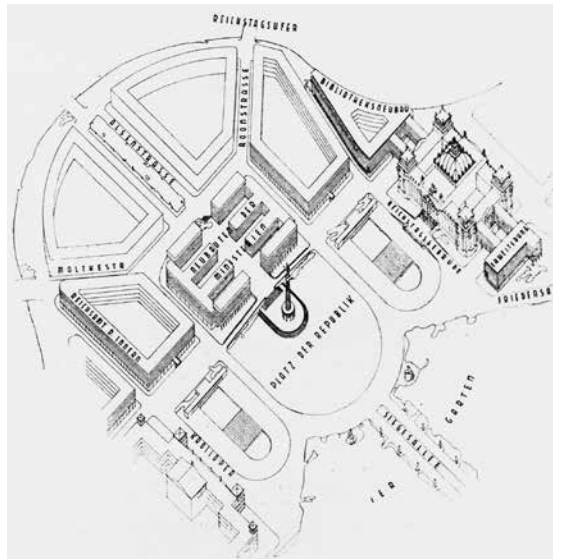
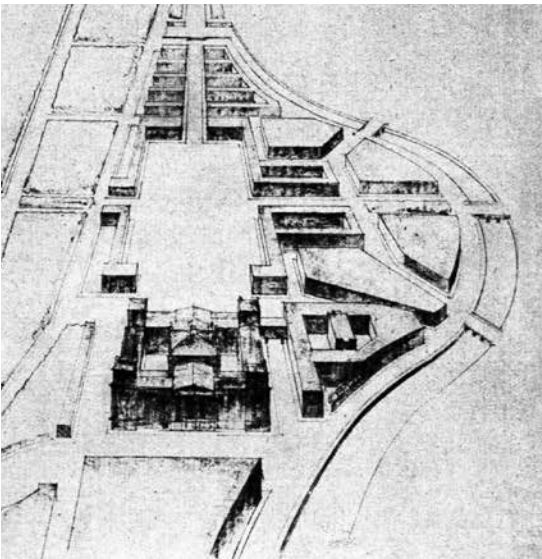

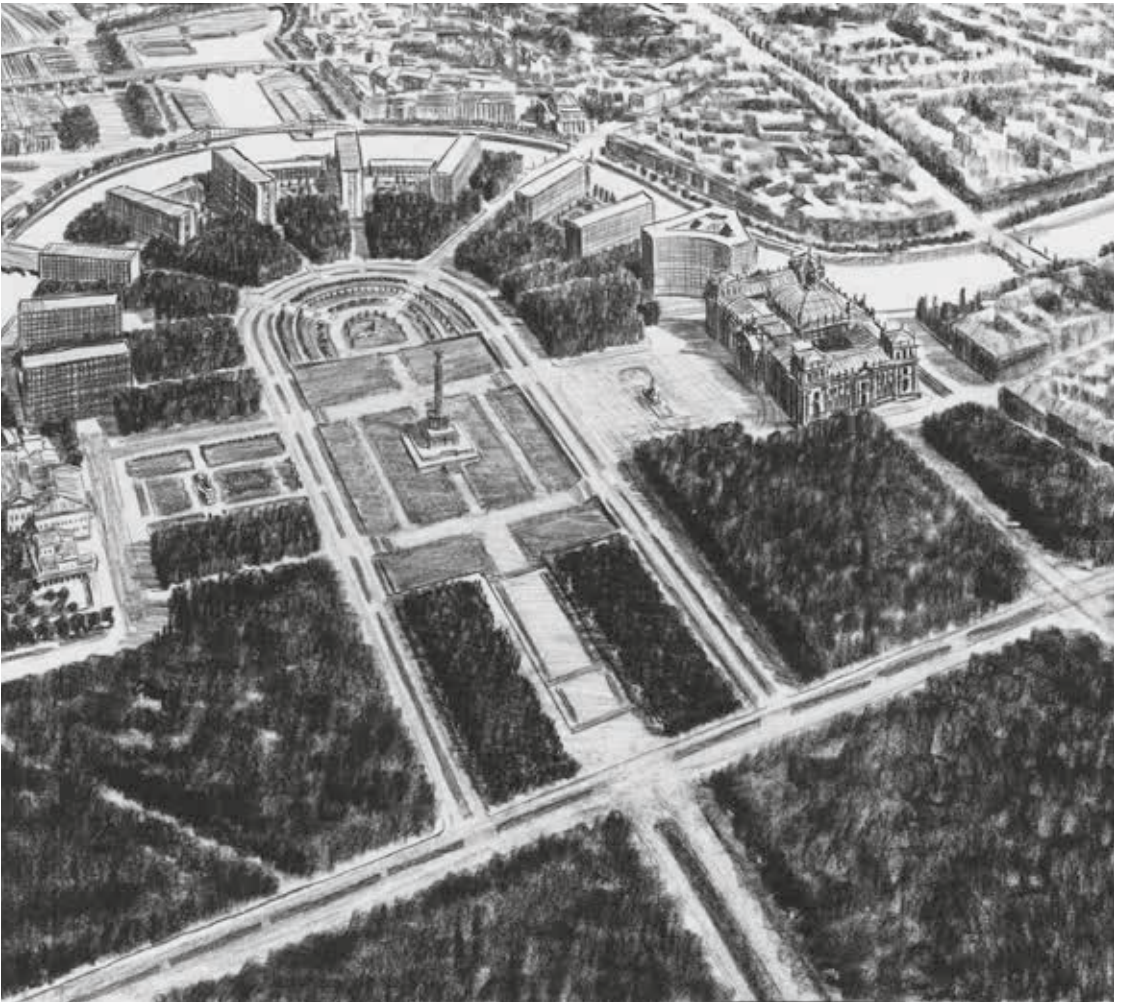
Reichstag Genel Kurul Salonu'nda 1928'de 1. Dünya Savaşı'nda ölenleri anma töreni. Resmin sol kenarında şeref tribününde İmparatorluk Şansölyesi Paul von Hindenburg oturuyor. Bu tür vesilelerde boş duvar alanları süsleme alanı olarak kullanılırdı. Bu resimde Weimar Cumhuriyeti Anayasası'nın giriş cümlesinin ilk yarısı görülüyor – bu şekilde muhtemelen salon süslemelerine Cumhuriyet öğelerinin katılması deneniyordu.

Kamuya açık bir şekilde değil de, ilk yarışmanın ödül sahiplerinin yanısıra diğer sekiz mimar davet edilerek düzenlenen yarışmaya katılanların çoğu bu, “vizyonlarını” geliştirme fırsatını kaçırmadılar. Aralarında birinciliği kazanan Emil Fahrenkamp & H. de Fries Grubu; ve açıkça anlaşıldığı gibi 1927 Sanat Fuarı’nda Hugo Häring’in geliştirdiği “Cumhuriyet Aksı” fikrini, Hans Poelzig’in aynı fuarda sunduğu tasarımları ile birleştiren ve ikinciliği kazanan Georg Holzbauer & Franz Stamm grubu vardı. En aşırı proje Poelzig’in kendisi tarafından sunuldu: Sorunu meziyete dönüştürüp, imara açılan arsanın düzensiz şeklini ek bina için birebir yansıtmakla yetinmeyip, bunu daha da abartarak üç kenarlı ve dış duvarları içe bükümlü olan bir yüksek bina tasarlamıştı. Bitişğinde bakanlıklar için öngörülen dokuz yüksek bina radyal biçimde Spree nehri kavisini yansıtarak ve ek bina ile birlikte bir yarım ay oluşturarak dizilmişlerdi. Martin Wagner, Poelzig’in tasarımının “meydanın şekillendirilmesinde doğru fikri ölçütü koyan” tek katılımcı

olduğunu düşünüyordu. Mimarlık eleştirmeni Erwin Gutkind, Mimarlar Odası’nda Poelzig’in tasarımının “tüm tasarımlar arasında mimari gereksinimleri en çarpıcı şekilde hissettiren tek tasarım” olduğunu açıklamıştı. Bir yandan birincilik ödülünün bu tasarıma verilmemiş olmasından duyduğu üzüntüyü dile getirirken, diğer yandan da Poelzig’in “olağanüstü bir cömertlikle bir semtin tamamını yerle bir etmeyi öngörmesini” eleştiriyordu. Mimar ve mimarlık eleştirmeni Gustav Lampmann en sonunda Yapı İdaresi’nin resmi gazetesinde Reichstag binasının bu tasarımda “kenara itilmiş” muamelesi gördüğünü tesbit etmişti.

Ne Reichstag’ı genişletme amacıyla bir ek bina fikri, ne de Spree nehri kavisinde bir Cumhuriyet Forumu oluşturmayı amaçlayan mimari vizyonlardan biri, herhangi bir zamanda gerçek oldu. Her ikisi için de Cumhuriyet’in son iki yılında sadece para değil, siyasi irade de yoktu. “İnşaat sahibi Demokrasi” mimari yansımaları yaratamadı.

üstte:
Hans Poelzig, Platz der Republik
(Cumhuriyet Meydanı) yeniden şe-
killendirme tasarımı; Güneybatıdan
kuş bakışı.
Kömür kalem, 1929

Sayfa 246 solda:
Georg Holzbauer/Franz Stamm,
Platz der Republik (Cumhuriyet
Meydanı) yeniden şekillendirme
tasarımı, 1929.

Sayfa 246 sağda:
Emil Fahrenkamp/H. de Fries,
Platz der Republik (Cumhuriyet
Meydanı) yeniden şekillendirme
tasarımı, 1929.

Anlaşılan odur ki, Spree nehri kavisinde Cumhuriyet için bir forum tartışmalarında söz alan eleştirmenlerden ve bununla ilgili projelendirmeyi yapan mimari vizyonerlerden de hiçbiri, kraliyetçi sembollerle dolu Reichstag binasının böyle bir merkez oluşumunu ve forum hakimiyetinin yüklediği anlamı taşımaya elverişli olup olmadığını sorgulamamıştı. Ama, böyle bir foruma ilişkin tartışmalar ve vizyonlardan tamamen bağımsız olmak üzere; kraliyet sembollerini en azından azaltmaya yönelik girişimler vardı. 10 Eylül 1921’de sosyal demokrat iki milletvekili; Otto Wels ve Hermann Müller Reichstag’da hükümete “eski rejimin egemenlik işaretlerinin kısa vadede resmi mühürler ve levhalardan; İmparatorluk makamlarının resmi daire ve binalarından nihayet eksiksiz bir şekilde çıkartılması talimatını vermeye hazır olup olmadığı” sorusunu yönelttiler. İmparatorluk

İçişleri Bakanı Adolf Köster 2 Mart 1922 tarihli yanıtında, hükümetin prensipte önergede talep edilen doğrultuda harekete geçmeye hazır olduğunu; fakat “ayrılmaz şekilde yapılara bağlı olan parçalarda” ve “çıkartılmaları, kendi sanatsal değerleri ya da yapıların genel sanatsal izlenimlerinden ötürü tavsiye edilmeyeceği” durumlarda, istisnaların mümkün olması gerektiğini ifade etti. Bu da, yapıdaki süs ve heykellerin yerinin değişmeyeceği anlamına geliyordu.

Verilen bu bilgiden birkaç hafta sonra Reichstag 12 Temmuz 1922’de, Reichstag binasındaki egemenlik işaret ve sembollerinin kaldırılması konusunu ele almakla görevlendirilen bir alt komisyon kurdu. Bu, zamanlama açısından İmparatorluk Dışişleri Bakanı Walther Rathenau cinayeti münasebetiyle çıkartılan ve kraliyet sembolleri ve egemenlik nişanlarının kullanılmasının da konu edildiği “Cumhuriyet’in Korunmasına İlişkin Yasa” hakkındaki Genel Kurul görüşmeleriyle doğrudan bağlantılıydı.

Aşırı sağcılar tarafından öldürülen
İmparatorluk Dışişleri Bakanı
Walther Rathenau için Alman
Reichstag Genel Kurul Salonu’nda
28 Haziran 1922’de düzenlenen
devlet töreni.

Komisyon, bu konu hakkında İmparatorluk sanat danışmanı Edwin Redslob'dan bir rapor talep etmişti. Kısa bir süre içerisinde sunduğu raporundaki savlarında Redslob, iki SPD milletvekilinin soru önergesine verilen yanıtın içerdiği kısıtlatmalı açıklamalara katılıyordu: “İlgili motiflerin bulundukları yerlerden tek tek kaldırılması; bütünün ruhuna tamamen aykırı gelir ve anıt yapının genel görünümünü en ağır şekilde zedeler.” Bayrak direklerindeki taçların Aralık 1922’de çıkartılması dışında, herşey olduğu gibi kaldı. Binanın halkın demokratik temsilini canlandırıyor ve halkın temsilcilerinin cumhuriyetçi bir devletin yasal temellerini yaratmak üzere çalışmalarına ev sahipliği yapıyor olması; görünümünde ise monarşist hakimiyetin tamamen baskın olması arasındaki garip karşıtlığı algıla-

yan çağdaş kişiler de vardı. Sol liberal Frankfurter Zeitung gazetesinin Berlin muhabiri Joseph Roth; kısa ömürlü ikinci Reichstag’ın açılış birleşimini ziyaret ettikten sonra, Mayıs 1924’te şu satırları yazmıştı: “Bu büyük sanat şaheseri bu yıl Aralık ayında otuz yaşını dolduracak. Zevkli ve demokratik zihniyete sahip insanları onlarca yıldır kızdırmaya devam ediyor. Giriş kapısında “Alman Halkına” adandığı yazıyor. Ama kubbeye çıktığınızda, zeminden yetmişbeş metre yukarıda bir altın taç göğe yükseliyor. Geniş, heybetli ve kubbe ile hiç orantılı olmayan bir yük; aşağıdaki o adamayı anlam-sızlaştırıyor. ... Bunun Kayzer II. Wilhelm zamanından kalma bir sembol olduğunu görmezden gelmek pek kolay değildir doğrusu.”

27 Şubat 1933 akşamı Reichstag binası yandı. Yangın yerinde, yangını çıkarttığını itiraf eden 24 yaşındaki Hollandalı Marinus van der Lubbe yakalandı. Nasyonal sosyalist rejimin iktidar sahipleri van der Lubbe'nin bu işi komünistlerin adına yaptığını; yangının komünist bir darbenin başlangıcı olarak düşünüldüğünü iddia ettiler. Sözde azmettirenler olarak Almanya Komünist Partisi (KPD) Reichstag grubu eski başkanı Ernst Torgler ve Georgi Dimitrow, Blagoi Popow ve Wassil Tanew adında üç Bulgar komünist tutuklandı. Beş zanlı aleyhine açılan dava İmparatorluğun en üst mahkemesi olan Leipzig'deki Reichsgericht nezdinde 21 Eylül 1933'de görülmeye başlandı. 23 Aralık'ta dört komünist politikacının beraatiyle sona erdi. Marinus van der Lubbe'nin "Kasten kundaklama ile vatana ihanet olmak üzere bileşik suç işlemiş olmaktan" çarptırıldığı ölüm cezası 10 Ocak 1934'te infaz edildi.

Reichstag yangınından savaşın sonuna kadar:
Reichstag binası 1933'ten 1945'e kadar

üstte:
27 Şubat 1933'de alevlerin sardığı
Reichstag binası.
Fotoğraf üzerinde sonradan rötuş
yapılmış ve renklendirilmiştir.

altta:
Yangından tahrip olan Reichstag
binası Genel Kurul Salonu'nun
28 Şubat 1933'te alınan bir
görüntüsü.

Marinus van der Lubbe'nin komünistler adına eylemde bulunduğu iddiasının herhangi bir aslı ve temelini olmadığı günümüzde apaçık ortadadır. Tek başına mı olduğu yoksa arka planda nasyonal sosyalist elebaşları ve suç ortaklarının olup olmadığı uzun bir süre sert tartışmalara neden olmasına rağmen tartışma halen bir sonuca varmamıştır. Kundaklamanın arkasında nasyonal sosyalistlerin kendilerinin yer aldığı; olaydan hemen sonra iddia edilmiş ve yayılmıştı. Yangının, nasyonal sosyalist rejimin iktidar sahiplerinin çok işine gelmiş olmasından ötürü bu iddianın elbette belli bir inandırıcılığı vardı. Yangından hemen sonra, 28 Şubat 1933'de sözde komünist darbeye bir nevi tepki olarak Reichstag Başkanı Paul von Hindenburg'un imzası ile, halkı ve devleti koruma amacıyla bir sıkı yönetim yönetmeliği çıkartıldı. Bu şekilde Anayasa'nın sunduğu temel hak ve özgürlükler yürürlükten kaldırıldı. Reichstag yangın yönetmeliği; yangından sonraki gün ve haftalarda bir çok komünist ve diğer muhalif politikacının tutuklanmalarına zemin hazırlamış, uzun vadede ise rejimi eleştirenlere karşı, hiçbir hukuk devleti denetimi olmadan her türlü imkanı seferber etme olanağını sunmuştur.

Diktatörlüğün kurulması yolunda atılan bu radikal adımdan sonra 23 Mart 1933'de; 5 Mart'ta yeni seçilmiş olan parlamentonun kendi gücünü kendi elleri ile iptal ettiği Yetkilendirme Yasası karara bağlandı. Parlamento, yetkilerini; görevde olan İmparatorluk Şansölyesi Adolf Hitler'in başında olduğu İmparatorluk hükümetine devretti. Neredeyse meclisteki partilerin tamamının oyları ile çıkan bu yasaya sadece SPD milletvekilleri oy vermedi. KPD milletvekillerinin vekillik yetkileri ise zaten seçimlerden hemen sonra; Reichstag yangın yönetmeliği yasası uyarınca iptal edilmişti. Parlamento, oturumlarını elbette Reichstag binasının yanan Genel Kurul Salonu'nda yapamazdı. Yeni seçilen Reichstag, 21 Mart'ta "Potsdam Günü'nde" öğleden önce Potsdam Kışla Kilisesi'nde yapılan açış oturumundan sonra, hemen aynı günün öğleden sonrasında kurucu birleşimi için; binasında bir takım uyarlamalar yapılmış olan Kroll-Opera'sında biraraya geldi.

solda:

Prusya Başbakanı Hermann Göring 4 Kasım 1933'te Reichstag yangını davasında tanık olarak dinleniyor. Göring yangının meydana geldiği dönemde Reichstag Meclisi Başkanı idi. Arka planda Reichstag binasının ana ve üst katının kat planlarını görüldüğü panolar.

Sayfa 253 solda:

6 Kasım 1937'de Reichstag binası önünde propaganda amaçlı "Maske-siz Bolşevizm" başlıklı sergi açılışı töreni.

Sayfa 253 sağda:

Ebatların kıyaslanması amacıyla Reichstag binasının "Büyük Hol" maketi ile Brandenburg Kapısı maketinin yanyana duruşu.

Reichstag'ın karşısında, 1933 yılında yeniden Königsplatz (Kral Meydanı) adını alan meydanın batı tarafında bulunan bu bina, 18 Nisan 1942'ye kadar "Reichstag oturumları" diye anılan toplam 18 toplantıya ev sahipliği yaptı. Yetkilendirme Yasası ile birlikte Reichstag'ın pek bir yetkisi kalmadığı göz önünde bulundurulursa, bunlara aslında gerçek parlamento oturumu denemezdi. Gerçi Aralık 1933, Mart 1936 ve Nisan 1938'de Reichstag seçimleri yapıldı ama, seçimler tek bir NSDAP listesine göre yapılyordu.

Reichstag binasında yangın sonrası Genel Kurul toplantıları yapılamıyordu ama salonların önemli bir bölümünde hasar oluşmamıştı ve kullanıma devam edilebiliyordu. 300.000'den fazla kitabın bulunduğu büyük Reichstag kütüphanesi 1940'a kadar binada kaldı ve orada kullanılabildi. Reichstag yönetimi çalışanları da ofislerini kullanmaya devam edebildiler. Hasar görmeyen büyük salonlar etkinlikler için kiralanıyorlardı. Bunlar arasında en çok yankı uyandıranlar; her biri büyük ziyaretçi kitlelerini cezbeden; 1937 kışında açılan "Maskesiz Bolşevizm" ile 1938/1939 kış aylarında açılan "Ebedi Yahudi" başlıklı propaganda sergileri oldu.

Mimar Albert Speer Ocak 1937'de Hitler tarafından İmparatorluğun başkentinin genel inşaat müfettişliğine atandığında Reichstag binası geçici olarak tekrar gözleri üstüne çekti. Berlin'in dünyanın başkenti "Germania" olması doğrultusunda çalışılması planlarının merkezinde yedi kilometre uzunluğunda ve 120 metre genişliğinde görkemli bir Kuzey-Güney Aksı yer alıyordu. Sonu; Spree nehri kavisinde kare şeklinde; kenar uzunluğu 315 metre olan ve kubbe yüksekliği 290 metre olması amaçlanan bir "Büyük Salon" (Große Halle) ile buluştuğu nokta olacaktı. Bu Büyük Salon, batısında tam Reichstag binasının karşısında olmak üzere ve ondan katbekat daha büyük olacak bir "Führer Sarayı"nın planlanmış olduğu ve genişletilerek devasa bir tören meydanına dönüştürülmüş olan Königsplatz'a hakim olacaktı. Bu boyutlar karşısında Reichstag binası tamamen arka plana itilmiş olacaktı. Fakat baştan, sanki Hitler'in isteği üzerine binanın onarılması ve genişletilmesinin planlandığı gibi bir izle-

nim vardı. Bu düşünceler her ne kadar planlamanın ötesine geçememiş de olsalar planların uygulanabilmesi için o zamana kadarki kullanıcılarının binayı boşaltmaları gerekiyordu. 1939 sonu itibarıyla ise kuzeyde, şimdi artık eski Reichstag binası olarak bilinen binaya bitişik ve diğer tarafta “Büyük Salon” ile bağlantı kuracak ve 2.000 metrekareden büyük bir Genel Kurul Salonu’nun olması öngörülen yeni bir Reichstag binasının inşa edilmesi planlanmıştı. Bu planlarla bağlantılı olarak Hitler’in; Speer’in, Reichstag binasını yıkma planını, içinde nasyonal sosyalistlerin Cumhuriyet’e karşı savaştıkları ve kazandıkları için, bir anıt olarak kalması gerekçesi ile reddettiği söyleniyor. Bu planların hayata geçirilebilmesi için, 1938 itibarıyla Alsen semtinde kapsamlı yıkma faaliyetleri başlatılmış ve bunlar 1942’ye kadar sürdürülmüştü. Geri kalanını da İngiliz savaş uçaklarının bombardımanları halletti.

Bodrumundaki sığınakta, hava bombardımanlarına karşı 1943 sonbaharında Charité hastahanesinin kadın doğum merkezinin bir bölümünün yerleşmiş olduğu Reichstag binası da bombardımanlardan korunamadı. Son saldırılar ise, Reichstag binasını 29 Nisan 1945’te yoğun topçu ateşi altına alan Kızıl Ordu’dan kaynaklandı. Bu “Reichstag Çatışması”nın en meşhur kanıtı ise hiç şüphesiz Sovyet fotoğrafçı Jewgeni Chaldej’in çektiği ve bir Kızıl Ordu askerinin Reichstag binasının çatısında zafer işareti olarak kızıl bayrağı dikerken görüldüğü resimdir. Halbuki bu sahne 2 Mayıs’ta, çatışmalar sona erdikten sonra canlandırma sonucunda çekilmişti. Bu fotoğrafın bu kadar yaygınlık kazanması, pullar üzerinde bile olmak üzere çok farklı yerlerde basılmış olması, Reichstag binasının Kızıl Ordu için nasyonal sosyalist diktatörlüğün en büyük sembolü olmasından kaynaklanıyordu. Halbuki diktatörlüğün parlamenter demokrasiyi yok etmesi ve binanın yangın ve savaş sonucunda uğradığı tahribat sonrasında halen direnen dış duvarları ile geride kalan bu harabe; demokrasinin şu an için uğradığı yenilginin daha iyi görselleştirilemeyeceği kadar çarpıcı bir resmiydi.

2 Mayıs 1945'te Kızıl Ordu askerleri
Reichstag binasına kırmızı bayrağı
dikerken.
Fotoğrafı çeken: Jewgeni Chaldej

Ocak 1946'da Berlin basınında, Sovyet işgal makamlarının Mayıs 1945'de Berlin'de idari bölgelerden birinde imar ve planlamadan sorumlu kıldıkları Hans Scharoun'un, Reichstag binası kalıntılarını tadilat görebilecek büyük projeler listesine aldığı yazıyordu. Tabii ilk etapta tadilat diye bir şey söz konusu olamayacağı gibi zaten kimse de binanın hangi amaçla yeniden inşa edileceğini söyleyebilecek durumda değildi. Sonraki yıl boyunca da siyaset ve idare sanki fikir değiştirmiş gibi görünüyor. Aralık 1947'de Tägliche Rundschau gazetesi, İmar ve İskan Dairesi'nin "Reichstag yapısı gerçekten neyse o : taşı toprağı rahat ve bol bir moloz yığını" olarak kullanılmasını planladığını yazdı. Böylece müteakip yılların "Reichstag binasının kaderi ne olacak" tartışmasına hakim olacak seçenekler dile getirilmişti: Yeniden inşa etmek ya da yıkmak.

Reichstag binasının siyasi nedenlerden ötürü yeniden inşa edilmesini talep eden sesler; siyasi güç odaklarının karşıtlığının Almanya'nın ikiye bölünmesi ve Berlin şehrinin dört sektöre ayrılmasına yol açtığı ölçüde çoğalıyordu. 1948 yazından beri Cumhuriyet Meydanı'nda bölünme ve ayrılmaya karşı sürekli düzenlenen gös-

“Biraz tarih bilinci”:

İkinci Dünya Savaşı sonrasında yeniden inşa ve yapılanma

Tahrip edilen Reichstag binasına
1946 yılında bir bakış.

teriler de, arka planda görünen Reichstag kalın-
tılarının giderek artan derecede bu protestonun
ve Almanya'nın tekrar birleşeceği umudunun
simgesi haline gelmesine katkıda bulunmuştu.
1949'dan itibaren Tüm Almanya Konularından
Sorumlu Devlet Bakanı olan Jakob Kaiser bunu,
1 Mayıs 1950 gösterisinde yaptığı konuşmasın-
da dile getirdiğinde binanın edindiği bu anlamı
ilk ifade edenlerdendi ve bu tesbitini binanın
yeniden inşa edilmesi talebi ile ilintilendirdi:
“Önümüzdeki Reichstag binası son yıllarda
bütün Berlinliler arasındaki dayanışmanın bir
simgesi olmuştur. Bugün, her zaman olduğun-
dan da açık bir şekilde görülen odur ki, Alman-
ların bu evinin Federal Meclis, Eyaletler Mecli-
si ve federal hükümeti içine almak üzere bir
an evvel yeniden inşa edilip kurulması zorun-
ludur.”

Jakob Kaiser bir sonraki sene de tekrar “Alman-
ya'nın yeniden birleşmesine yönelik gayretimi-
zin vücut bulmasının mümkün olabileceği
bu evin yeniden inşa edilmesini” talep etti. Ba-
kan bu talebini, Almanya Federal Meclisi'nin
20 Haziran 1951'de, Federal Meclis oturumları-
nın Berlin'de yapılmasına ilişkin önerenin gö-
rüşüldüğü Genel Kurul toplantısında “Alman

birliğine olan inancımız ve duyduğumuz güven
için bir sembol daha yaratmak” önemlidir diye-
rek tekrar vurgulamış ve kendinden bir önce
konuşan ve açıklamasında “Weimar Cumhuri-
yeti Meclisi'nin çalışma yeri olarak nasyonal
sosyalistler tarafından yakılan; ardından, sava-
şın etkilerinden çok çeken ve Sovyet sektörüne
doğrudan bitişik meydanında, son yılların en
muhteşem özgürlük gösterilerinden kimilerinin
düzenlendiği bu binaya ulusal bir yükümlülük
duyuyoruz” diyen Berlin Milletvekili Willy
Brandt'ı desteklemişti.

Tüm Almanya Konularından Sorumlu Bakan,
konuyla ilgili katkısında, yeniden inşa etmeye
karşı “sanatsal açıdan bir çok itirazın geldiğini”
belirtti. Bu itirazların haklı yönlerinin de oldu-
ğunu ama, kendisinin “siyasi bakış açısını
ölçüt aldığını” ifade etti. Estetik ile politika
arasındaki bu karşıtlık ve de Willy Brandt'ın
binaya attığı kusursuz demokratik geçmiş,
Kaiser'in burada telkin ettiği kadar tartışmasız
değildi. Bir çok kez yıkma talepleri ile bağlantı-
lı olarak ifade bulan sanatsal itirazlar sıklıkla
dile getirilmişti: Bu itirazlar, Bakan'ın, Federal
Meclis'in bu oturumundan birkaç hafta önce-
sinde Alman tasarım dünyasının çatı birliği
Deutscher Werkbund'un yönetim kurulu ile
yürüttüğü görüşmelerde, ya da yıllar sonra bile
Alman Mimarlar Birliği tarafından yapılmıştı.

Bu estetik kaygıların nedeninin, bina parlamento tarafından 1894'te devralındığı şekliyle her ne kadar demokratik bir içeriğe sahip olsa da, biçim ve şekillendirme açısından monarşi hatlarının kesinlikle ağır basması gerçeğinde aranmalıdır. Şekil ve içerik arasındaki bu çelişki, şimdi yıkma ya da yeniden inşa etme sorusu kapsamında bir çıkmaza sürüklüyordu. Sorunun çözümü için müteakip yıllarda birçok görüş dile getirildi ve birbirini tamamlayan iki strateji geliştirildi. Bir yandan yeniden inşa talebi; Berlin Şehir İmar ve Yapı Planlama İdaresi'nin 1952'de ifade ettiği gibi binaya "bir şekilde çağdaş bir çehre" kazandırma önerisi ile bağlantılı olarak dile getiriliyordu. Federal Meclis Başkanı Eugen Gerstenmaier 1956–1959 yılları arasında bir çok kez yeniden inşa fikrini desteklemişti. Fakat 1957 Mart ayında kalıntıları gezdikten sonra kesinlikle "Kubbe, kule ve eski püskü ne varsa" istemediğini açıklamıştı. Diğer yandan ise Reichstag binasının yeniden inşa edilmesi, fakat Alman Federal Meclisi'nin Genel Kurul toplantı yeri olarak kullanmama imkanı da görülmüyordu. Reichstag binasının Berlin Eyalet Meclisi'nin Aralık 1956'da karara

bağlandığı gibi "yasa koyucu kurumlara hizmet etmek üzere" mi, ya da Gerstenmaier'in iki ay önce söylemiş olduğu gibi "prensip olarak daha sonraki kullanımından bağımsız olarak" mı yeniden inşa edileceği, sonraki yıllarda da aydınlığa kavuşmadı. Ama bilinen tek şey vardı ki, o da; yeniden inşa edileceği idi. Bu sonucu Willy Brandt 26 Ekim 1955 tarihli Genel Kurul oturumunda tüm açıklığıyla dile getirdi: "En nihayetinde işimiz; Reichstag kalıntılarına ilişkin yıllardır süren itişme kakışmanın yerini, atılacak mütevazı ama pratik bir adımın alması olmalıdır. Burada söz konusu olan, gelecekte ulusal meclisimizin yeniden inşa edilen Reichstag binasında çalışıp çalışamayacağı ve bunun için yeni binaların mı gerekeceği değil, biraz tarih bilincidir ve de Reichstag binasının yeniden inşa edilmesinin, pratikte ulusal amaçlarımızdan biri ya da diğeri için anlamlı bir şekilde nasıl yola koyulacağıdır."

9 Eylül 1948'de Reichstag binası önünde düzenlenen gösteri. 300.000 kadar kişinin katıldığı bu gösteride Berlin Büyük Şehir Belediye Başkanı Ernst Reuter: "Siz Dünya Halkları; Amerika, İngiltere, Fransa ve İtalya Halkı! Bu şehre bakın..." dizeleri ün kazanan konuşmasını yapar. Bu tür etkinlikler, Reichstag binasının kalıntılarının Almanya'nın birleşmesinin sembolü olmasına katkıda bulunmuştur.

Brandt'ın burada sözünü ettiği mütevazı ama pratik adım, şehir planlamasının fikir yarışması olan “Başkent Berlin” ve “Reichstag binasının yeniden yapılandırılması” yarışması oldu. İki yarışma da Berlin hükümeti tarafından yıllardır planlanmıştı. Brandt'ın “biraz tarih bilinci” ni harekete geçirdiği görüşme, SPD grubunun “Başkent Berlin” yarışması için bütçeden 350.000 D-Mark ve “Reichstag binasının yeniden yapılandırılması” yarışması için de 60.000 D-Mark ayrılması için verdiği önerge üzerine yapılmıştı. Önerge uzun bir tartışma sonucunda büyük bir çoğunlukla kabul edildi. “Başkent Berlin” yarışması Mart 1957’de uluslararası katılıma açılabilir. Elbette bu yarışma Federal Almanya siyasetinin NATO-üyeliği ve Batı’ya yönelik güçlü bağların kurulması sonrasında da, tekrar birleşme fikrinde ısrarlı olduğunu ve şimdiden birleşik Almanya’nın başkentini planladığını vurgulama amaçlı siyasi bir jestti. Katılanların karşılaması gereken sorular arasında, Spree nehri kavisinde planlanan hükümet semtinin nasıl görüneceği ve Reichstag binasının bu bağlamdaki rolünün ne olacağı yer alıyordu. Yarışma Şubat 1958’de sona erdikten sonra, katılanların ve ödül alanların neredeyse hepsinin Reichstag binasının kalmasını istedikleri, ama hiçbirinin bu binanın parlamentonun ana binası olabileceğine ihtimal vermediği ortaya çıktı. Kullanım önerileri, Federal Anayasa Mahkemesi’nden kütüphaneye ya da müzeye kadar varıyordu.

“Reichstag binasının yeniden yapılması” yarışması, Başkent Berlin yarışması katılanlarının Reichstag binasının geleceği sorusuna verdikleri yanıtları, onlardan önce vermiş olmak için ertelenmişti. Buna rağmen Federal Meclis Reichstag binası ve alanında molozların temizlenmesi, güvenlik tedbirlerinin alınması ve özün korunması için gerekenlerin yapılmasının sürdürülmesi için bütçe ayırmıştı. Bu tür çalışmalar yıllardır sürekli yapılmış ama 1957 sonbaharında, başkent yarışması henüz tamamlanmadan önce geniş kapsamlı halde sürdürülmüştü. Binadan sorumlu olan resmi makam olarak Federal İmar Planlama Genel Müdürlüğü’nün talimatı üzerine ana cephenin güneyi restore edildi. Bu restorasyonun kısmi yıkım anlamına geldiği görüldü: Binadaki süslemelerin neredeyse tamamı yok edilerek sonuçta çağa bağlı tarz özelliklerinden arındırılmış, dolayısıyla pek fazla “sanatsal” itirazların yöneltilemeyeceği bir cephe geriye kalmıştı. Bu arada Kubbe zaten önceden; yıllar süren hazırlıklar ve güvenlik nedenlerinden ötürü 1954 yılında dinamitlenmişti.

Federal Yapı Genel Müdürlüğü’nce 1958’de yapılan onarım sonrası Reichstag binasının ana cephesinin güney yarısına bir bakış.

Uzun zamandır planlanan yarışma ancak 1 Temmuz 1960'ta ve on mimarın davet edildiği kısıtlı bir yarışma olarak düzenlenebildi. Ocak 1961'de yarışmayı kazananın Paul Baumgarten olduğu duyuruldu. İhale belgelerinde binanın yeniden yapılanma sonucunda parlamentera amaçlara hizmet edeceği her ne kadar belirtilmiş de olsa, talep edilen tasarım önerileri ana giriş ve fuaye ile ve de Batı kanadındaki temsili salonlarla sınırlı tutulmuştu. Paul Baumgarten'ın sonuç itibarıyla binanın tamamının yenilenmesini sağlamış ve baştan hiç öngörülmemiş olan Genel Kurul Salonu'na şekil verebilmiş olmasını, özellikle kendisinin yetkili makamlarla sürdürdüğü kararlı pazarlığına borçluyuz.

On yıl süren bu yenilemenin sonucu çok tartışıldı ve çok farklı değerlendirmelere tabi oldu. Yoğun cam malzeme kullanımı sayesinde binaya günümüzde de atfedilen bir özelliği olan büyük görünürlük sağlamış olması; örneğin büyük Batı Kapısı'nın açılması ve camla kaplanması Baumgarten'ın fikriydi; mimarın övgüyle bahsedilen başarısı sayılmıştır. Fakat mimar diğer yandan, modernleştirme çalışmalarında neredeyse ne kadar korunmuş tarihi yapı özellikleri varsa bunları yok etmese de hepsini kaplamaya kadar ileri gitmiştir. 19. yüzyılın bir binasını gezdiğini bilmeyen bir ziyaretçi içeride kolaylıkla, yeni inşa edilen bir binada bulunduğunu

düşünebilirdi. Binanın yapısal iç dokusunun tamamen boşaltılması sayesinde eskisinin iki misli büyüklüğe erişen Genel Kurul Salonu, minimalist tarzdaki iç döşemesinden ötürü; mimarlık tarihçisi Dieter Bartetzko'nun sözleriyle "sonuna kadar hep bitmemiş" izlenimi bırakıyordu.

Federal Meclis Başkanı Annemarie Renger binayı 1 Haziran 1973'te resmi olarak Federal Meclis adına daha teslim almadan önce ve 1971'den itibaren; yenilenen Reichstag binasında bir çok kez Komisyon ve siyasal parti grupları toplantıları düzenlenmişti bile. Genel Kurul toplantılarının yapılması ise; işgal güçlerinin 1971 DörtlÜ Anlaşması olarak bilinen Anlaşma uyarınca, Berlin'in dört güç tarafından yönetildiğine ilişkin statüsü onaylandığı, dolayısıyla Batı-Berlin halen Federal Almanya'nın bir parçası olmadığı için, artık mümkün değildi. Genel Kurul Salonu asıl işlevini sadece iki defa görebildi: 4 Ekim 1990'da ilk birleşik Almanya Federal Meclisi, ilk birleşimi için Reichstag binasında biraraya geldiğinde ve bir kaç hafta sonra 20 Aralık 1990'da; 2 Aralık'ta ilk birleşik Almanya serbest seçimlerinde seçilmiş olan 12. Almanya Federal Meclisi'nin kurucu birleşimi toplandığı zaman.

Reichstag binasında, Paul Baumgarten'in tasarımına göre oluşturulan Genel Kurul Salonu'na 1974 yılında bir bakış.

Reichstag binası 24 Haziran'dan 6 Temmuz 1995'a kadar paketlenmişti. 100.000 metrekaare kadar büyüklükte gümüş gri rengine polipropilen malzeme altında kaybolmuştu. Böylece Bulgar-Fransız sanatçı çift Christo ve Jeanne- Claude'un 1971'den beri uzunca aralarla da olsa, hep büyük bir ısrarla planladıkları "Wrapped Reichstag" sanat projesi en nihayetinde gerçekleşmişti. İlk fikir 1964'ten beri Berlin'de yaşayan Amerikalı gazeteci ve galerist Michael S. Cullen'den gelmiş. Cullen, "Alman tarihine sorular" başlıklı sergi açılışından sonra, birkaç senedir binaları ambalajlama projeleri ile dikkatleri üzerine çekmiş olan Bulgar sanatçı Christo'ya Reichstag binasını, ambalajlama projesine dahil etme fikrini önermiş. 1976-1991 yılları arasında Alman siyasetçileri ile ve bilhassa da Almanya Federal Meclisi Başkanları ile sürekli temas kuran bu iki sanatçıyı, sevecen ilgiyle karşılayan ama geri çevirenler de olmuş. Gerçi seneler boyunca aralarında Willy Brandt ve Richard von Weizsäcker olmak üzere farklı partilerden tek tek siyasetçiler, özel girişimlerin de desteklediği projenin gerçekleşmesi için çaba göstermişler. Fakat projenin gerçekleşmesi Almanya'nın bölünmüşlüğü sona ermeden düşünülebilir gibi görünmüyordu.

“Wrapped Reichstag”: Christo ve Jeanne-Claude'un Reichstag'ı çarşafa sarması

Projeye karşı ileri sürülen tüm savların merkezinde; iki Almanya'nın fiilen bölünmüşlüğü esnasında Almanya'nın birleşmesinin sembolü olan Reichstag binasının örtünmesinin, taşıdığı yüce anlama zarar vereceği vardı.

En sonunda projeye duyduğu ilgiden ötürü, 1991'den sonra gerçekleşmesi yolunu açan muhtemelen Federal Meclis Başkanı Rita Süßmuth oldu. İhtiyar Heyeti'nde olumlu bir karar çıkması için gösterilen bir çok çaba boşa çıktıktan sonra, "Reichstag binasının Almanya Federal Meclisi'ne dönüştürülmesi" başlıklı yarışmanın uzman jüri üyeleri 1993'te; projenin yenilemeden önce yapılmasını tavsiye ettiler. Projenin binaya değer kaybettirmeyeceğini, tersine değer kazandıracağını söyleyen heyet, gerekçelendirmesinde şöyle diyordu: "Reichstag binasının yenilenmeden önce örtüsü açılarak Federal Meclis olarak meydana çıkması ile birlikte, binanın tarihinde açılan yeni sayfa gözler önüne serilecektir."

Bu gerekçelendirmeyi benimseyen çeşitli siyasi parti gruplarından bir çok milletvekili bulundukları bir girişimle 3 Şubat 1994'te "Örtünen Reichstag – Berlin Projesi" konulu bir önerge sundular: "Reichstag binası Alman tarihinin yüce bir sembolüdür ve büyük bir saygı duyulmasını hak etmektedir. Bu durum, sanat eseri yolu ile özellikle vurgulanmaktadır. Reichstag'ı

Federal Meclis binasına dönüştürecek yenileme çalışmaları başlamadan önce örtünmesi, Alman tarihinde girilen yeni dönemi vurgulamak için büyük bir fırsat sunmaktadır." Önceki senelerde olduğundan farklı olarak şimdi, sanat eyleminin binanın yüceliğini azaltmadığı gibi, hatta güçlendirdiği düşüncesinin ön plana çıktığı açıklanıyordu.

Önerge, 25 Şubat 1994'te Almanya Federal Meclisi Genel Kurul birleşiminde hararetli ve karşıt görüşler dille getirilerek tartışıldı. Projeden yana ve karşı görüşler paylaşıldıktan sonra, oylamada ambalajlamadan yana 292, karşı 223 oy çıktı. Christo ve Jeanne-Claude'a yol açılmıştı.

1995 Haziran sonu / Temmuz başında geçen iki hafta, projeyi destekleyenlerin umutlarını boşa çıkarmadı. Kesin veriler olmasa da tahminen, örtünen Reichstag'ı kaçırmak istemeyen beş milyon ziyaretçi oldu. Uluslararası kapsamda duyulan büyük ilgi sonradan, uzman jüri üyelerinin kanaatlerinde haklı olduklarını gösterdi. Jüri üyeleri tavsiyelerini şu cümle ile bitirmişlerdi: "Proje dünya genelinde dikkat çekerek saygınlık uyandıracak ve yeni, açık bir Almanya'nın simgesi olacaktır."

Örtünen Reichstag binası,
Temmuz 1995.

Tereddüdü olanlar da vardı. Gerçi 18 Eylül 1991 tarihli Frankfurter Allgemeine gazetesi “Tabii ki Reichstag binası; başka neresi olabilir-di” manşetli haberinde, Almanya Federal Meclisi’nin Genel Kurul toplantılarını Berlin’de nerede yapabileceği sorusunu irdelerken milletvekillerinin büyük çoğunluğunun görüşünü yansıtıyordu. 26 Eylül’de ise Süddeutsche gazetesinde “Reichstag’a taşınacağı henüz belli değil” yazıyordu.

30 Ekim 1991’de belirsizlik sona ermişti. O gün İhtiyar Heyeti, “Reichstag binası planlarını” başlatma ve bunların, binanın “Genel Kurul toplantıları için sürekli kullanımını öngörmesi” kararını verdi. Böylece Almanya Federal Meclisi Genel Kurul Salonu için yeni bir bina inşa etme düşüncesi tamamen rafa kaldırıldı.

19 Haziran 1992’de “Reichstag binasının Almanya Federal Meclisi’ne dönüştürülmesi” adı altında proje uygulama yarışması açıklandı. Jürinin Ocak 1993’te eşdeğer birinciliğe seçtiği üç katılımcının tasarımları mimari ve maddi açıdan belirlenen çerçeveyi çok aşıyordu. İhtiyar Heyeti Eylül 1991’de Almanya Federal Meclisi’nin Berlin’e taşınmasının planlanması ve organizasyonu için gereken temel kararları vermek üzere bir Yapı ve Tasarlama Komisyonu kurdu. Komisyon 12 Nisan 1993’te birinciliği

“Demokrasinin bir sembolü:
1991’den bu yana Reichstag binası

alan üç katılımcıdan – Santiago Calatrava, Pi de Bruijn ve Norman Foster –, tasarımlarını bir kez daha gözden geçirmelerini rica etti. Üzerlerinde çalışılmış olan tasarımların sunumu ardından İhtiyar Heyeti, 1 Temmuz 1993'te Norman Foster'ı planlamayı sürdürmekle görevlendirdi.

İngiliz mimar Foster projesinde modern bir çalışan parlamento gereksinimlerini karşılarken bunun için gereken yüksek düzey işlevsellik ve verimlilik taleplerini tarihi özünü özenle koruma amacı ile bağdaştırmayı başarmıştı. Gerçi projenin uygulama aşamasında Paul Baumgarten döneminin ekleme ve değişiklik çalışmalarının neredeyse hepsi gözden çıkarılmak zorunda kaldı. Reichstag binasının bir çağı olduğu gibi kayboldu. Fakat tam da bu sayede ilk inşa edilmiş zamanından kalan ve savaş ve savaş sonrası tahribatlara direnebilmiş, ama aynı Sovyet askerlerinin duvar yazıları gibi kaplamaların ardında gizlenmiş olan az sayıda süs unsurunu tekrar gün yüzüne çıkarmak mümkün oldu. Fakat mimarın görevlendirilmesinden 1995 Temmuz ayı sonunda başlayan inşaat çalışmalarına kadar giden yolda, henüz birçok engel

aşılması gerekecekti. Tasarım planlamasının devamında Reichstag binasında tekrar bir kubbe olmalı mı, olmamalı mı sorusu, İhtiyar Heyeti'nin 30 Ekim 1991'de verdiği karardan önce dile getirilmiş olan ve Süddeutsche gazetesinin 'Reichstag'a taşınacağı henüz belli değil' varsayımına neden olan birçok çekincenin yeniden gündeme gelmesine yol açtı.

Siyasi parti grupları ve Komisyon toplantılarında, Genel Kurul'da ve İhtiyar Heyeti'nde, basında çıkan bir çok haberde ve de Almanya Federal Meclisi'nin yarışma ihalesi öncesinde, 14/15 Şubat 1992'de Bonn'da Wasserwerk binasındaki eski Genel Kurul Salonu'nda düzenlediği ve neredeyse 400 mimar, şehir planlamacısı, tarihçi, anıt korumacı ve milletvekilinin "Reichstag binasının yapısal şekillendirmesi ve kullanımı" konusunu tartıştığı konferansta sürekli savunulan görüş, Reichstag binasının Almanya Federal Cumhuriyeti'nin parlamenter demokrasisinin öztanıtmı amacına uygun olmadığı yönündeydi.

Binanın "Gösteriş düşkünü mimarisinin"; parlamentosu için inşa edildiği Kayzer Wilhelm İmparatorluğu'nun otoriter ve katı monarşi yapısına tam uyduğu; bu parlamento her ne kadar yasa koyucu sürece katılmış da olsa hükümeti

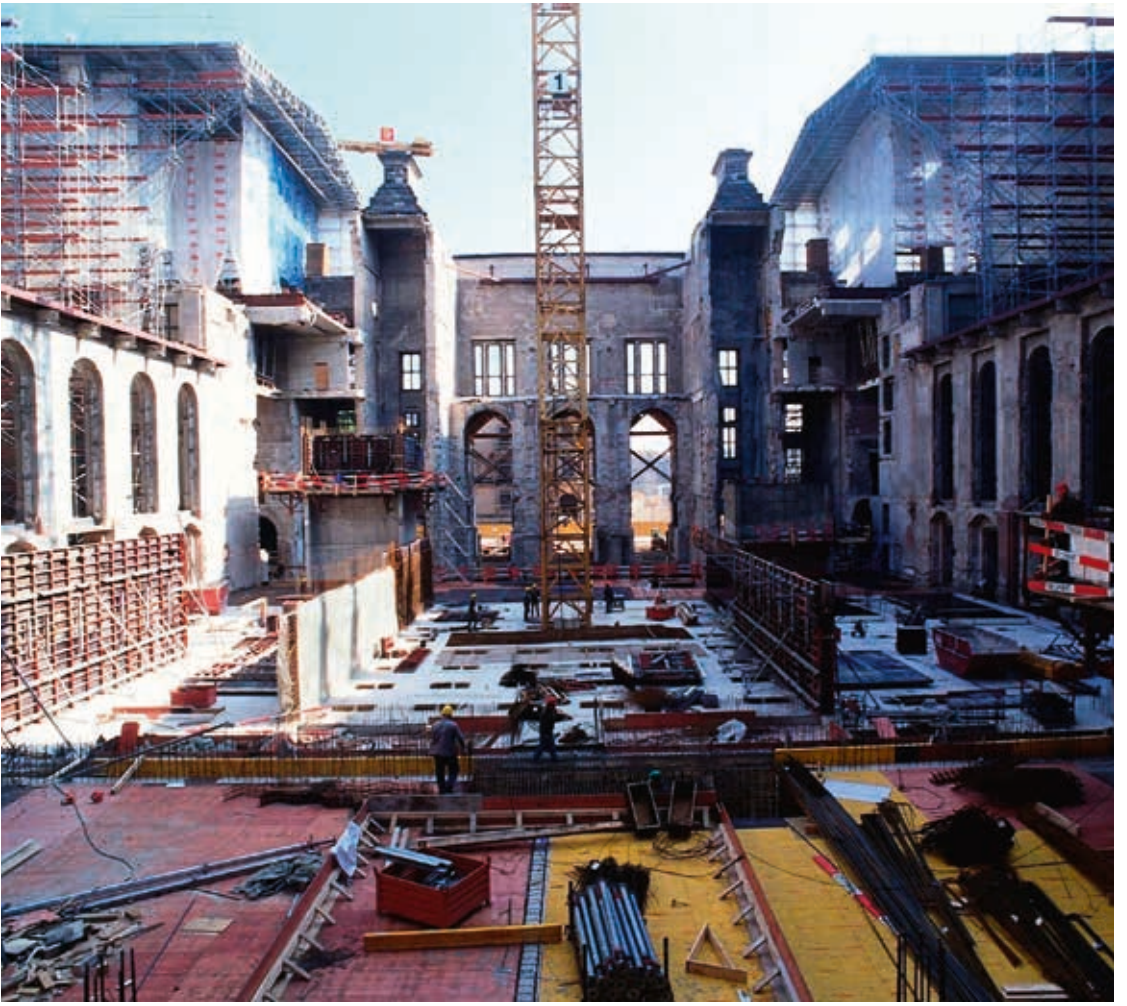
Reichstag binasının Federal Meclis için yapılan tadilatı kapsamında, binada 19. yüzyılda yapılan süslemeler tekrar görünürlük kazandı.

kurma ya da kontrol etme imkanı bulunmadığı için, Reichstag binasının da parlamenter güç yoksunluğunun mimari yansıması olduğu savunuluyordu. Karşı tez, binanın tam da bu görkemli mimarisinin mimar Paul Wallot'un isteği doğrultusunda ve parlamenter güç talebinin kesin bir göstergesi olduğunu; mimarın birçok Reichstag milletvekili ile bu konuda aynı görüşü paylaştığını ve şikayet edilen güç yoksunluğunun yıllar boyunca hukukten olmasa da fiilen azaldığını; Kayzer İmparatorluğu halkın temsilciliğinin, zamanına göre olağanüstü demokratik bir seçim yasasına göre seçildiğini; dolayısıyla binanın Almanya Federal Meclisi'nin vicdanen rahatlıkla sürdürebileceği demokratik gelenekleri simgelediği şeklindeydi.

Bu cepheleşme; kubbe tartışmalarında yine gündeme taşınarak sadece parlamenter ortamda değil, yayınlarda da ifade buldu. Kubbe karşıtları, kubbenin binanın gösteriş tarafını daha da vurgulayacağını, çünkü kubbelerin demokrasi öncesi siyasi sistemlerin mimari hakimiyet simgeleri olduğunu savunuyordu. Kubbe yanlıları ise kubbenin tam da o yüzden inşa edilmesi gerektiğini, çünkü monarşist hakimiyet talebinin parlamento lehine iç dönüşümü gibi bir

anlam taşıdığını; Wallot'un kubbesinin o zamana kadar alışılmış olan taştan yarım dairelerin yerine kare şeklinde bir kat planı olduğunu söylüyorlardı. Kullanılan malzeme modern burjuva mühendislik sanatı malzemeleri olan çelik ve camdı. Dolayısıyla destekleyenlerin görüşüne göre kubbe, görkemli mimariden de anlaşıldığı gibi parlamentonun güç talebinin altını çiziyor ve bu çözümün öncü savunucularından olan eski Federal İmar Bakanı Oscar Schneider'in çarpıcı bir şekilde özetlediği gibi "Demokrasinin bir sembolüdür."

İhtiyar Heyeti'nin 30 Haziran 1994'te, mimarı bir kubbe tasarımı hazırlamakla görevlendirilmesinde rol oynayan tek başına bu savlar olmuştur elbette. Ne yarışmaya katıldığı projesinde, ne de gözden geçirerek sunduğu ikinci tasarımda bir kubbe öngörmüş olan ve bundan ziyade düz bir cam çatı ya da en fazla silindir şeklinde bir çatı sistemini yeğleyen Foster, bu görevden pek hoşnut kalmamıştı. Kubbe karşıtları da elbette memnun değillerdi; ama kubbe yanlıları da bir o kadar mutsuzlardı. Çünkü onların istediği gibi Wallot'un kubbesinin yeniden yapılması değil, Foster'in sunduğu çeşitli örnekler arasından yüksek teknoloji ürünü bir kubbede anlaşma sağlanmıştı. Görüldüğü kadarıyla Frankfurter Allgemeine gazetesi kubbeye ilgili 14 Mart 1994 tarihli bir makalesinde attığı

Almanya Federal Meclisi için yapılan tadilat kapsamında, Reichstag binasından şantiye yeri olarak 10 Ekim 1996'da alınan bir görüntü.

manşetle taşı tam gedğine koymuştu: “Kimse-
nin istemediğini inşa etme sanatı.” Bu hikaye-
nin esprisi, kubbenin ziyaretçilerin muazzam
beğenisini kazanmış olmasıdır. Kendine has
şeklinden ötürü kızartma tavası kapağı ya da
arı kovanına benzetilen bu “cam fener” şehir
merkezini geceleri parlak bir ateş gibi aydınla-
ırken, Berlin’in Brandenburg Kapısı ile başa-
baş anılan bir simgesi olmuştur.
Federal Şansölye Gerhard Schröder’in 10 Ka-
sım 1998 tarihli hükümet açıklamasında söyle-
diği gibi Kubbe, Reichstag binasının “yeni dışa
açıklığı ve demokratik yenilenmesinin” sembo-
lü olabilir; her hâlükârda günde binlerce ziya-
retçi Kubbede halkın temsilcilerinin tepesine
çıkma için sıra bekliyor. Kubbenin merkezi
aksında, dış yüzeyine yerleştirilen 360 ayna ile
cam kubbeden içeri giren gün ışığını yansıta-
rak, Genel Kurul Salonu’na yönlendiren ışık
yönlendirme elemanı bulunuyor. Bu şekilde ay-
dınlatma giderlerinde büyük tasarruf sağlanabi-
liyor. Işık yönlendirme elemanının koni şekli,
şömine etkisi yaratıyor. Ters çevrilmiş bir huni
gibi doğal itici güç sayesinde, tüketilen sıcak
hava Genel Kurul Salonu’ndan yukarı çıkıyor.
Koninin içinde ayrıca Genel Kurul Salonu’nun
havalandırması ve dumandan arındırılması
için gereken tüm teknoloji gizlenmiştir.

Kubbedeki koni, Foster’in bürosundan uzman-
ların Reichstag binası için geliştirdikleri ino-
vatif ve çevre dostu enerji konseptinin bir
parçasıdır. Foster’in kendisi “enerji verimliliği
ve çevre ile uyumluluğa” olan inancını vurgu-
luyor. Konseptin odak noktası, tahrik motorları
biyodizel ile işletilen ve karbondioksit salınımı
geleneksel yakıtların salınım hacminin çok al-
tında seyreden, iki blok tipi kojenerasyon üni-
tesidir. Çatıda yerleşik 310 metrekairelik foto-
voltaik tesisiyle Reichstag binasının elektrik
ihtiyacının yüzde 80’inden fazlası ekolojik
elektrik olarak üretiliyor. Aynı zamanda bu
santrallerin motorlarının artık ısısı, ısıtma için
kullanılıyor. Yazın kullanılmayan artık ısı, su
iletken toprak tabakasında binanın 300 metre
altında depolanır ve kışın ne zaman ihtiyaç do-
ğarsa binanın enerji döngüsüne katılabilir.
Genel Kurul Salonu ziyaretçinin binaya girdiği
ana katta bulunuyor. Norman Foster 1.230 met-
rekare yüzölçümü ile Wallot’un Genel Kurul
Salonu’nun iki misli büyüklüğünde olan Genel
Kurul Salonu’nu, mümkün olduğunca cam du-
varlarla bezemiş. Foster bu şekilde “yönetimi
kamunun erişimine açmak gerektiği” inancını
hayata geçiriyordu.

Reichstag binasının kubbesi ziyaretçiler için çekim merkezi oldu; ortada ışığı yönlendiren düzencek görülüyor.

Salonun, Wallot'un Reichstag binasından geri kalan iki aydınlık avluya doğru çıkan kuzey ve güney duvarlarında, yüksek ve camlı kemer pencereler ve yine büyük cam tavan ışıkları var. Batı ve doğu duvarları ise olduğu gibi camdan yapılmış. Giriş holünden gelen ziyaretçi batı tarafındaki fuayeye adım attığı an, Genel Kurul Salonu'nun tamamını önünde görebilir. Karşısında, doğu duvarında Başkanlık Divanı'nın üstünde duran, milyonlarca televizyon izleyicisinin Genel Kurul Salonu'ndan yapılan yayınlardan bildikleri, Federal Meclis kartal amblemini görür. Ludwig Gies'in bir tasarımına göre hazırlanan bu kartal amblemi ilk defa 1953'te Bonn'daki Federal Meclis binasının (Bundesthaus) Genel Kurul Salonu'nun giriş kapısının karşısındaki duvarda ve Başkanlık Divanı'nın üstüne yerleştirilmişti. Bundesthaus'un alçıdan yapılmış olan kartal amblemi 1987'de Genel Kurul Salonu yıkıldığında parçalara ayrılmıştı. Bu parçalar şimdi Federal Almanya Tarih Müzesi'nde korunuyor. Başkan-

lık Divanı'nın üstünde şimdi asılı olan kartal amblemi Bonn'daki kartal ambleminin alüminyumdan bir replikasıdır ve orijinalinden biraz büyüktür. Bu kartal amblemi ile sırt sırta, aralarından sadece doğu tarafının cam duvarı geçen bir başka kartal figürü asılıdır. Norman Foster'in tasarladığı bu kartal figürü sadece milletvekillerinin girdiği Doğu Giriş Kapısı'na bakar. Genel Kurul Salonu'nun temel rengi açık gridir. Salona damgasını vuran koltukların kumaş döşemelerinin morla mavi karışımı rengini Norman Foster, görevlendirdiği Danimarkalı Tasarımcı Per Arnoldi'nin geliştirdiği renk konseptine göre seçerek renge, "Reichstags-Blue" ismini koydu. Genel Kurul Salonu'nun bulunduğu katı çevreleyen fuayelerden erişilebilen diğer salonlar milletvekilleri tarafından kullanılıyorlar. Ana giriş kapısının sağında milletvekillerinin toplantı esnasında dışarıda görüşmelerde bulunabilecekleri lobi; bunun yanında kulüp salonu ve güney tarafında ibadet salonu; ana giriş kapısının solunda restoran; köşe kulede bir bistro ve kuzey tarafında bir kafeterya, ayrıca bir yerinde okuma kütüphanesi var.

Reichstag binasının Federal Meclis Kartal ambleminin cilalama çalışmaları, 1998.

Başkanlık katı ve bir üstündeki siyasi parti gruplarına ayrılan kat kamuya açık değildir. Bordo kırmızısı renginin hakim olduğu Başkanlık katında Başkan'ın ve Federal Meclis yönetiminin ofisleri bulunur. Burada Başkan'ın konuklarını ağırladığı Protokol Salonu ve İhtiyar Heyeti'nin toplantı salonu bulunur. Bu toplantı salonunun duvarları boydan boya, yüksekliklerinin yarısına kadar Per Arnoldi'nin tasarımına göre yapılmış koyu lacivert ahşap panellerle kaplıdır.

Bu tür renkli tasarımlar parti grupları katında da dikkati çekiyor. Parti grup toplantıları ve yönetim kurullarına ayrılan salonların duvarlarının üst kısımlarında genelde beyaza boyanmış kiremitler yer alır. Duvarların alt kısmında ise Arnoldi renkli ahşap panellerle güçlü renklere vurgu yapmış. Anıt koruma altında olan köşe kulelerde ve Wallot binasının yine anıt koruma altına alınan çekme katında bulunan bütün salonlar cam çatılar yolu ile yukarıdan ışıklandırılıyorlar. Bu katın iç bölümünde, Genel Kurul Salonu ve kubbe arasındaki cam bölge etrafında basına ayrılan lobi bulunur.

Ziyaretçi katı, Genel Kurul Salonu katı ile Başkanlık katı arasındadır. Milletvekillerinin arka sıralarının üstünde kamuya ayrılan altı tribün Genel Kurul Salonu'na kadar uzanır. Burada Genel Kurul toplantılarını izlemeye gelen ziyaretçilere, basın mensuplarına, Federal Meclis'in

konuklarına ve diplomatlara toplam 470 yer ayrılmıştır. Bu tribünlere Genel Kurul Salonu'nun yüksekliğinin yarısında eklenen bir asma katta yer alan bir galeriden geçerek ulaşılır. Galeride bilgilendirme ve konferans salonları bulunuyor. Bu kattaki özellikle kapılarda göze çarpan ana renk yeşildir.

Genel Kurul Salonu'nu çevreleyen geçitler salonu genel bir bakış sunmakla kalmıyorlar. Kuzey ve güneydeki geçitler kum taşından yapılmış eski beşik tonozların altından geçiyorlar. Bunların bol süslemeli ve rölyef ile bezenmiş sanatsal dokusu ancak Paul Baumgarten'ın 1970'li yılların başındaki yenileme çalışmaları sonucunda, orijinal halini örten ve alçı panolarla yapılmış olan kaplamaları çıkartıldıktan sonra meydana çıktı.

Reichstag binasının 27 Nisan 1945'te fethinden sonra kızıl ordu askerlerinin kömürkalem ya da mavi balmumu tebeşirle duvarlara kiril harflerle yazdıkları yazılar da net bir şekilde görülüyor. Bu duvar yazılarından 200 kadarını korumak ve ziyaretçilerin bunları ve orijinal süslemeleri görebilmesi Norman Foster'in özel arzusuymdu. Mimara göre böylece "Alman tarihinin canlı bir müzesi oluştu."

Sovyet askerlerinin fethettikleri Reichstag binasına 1945 Nisan ayı sonlarına doğru yazdıkları duvar yazıları.

Kültür ve politika diyalogu
Reichstag binasında sanat

Almanya Federal Meclisi, Sanat Danışma Kurulu ile birlikte; Federal Meclis Başkanı'nın güzel sanatlar konusunda danışabileceği bir birim oluşturdu. Sanat Danışma Kurulu'nda, Başkanlığını yapan Federal Meclis Başkanı Wolfgang Schäuble'nin yanı sıra, parti meclis grupları tarafından atanan ve sayıları parti grubunun meclisteki oranına göre belirlenen diğer Federal Meclis üyeleri bulunuyor. Kurulun çalışmalarının organizasyonunu Sanat Danışma Kurulu sekreteryası üstlenir.

Sanat danışma kurulu

Sanat Danışma Kurulu'nun çalışması üç görev alanını kapsar: Birincisi; her sene satın alım toplantılarında Almanya Federal Meclisi'nin sanat koleksiyonu için sanat eserlerinin satın alınmasıdır ki bu şekilde, 1995 yılında Sanat Danışma Kurulu olarak yenilenmeden önce faaliyet yürüten Sanat Komisyonu'nun görevi sürdürülmüş olur. İkincisi; ilgili mimarlar ve Federal İmar ve İskan Bakanlığı ile (Reichstag binasının tadilatında henüz Federal İnşaat Dairesi Berlin Ltd. şirketi) – Berlin'deki parlamento binaları için Binalarda Sanat Konsepti'ni geliştirmesi; ve bu bağlamda gerekirse dışardan sanat uzmanları tarafından danışmanlık hizmeti alması. Üçüncüsü ise, Sanat Danışma Kurulu'nun Marie-Elisabeth-Lüders-Haus binasındaki sanat salonunda, ya da Duvar Anıtı'nda ve de Federal Meclis'in Brüksel'deki irtibat bürosunda düzenlenecek çağdaş sanat sergilerini görüşmesidir. Bu sergiler ve parlamentonun artık oldukça kapsamlı hale gelen sanat koleksiyonundan – Artotek ve Binada Sanat Yerleştirmeleri – sanat koleksiyonu küratörü ve Almanya Federal Meclisi sanat bölümü yöneticisi sorumludur.

Reichstag binası için mevcut sanat tasarımı

Sanat Danışma Kurulu'nun, Berlin'deki parlamento binaları için geliştirilen Binada Sanat Konsepti'nde dışarıdan danıştığı sanat uzmanları şunlardır: Reichstag binası için Götz Adriani ve Karin Stempel; Jakob-Kaiser-Haus için Manfred Schneckeburger ve Evelyn Weiss; ve Paul-Löbe-Haus ile Marie-Elisabeth-Lüders-Haus için Armin Zweite ve Klaus Werner. Bu bilirkişiler uzmanlar arası bir kurul şeklinde önerilerini Sanat Danışma Kurulu'na sundular. Ortak istişareler sonucunda kararlaştırılan sanat konsepti, Spree nehri kavisi alanındaki üç parlamento binasını birlikte ele alıyordu. Fakat bu toplu konsept kapsamında her bir yapı için parlamenter kullanımına, mimari diline ve tarihi önemine özel bir konsept geliştirildi.

Sayfa 272/273:
Hans Haacke, "Almanya Sakinlerine"
Neon ışık, toprak, webcam,
1999/2000
Kuzey İç Avlu

Sanatçı Tony Cragg, Sanat Danışma Kurulu'nun 2018 yılındaki bir oturumunda Marie-Elisabeth-Lüders binasında Duvar Anıtı salonu için hazırladığı büyük bir heykel tasarımını tanıtıyor.

Bonn'daki sanat koleksiyonunun oluşumu

Parlamentar tarihinin taşıdığı öneme göre en merkezi konumda olan, parlamentonun toplandığı Reichstag binasıdır. Bina, en son tuğla taşının yerleştirildiği 1894 senesinden bu yana Almanların tarihine inişleri ve çıkışları ile eşlik ederek tüm tahribat ve yeniden yapılanmalara rağmen, Spree nehri kavisinde bulunan ve genellikle yeni binalardan oluşan diğer parlament binalardan farklı olarak, önemli bir yapı özelliğine sahiptir.

Reichstag binasının siyasi ve tarihi açıdan öncelikli konumuna uygun olarak oradaki Binada Sanat projeleri için, Alman savaş sonrası sanatının uluslararası imajını belirlemiş olan sanatçılar tercih edildi. Berlin'in dört güç tarafından yönetildiği eski statüsünü anmak üzere ABD, Fransa ve Rusya'dan da sanatçılar görevlendirildiler. Binanın yeniden yapılanması ve bununla bağlantılı tadilatlar için İngilterenin en önemli mimarlarından biri olan Norman Foster görevlendirildi.

Federal Meclis'in güzel sanatlara yönelik faaliyeti Bonn'da milletvekilleri için yeni inşa edilen ve "Langer Eugen" (Uzun Eugen) adı takılan gökdelenle birlikte başlamıştı. Mimar Egon Eiermann toplantı salonlarının iç tasarımında farklı sanatçılara yer vermişti. Aralarında örneğin Georg Meistermann, Günther Uecker ve HAP Grieshaber'in yerleştirmeleri de vardı. Sanatçıların eserlerinin estetik sonucu o kadar etkileyici olmuştu ki, aynı zamanda Düsseldorf Sanat Akademisi'nde öğretim görevlisi olan Milletvekili Gustav Stein, milletvekillerinin ofislerinin donanımı için de sanat eserlerinin satın alınmasını önermişti. Bu teklif üzerine 1968 ve 1969 yıllarında satın alınan eserlerden oluşan "Stein Koleksiyonu" bugüne kadar Almanya Federal Meclisi sanat koleksiyonunun temelini oluşturmaktadır. Federal Meclis Başkanı Annemarie Renger'in önerisi üzerine, 1976 yılından itibaren kurulan Sanat Komisyonu sayesinde sanat eserlerinin satın alınmasının sürdürülmesi kurumsal olarak güvence altına alınmıştı. Komisyon'un üyeleri, Komisyon'un kuruluş zamanında parti gruplarının mecliste temsil oranına göre CDU/CSU ve SPD'den ikişer, FDP'nin bir milletvekilinden ibaretti. O gün bugündür sürekli genişletilen sanat koleksiyonu bir artotek olarak milletvekillerine kendi çalışma ofisleri için beğendikleri eserleri seçmek üzere açıktır.

Sanat Komisyonu (şimdi Sanat Danışma Kurulu'nun yaptığı gibi) ayrıca diğer, anında gelişen görevleri de üstlenmişti. Sanat Komisyonu, örneğin 1991/92 yıllarında Berlin Reichstag binasında Weimar Cumhuriyeti'nin nasyonal sosyalistler tarafından takibata uğrayan, ya da katledilen Reichstag milletvekillerinin anısına bir mekanın tasarımı için açılan sanat yarışmasına destek vermişti. Bonn'daki (günümüzde uluslararası bir kongre merkezi olan) eski Genel Kurul Salonu alanının sanatsal donanımında Sanat Danışma Kurulu'nun kararları büyük önem taşımıştır. O zamanki Federal Meclis Başkanı Rita Süßmuth ile beraber Sanat Danışma Kurulu, Mimar Günter Behnisch ve sanat uzmanları ile birlikte Genel Kurul Salonu'nun etrafında "Sanat Eserlerinden Bir Çelenk" tasarımını geliştirmişti. Mark di Suvero'nun kırmızı renkteki çelik figürü "L' Allumé", Olaf Metzel'in şık ve filigran heykeli "Çokanlamlılık", Nicola de Maria'nın restoranda Güney'in renk cümbüşünü yansıtan çalışması ya da Rebecca Horn'un cıva malzeme kullandığı simya yerleştirmesi "Ay'ın Akışı" bu çelengın birer parçasıdır.

Federal Meclis'in 1968 yılından bu yana kendi bünyesindeki sanat ve politika arasındaki diyalogu sürekli ilerletme çabası; kapsamı ve atfedilen siyasi ve estetik önem açısından Almanya Federal Cumhuriyeti tarihinde şimdiye kadar eşsizdir. Sanata atfettiği bu değerle parlamento, sanatın teşvik edilmesini kültür devletinin temel yükümlülüklerinden biri olarak gördüğünü vurguluyor.

Bu şekilde parlamento sadece yasa koyucu olarak kültür politikasının çerçeve şartlarını oluşturmakla yetinmiyor, üyelerinin ve vatandaşların günlük parlamenter çalışma kapsamında sanatla buluşabilme olanağını tanıyor. Siyaset salonlarında sanat, bu kültür devletinin kendi benliğini nasıl tanımladığını yansıtarak temelleri, değerleri ve hedefleri hakkında diyaloga davet ediyor.

Başkanlığını Rita Süßmuth'un yürüttüğü Sanat Konseyi, 1998'de sanatçı Gerhard Richter'i (solda) ziyaret ederken.

Gerhard Richter

Reichstag binasının Batı Giriş'i'nde ziyaretçileri Gerhard Richter'in eserleri karşılar. Sanatçı ve eserleri, her biri 30'ar metre boya sahip duvarların sunduğu zorlu görevle sınandı. Gerhard Richter Batı Giriş Holü'nün bir duvarında 21 metre yüksekliğe ve üç metre enine sahip siyah-kırmızı-altın renklerinde bir renk sanat eserini gerçekleştirdi. Renkler büyük cam panoların arka yüzüne boyanmış ve – manidar bir şekilde – Federal Almanya bayrağının renklerini anımsatıyorlar. Fakat dikey dikdörtgen şekli ve belli bir açıdan bakıldığında içinde Reichstag binası önündeki gerçek Federal Almanya bayrağının yansıdığı ve ayna gibi yansıtma yapan cam alanlar; sanat eserinin bir bayrağı resmetmekten ziyade, özerk bir renk sanat eseri olduğunu vurguluyor; ve sanatçının renk seçimi ve sıralaması ile izleyeni yanıltan bir “algılama tuzağı” kurduğunu ortaya koyuyor.

Sanatçılar ve sanat eserleri

Richter, duvarın ebatlarına göre oluşturduğu eseriyle ve tasarruflu araçlarla; Batı Giriş Holü'ne hakim olan mimariye karşı bir ağırlık oluşturmayı ve bu hareketli hole rağmen izleyicinin gözüne dinlendirici bir nokta sunmayı başarıyor. Çalışması, anıtsal büyüklüğüne rağmen duygusallığı ön plana çıkarmak yerine camların kırılabilirliği ile cismen ve de manevi anlamda her daim tehdit altında olan ve bundan ötürü de sürekli yeniden şekil verilmesi ve korunması gereken demokratik toplumsal yaşamı yansıtıyor.

1932'de Dresden'de doğan Gerhard Richter baştan DDR'de, Dresden Sanat Akademisi'nde yüksek öğrenimini gördükten sonra 1961'de Almanya Federal Cumhuriyeti'ne geçer. Richter'in kamouyunda görünürlük kazanması, Konrad Lueg ve Sigmar Polke ile birlikte 1963'te düzenledikleri "Kapitalist Gerçekçilik Gösterisi" başlıklı bir etkinlikte olur. "Alman Pop-Art akımının ilk sergisi" olarak tanımladıkları bu sergi ile o zamanlar hakim olan soyut resim sanatına karşı gelirler. Richter çalışmalarında baştan, tesadüfen keşfetmiş olduğu gazete makalelerinden yola çıkarak bunları siyah-beyaz ve bulanık bir şekilde tuvaline aktarır.

Daha sonraki çalışmalarında hiçbir akımdan yana taraf olmadan portreler, resim yapılarının soyut büyültmelerini, monokrom gri resimler, renkli panolar, manzaralar ve natürmort resimleri yapar. "Siyah, Kırmızı, Altın" başlıklı eseri, kullandığı tekniklerin ve motiflerinin çeşitliliğinde hep görülen ve yaratıcılığının merkezinde yer alan modern zamanda neyin resmedilebileceği ve ressam ile izleyici arasında ne hakkında anlaşma sağlanabileceği konusuna işaret eder. Gerhard Richter sanat hayatının erken aşamalarından itibaren nasyonal sosyalizmin işlediği suçlarla yüzleşme konusunu ele almıştır. 2014 yılında, Auschwitz-Birkenau kampında cesetlerin yakılması için görevli bir özel hareket ekibinde bulunan tutukluların gizli çekmiş oldukları fotoğrafları gördükten sonra tekrar bu konuya eğilen Richter, bu fotoğraflardan yola çıkarak radikal bir değişikliğe; konuyu resmetmeyi denemektense, soyut resim tekniği ile işlemeye karar verdi. Fotoğrafları dört anıtsal tuvale aktardı ve birden fazla çalışma aşamasında kat üzerine kat geçerek resmi boyadı.

Bunu yaparken yıllardır uyguladığı palet bıçağı tekniğinden faydalandı. Bu tekniğe göre fırça ile tuvale alınan boya palet bıçakları ile dağıtılır, raspanır ve hatta kazınır. Richter Reichstag binası için dört tuval üzerinde hazırlanan tablosunun alüminyum üzerine doğrudan baskı olarak reproduksiyonunu yaptı. Örnek aldığı fotoğraflar baskı olarak eserlerin yakınında asılıdır; “sanat eseri olarak değil, belge ve anma olarak” diyor, Richter.

Richter bu resim dizisi ile bir kere daha büyük suçların yol açtığı ve sözle ifade edilemeyecek dehşetin, sanatta konu edilip edilemeyeceği ve eğer ediliyorsa, bunun nasıl olması gerektiği sorusunu ortaya atıyor. Bu soru kendi sanat hayatının bir parçası olmuştur. Çünkü hayatı boyunca resim sanatında neyin görünür, resmedilebilir ve aktarılabilir olduğu sorusu ile uğraşmıştır. Gerçekçi resmetme şeklinde başladığı tabloların üstünü boyayarak boya katmanlarının kaldırılması ve üstünün yeniden boyan-

ması ile ilk motifler ne yabancılaştırılıyor ne de soyut resimler altında siliniyorlar. Tam tersine: Alman tarihinin en karanlık bölümlerinin anısı toplumsal hafızaya nasıl kazındı ise fotoğraflar da tam da dehşet anını canlandırdıkları için sarsıcı bir güncellik kazanıyorlar – boya katmanlarının altında olduğu gibi; gelecek kuşakların hayatları ve anıları altında da.

Almanya Federal Meclisi “Birkenau”- serisini Reichstag binasında sergileyerek orada, “Siyah, Kırmızı, Altın” yerleştirmesi ile karşı karşıya getiriyor ve bu şekilde Almanya demokrasisinin bu merkezi yerinde Alman öz tanımlamasının tarihi boyutunu ortaya koyan bir bağlantı hattı oluşturuyor. Bu şekilde Alman yüzleşme kültürüne önemli ve o dönemi yaşamış görgü tanıklarının sayısı azaldıkça, bir o kadar anlamlı bir katkı sağlanıyor.

Gerhard Richter ise “Birkenau” serisi yolu ile toplama kampındaki tutukluların kaderini resim aracılığı ile anmak için kendi kişisel yolunu bulmuş oluyor. Kesin cevaplar vermiyor ama izleyenin, Richter’in çaresizliğinin eseri çabasını sürdüreceğine güveniyor.

Sayfa 279:
Gerhard Richter, “Siyah,
Kırmızı, Altın”
Renkli emaye, 1999
Batı Kapı Girişi

sağda:
Gerhard Richter, “Birkenau” resim
serisinin fotoğraf versiyonu
Alüminyum-Signicolor plakası
üstüne doğrudan baskı, 2014/2017
Batı Kapı Girişi

Carlfriedrich Claus

DDR’de içsel sürgüne itilmiş bir sanatçı olan Carlfriedrich Claus, “Kızıltan – Deneyimsel Mekan” adlı eserini milletvekillerinin lobisinde, ziyaretçi katı düzeyinde gerçekleştirdi. Sanatçı, 1998’de ölümünden kısa bir süre önce bu eserinin yerleştirilmesine karar verebilmişti. Carlfriedrich Claus; mistisizmin, kabala öğretisi ve marksist felsefenin izlerini taşıyan düşüncelerini parşömen kağıdı ya da cam panoların ön ya da arka yüzlerine not düşmüştür. Bu yazılar küçülüp üstüste binerek hem yazı hem resim özelliği taşıyan ve kendine has yazı şekillerine dönüşüyorlar. “Dil sayfaları” örneğin felsefi bir düşüncenin sonucu olarak ortaya çıkıyorlar: Sanatçı sayfanın önüne sağ eli ile tezi; arkasına sol eli ile antitezi yazar ve parşömen kağıdı ancak ışığa karşı tutulup üzerine bakıldığında bu ikisinin birleştiği sentez gerçekleşiyor. “Kızıltan” başlıklı grafik serisinin Genel Kurul Salonu katında bir vitrinde faksimile olarak sergilenen küçük boy çalışmalarını, Reichstag binası için akrilik plakalar üzerine fotofilm ola-

rak yerleştirtmiş. Bu şekilde motiflerinin optik örtüşme ve kesişmelerinin etkisi daha da güçlü oluyor. Ziyaretçiler salona asılı resim panolarının önünden geçerken tek tek sayfaların ya da akrilik plakalarının resim öğeleri üstüste binerek dört ve altı defa örtüşme sonucunda yeni bir yazı boyutuna ulaşıyorlar. Sanatçı “görsel gerilim figürlerine” bu şekilde daha da etkileyici bir ilişki kurulacağını umuyor. 1930’da Saksonya’da, Annaberg’de doğan Carlfriedrich Claus, kendisini gerçek bir komünist olarak tanımlar. Sanatçı, dogmatik marksist ekole karşı; ideolojinin mistik yorumu ile bağlantılı ütöpik özelliğine olan kararlı ısrarından ötürü Doğu Almanya’nın iktidar partisi SED-rejiminin kendisine karşı cephe oluşturmaya neden olmuştu. Ütopyanın kızıl şafak sökümlünü duyurmasını amaçlayan “Kızıltan Deneyimsel Mekanı” ile “kendine, dünyaya ve diğer insanlara karşı yabancılaşmanın ortadan kalkmasına” duyduğu özlemi ifade etmek istiyor. Resim panolarına aktarıldıklarında sembollere benzeyen işaretler hayallere dalmış olan düşüncelerden ve şiirsel felsefeden mekanın içine uzanıyorlar. Böylece Carlfriedrich Claus şiirsellik, felsefe, mistisizm ve yazı sanatı arasında kendine has ve her türlü sanat tarihsel kategoriden kaçan; ayrı bir yol bulmuştur.

Carlfriedrich Claus, “Kızıltan-
Deneyimsel Mekan”
Saydam akril plakalar üstüne
fotofilm, 1977/93
Milletvekilleri lobisi

Katharina Sieverding

Sanatçı Katharina Sieverding Weimar Cumhuriyeti'nin takibata uğrayan Reichstag Milletvekilleri için anma anıtını daha 1992 yılında Reichstag binası için yapmıştı. Fotoğraflardan oluşan beş bölümlü tablonun arka planında kor alevleri içindeki güneş hareleri hem Reichstag yangını hem de demokratik Almanya'nın küllerinden doğan anka kuşu misali yeniden doğuş çağrışımını yapıyor.

Katharina Sieverding 1944'te Prag'da doğdu ve Düsseldorf Sanat Akademisi'nde Joseph Beuys'un öğrencisi olarak öğrenim gördü. Fotoğraf sanatının ifade olanaklarının genişletilmesi yolunda öncülük yapanlar arasındadır. Fotoğraf serilerinde bindirme türü geçişlerle çalışır, otoportre ve farklı rollerde sunumlar kimlik arayışı ve sosyopolitik konularda görüş bildirme yöntemidir. Fotoğraflardan oluşan tabloda dikdörtgen şeklinde altın sarısı bir röntgen filmi, yanan bir dünyayı canlandıran ve kor alevler denizinde kalan güneş harelerinin önüne yerleştirilmiş.

Ortasında bir omurga, omurganın solunda ise bir kanser tümörü görülen röntgen filmindeki görüntü, alevlerin saçıldığı bir ocağın ürpertici kapısı izlenimini veriyor. Odak noktasını oluşturan omurga motifi aynı zamanda kelimenin tam anlamıyla dik duran ve nasyonal sosyalistlerin terörü önünde eğilmeyen Reichstag üyelerine olumlu atıfta bulunuyor. Anıtın önünde ahşap masalar üzerinde onların kaderini saygıyla anan üç anma cilti bulunuyor. Ortadaki ciltte katledilen 120 Reichstag Üyesi kısa özgeçmişleri ile anılıyor. Diğer iki anma cilti tutuklanan, sürgüne zorlanan, ya da diğer türlü takibata uğrayan milletvekillerini hatırlatıyor. Anma ciltlerini Düsseldorflu sanatçı Klaus Mettig Almanya Federal Meclisi'nin başlattığı bir araştırma projesi kapsamında tasarlamıştır. Katharina Sieverding belgeselvari fotoğraf sanatı aracılığıyla projenin temelinde yatan bilimsel ön çalışmalar ile bağlantı kuruyor. Projesi, nasyonal sosyalist terörün vahşetini hatırlarken bunu; takibata uğrayan milletvekillerini onurlandırarak ve Alman tarihinin bugünü ve geleceğine serbest ve çağrışımsal bir bakışla bağdaştırmayı başaramadığı için seçilmişti. Sanatçı tasarım konseptini şu kelimelerle açıklamıştı: “Burada; sinsice yaklaşan krizin alametlerine dikkat çekilirken aynı zamanda da gelecek olanın boyutu vurgulanıyor.” Kapı ve pencere motifi olarak röntgen filmi – hem resmin içine

Katharina Sieverding, "1933'den
1945'e kadar takibata uğrayan,
katledilen ve kınanan Weimar
Cumhuriyeti Reichstag Üyeleri
anısına"
Büyük boy fotoğraflar, anma
masaları ve anma kitapları,
bakır pano, 1992
Milletvekilleri lobisi

hem de izleyiciye doğru – iki tarafa da; geçmişe ve geleceğe doğru olmak üzere çarpıcı bir şekilde yüzümüze vuran ateş sarmalının duvarda bir leke gibi uyarı olarak anlaşılmasını sağlıyor. Demokrasimizin geleceğini sürekli bir görev ve sinama olarak kavramamız için.

Grisha Bruskin

Rus sanatçı Grisha Bruskin Kulüp Odası'nda "Herşeyin üstünde Almanya" mısrasına gönderme yapan "Herşeyin Üstünde Yaşam" başlıklı üçlü tablosunda ideolojik mitleri, özellikle de Sovyetler Birliği zamanında Rusya'da hakim olan "heykel düşkünlüğünü" alaylı bir şekilde ele alıyor. Tek tek 115 resim yanyana sıralanmış bulunuyor. Her biri beyazımsı monokrom ve heykelvari şekle sahip olup ancak renkli özelliklerinden ötürü diğerlerinden ayırt edilebiliyorlar. Kimi orantısız büyüklükte meyvaları taşıyan ve kolhozda çalışan bir köylü kadını, kimi ise Almanya Federal Cumhuriyeti ve DDR armalarını taşıyan bir Rus askeri.

1945 Moskova doğumlu olan Bruskin yüksek öğrenimine önceleri Moskova Sanat Akademisi'nde başladıktan sonra sergilerine izin verilmediğine ya da açılmalarından hemen sonra Sovyet makamlarınca kapatılmalarına şahit olmak zorunda kalmıştı. Bu nedenden ötürü

1988 yılında New York'a göç etmeye karar verir. Reichstag binasının Kulüp Odası için yaptığı çalışması Perestroyka öncesi dönemde totaliter bir rejimin ideolojik baskısına maruz kaldığı zamanı irdeleyişini yansıtıyor. Çalışmasının hareket noktası; Moskova'da kavşaklarda, parklarda, evlerin duvarlarında ve mezarlıklarda şehrin çehresini belirleyen "ideal kahramanlar" heykelleridir. İnsanları imgelerle de endokrine etme çabası 20. yüzyılın iki totaliter ideolojisi komünizm ve nasyonal sosyalizmin bağlantı noktası olduğu gibi DDR açısından da Rusya ile Almanya arasında yakın ilişki kuruyor. Sanatçı bu nedenden ötürü bu konuyu bir Rus ressamın Almanya parlamentosundaki bir çalışması için özellikle uygun görmüş: İzleyicinin, totaliter Rus mitlerinin yansımasında kendi tarihinin bildik ayrıntılarını keşfetmesi amaçlanıyor. Bruskin tek tek resimleri; hepsini aynı şemaya göre ve herhangi bir hiyerarşi, gelişme ya da hareket olmadan "eşitlenmiş" olarak sıralıyor: Hepsinin arka planında ayışığının loş karanlığına bürünmüş aynı doğa manzarası olan figürler, zaman ötesi olma iddiaları ile kahramanlık abideleri olarak alaycı bir tarzla sergileniyorlar. Her bir resmin üst kenarında Sovyet vatandaşlarının hayatlarını topluma hizmete adanmakla yükümlü olduğunu belirten bir satır yer alıyor.

Grisha Bruskin, “Herşeyin
üstünde Yaşam”
Tuval üstüne yağlıboya, 1999
Kulüp odası

Sadece kullanılan sıfatlar şahısların tersine, renkli oldukları için bunlardan daha gerçekler ve bunlara bir kimlik kazandırarak bir isim atfediyorlar. Kutsal figürlerin sıfatları gibi. Burada, dini dil ve görsel dağarcığın komünizm gibi dinin yerine geçen seküler yedek dinlere bir göndermesi mevcut.

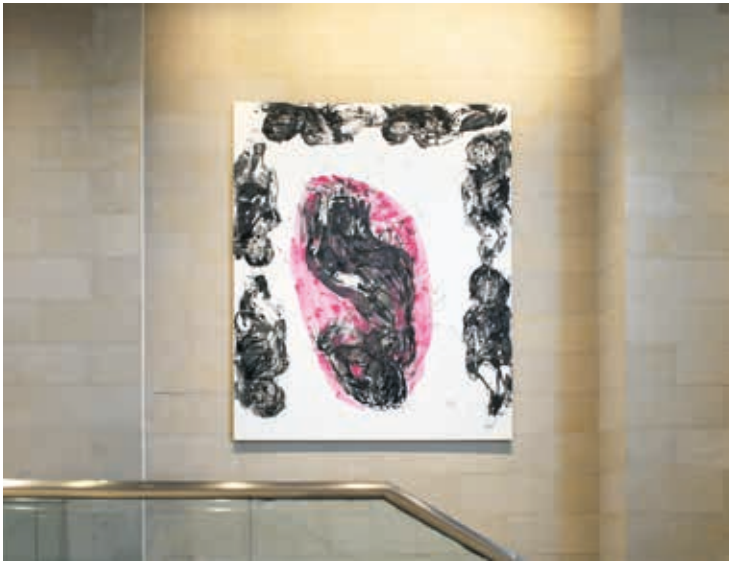
Herbir figür bu şekilde kah alaylı, kah hüznünlü, kah siyasi bir hikaye anlatıyor. Bir Sovyet sınır askerinin elinde bir sınır direği var. Ebediyen bu direği hep daha da uzaklarda bir yerlerdeki sınırlara dikmeye mahkum. Diğer bir Rus sınır askerini bir Alman çoban köpeği koruyor. Bir öğretmen izleyiciye neredeyse tehdit edercesine Lenin'in "Öğrenmek, öğrenmek ve yine öğrenmek" sözlerini gösteriyor.

Georg Baselitz

Güney Kapı Girişi'nin iki tarafında bulunan iki büyük boy tuval üzerine yaptığı resminde Georg Baselitz, Romantizm dönemi ressamı Caspar David Friedrich'in motiflerine göndermede bulunuyor. Resimlerinin bir çoğunda yaptığı gibi bunları da başaşağı resmederek kompozisyonun şekilselliğini ön plana koyuyor. Örnek olarak Caspar David Friedrich'in "Uçurum başında kadın", "Melankoli" ve

"Mezar başında uyuyan oğlan çocuğu" motiflerinden esinlenen ahşap yontmaları alan Baselitz, bunları hafif ve saydam boyama tekniği ile kendi sanatsal ifade tarzına uyarlamış. Tuvalin büyük bir bölümü boş bırakılmış; renkler kısmen cila gibi sürülmüş izlenimini veriyor. Bu şekilde resimler akvarel boyanın yarattığı hafiflik etkisi ile oluşan saydamlık ve göze çarpan bir şekilde tedirginlik hissi uyandıran fırça darbeleri sayesinde, mimarının yoğun taş karelerine karşı bir güç oluşturmuyorlar. Caspar David Friedrich'in geleneksel tuval tablolarındaki motiflerine öykünmesi ile Baselitz, günümüzden, Almanların kendilerini bulmaları açısından çok önemli olan romantizm çağına bir köprü kuruyor. Motifler ve resim tekniği sanatçının o dönemin kendi içinde barındırdığı tehlike ve karanlıklara imada bulunduğunu düşündürüyor.

1938'de Hans-Georg Kern olarak Saksonya'da Baselitz'in Alman bölgesinde doğan sanatçı, Doğu Berlin'de Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nda resim bölümünde okudu. Ralf Winkler (A. R. Penck) ile dostluğu olan Baselitz, henüz ikinci dönemi yeni bitirmişken, "toplumsal olgunluktan yoksun" olmaktan ötürü okuldan atıldı. Bunun üzerine öğrenimine 1957 itibarıyla Batı Berlin'de devam etti.

solda:
Georg Baselitz, "Friedrich'in
Melankolisi"
Tuval üstüne yağlıboya, 1998
Güney Kapı Girişi

sağda:
Georg Baselitz, "Friedrich'in
Karısı Uçurumun Başında"
Tuval üstüne yağlıboya, 1998
Güney Kapı Girişi

Ulrich Rückriem

İç avlunun güney tarafında Ulrich Rückriem'in iki zemin yapıtı bulunuyor. Yapıtlar oranları ve tasarımları ile iç avlunun mimarisini yorumluyor ve düşüncede geliştiriyorlar. Sanatçı, Normandi bölgesinden bir ham granit taştan iki tabaka ayırarak bunları dikey beş parçaya kesmiş. Beş parçanın hepsini iç avlu zemininin kare taşlarının oluşturduğu örneğe uyumlu olarak yerleştirirken yine ilk şekillerine göre birleştirmiş; orta tabakasını frezelemiş, yontmuş ve cilalamış. Bu yüzden, oluşan plaka gri-mavi bir ton alarak, çerçevesinin pas rengi gri parçalarını su gibi yansıttığı için adeta kuyu kenarı etkisi yaratıyor. Böylece Rückriem, işlem gören taşlarla döşenmiş olan iç avlu ile işlem görmemiş granit taş tabakası doğallığı arasında yarattığı karşıtlık ile eski Reichstag binasının mimarı Paul Wallot'un tasarımını tutarlı bir şekilde sürdürüyor. Wallot iç avludaki alt katı ebatlandırılmış taşlarla marke etmiş ve bunların düzensiz, sanki işlem görmemiş gibi görünen yüzeyleri sayesinde sert bir doğallık görüntüsünü elde etmek istemişti. Rückriem'in işlem görmemiş granit taş tabakaları gerçekten de böyle bir doğallığı içeriyorlar. Aynı zamanda doğal malzeme granite uygulanan sanatsal işlem izleyicinin gözünde görünürlük kazanıyor. Örneğin dış kenarlarda granit bloğun kayadan ayrılması için delinen deliklerin kalıntıları görülüyor ha-

Batı Almanya'da hakim İnfornel akımına ve çoğu kez sadece dekoratif bir şekilde kendini tekrarlayan soyut dışavurumculuğa karşı 1961'de 1. Pandemonyum Manifestosunu açıkladı. Baselitz'in patetik, dışavurumcu ve figüratif resim tarzı ve bunun karanlık imaları sanatçının Doğu ile Batı arasındaki varoluşsal "fırlatılmışlığı" ifade ediyor. Baselitz ve "patetik gerçekçilik" çevresinin ressam dostları, kışkırtmacı süjelerle ve Baselitz'in motifleri başaşağı çevirerek, resim sanatını da başaşağı etmesi gibi resim geleneğinin sınırlarını zorluyor ve dışavurumcu resim hareketinin kendisini ön plana çıkartıyorlardı. Figüratif motifler artık serbest ve giderek kendi dinamizmini geliştiren dışavurumcu bir boyama dürtüsünün tetikleyicisi oluyorlar sadece.

1990'lı yıllardan sonraki resimlerde ise kendi hayati gelişimi ile yüzleşmesi önem kazanıyor. "Remix" resimlerinde en önemli resimlerini yeniden boyar; çünkü "kendi kendimle konuşmaya" ihtiyacım vardı diye açıklar bunu. Böylece "kendisi için" resim yapmaya duyduğu ilgi Georg Baselitz'in sanatının en önemli özelliği olur.

Ulrich Rückriem, "Çifte Heykel
Yer Rölyefi"
Normandiya'dan Granit "Bleu de
Vire", her biri beş parçaya kesilmiş
ve iç parça cilalanmış, 1998
Güney İç Avlu

len. İşlem görmüş ve görmemiş malzemenin bi-
tişik kullanımının oluşturduğu karşıtlık, granit
taşının malzeme kalitesini meydana çıkartıyor.
1938’de Düsseldorf’ta dünyaya gelen Ulrich
Rückriem baştan; en son Köln Sanat Okulu’nda
Ludwig Gies’in yanında ve Köln Katedrali’nde-
ki tadilatı gerçekleştiren Dombauhütte kurulu-
şunda olmak üzere, taş ustalığı eğitimi alır.
1960’lı ve 1970’li yıllarda hızla, en önde gelen
ve en tutarlı Alman heykeltıraşlarından biri ola-
rak saygınlık kazanır. Sanatsal çalışmalarında
baştan çelik ve ağaç malzeme kullanırken
1980’den itibaren sadece taş ve en son da granit
malzeme kullandı. Aynı tutarlılığı, heykellerine
herhangi bir şekilde bir içerik atfında bulunul-
masına karşı tutumunda da sergilemektedir. Bir
“formalist” olarak tam tersine içeriksel amacı
olamayan ve zanaatsal sürece odaklanan sanat
eserleri yaratmak istediğini vurgular: “Malze-
menin şekli, özellikleri ve ebatlarıdır resimsel
faaliyetimi etkileyen ve sınırlayan. İş süreçleri-
nin okunabilir olması zorunludur. Yapılan
işlem bir sonraki işlem tarafından silinmemeli-
dir. Malzeme üzerinde yaptığım işlemler nesne-
yi ve yeni yeri ile kurduğu ilişkiyi belirler.”
Dolayısıyla Rückriem Reichstag binasının gü-
ney tarafındaki iki zemin yapıtı ile bilinçli ola-
rak yapıtın oranlarına, malzemenin etkisine,
ve sanatsal atölye sürecinin görünürlüğüne
odaklanan ve kendisi için çok tipik olan sade
ve eseri geri planda tutan çalışmalarından biri-
ni yaratmıştır.

Günther Uecker

İbadet odası ile Günther Uecker Reichstag bina-
sındaki en kapsamlı sanatsal tasarımı yapmış-
tır. Dini örf ve adetler temelinde resimsel ve
mimari ifade araçlarını tasarruflu bir şekilde
kullanarak, meditasyon ve içe dönük ibadete
özendiren bir mekan yaratmayı başaran Uecker,
yan taraftaki pencerelerin önünde iç mekana
doğru açık bir ara duvar çekerek ışığı dolaylı
olarak odaya yönlendiriyor ve bu şekilde meka-
nın; Foster’in ışık eksenli mimarisinin tam ter-
sine, erken ortaçağ dönemi kilise mahzenlerin-
de (Kripta) esen mistik havasına bürünmesini
sağlıyor. Yerdeki Doğu’yu işaret eden bir yük-
seltili, izleyicinin bu işarete göre dik açıda
Kudüs ve Kible istikametini belirlemesini sağ-
lar. Bu şekilde ibadet odası önemli dünya din-
leri ile bağlantılı bir sanal koordinat sistemini
ortaya koyuyor. İbadet odası mezhepler üstü
ve diğer dinlerle diyaloga açık olmakla birlikte,
dini bağları olmayan insanların da kendini top-
lamak ve iç sesini dinlemek üzere çekilebilece-
ği bir yer olarak tasarlanmış. Girişte ışıklandı-
rılmış bir vitrinde farklı dinlerin ayinlerinde
kullanılan nesneler sergileniyor.

Günther Uecker, İbadet Salonu,
1998/99
Genel Kurul Salonu kati

Sade tasarlanan odanın özelliği, kum püskürtmeli granitten yapılmış bir mihrap; özel tasarım ürünü sandalyeler ve sıralar ve hafif eğik bir şekilde duvara yaslanmış olan yedi yüksek ahşap resim panosunun güçlü anıtsal etkisinden kaynaklanıyor. Panolar duvara sabitlenmemiş. Her an için odadan çıkartılıp bir seyahate çıkarken yanınızda götürebilirmişsiniz gibi duruyorlar. Böylece insanın dünyada misafir olduğunu simgeliyorlar. Bu panolarda Günther Uecker çivi, boya, kum, kül ve taşlarla, temel insani varoluşsal deneyimden yola çıkarak yarattığı resimsel şekillerden, etkileyici ve telkin edici yoğunlukta resimlerin oluşmasını sağlamış. Odaya girişte tam karşı duvarda bulunan panolardaki kolaj tekniğinin kullanıldığı haç motifi yüzlerce çivi tarafından delinmiş ve bu şekilde; sevgi vaazini ihlal ederek İsa'ya verilen acılar simgelenmiş. Sanatçı aynı zamanda, çivileri haçtan koparak bir bulut gibi yukarıya doğru süzülürmüşçesine resmederken yeniden doğuş panosuna geçişi sağlıyor. Bu yeniden doğuş panosunda, beyaz ve dışarıya taşarcasına dinamik bir hareketliliği içeren çivi yapıları ile, dünyevi olan ne varsa geride bırakılmış gibi görünüyor.

1930'da Mecklenburg bölgesinde Wendorf'da dünyaya gelen Günther Uecker yükseköğrenimini Berlin ve Düsseldorf Sanat Akademilerinde gördü. 1960'lı yılların başında "Zero" grubuna katıldı ve kompozisyonlarının ana öğesi olan seri şeklinde çakılmış çivilerle paletler ya da dönen diskler üzerinde keskin şekiller yarattı. Bu şekilde; ayrıntılı gölge-ışık oyunları içeren seri yapılar ve optik kinetik etkiler elde etti. Çalışmalarında, yerleştirmelerinde ve eylemlerinde giderek artan oranda günümüz modernite insanının karşı karşıya kaldığı varoluşsal tehdidi ele alarak, insani olanın korunmasına çağrıda bulunuyor.

Anselm Kiefer

Anselm Kiefer, kabul salonlarından birinde şair Ingeborg Bachmann'a adadığı anıtsal bir tabloda insanın tarihsel belirlenmişliğini gözler önüne seriyor. "Sadece rüzgar ile zaman ve sesin tımsı ile" mısrası eşliğinde bakışı, arkeolojik kazı yerine benzeyen bir alana yönlendiriyor. İzleyici Babil tapınak kulelerini, bir ziguratı anımsatan güçlü bir kerpiç tuğla kulesini görüyor. Kule, kenarlarından çökmeye ve onu çevreleyen toprakla bütünleşmeye başlamıştır bile.

Anselm Kiefer, "Sadece rüzgar
ile zaman ve sesin tınısı ile"
Tuval üstüne karma teknik, 1998
Kabul salonu, Genel Kurul Salonu
katı

Kerpiç renk tonunda tutulmuş monokrom tarzı ve yer yer göze çarpan karanlık ve yanık lekele-ri gibi görünen kısımları olan çatlak yüzeyi ile birlikte tablo, sanki gösterilen kerpiç tuğla kulesinin yapı malzemesinden resmedilmiş gibi bir izlenim uyandırabilir. Gerçeğin sahne-lenmesi ile yanılama özelliği arasında gidip gelen resmetme tekniği ile yansıtılan arkeolojik kazı alanı izlenimi seramik kapların parçaları ve resme tutuşturulmuş not düşülmüş kağıt parçaları ile daha da güçleniyor. Ingeborg Bachmann'ın şiirinden alıntı yapılan mısra tablonun üst kenarında boya katmanının içine yazılmış. Mısra, 1957'de yazılmış olan "Sürgün" şiirinden bir alıntıdır. Şair şiirinde, sürgünde elinde Alman dilinden başka hiçbir manevi sığınağı kalmamış bir insanın durumunu anlatıyor: "Bir ölüyüm ben, gezen/hiçbir yerde kaydı olmayan artık [...] çoktan vazgeçilen/ve hiçbirşey atfedilmeyen/Sadece rüzgar ile zaman ve sesin tınısı ile." Rüzgar, zaman ve sesin tınısının cisimsizliğine karşı görünürde sağlam temelleri olan kuleler konulmuş. Bunlar, gücün simgesi ve Babıl kulesi gibi insani gücün sınırsız bir ütopya hayalinde tanrısal olanla yarışabilecek kadar kendini yüceleştirmesini canlandırırlar. Resam, yüzyıllar sürecinde yıkılan kuleden artakalan parçaların kerpiç tozuna geçici bir anın belirtileri olan rüzgar, zaman ve sesin tınısını yazarak; görünürde sağlam ve anlık olanın,

ebedi olanın karşısında eşit olduğunu ortaya koyuyor. Bu bağlamda insan da dünyada sürgündedir. Ütopik tasarımları; elle tutulamayan, uçarı bir esinti gibidir.

Düsseldorf Sanat Akademisi'nde, Joseph Beuys'un öğrencisi olarak gördüğü yüksek öğrenim Anselm Kiefer üzerinde belirleyici olmuştur. 1945 Donaueschingen doğumlu Kiefer, Beuys'un etkisinde bakışını bireyin tarihsel belirlenmişliğine yöneltmiştir. Kiefer'in gerçekliğin fragmanları ile şekillendirilen tablo ve yerleştirmeleri somut tarihi olaylar ve mitolojik öykülerdir. Reichstag binasının köşe kulelerinden birindeki tablo, bir ziggurat ya da piramit resmi ile İncil'deki mitolojinin tarihi olarak kanıtlanabilir aslımı tarif ediyor. Bu tarihi mitolojik kazı alanının sanatsal yansıması, insanın kendi eyleminin ve planlamasının gelip geçiciliğini görmesi ve kaderi olan geçiciliğini kabullemesine yönelik bir sesleniştir.

Christian Boltanski

1944'te Paris'te dünyaya gelen Fransız sanatçı Christian Boltanski, sanatsal yaratıcılığının ana eksenini olarak geçmiş algısını seçmiştir. Reichstag binasının Doğu Kapısı Girişi'nin bir alt katı için tasarladığı "Alman Milletvekillerinin Arşivi" projesi de bu düşüncesini yansıtan bir uygulamadır. Kullandığı metal kutuların üstünde

Christian Boltanski, "Alman
Milletvekillerinin Arşivi"
Metal kutular, 1999
Doğu Kapısı alt kat

1919'dan Reichstag binasının açılışının kutlandığı 1999 yılına kadar Alman parlamentosuna demokratik olarak seçilen milletvekillerinin adları yazılıdır. Kutular uzunlamasına iki hizada ve aralarından karbon telli lambalarla çok hafif aydınlatılan dar bir geçiş yolunun bırakılması kaydıyla, tavana kadar üst üste dizilmiştir. Bu "bodrum arşivinde" derin bir ıssızlık hissedilirken, paslanmış metal kutuların arka tarafları dışa doğru hoş desenler oluşturuyorlar. Doğu Kapısı Girişi'nin altında bu şekilde, parlamento binasının taşıyıcı temeli gibi duran ve bundan ötürü Almanya'nın demokratik geleneğini etkileyici bir biçimde canlandıran bir duvar oluşmuştur. İnsan varlığının sınırlı oluşu ışığında herkesin eşit olduğu düşüncesi, kutuların seri halinde dizilmiş olmasıyla simgesel bir şekilde ifade buluyor. "Arka sıralarda" iki yıl oturmuş bir milletvekili midir, ya da Almanya'nın kaderini belirlemiş olanlardan mıdır – hepsinin payına düşen hatıra alanı aynıdır. Boltanski bu prensibe iki tür istisna getiriyor. Nasyonal sosyalistlerin katlettiği milletvekillerinin kutuları siyah bir şeritle nasyonal sosyalizmin kurbanları olarak işaretlenmiş ve aradaki geçiş yolunun ortasında tek bir siyah

kutu 1933'den 1945'e hatta 1949'a kadar geçen ve Alman halkının demokratik meşruiyete sahip bir parlamento tarafından temsil edilmediği yıllara ayrılmış.

Christian Boltanski yerleştirmeleri ile önceleri kendi çocukluğunun ve yabancı insanların yaşam izlerini sürmüştür. Daha sonraları sanal yaşam çizgilerini de büyük formatlı ve çözümlürlüğü düşük siyah beyaz fotoğraflarla "yeni-den keşfetti." Bu şekilde, genel olarak anonim kalan çocukların portre fotoğraflarından oluşan duvar panolarını yaptı. Bu portre panolarını ampuller ve lambalarla anma sunaklarına dönüştüren Boltanski, bunları bu sayede geçiciliğin birer simgesi haline getirdi. Geçmişte kalan yaşam ve güncel olanı hatırlamanın oluşturduğu karşıtlık ve insana ait olanın ortalamasını ve genel olanını öne çıkararak – özellikle de resmedilenin anonim kalmasından ötürü – zamana karşı hayatın benzerliği ve eşdeğer oluşu ortaya çıkıyor. "Alman Milletvekillerinin Arşivi" yerleştirmesi ile Boltanski bu düşünce-sini Reichstag binasına yönelik uyarlamıştır. Her milletvekili isim kartı sayesinde tarihsel bir kişilik olarak tesbit edilse de, eşit sıralama ile birlikte her ne kadar kuşaktan kuşağa bir dönüşüm sözkonusu olsa da, sosyal düzen bir bütün olarak ön plana çıkarılıyor.

Strawalde

Çocukluğunun ve gençliğinin geçtiği Oberlausitz yöresindeki Strahwalde bölgesinin ismini ressam olarak isim edinen Jürgen Böttcher, DDR'de en önemli muhalif ressamlardan biriydi. 1931 Frankenberg doğumlu Strawalde'nin Dresden'de sanatçılardan oluşan dost çevresinde Ralf Winkler (A. R. Penck), Peter Herrmann ve Peter Graf gibi DDR makamlarınca takibata uğrayan ve çalışmalarını sergilemeleri engellenen ressamlar vardı. Kendisi bu çevrede; daha sonra Batı'ya göç eden ressam A.R. Penck'in sanatsal "babası" oldu. Strawalde ayrıca ender karşılaşılan şekilde, iki sanat dalında birden yetenekliydi: Sadece ressam olarak değil, rejisör ve belgesel sinemacı olarak da yol gösterici bir konumdaydı. Sinemacı olarak da DDR'de estetik ve ideolojik sansür uygulayıcılarla sürekli sorunları oldu. Filmlerinden bir çoğu yasaklandı, hatta bazıları gösterime girmeden yok edildiler.

İlk resim denemelerinde örnek aldığı Picasso'dan kısa bir süre içerisinde uzaklaşarak bugüne kadar halen geçerli olan; soyutlama, serbest biçimler, figüratif ve gerçeküstü öğeler, yağlıboyanın kalın katmanlarla kullanıldığı tablolar ve uçuk renklerdeki çizimler arasında değişen kendine has stilini geliştirdi. Sanatçı, "serbest işaretlerle doğaya paralel" olarak "dünyayı resmetmek" istiyor. Reichstag binasında Federal Şansölye'ye ayrılan odalar için seçilmiş olan üç eserin birbiriyle kıyaslanması bile Strawalde'nin resimlerinin konu ve tarz yelpazesinin genişliğinden ötürü, alışlagelmiş bir kategorilendirmeye izin vermedikleri belli oluyor. Üç çalışma da siyasi çalkantıların yaşandığı 1991 yılında oluşmuş ve; örneğin koyu kırmızı, kolaj tekniği öğeleriyle zenginleştirilmiş "Dönence" tablosunda olduğu gibi, siyasi gelişmelere atıfta bulunuyorlar. Fakat bunu; serbest ve çağrışımlara dayalı, ve her türlü kavramsal tanımlamayı zorlaştıran bir şekilde yapıyorlar. Koyu, güçlü fırça darbeleri ile yapılan "Medea" resmi renk açısından "Dönence" tablosuna renksel karşıtlık oluşturarak kadın karakterinin gücünü ortaya koyuyor. Grotesk gerçeküstü küçük heykeller alayı tablosunun başlığı, sadece yapı-

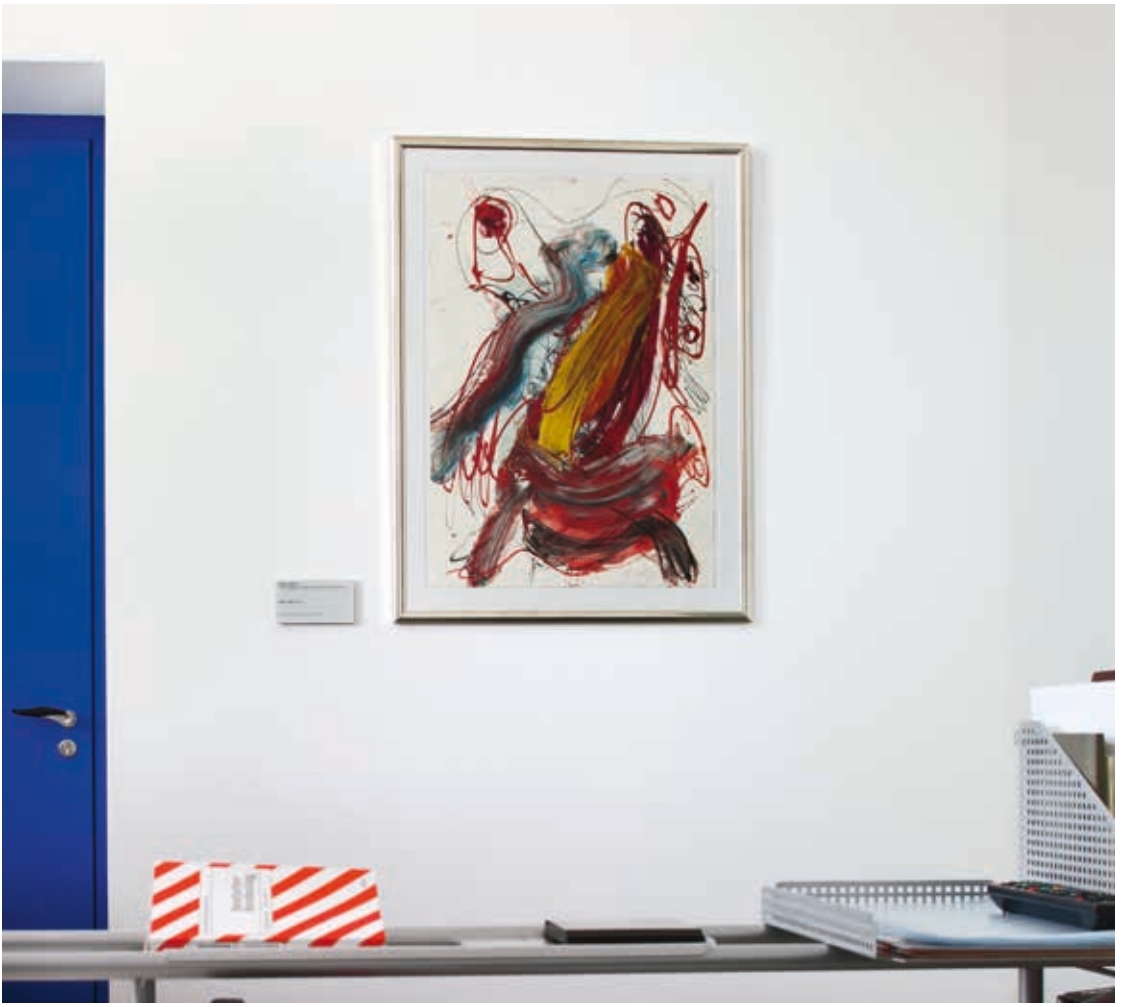
Strawalde, "Dönence"
Akrilik, yağlıboya, suluboya, kağıt
üstüne tebeşir ve birleştirme, 1991
Federal Şansölye'nin kullanımına
ayrılan salonlar, Genel Kurul
Salonu katı

lış tarihi olan 29.10.1991'dir ve sanatçının komiklik ve uçuk şiirselliğe olan yatkınlığını hissettirir. Bu çalışmaların her biri ressamın o denli kendi içinde varolan birer yapıtıdır ki, izleyici her birini teker teker özümseyerek, Strawalde'nin dediği gibi "hayatın tam ortasından" imgeler olarak ciddiye almak zorunda kalır.

Walter Stöhrer

1937 Stuttgart doğumlu Walter Stöhrer HAP Grieshaber'in Stuttgartlı bir öğrencisiydi. 1959'de Berlin'e taşınan Stöhrer, orada; "psikoloji içerisinde gerçekçi" olarak tanımlandığı resim sanatını geliştirdi. Bu bağlamda sanatçı önce yazı karakterlerinden ve kaligrafik öğelerden yola çıkarak, bunların üstüne boyadığı dışavurumcu renk şeritlerini dinamik bir jestle geçer.

Federal Şansölye'ye ayrılan odalarda sergilenen çalışmasında soğuk kazıma plaka baskısının mavi-gri kalıbı, resmin arka planını oluşturuyor. Stöhrer, plaka kalıbının yanına ilkönce siyah yazı karakterleri, küçük heykeller ve dinamik hatlar çizmiş. Soğuk kazıma baskı çalışmasının üstüne tutkulu bir hareketlilikle sarı kırmızı renk cümbüşünü geçen sanatçı, bu şekilde; arka planda hassas bir çizim yolu ile sorgulanan ve ardında garip ve karanlık birşeyleri hafifçe yansıtan, büyük ve dışavurumcu bir jestten yana güçlü bir ifade oluşmasını sağlıyor. Stöhrer ölüm yılı 2000'e kadar İnförmel akımı geleneklerini sürdürmekle birlikte, renk patlamalarının tutkulu duygusallığı ile kendini tekrar eden dekoratif özellikli güzel çizim hakimiyetine kaymaktan kaçınmıştır. Aynı zamanda, eserlerinde kullandığı gerçeküstü öğeler ve çocukların ve psikolojik rahatsızlıkları olanların yaptıkları "art brut" başlığı verilen resimlere öykünmesi, daha doğrusu; bunlara renk katmanlarının altında yer vermesi, canlı renklerden oluşan iddialı yüzeyin arkasında yatan tedirginliğe ve ruhun derinliklerinde kaynayan birikime dikkati çeken işaretlerin görünürlük kazanmasını sağlıyor. Böylece eserleri psikolojik varoluş savaşımının birer göstergesi ve aklın uykusunda doğurduğu canavarlarla süregelen ömür boyu mücadelenin birer tutanağı izlenimini bırakıyorlar.

Walter Stöhrer, isimsiz
Kağıt üstüne soğuz kazıma ve
karma teknik, 1995
Federal Şansölye'nin kullanımına
ayrılan salonlar, Genel Kurul
Salonu katı

Floris Neusüss

Kafeteryada, fotoğraf sanatçısı Floris Neusüss üzerinde birer çift olarak birbirine dönük büst silüetlerinin görüldüğü mavi renk fotogramlardan bir seriyi, altı metre uzunluğunda bir tablo olarak yerleştirmiş.

Neusüss Almanya’da deneysel fotoğrafçılığın önde gelen temsilcilerinden biridir. Çalışmalarının ağırlık noktası tüm çeşitleriyle fotogram tekniğidir. Bir fotogram kamerasız oluşur: Resmedilecek nesne, ışık kaynağı ile fotoğraf kağıdı arasına konumlandırılır. Işık kaynağı, arada bir aracı olmadan fotoğraf kağıdına negatif resim olarak bir gölgenin hatlarını yansıtır: Gölge, beyaz yansır; çünkü burada fotoğraf kağıdı hiç aydınlatılmaz, ya da az aydınlatılır. Arka plan ise güçlü bir şekilde aydınlatıldığı için siyahtır. Bu süreç, negatif görüntüyü pozitive çeviren fotoğraf kağıdı kullanılarak tersine de şekillendirilebilir. 1920’li yıllarda Christian Schad, Man Ray, El Lissitzky ya da László Moholy-Nagy gibi sanatçılar bu tekniği bir çok

denemeler yaparak geliştirdiler. Günümüzde Floris Neusüss bu tarzın en önemli temsilcisidir: Kurduğu “Fotoforum Kassel” grubu ile fotoğraf sanatının yeni ifade olanaklarını araştırarak “ikinci avangardını” oluşturdu. 1937 Remscheid doğumlu Neusüss en son Kassel Sanat Yüksek Okulu’nda deneysel fotoğrafçılık dalında ders veriyordu.

Kafeterya için yaptığı çalışmasının temelini Reichstag binasındaki heykeller oluşturuyor. Reichstag binasının dört köşe kulesinin cephesini çevreleyen saçaklarda, kaide üzerinde dönder heykel duruyor. Farklı heykeltıraşlar tarafından yapılan ve devlet yapısının farklı açılarını olduğu gibi, sanayi ve meslek dallarını canlandıran bu toplam 16 heykel, Reichstag binasının mimarı ve müteahhiti Paul Wallot tarafından tasarlanmış olan bina dekorasyonunun bir parçasıdır.

Gereken fotogramları elde etme amacıyla sanatçı, çalışanlarıyla birlikte gece geç saatlerde iki vinç ile Reichstag binasının saçaklarında bulunan heykellerin hizasına çıkarıldı. Metrelerce uzunlukta fotoğraf kağıtları heykellerin arkasına tutuldu ve önden güçlü flaş ışıkla aydınlatıldı. Kafeteryadaki bordür için Neusüss her bir kuleden ikişer heykeli seçerek bir taraftan bunları yapan heykeltıraşların herbirinin en azın-

Floris Neusüss, “Uzak Zamanların Şekilleri”

Reichstag binasının köşe dört kulesindeki heykellerden
Sekiz fotogram, fotoğraf kağıdı
üstüne dijital işlem yapılmış, 2012
Kafeterya, Genel Kurul Salonu katı

dan birer kere temsil edilmesini; diğer taraftan da kafeteryanın arka cephesinde heykellerin büstlerinin sanki sohbet dalmışcasına, ikili şekilde birbirlerine dönük olmasını sağladı. Soldan sağa görülen heykeller (listede heykeltıraşların ismi ile birlikte):

“Sanat” (Kuzeydoğu kulesi)

Christian Behrens,

“Ders” (Kuzeydoğu kulesi)

Friedrich Schierholz,

“Küçük Sanayi ve Ev Sanayii” (Kuzeybatı kulesi)

Syrius Eberle,

“Büyük Sanayi” (Kuzeybatı kulesi)

Gustav Eberlein,

“Bağcılık” (Güneybatı kulesi)

Robert Diez,

“Tarım” (Güneybatı kulesi)

Otto Lessing,

“Yargı” (Güneydoğu kulesi)

Hermann Volz ve

“Kara kuvvetleri” (Güneydoğu kulesi)

Rudolf Maison.

Çalışma başlığı “Uzak Zamanların Şekilleri”; Platon’un mağara benzetmesine göndermede bulunarak bu heykellerin suretlerini geçmiş zamandan birer gölge gibi Reichstag binasının canlı, siyasi, şimdiki zamanına düşmesini sağlıyor. Heykellerin sanatsal canlandırması ve mecazi anlamda çatıdan Genel Kurul Salonu katına taşınılması, Alman tarihinin günümüzde dahi halen belirleyici olan bir döneminin devlet anlayışını canlı bir şekilde gözler önüne sererek, devleti taşıyan günümüz değerlerinin görselleştirilmesi ve temsili hakkında düşünmemize yol açıyor.

Bernhard Heisig

Okuma kütüphanesinde; DDR’de “Leipzig Ekolünün” en önemli temsilcilerinden biri olan 1925 Breslau doğumlu ressam Bernhard Heisig, Alman dışavurumculuk geleneğini sürdüren “Zaman ve Hayat” tablosunda; Alman tarihinin sarsıcı bir panoramasını resmediyor. Neredeyse ayırt edilemeyecek kadar çoklukta resim motifi; Büyük Friedrich’in hayatından hikayeleri işlemekle kalmıyor; aynı zamanda; “gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım” anlayışında olanların oportünist tavrını ifşa ediyor; ya da DDR’de sanatta yeri ve simgesel anlamı büyük olan İka-

rus-ingesini yansıtıyor. Heisig tablosunda etki-leyici bir şekilde fail, kurban ve fırsatçılara can vererek bireyin; devlet gücü ve hakimiyeti karşısında kendini nasıl savunabileceği ile, etik sorumluluğunun bilincinde ve kendi iradesine göre bir yaşam sürdürme şansının ne kadar olduğu sorusunu ortaya atıyor.

Tek tek sahneler film şeridi gibi ardarda sıralanmış, fakat birçok defa üstüste binmiş ya da birbirleriyle kesişmişler. Resmin sol kenarında 1848 devriminin siyah-kırmızı-altın renkleri dramatik gelişmelere işaret ediyorlar. Ölmek üzere olan bir askerin arkasında Prusya amblemindeki kartal figürü görülüyor. Bismarck'ın taş büstünün üstünde büyük, demode bir sarı-kaçlı saat saatbaşını çalar. Bir insan iskeleti Büyük Friedrich'i yakalamaya ve peşinden sürüklemeye çalışırken yaşlı kral elinde gençlik arkadaşı Katte'nin kurukafasını tutuyor. Friedrich'in bu travmatik deneyimi bitişik zindan kapısı ile tekrar hatırlatılıyor; çünkü Friedrich babası tarafından, atıldığı zindandan arkadaşının kafasının uçurulmasını seyretmeye zorlanmıştı. Zindan kapısına sıkıştırılmış ve kollarını kurukafalı Hitler'in çifte portresine ve taçlandıran hoparlörlere doğru uzatmış olan bir Doğu Avrupalı Yahudi arkadan görülüyor. Bu sahnenin altında Heisig, Felix Nussbaum'un

kendi portresini çizdiği ve "Yahudi Pasaportlu Özportre" ismini verdiği ve sürülerek öldürülmesinden kısa bir süre önce; 1943'te yaptığı son eserinden alıntı yapıyor. Merkezi konumdaki ve oportünist bir "fırsat kollayıcı" olarak ifşa edilen savaş gazisi figürü, yanbaşımda kırımızı parlayan anıtsal bir saat onikiye beş kalayı gösterirken, kendini beğenmiş öğretmen edasıyla işaret parmağını sallıyor.

Bautzen şehrindeki Domstift St. Petri'nin yeşil çerçeveli leylek amblemi, iki sevgili, Roland von Stendal'in Brandenburg kartal amblemi ile bir boy resminin ve tablonun alt kenarında ressamın özportresi ile vatani Brandenburg'a atıfta bulunuyor. Otto Lilienthal; Heisig'in atölyesinden sadece birkaç kilometre ötesinde yere çakılmıştı. Resmin üst sağ köşesinde görülen uçuş takımları DDR'de birçok sanatçı için; başarısızlıkla sonuçlanan ütopyanın ve özgürlük özleminin simgesi olan İkarus-efsanesini hatırlatıyor. Travmatik tarih resimlerinin boğucu sıralaması umudun bir simgesi ile sona eriyor: Küçük bir erkek çocuğu yeşil çimen üzerinde elinde tozpembe bir uçurtma ile DDR'nin ünlü müzik grubu "Puhdys" in "Uçurtmanı uçur" şarkısını hatırlatıyor – Alman tarihinin hata ve yanlışlarının artık geride bırakıldığına ilişkin özlemin bir ifadesi.

Bernhard Heisig 2011'de Brandenburg'ta Strodehne'de vefat etmiştir.

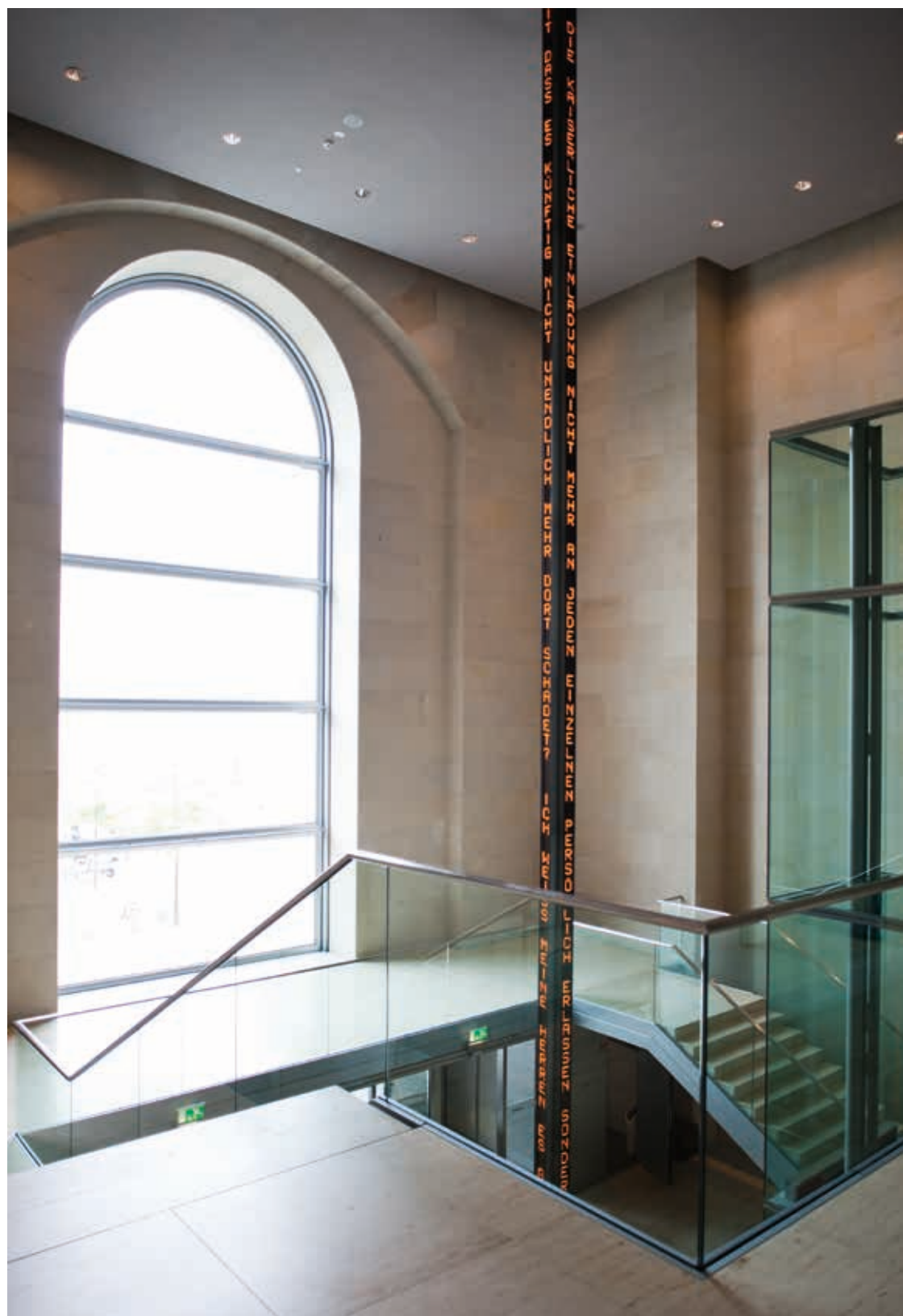
Bernhard Heisig, "Zaman ve Hayat"
Tuval üstüne yağlıboya, 1998/99
Okuma kütüphanesi, Genel Kurul
Salonu katı

Jenny Holzer

Amerikalı sanatçı Jenny Holzer Kuzey Kapı Girişi'nde Reichstag ve Federal Meclis milletvekillerinin konuşmalarının yansıtıldığı ve ışıklandırılmış olan bir dikey sütun yerleştirmiş. Meclis'teki arada laf atmalar sinyal ışıklarıyla vurgulanıyor. Sanatçı; Reichstag binasının İmparatorluk kuruluşu 1871'den, İngiliz mimar Norman Foster tarafından görülen tadilat sonucunda Nisan 1999'da tekrar açılmasına kadar geçen zaman diliminde yapılan konuşmalardan seçtiği ve konu bütünlüklerine göre bir araya getirdiği bu 447 konuşma ve sözlü katkıyı peşpeşe sıralayarak, bunların hiçbir tekrar olmadan 20 gün kadar arka arkaya akışını sağladı. Sütunun dört yüzünde dört farklı konuşma metni görüntüleniyor. Ama dört konuşmanın hepsi aynı konuyu ele alıyor: Bu şekilde parlamentonun Kuzey Kapı Girişi'nde sonu gelmeyen ve Jenny Holzer'in canlandırmasıyla parlamentin demokraside sadece tek bir tarafın, tek bir görüşün olmadığını doğrudan göz önüne seren bir tartışma sürüyor.

Sütunda tavanın ortasına doğru yukarı çıkan parlamentodaki konuşmalar, siyasi konuşmanın evi olan parlamentonun (Fransızca, konuşmak anlamına gelen "parler" kelimesinden türetilmiştir) taşıyıcı sütunu olduklarını sembolize etmektedirler. Işıklılandırılmış sütun özellikle akşamları, dış kenarları karanlıkta ayırt edilemediği ve sadece konuşmaların parlayan kelimeleri mekanın kemerlerini taşıyormuş gibi görüldüğü zaman bir o kadar daha etkileyici oluyor. Aynı zamanda Kuzey Kapı Girişi'nin cam duvarlarında birçok defa kırılarak yansıtılıyorlar. Jenny Holzer bu şekilde kelimelerin tam anlamıyla ve de mecazi anlamda kendine özel sanatsal ifade araçlarını kullanarak Almanya'da parlamentarizmin tabiatını ve tarihini irdeliyor. 1950'de Ohio eyaletinin Gallipolis şehrinde doğan Amerikalı yerleştirme sanatçısı sanat hayatına yazdığı metinler ve denemelerle başlıyor. 1977'den sonra afişlerde, bina duvarlarında ve neon reklamlarında aslında herkesin bildiği gerçekleri ifade eden yazılar yazmaya başlıyor ("Hiçbir israf ahlaki değildir" ya da "Siyaset özel çıkarlara hizmet eder" gibi). Bunların basit içeriği reklam metinleri ve diğer optik sinyallerin hakim olduğu dünyamızda bir an durup düşünmeye sevk ediyor. Jenny Holzer bu mesajları, örneğin 1990 Venedik Bienali'nde Amerikan Pavyonu'nda, ya da 2001 itibarıyla Berlin Neue Nationalgalerie'de (Yeni Ulusal Galeri) mimari bağlantılı tasarımı ve sosyopolitik me-

Jenny Holzer, "Reichstag binası için yerleştirme"
Çelik sütun içi elektronik olarak yönlendirilen yazı serisi, 1999
Kuzey Kapı Girişi

sajları birbiri ile ilişkilendiren kompleks bir dil yerleştirmesine dönüştürdü. Başka projelerinde örneğin, güçlü Xenon lambası projektörlerle mesajlarını Leipzig'deki meydan muharebesi anıtı ya da Goslar şehrindeki Kaiserpfalz binası gibi tarihi binalara yansıtıyor. Tarihi anıtlar Holzer tarafından kelimenin tam anlamıyla yeni bir ışık altında aydınlatılıyor ve onun günlük mesajlarının taşıyıcılarına dönüşerek, üzerlerine düşen ışık sayesinde garip bir şekilde, zamanında dönemlerinin sembolik ve temsili yapıları olarak sahip oldukları o ışığı yeniden kazanıyorlar. Bu projelerin tamamında kullandığı metinlerle; yerleştirmesini gerçekleştirdiği yerin özel tarihi ve siyasi konumuna göre davranıyor. Reichstag binasında da benzeri şekilde anıt binanın tarihini irdeliyor ve binaya, aynı zamanda bant üzerinde ışıktandırılmış yazı şeklindeki çağdaş aracı yolu ile birlikte yeni bir güncellik kazandırıyor.

Bu modern aracı yolu ile Jenny Holzer bilinçli olarak günümüz insanının günlük çevresinden; garlar, borsa haberleri, tren ve otobüs ya da reklamlardan bildikleri bir iletişim aracını devreye sokuyor. Jenny Holzer'in çalışması bu nedenden ötürü; her günkü reklam mesajlarının sor-

gulanmadan etkisi altında kalınmaması için çağrıda bulunarak medyaya yönelik eleştirel bir bakış sunmakla birlikte, sanatçı olarak kullandığı ve mesajlarını mümkün olduğu kadar verimli bir şekilde aktarmaya çalıştığı yeni iletişim biçimlerini savunuyor.

Hans Haacke

Hans Haacke'nin "Almanya Sakinlerine" yerleştirmesi Reichstag binasına Binada Sanat Projeleri'nin sonuncusu olarak dahil oldu. Sanatçı, Sanat Danışma Kurulu'nun daveti üzerine kuzey iç avlu için burada büyük ve tahta kalasların çerçevelediği bir alana şekil vermeyi önermişti. Milletvekillerinin bu alana seçim bölgelerinden getirdikleri toprağı serpiştirmeleri amaçlanmıştı. Sanatçı, bir bahçıvan bakımı yapılmayan, doğal haliyle büyüyen biyotop alanının ortasına "Almanya Sakinlerine" yazısının neon ışıklı harflerle ve aynı ana giriş kapısının üstünde yazılı olan ve Peter Behrens'in 1916 yılında tasarlamış olduğu "Alman Halkına" yazı karakterleri ile yerleştirilmesini önermişti. Haacke'nin tasarımı parlamento içi ve dışında hararetli bir tartışmaya yol açtı. Ana tartışma noktası; neon yazı ile, ana giriş kapısının alınlı-

Hans Haacke, "Almanya Sakinlerine"
Neon ışık, toprak, webcam,
1999/2000
Kuzey İç Avlu

ğında yazılı olan “Alman Halkına” yazısının bir düzeltmesinin mi yapılması istendiği ve dolayısıyla Almanya Federal Cumhuriyeti anayasal ilkelerinin sorgulanmasının mı amaçlandığı, yoksa iç avludaki yazının, alınlıkta yazılı olanın meşru bir genişletilmesi olup bir düşünme sürecini başlatmayı mı amaçladığı şeklin-deydi. Federal Meclis’te kıl payı bir çoğunluk Haacke’nin yerleştirmesini kabul etti. Eylül 2000’de Federal Meclis’e teslim edilen yerleş-tirme ile birlikte milletvekilleri kendi seçim bölgelerinden toprak getiriyorlar ya da seçim bölgelerinden gelen ziyaretçileri ile birlikte toprağı dolduruyorlar ve toprağın geldiği yerin, seçim bölgelerinin tarihi ve ekonomisinde oynadığı rolü üzerine görüşlerini paylaşıyorlardı. Ziyaretçiler www.derbevoelkerung.de internet sayfasından avluda yerleştirilmiş bir kamera sa-yesinde toprakta neyin yetiştiği ve büyüdüğünü takip edebiliyorlar. Böylece tüm ilgi duyanlara bu internet sayfası üzerinden Reichstag binası-nın iç avlusuna bir pencere açılmış oluyor. 1936’da Kölne’de doğan Hans Haacke 1960’lı yıllardan bu yana New York’ta yaşıyor ve orada Amerika Birleşik Devletleri’nin en saygın Sanat

Yüksek Okullarından birinde, Cooper Union’de öğretim görevlisiydi. Sanatsal yaratıcılığı 1960’lı yılların başından itibaren bir “süreç sanatının” spesifik formlarının geliştirilmesine odaklıdır. Hedefi, model şeklinde fiziksel, biyolojik ya da toplumsal süreçleri göz önüne sermek ve bu şekilde bunların temelinde yatan yapıları görünür kılmaktır. Haacke’nin yerleştirmeleri bu nedenden ötürü hep somut siyasi, sosyal ve kültürel çevreleri ile ilintili olup izleyici ile diyalogu zorunlu kılar. Bu diyalog, görüşler olumlu ya da olumsuz olsun, sanat eserinin bir parçasıdır. Önemli olan, izleyicinin görüş belirtmesi ve Haacke’nin projelerini düşünerek tartışmasıdır.

Bu bağlamda iç avludaki yazı ve Reichstag bi-nası Batı Kapısı alınlığında yazılı olan arasın-da, parlamentonun rolü ve öztanımı hakkında düşünme ve tartışmaya özendiren karşıt bir ilişki kurulmaktadır. Bunun ötesinde, milletve-killерinin toprak getirmeleri insanın çevreye karşı sorumluluğuna işaret ediyor. Toprak, in-sanın sonlu olduğunu ve bu sonlu olmadan ötürü tüm insanların eşit olduğunu hatırlatıyor. Aynı zamanda toprakla ilişki ve topraktan bü-yüyen bitkinin öngörülebilir olmaması teknik ve siyasi yapılabilirliğin sınırlarını görme doğ-rultusunda uyarıyor. Böylece bu biyotop saye-

sinde Norman Foster'ın yüksek teknoloji ürünü binasının iç avlusunda özgürce büyüyen bitki örtüsü ile, taş avluya karşı canlı ve cazip bir karşıtlık yaratılmış. Tüm seçim bölgelerinden gelen toprağın karışımı ayrıca bölgelerin beraberliğini ve parlamentoda görüşülen tüm konuların vatandaşların hepsini aynı şekilde ilgilendirdiği tesbitini vurguluyor.

Hermann Glöckner

Hermann Glöckner'in Genel Kurul Salonu'nun önündeki vitrinde duran üç sayfa kendi gerçekliklerinin dışında bir gerçekliği resmetmiyorlar. Daha ziyade resmeden ve resmedilen de kendileridir. "Somut sanatın" tipik örnekleridir. Somut derken, sayfaların katlanmasının geometrik izlerinin somut ve resimden anlaşılan bir olayın, yani katlama işleminin bir sonucu olduğu kastediliyor. Katlama izleri varoluşları ile bu işlemi kanıtlıyor ve bizzat madden sonuç olarak sunuyorlar.

Hermann Glöckner'in eserleri nadiren rastlanan keskinlik ve tutarlılık örnekleridir. Işık ve gölgenin çatılardan, cephelerden, bacalardan ve elektrik direklerinden oluşturduğu geometrik yapıların gösterimi ile 1930'lu yılların ortalarında "Katlamalar" grubunun bakış ve biçim tarzına yöneldi; arı ve kendi kendine yeten geometriye. O zamandan bu yana üç boyutlu plastikler ve iki boyutlu olarak pano ya da sayfalardan yola çıkarak katlama ve kırılmaların çeşitliliğini; alanların renk, çizgi ve malzemele-ri arasındaki duyuşsal etkileşiminin gizli uyumunu araştırdı.

Bu denli nesnel eserler her zaman, zamanına ters geldi. Ne nasyonal sosyalistler ne de SED-rejimi bu kendi kendine yeten estetik oyunu kendi amaçları doğrultusunda kullanabildiler. Hermann Glöckner (1889'da Dresden'e bağlı Cotta'da doğan Glöckner, 1987'de Berlin'de vefat etmiştir) bu nedenden ötürü hayatı boyunca hakettiği takdiri görememiştir. Federal Meclis ise Glöckner'in henüz Bonn'da iken Genel Kurul alanı önünde sanatçının tamamlayamadığı birçok etkileyici tasarımın arasından bir heykeli, sanatçının ölümünden sonra bir uygulama olarak yerleştirerek, sanatsal değerini teslim etmiştir.

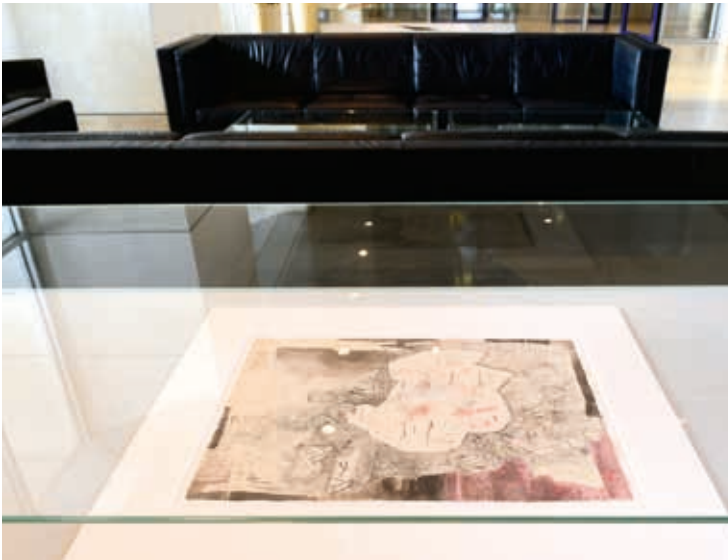

Hermann Glöckner, "Siyah Eşkenar Dörtgen" ve "Siyah Kama"
Kağıt üstüne çalışmalar, 1969 /1980
Genel Kurul Salonu katı

Gerhard Altenbourg

Akvarel tekniğinin uygulandığı “Büyük Manzara” resmi ile 1926’da Gerhard Ströch olarak Rödichen-Schnepfenthal’de doğan Thüringenli ressam ve grafiker Gerhard Altenbourg; Paul Klee ya da Alfred Kubin’in hassas analitik resim sanatı geleneğini sürdürüyor. Onların grafik sanatının sürdürülmesi ve geliştirilmesi bağlamında Altenbourg erken dönem çalışmalarında ince çizgi ağlarını ve narin akvarel alanları kat kat üstüste ve yanyana diziyordu. Böylece “Büyük Manzara” gibi, bir kağıtta neredeyse dal budak saran otlar gibi bölümlerle; hafif dokunuşlarla boyanmışlığı, engin genişliği ve üç boyutlu derinliği ima eden açık alanlarla karışıklık oluşturuyor. Bu şiirsel ve meditatif çalışmalar dostlarından ve koleksiyonculardan oluşan dar bir çevre içindi ve bu bakımdan DDR’de kurallara uymayan bir insanın, insani ve sanatsal durumunun da birer yansımasıdır.

Altenbourg DDR’de devlet denetimi altındaki sanat işleyişine uyum sağlamadıkları için içsel sürgüne çekilmek zorunda kalan sanatçılardan-
dı. 1950’li yıllarda DDR’de güzel sanatı temsil eden sanatçılara “formalizm tartışması” kapsamında “sosyalist gerçekçilik” zorla dayatılmak istendiğinde, Altenbourg’un uçuk ve hassas grafikleri Batı’da ilk küçük sergilerde gösterilmeye başlandı. Almanya Federal Cumhuriyeti sanat eleştirmenleri oldukça kısa bir sürede sanatçının eserlerinin olağanüstü anlamını gördü ve DDR muhalif sanat dünyasının en önemli sanatçılarından biri olarak tanındı. Bunun sonucunda aylarca DDR devlet güvenlik teşkilatı tarafından sorgulandı ve tehdit edildi. Federal Almanya’da 1959’da Kassel “documenta II” de temsil edilmesine rağmen, DDR’de kendisine pratikte ancak çok ender durumlarda, cesur bir müze müdürünün kırabileceği sergi yasağı konmuştu. Ancak 1980’li yıllarda DDR’de de itibar gördü. Kamusal rehabilitasyonu Doğu Berlin Ulusal Galerisi’nde 1987 yılını düzenlenenen retrospektiv sergi ile oldu.

Gerhard Altenbourg, “Büyük Manzara”

Kağıt üstüne çini mürekkebi ve akvarel, 1953

Milletvekili lobisi ön girişi, Genel Kurul Salonu katı

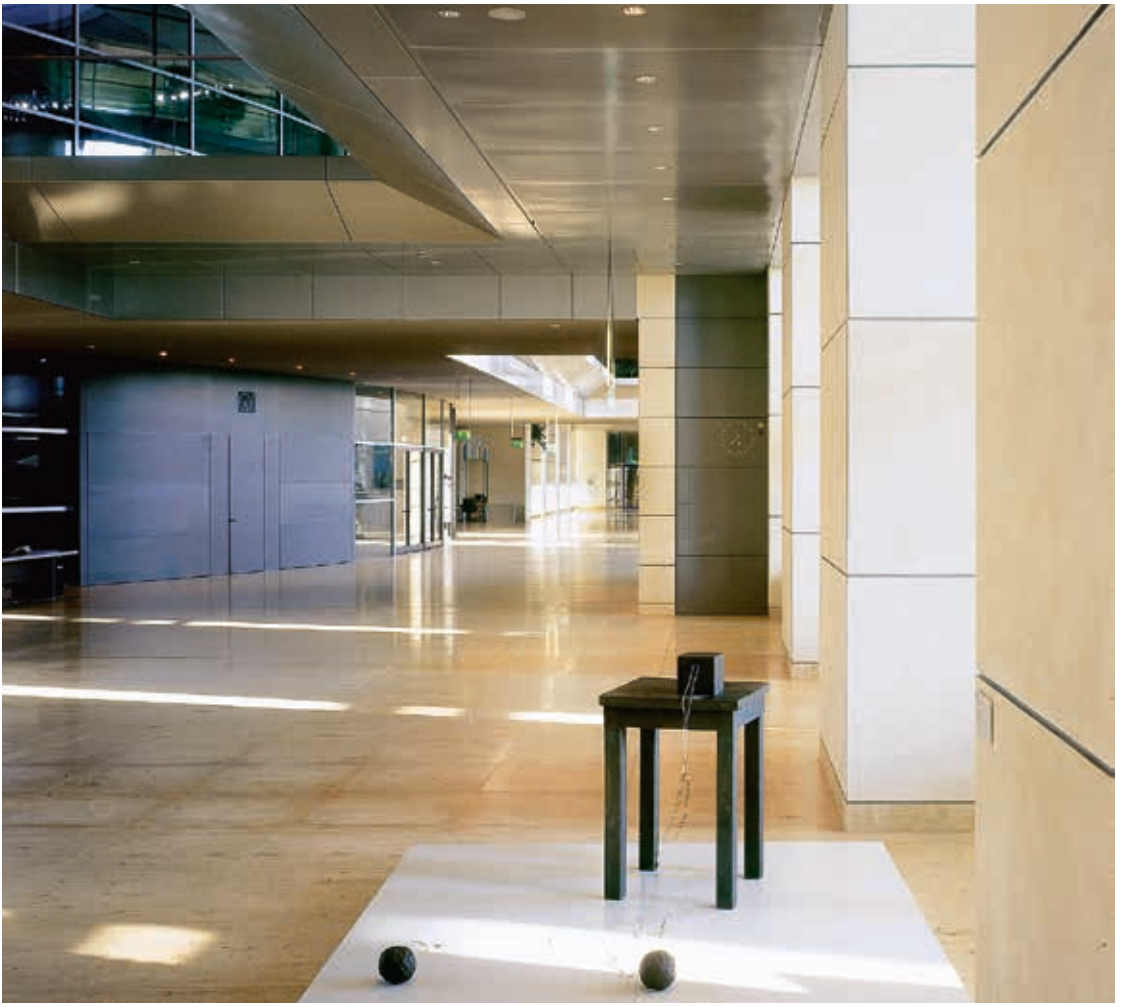
Joseph Beuys

Joseph Beuys (1921’de Krefeld’te doğmuş, 1986’da Düsseldorf’ta vefat etmiştir) zamanımızın en önemli sanatçılarından biri sayılır. Bu sanatçının eser ve etkisinin eşsizliği; toplumun dışında kalan insanın cesareti ile sanat ve hayatın bir sentezi vizyonunu geliştirmiş ve eserlerinde buna biçim vermiş olmasıdır.

Yükseköğrenimini heykeltıraşlık bölümünde tamamlayarak heykeltıraş olarak çalışan vizyoner Joseph Beuys, zamanla “sosyal plastik” dünya modelini geliştirdi. Siyasi konulara yakın ilgi duyan Beuys, politikayı ise kapsamlı bir sanat kavramının sadece bir parçası olarak yorumluyordu. Bu kavramı hayatla doldurmak – ki bunu kendine görev edinmişti – insanın yaratıcı güçlerini meydana çıkarmak anlamına geliyordu. Yaratıcı güçlerinin meydana çıkarılması yolu ile insanın çevresi ile ilişkisinde sorumluluk duyması ve çevresiyle doğrudan bağlantılı olan kendi tarihine şekil vermesi için gereken reşitliğe erişecekti.

Pek de reel politikaya uygun olmayan bu dünya ve insan görüşü, Joseph Beuys’un 1976’da Federal Meclis genel seçimlerinde adaylığını koymasına engel olmadı. Bu nedenden ötürü Sanat Danışma Kurulu – Beuys’un partili demokrasiye karşı çekinceleri biliniyor olmasına rağmen – sanatçının parlamentoda bir çalışmasıyla temsil edilmesini özellikle istedi.

Federal Meclis’in Genel Kurul Salonu’nun önündeki bronz heykelinde Beuys’un sanatının birçok çizgisi birleşiyor. Masa, pil ve topolar (aslında topraktandılar) gündelik hayatın nesnelelidir. Uzun zamanlar boyunca müze ve sanata layık olmayan “fakir” malzemelerdir. Tüketilmeyen ifade gücünü ve sembolik içeriğini Beuys; göndermek ve almak, enerji akışı ve enerji yükleme hakkındaki fikirlerini, heykelden yola çıkarak içgüdüsel olarak canlandırma ya çalışıyor. Heykellerine şekil verirken Beuys, yüksek bir mesaj verme bilincinden yola çıkıyor: “Malzeme ile, bütün dünya için önemli olan inanılmaz çok şey ifade edilebileceğini (...) gördüm (...). Ya da bütün dünyanın bir kaç parça malzemenin bir araya getirilişine bağlı olduğunu diyelim”, der 1977’de.

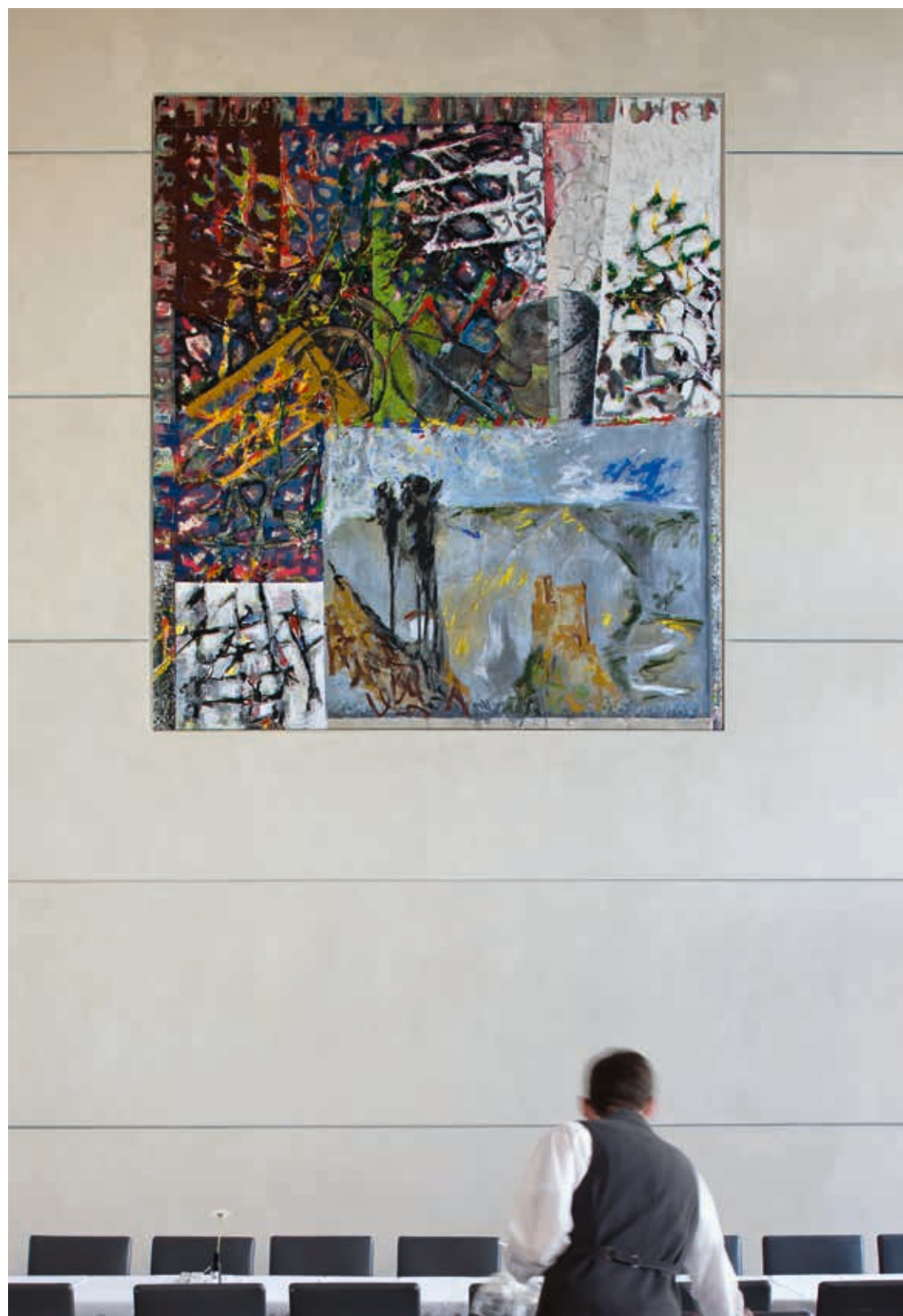
Joseph Beuys, "Teçhizatlı Masa"
Bronz ve bakır, Örnek 1/4,
Ödünç, 1958/85
Genel Kurul Salonu katı

Markus Lüpertz

Genel Kurul katında bir diğer sanat eseri ressam Markus Lüpertz'den. Tuval üzerine yaptığı resmi "1840" milletvekilleri restoranının karşı duvarına sağdan hizalı olarak asılmıştır. Sanatçı bu tablosunda İngiliz ressam William Turner'in Ren gezisine atıfta bulunuyor, kendi erken dönem eserlerinin motiflerini alıyor ve düşünce oyunu gibi Spree nehrinden Ren nehrine bir köprü kuruyor. 1840 yılı sadece William Turner'in Ren gezisini hatırlatmıyor, Alman ulus devlet kuruluşunun önemli bir aşamasını da hatırlatıyor; Almanya ile Fransa arasındaki krizde Almanya'nın Ren nehrinde savunulmasının kilit sorumluluğu ilk defa Prusya'nın omuzlarında olduğu zamanı. 1941'de Bohemia bölgesinde Liberec'de doğan Lüpertz Paris ve New York'tan gelen soyut sanatın Batı Avrupa sanat dünyasına hakim olduğu bir dönemde kendi yolunu arayan ressamlardan biriydi. Bu nedenden ötürü

Lüpertz Ren bölgesini erken terkederek, Doğu Avrupa'nın da etkisi ile karşı akımların gelişmeye başlamış olduğu Berlin'e geldi. Berlin'de 1962 yılında "ditirambik resim sanatını" ilan ederek "patetik gerçekçilik" istikametine doğru yol aldı. "Ditirambik" kavramı Nietzsche'nin ileri dönem şiirlerinden hareket ederek düşüncede antik şarap ve esrilik tanrısı Dionysos'a bir köprü kurar. Lüpertz; zamanında hakim olan soyut sanat akımına karşı gelişinde başarılı olacağına inanmak için bu pathosa ihtiyaç duyuyordu. Bu pathosun Georg Baselitz'in "pandemonik" manifestolarında da görülüyor olması tesadüf sonucu değildir kesinlikle. Bu iki isyankar ressamın ilk sergileri Berlin'deki "Großgörschen 35" sanat galerisinde yapıldı. Lüpertz basit, gündelik eşyaları canlı, plastik güç ve enerji dolu ifade ile sunuyordu. Yine de resim sanatı bağımsız unsur olarak hakimliğini sürdürüyor ve içerik ön plana çıkmıyordu. 1970 yılı civarında Lüpertz yakın Alman tarihinden motiflere eğildi. "Siyah, Kırmızı, Altın, Ditirambik" başlıklı resim serisinde nasyonal sosyalist dönemde kullanılan miğfer motifi, bir top arabası ile bağlantılı olarak Barok savaş sembolleri gibi anıtsal bir heykele dönüşmüştür.

Markus Lüpertz, "1840"
Tuval üstüne yağlıboya, 1999
Milletvekili restoranı,
Genel Kurul Salonu katı

Reichstag binasındaki tablosu için Lüpertz erken dönemlerinden motif ve resim yaklaşımlarına başvurarak, kolaj tekniğinde olduğu gibi üstüste bindiriyor ya da kafes çizgileri ardına gizliyor. Bu şekilde oluşan çok katmanlı tablo, Alman tarihine ve Alman resim sanatının tarihle olan yüzleşmesinde gösterdiği gelişime anlamlı göndermelerde bulunuyor.

Wolfgang Mattheuer

Wolfgang Mattheuer (1927’de Vogtland bölgesinde Reichenbach’da doğmuş, 2004’te Leipzig’de vefat etmiştir) Bernhard Heisig ve Werner Tübke ile birlikte DDR’nin “Leipzig Ekolü” ressamlarından. Yeni Nesnellik öğeleri ile gerçeküstü resim motiflerini bağdaştıran Mattheuer’in tarzı, her ne kadar ince dokunuşlardan ibaret de olsa, DDR’deki siyasi gerçekliğe eleştirel yorumlar olarak okunabilir. Ancak bu sessiz, kışkırtmacı olmayan derinlik

kendisine resmi devlet doktrininin içi boş patosuna karşı resimlerin dilinde eleştiriyi yöneltme imkanını vermiştir. Eleştirisi DDR vatandaşları tarafından anlaşılıyor, devlet mekanizması kadroları için ise açık bir mesaj taşımıyordu. Reichstag binası için satın alınan tablolar DDR’de insanların 1989 civarındaki yıllarda yaşadıkları tipik iki motifi ele alıyorlar. “Biri ve Diğerleri I” özgür iradesiyle kaderini belirlemek isteyen insanın, toplumun talepleri ile – bunlar meşru da olsalar – girdiği çelişki sonucu yalnızlığa itilmesini anlatıyor. “Panik II” de topluma karşı uygun davranış biçimi sorusunu benzeri şekilde ele alıyor. Bu motifler her ne kadar doğrudan ve öncelikle DDR’deki 1989 civarındaki o yıllara göndermede bulunsalar da, birey ile toplumun talepleri arasındaki dengeye ilişkin ortaya atılan sorular zamanüstü bir güncelliğe sahipler.

Wolfgang Mattheuer, “Biri ve Diğerleri I”
Ahşap üstüne yağlıboya, 1989
Federal Cumhurbaşkanı’nın
kullanımına ayrılan salonlar,
Genel Kurul Salonu katı

Andreas Gursky

1955'te Leipzig'de doğan Andreas Gursky; Düsseldorf Sanat Akademisi profesörleri Bernd ve Hilla Becher'in ekolünden gelen çağdaş fotoğraf sanatçılarından en iyilerinden biridir. Onun anıtsal resim ebatları, aynı motifi farklı açılardan ya da günün farklı zamanlarında gösteren tek tek çekilen bir çok resmin dijital birleştirilmesi sonucu ortaya çıkıyor. Bu fotoğraf parçalarından fotograflık resimler değil, tablolar gibi benzeri serbestlikte şekil verilen bağımsız sanat eserleri oluşuyor. En önemli eser grubunu insanlar, ev ya da manzaraları kuş bakışı perspektiften resmettiği eserler oluşturur. Andreas Gursky, borsada olsun, fabrikalarda ya da konserlerde olsun; insan kalabalıklarına uzaktan bakışı ile sosyal iletişimin simgelerini yaratıyor. Bireyler ve çevrelerinin yapıları Gursky'nin fotoğraf çalışmalarında mozaik tarzı bir genel resimde buluşuyor, belli desenler oluşturuyor ve buna rağmen bireysel farklılıklar gösteriyorlar. Çocukların örtüşen davranış biçimlerini ve de bireylerin kalabalıktan sapmasını ve çıkışı gösteriyorlar.

Andreas Gursky 1996'dan 1998'e kadar Bonn'da Genel Kurul Salonu'nun birçok fotoğrafını çekti – Genel Kurul Salonu'nu çevreleyen camların ardından kaldırılacak rampanın yükseltilmiş bakış açısından Genel Kurul Salonu'nun içine doğru. "Federal Meclis" ismini verdiği resim için önemli olan ve mecliste oy pusulaları ile yapılan bir oylamayı gösteren kareleri sanatçı Nisan 1998'de çekmiştir. Sanatçı, birçok milletvekilinin yerlerinden kalkarak oy sandıkları etrafında öbeklendikleri anı yakalamıştır. Daha yakından bakıldığında, resmin tek tek çekilen bir çok kareden oluştuğu görülüyor: Motifler üstüste biniyor, ya da aniden kesintiye uğruyor; gerçekte olmayan yansımalar ya da mimari öğeler insanın karşısına çıkıyor. Dolayısıyla, Gursky'nin kompozisyonu bir Genel Kurul oturumunun belgelendiği bir fotoğraf değildir. Sanatçının yaptığı bundan ziyade, demokratik iletişimin bir simgesini yaratmak olmuştur. Demokrasi için tipik ve kilit bir anı gösterirken bilinçli olarak, devlet töreni gibi özel bir anı değil, parlamentoda olağan bir gündelik eylem ve çalışma anını tercih ediyor: Milletvekilleri görüşme sonrası oy pusulaları ile oy sandığına gidiyorlar. Bazıları oylarını kullanmış ve tekrar yerlerine dönmüşler. Bazıları ise ayakta tartışıyor. Sakin, hiyerarşi düzeni olmayan bir birliktelik oluşmuş. Sahne, bir kilise penceresine benzer şekilde, sadece cam pencerelerin desenine göre şekil almış.

Andreas Gursky, "Federal Meclis"
Akrilik cam ardına kromogenik
baskı, EA
Sanatçıdan ödünç, 1998
Federal Cumhurbaşkanı'nın Kabul
Salonu, Genel Kurul Salonu katı

Rupprecht Geiger

Böylece Gursky, gündelik bir sahneden tarihi bir resim yaratmıştır. Özellikle çağdaş ve – sanatta henüz alışılmış olmayan bir şekilde – fotoğraf karesi ile. Resim, Bonn’un tarihi önemini hatırlatıyor ve aynı zamanda genel olarak demokratik eylemin anlamlı bir işlemine dikkat çekiyor. Bu tarihsel resim, bu anlayışla yola çıkarak Federal Meclis Başkanı’nın Reichstag binasındaki kabul ve ziyaretçi salonunda, sanat tarihçisi Michael Diers’in sözleriyle demokratik devlet yapısının bir ikonası; “resim şeklinde bir anıt” olarak sunuluyor. Sanat eserinin asıldığı yer de buna layık özen ve incelikle seçilmiştir: Resmin solunda bir pencereden Federal Şansölye’nin makamı; sağında ise parlamento komisyonlarının toplantı salonlarının bulunduğu Paul-Löbe-Haus binası görülüyor. Bu tarihi resim sadece Bonn ve Berlin arasında anılardan bir köprü kurmakla kalmayıp, egemen bir rahatlık sergileyen yurttaşlar demokrasisinin “Bonn” dan “Berlin Cumhuriyeti” ne doğru ilerlediği yolda, tutarlılıkla sergilediği öztanımının da altını çizmektedir.

Ressam Rupprecht Geiger protokole ayrılmış olan salonlardan biri için yaptığı çalışmasında, sadece elindeki boya ile duvar alanının üçte ikisini kaplayan ahşap panellerin hakim mavi rengine karşı, kendini iddia etme gibi zorlu bir görevle karşı karşıya kalmıştı. Georg Karl Pfahler, renk objelerini panel alanının tamamına yayarken; Geiger mavi panelleri, parlak kavuniçi-sarı bordürünün canlılığı ile, optik açıdan arka plana itmeyi başarıyor. Rupprecht Geiger de (1908’de Münih’te doğmuş, 2009’da Münih’te vefat etmiştir) 1950’li yıllarda çok güçlü olan İnfornel akımına karşı kendi imzalarını koruyabilmiş olan sanatçılar arasındadır. Zaten 1945 öncesinde bile “resim sanatının temel ögesi” olarak renk olgusuna yoğunlaşmıştı. Rengin temel gücünü ilginç bir şekilde Rusya’da ilk doğa akvarellerini yaparken doğada keşfetmişti: “Belki de (saf kıta havasının orada ortaya çıkardığı) renk denizi ve özellikle de gökyüzünün inanılmaz genişlikte aşağıdan yukarıya çeşitlendiği sabah ve akşam havası, en belirleyici ve beni kalıcı etkisi altına alan tecrübelerim olmuşlardır”, der

Rupprecht Geiger, “Kırmızı 2000, 875 / 99”

Tuval üstüne akrilik, 1999

Protokol salonu, Başkanlık katı

1963'te Rusya'da geçirdiği zamana ilişkin bir söyleşisinde. Rengin güçlü etkisine ilişkin gerçekleştirdiği obsesif incelemeleri bu tecrübelerden kaynaklanır – incelemelerinin amacını Geiger şu cümle ile özetler: “Benim için aslolan renktir; sadece renk ve görünürlüğü.” Yalnız bu incelemelerinde rengi, öz değeri ile algılanabilmesi için, nesneleri tarif eden işlevinden çözmesi gerekiyordu.

Bu nedenden ötürü Geiger tutarlı olarak, rengi tecrit etmenin ve “bu dış engellerden uzak tutmanın” tüm yollarını dener. Tuvale yapılan resimlerin ebatları ile denemeler yapar. Artık bunların dikdörtgen şeklini kabul etmez ve tuvalde resmedilenin şekline göre uyarlar (“shaped canvas”). Gerçeküstü manzara resimlerinden soyut şekillere kadar farklı motifler sıralar ve en nihayetinde renk incelemelerinin temel şekillerine erişir. Dikdörtgen, daire ya da oval: “Soyut şekillerin çoğu kez ilginç sınır çizgileri ile oluşturdukları çeşitlilik dikkati renkten alırken, dikdörtgen ve daire gibi arketip şekillerde renk; şeklin etkisi altında kalmadan öne çıkabiliyor.” Sanatçının bilinçli olarak kullandığı püskürtme tekniği de ayrıca şeklin geri planda kalması içindir.

Renksiz tüm öğelerin şekillerinden çözülmesini Rupprecht Geiger, gün ışığı floresan renkleri kullanarak sağlar. Doğada olmadıkları için bunları “soyut renkler” olarak algılar. Böylece renkler, sonuç itibarıyla resim taşıyıcı cisimden de çözülürler. Renk, artık Reichstag binasının protokol salonundaki resim bordüründe olduğu gibi sadece, izleyiciye yansıyan tinsel bir renk sahasıdır.

Gotthard Graubner

İkinci kattaki protokol ve toplantı salonlarına mimarın ahşap panelleri ve Danimarkalı tasarımcı Per Arnoldi'nin renk tasarımı damgasını vurmuştur. Bu nedenden ötürü salonların sanatsal donanımı için seçilenler, rengi tek başına bir ifade taşıyıcısı olarak ele alan sanatçılardır. Örneğin Gotthard Graubner yastık resminde, renk cisminin üzerine düşen ışığın farklı derecelerinin yumuşak çizgilerine göre oluşan rengin farklı tonlarıyla oynuyor.

1950’li yıllarda Almanya’da sanat dünyası Amerikan soyut dışavurumculuğu ve Fransız Informel akımının etkisi altındaydı. Gotthard Graubner (1930 Erlbach’ta doğmuş, 2013’tte Düsseldorf’ta vefat etmiştir) 1960’lı yılların başında bu akımların dekoratif çok renkliliğe dönüşen tarzına karşı, rengin aslına ve öz değerinin araştırılmasına dönerek tepki gösteren sanatçılar arasında yer aldı. Graubner o zamanlar boya katmanlarını daha iyi üst üste bindirebilmek için boyayı, tuval ya da kağıda fırça ile değil, sünger ile sürüyordu. Bu bağlamda; boyayı sonuna kadar içine çeken süngerlerin özerk birer “boya gövdeleri” olarak üç boyutlu ve kademeli renk etkileri yarattıklarını keşfeden Graubner, 1960 itibariyle bu doğal çalışma araçlarına özerk boya cisimleri olarak işlem yapmaya başladı. Geliştirdiği yastık resimlerinde, sünger ya da daha sonraları sentetik pamuğu ahşap panel ya da tuvalin üstüne serip üzerine tuval geriordu. Bunlara “renk cismi” adını veren Graubner bu çalışmalarını küçük ebatlardan başlayarak daha sonra anıtsal ebatlara kadar ilerletti. Örneğin Federal Cumhurbaşkanının resmi makamı olan Bellevue Sarayı’nda resepsiyonlar ve devlet törenleri için kullanılan “Büyük Salon” un karşılıklı iki duvarını, bu renk cisimlerinden ikisi ile şekillendirdi. (“Karşılaşmalar”, 1988).

Gotthard Graubner çalışmaları ile Monet’nin geç döneminde yapmış olduğu Giverny’de bahçesinde bulunan nilüfer çiçeklerinin resimlerine kadar varan bir geleneği sürdürüyor. Graubner’in Reichstag binasının ikinci katındaki protokol salonu için tasarlayıp yarattığı “Renk Cismi” de bu gelişmenin bir parçasıdır. Rengin “nüansları üzerinden algılanabilirlik kazanan” özerkliğidir, Graubner’in odaklandığı konu. Renk, bu tür bir renk hacminin gücünü adeta sınayan büyüklükteki salona yerleşir. Fakat etkisi yine de gizlidir; hem cismin derinlerinden ışıldayan renk katmanlarından, hem de renk cisminin kabarıklığındaki ışığın tonlarından oluşan ayrıntılı renk niteliklerinden ötürü. Bu gizlilik eserin, Yunan şair Homeros’un ilham kaynağı olduğu ve bir bayram sabahı havası umudu estiren şiirsel ismine de yansıyor: “...gül parmaklı Şafak-Eos uyanıyor...”

Gotthard Graubner, "...göl parmaklı
Şafak-Eos uyanıyor..."
Renk cismi; tuval üstüne sentetik
pamuk üstüne tuval karma teknik,
1998/99
Protokol- ve Oturma salonu,
Başkanlık katı

Georg Karl Pfahler

En önemli parlamenter kurullardan biri olan İhtiyar Heyeti'nin toplantı salonunu Stuttgartlı sanatçı Georg Karl Pfahler üstlenmiştir. "Espan" resimleri serisinin devamı olarak rafine optik yanılmasa ile sahnelenmiş olan renkli dik-dörtgenler, duvarlardan düşecek ve adeta mavi ahşap panellerin üstünden dansederek geçip gideceklermiş gibi görünüyorlar. Sanatçı böylece, güçlü renkleri salona hakim olan ahşap panellerin karşısına kendinden emin olarak; iyi düşünülmüş ve kendine has bir renk tasarımı ile çıkıyor. Bu renk tasarımı, renklerin birbirine karşı ve birbirleri ile oynaması, örtüşmesi ve gelişmesinin yarattığı canlılık ile birlikte, renklerden oluşan bir üç boyutluluk kazanıyor. Pfahler'e özel Güney Almanya vurgusu sayesinde Reichstag binası neşeli bir kutlama mekanı kazanmış oldu. Gotthard Graubner'e benzer bir şekilde Pfahler'in de kendi sanatsal ifade tarzını bulma yolunun başında 1950'li yılların İnformel akımına karşı duruş yatar. Georg Karl Pfahler (1926 Emetzheim'da doğmuş, 2002'de Emetzheim'da vefat

etmiştir) bireysel fırça sürüşü henüz görülebilen ilk taşist eserlerinden erken bir aşamada uzaklaşır. Kendisi için şimdi tipik olan çalışmalarında ise geometrik ve saf renk alanları ile, görünürde üç boyutlu derinliğe sahip yanılma etkileri arasında kurduğu kendine has bağlantıdır. Örneğin sanatsal çalışmaları birçok ve seri halinde geliştirdiği; renklerin üç boyutlu etki gücü araştırmalarına odaklıdır. Pfahler grafiklerinde ve tablolarında bu alansal gerilim anını, sıklıkla renk şekillerinin kesik olmaları ve mevcut resim alanının dışına taşıyormuş gibi görünmeleri, yani çevreleyen alan ile karşılıklı etkileşime girmeleri yolu ile sağlıyor. Bu sanatsal düşünce tarzının sonucunda Pfahler erken bir aşamada grafik ve tablolarından, renk alanları bütününe şekil vermeye – katıldığı 1970 Venedik Bienali'nde örneğin dünya genelinde itibar kazanarak – ilerleyerek, renk ve mekan arasındaki karşılıklı etkileşimi üç boyutlu alanda araştırmak ve bunu yaparken renklerin alan deneyimlerini nasıl etkilediklerini ve alanların algısını nasıl değiştirdiklerini deneyimlemek istedi. Pfahler'in renk alanlarını tasarlarken amacı, sanatı ile müzeselliğin dar alanı ötesinde etkili olmak ve "kamusal sanat" anlayışı ile sanatseverlerden oluşan dar çevrenin dışında kalan izleyicilere de ulaşmaktır.

solda:
Georg Karl Pfahler, "Renk-Mekan-
Objekt"
Ahşap üstüne akrilik, 1998/99
İhtiyar Heyeti toplantı salonu,
Başkanlık katı

sağda:
Emil Schumacher, "Duraklar
ve Zamanlar, I-IV"
Alüminyum üstüne yağlıboya
ve akrilik, 1999

1978 yılından itibaren tasarladığı ve daha sonra “Sohbet evleri” ne dönüşen standlarda, farklı renk alanı kuramları yoğunlaştırılmış bir şekilde ele alınır. İletişim yerleri olarak tasarlanan bu renk alanı nesneleri, sanatçıyı Reichstag binasındaki en önemli salonlardan birini şekillendirmek üzere baştan tayin etmiştir. Pfahler bu simgesellik sınavının üstesinden, neşeli rahatlık ile ciddi odaklanma arasında kurduğu bağlantı ile geldi: Sanatçının bu iki durum arasında yarattığı sentez, iletişimin siyasi sanatının açılarak, etkin olabileceği bir alan oluşturmuştur.

Emil Schumacher

Emil Schumacher de (1912’de Hagen’de doğmuştur) Georg Karl Pfahler ve Rupprecht Geiger gibi mimarın salona hakim duvar paneli ile sınanma durumunda kaldı. Bu sınamayı 1999 yılındaki ölümünden önceki son çalışmalarından biri ile üstlendi: Resmetme sanatını alüminyum plakalar üstünde şahlanan dışavurumcu jestlerle yükselen ifade çizgilerine dönüştürdü. Fakat bu şahlanan hareketler, saydamlıkları ve serinkanlı zerafetleri sayesinde dahice bir dokunuşla dindirilmiş gibi duruyorlar.

Reichstag binasının ikinci katındaki sanat eserleri için, rengi; bir ifade taşıyan ve bağımsız değer olarak ele alan sanatçılar seçildi. Graubner, Geiger, Pfahler ve Schumacher olmak üzere, bu dört sanatçının hepsi olağanüstü güçlü sanatçı şahsiyetler oldukları için her birinin eseri, rengin ifade gücünü araştırma yolunda ortaya çıkan ayrı ayrı, ama karşılaştırıldıklarında önemli sonuçlara götüren kişisel ve kendine has yapıtlar olmuştur. Örneğin Schumacher; Graubner, Pfahler ve Geiger’den farklı olarak rengi, dışavurumcu bir hareketin açığa çıkarılması olarak kullanmıştır. 1949’da kurulan Münihli “Zen” grubu üyesi olarak kendine has arkaik resim dilini geliştirdi. Bu dilde; hassasiyetle çizilmiş olan ve İnfornel akımının içerdiği kaligrafik jesti çoğu kez kıran çizgi bütünleri, mitsel yazı karakterleri ile bağlantıya geçiyorlar. Bu resim eskizleri çok hafiften, mağara sanatını hatırlatıyor. Yazıldıkları resim tabanı, çatlak ve kalın boya katmanlarının adeta bir rölyef oluşturduğu ve sanki lavanın oluşturduğu ilkçağ doğa manzaraları gibi; dokunulmamış doğanın gücünü canlandırıyor gibi görünür.

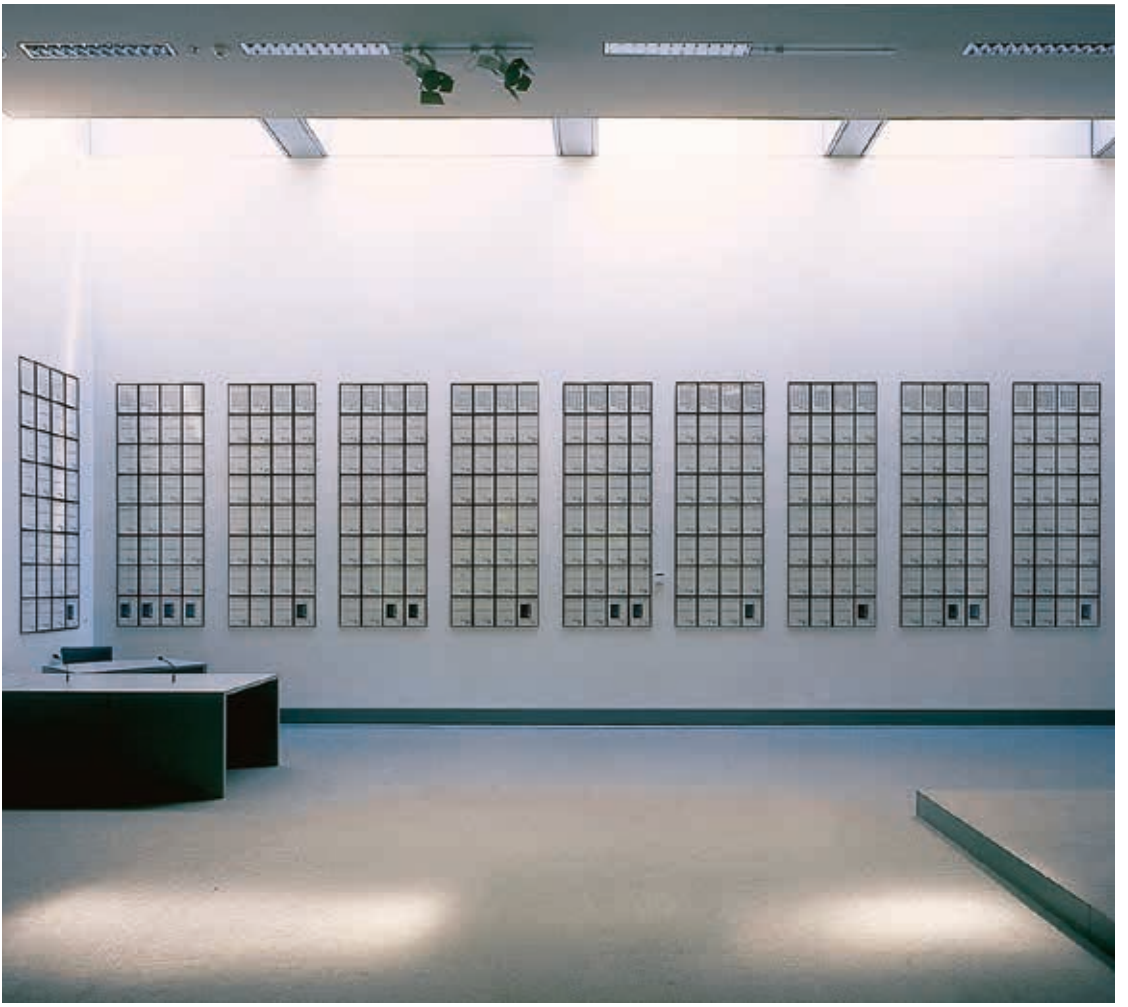

Schumacher'in olağanüstü başarısı, zamanın her türlü akımı ve modasına karşı; yaratıcı gücünde bir yavaşlama ya da beğeni için tekrar gibi en ufak bir izlenime yer bırakmadan, tarzının prensiplerine sadık kalabilmiş olmasıdır. Eserleri tam da bu kendi kabuğuna çekilmiş kuru nesnellikleri ile öylesine özgüvenli bir canlılık etkisi uyandırıyor ve doğal bir varoluşa sahipler ki; doğadanlarmış da, sanat eseri değilmiş gibi.

Görüşme salonundaki dört parçadan oluşan çalışma, kendi etkisinin gücüne güvenerek panelin önüne geçiyor. Schumacher burada, diğer resimlerdeki karakteristik özelliği olan boyadan oluşturduğu kabuklaşmaları tercih etmeyecek alüminyum plakaları ile, kağıt gibi hafif fırça dokunuşlarına elverişli ve bunlara metalde oluşan ışık yansımaları sayesinde özellikle saydamlık kazandıran bir zemini seçmiş. İlk resimden yükselen ve son resime doğru düşüşe geçen bir çizgi, resim akışını dört "durak" üzerinden birbirine bağlıyor. Eskiz benzeri işaretler hayvan, insan ve manzara imasında bulunuyor. Resim dizisinin başlığında ifade bulan düşünce, çizgilerin tinselleşmiş ve saydamlaşmış hafifliğinde kesinlik kazanıyor: Dört parçadan oluşan resim dizisi zengin bir sanatçı yaşamının bir özetidir; Schumacher'in sanatının geç evresinin damgasını taşıyan, vasiyetidir.

Hanne Darboven

Sanatçı Hanne Darboven 3. katta, CDU/CSU parti meclis grubunun lobi ve basın salonunda; "12 ay, Avrupa-çalışması" eseri ile 1997 "Avrupa Yılı"nın her bir günü için rakamların ritmik sıralamasına göre oluşturduğu 384 ayrı yaprakla Avrupa'nın geleceği için büyük önem taşıyan bu yılı anımsatıyor. Hanne Darboven 1997 yılının her gününe bir yaprak atfetmiş. Bir şemaya göre günün tarihini bir rakam kombinasyonu olarak not almış. Bu şemayı tüm yapraklarda sürdürdüğü için; tek tek rakamların okunamadığı kadar uzaktan bakıldığında, tek tek çerçelenmiş olan yapraklar el yazısından ötürü bireysel ama genel bağlamda benzer bir ritmik görüntüye sahip oluyorlar. Diğer bir ritmik düzenleme şemasını, yaprakları oniki blokta aylara göre birleştirerek elde etmiş. Bu şekilde oniki dikey dikdörtgen resim alanı meydana gelmiş. Hanne Darboven blokların her birine, her ay başına eşit olarak 32 yaprak elde edecek şekilde yaprak eklemiş. Bu tamamlayıcı yapraklar, araba plakalarında basılı olan Avrupa sembolü ile yapılan fotoğraf kolaj çalışmalarından ibarettir. Hanne Darboven (1941'de Münih'te doğmuş,

Hanne Darboven, “12 ay, Avrupa-
çalışması”
Parşömen kağıdı üstüne tüy ve kolaj,
1998
CDU/CSU-Partileri meclis grubu lobi
ve basın salonu, Parti meclis grubu
katı

2009'da Hamburg'da vefat etmiştir) çalışmasında, görsel olarak canlandırılması çok zor olan zaman mevhumunu felsefi açıdan irdeliyor. Sanatçı, meditatif ve disiplin gerektiren bir eylem olan her gün yazı yazma yolu ile bu zaman deneyimini kendisi açısından deneyimlemiştir. Bu deneyim sanat eserinde izleyici için adeta müziksel olarak not alınmış bir zaman taraması gibi görselleştirilmiş. 1997, Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele Yılı aynı zamanda Avrupa Birliği'nin 15 üye ülkesinin Dışişleri Bakanlarının 2 Ekim'de Amsterdam Antlaşmasını imzaladıkları yıldır. Bu nedenden ötürü Hanne Darboven'in eseri; zaman mevhumunu felsefi ve tarihi bir kavram olarak, özellikle de güncelliğin ötesinde yön belirleyici siyasi konseptlerin basına tanıtıldığı bu salonlarda irdeleyerek sanattan siyasete bir köprü kuruyor.

Lutz Dammbeck

Parti meclis grupları ve basın için ayrılmış olan üçüncü katta Lutz Dammbeck "Herakles-Notları" ile kolaj ve abartılı çizimlerden oluşan çok bölümlü çalışmasında insanları zor ve emirle dayatılan, sözde ideal ve ideolojilere göre şekillendirme çabasını eleştirel bir gözle irdeliyor.

Lutz Dammbeck (1948 Leipzig doğumlu) bu eserinde; bireyin özerkliğinin modernitede, totaliter iktidar yapıları yoluyla ve açık toplumlarda ise daha üstü örtülü olan manipulatif yöntemlerle, tehdit altında olması konusuna odaklanıyor. Bu tür manipulasyonları ortaya çıkarmak için Heiner Müller'in "Herakles 2 veya Hydra" metninden esinlenerek "Herakles Konsepti" başlıklı büyük bir toplu sanat eserinde film, heykel, performans, resim, kolaj, belgesel ve sanatsal açıdan yabancılaştırılmış olanı, bütünsel bir sanat ve yaşam projesinde bir araya getiriyor. "Herakles Notları" bunların arasından yüzlerce sayfayı kapsayan ve hacmi giderek artan bir resim serisidir. Almanya Federal Meclisi bu serinin 100 sayfasını Reichstag binasının bir parti meclis grubu lobisi için edinmiştir. Lutz Dammbeck; Jürgen Böttcher gibi, kendine ait yarı sanatsal, yarı belgesel film projeleri ile tanınmıştır. "Tanrılar Zamanı" adlı belgesel filminde örneğin; nasyonel sosyalizmin, heykeltıraş Arno Breker'in sanatında yaydığı insan anlayışını eleştirel bir yaklaşımla mercek altına alıyor. "Herakles Notları" resim serisi de benzeri bir konuyu ele alıyor. Kserografilerden yapılan kolajlardan oluşan bu çalışmanın merkezinde yer alan konu, bir yandan toplumun dayattığı

Lutz Dammbeck, "Herakles-Notları"
Birleştirme, kserografi, suluboya,
kurşunkalem, kağıt üstüne toprak,
1987/90
Parti meclis grubu katı

şartlandırma ve disipline etme, diğer yandan buna karşı direnme ve kendini koruması için gerekli olan cesareti arasında kalan bireyin yaşadığı, hep varolan çatışmadır. Sanatçı, nasyonal sosyalizm ve komünizmin gayri insaniliğe yol açan, “yeni bir insan” yaratma çabasına karşı örneğin, direniş grubu “Weisse Rose” (“Beyaz Gül”) üyesi Sophie Scholl’un irade gücünü ortaya koyuyor. Konu kapsamını genişlettiğimizde; günümüzde yürütülen insan DNA’sına müdahalenin etik sorumluluğu tartışmalarına varan bağlantı noktaları görülebilir.

Otto Freundlich

1934/35 yıllarında yapılan “Sculpture Architecturale” heykelinin 20–30 metre yüksekliği olması planlanmıştı. Sözkonusu olan figür, soyut ve geometrik öğelerden oluşmasına rağmen; burada bir sütun, kask, gövde ya da arkaik bir taht gibi belli nesnelere atıfta bulunulduğu gözlemleniyor. Büyük, yukarıya doğru sivrilen bir sütunun önünde; kısmen yuvarlak, kısmen köşeli olan küçük parçalı öğelerden oluşan daha küçük, bir çok parçalı form bulunuyor. Sütunun kompakt, kapalı ve huzur veren görüntüsü bu şekilde, izleyiciye doğru açılan küçük boy heykelin aydınlık – karanlık efektlerinin uyandırdığı hareketliliğe bir karşıtlık oluşturuyor.

1878’de Pommern bölgesinde Stolp’de doğan ve “Soyutların Öncü Kuşağı” arasında bulunan ressam ve heykeltıraş Otto Freundlich özellikle heykel alanında soyutlama doğrultusunda kendisine has bir yol çizmiştir. Nasyonal sosyalistlerle karşıtlığı sadece siyasi etkinliğinden ötürü olmamıştır. 1912’de yaptığı “Yeni İnsan” heykeli 1937’de “Yozlaşmış Sanat” sergi dergisi kapağında ibretlik eser olarak teşhir edildi. Kendisi 1943’de Polonya’da Lublin/Majdanek toplama kampında öldürüldü. Trajik kaderi ile birlikte kişiliğinin ve sanatının günümüze kadar hak etmiş olduğu takdiri görmemiş olması, Yahudiler’in ve avangard sanatçıların, nasyonal sosyalizm iktidarı altında çektikleri acıların bir örneği olarak görülebilir.

Christo

Dördüncü katta bulunan çatı katı restoranında Christo’nun (1935 Bulgaristan-Gabrova doğumlu) 1986 tarihli “Wrapped Reichstag”, yani “Örtünen Reichstag” projesinin bir tasarımı sunuluyor. Ön planda, Doğu ve Batı’yı birbirinden ayıran Duvar’ı henüz görmek mümkün. Kapalı renklerin tercih edildiği çalışma, “Örtünen

Otto Freundlich, “Sculpture Architecturale”
Bronz, 1934/35
Parti meclis grubu katı

Reichstag” projesi 1995 yazında muhteşem bir bayram havasında kutlanarak gerçekleşene kadar, Christo ve Jeanne-Claude tarafından, siyasi sorumluluk taşıyanlar nezdinde 20 yılı aşkın bir süre bu sanat eseri için yoğun bir tanıtım çabasının gösterilmiş olduğunu hatırlatıyor. Parlamento, ancak 25 Şubat 1994’te yapılan Genel Kurul görüşmesi ve akabinde yapılan oylama sonucunda, Christo ve Jeanne-Claude’un projesine onay verdi.

Bu geç onay sanatçıların projelerine başka ve en az aynı sembolik anlamda bir içerik daha kazandırdı. Çünkü, çatı katı restoranındaki eskizden de anlaşıldığı gibi “Örtünen Reichstag” ın, aslında Doğu ve Batı arasındaki sınır hattında bir sinyal olması düşünülmüştü. İki Almanya’nın birleşmesi ve İhtiyar Heyeti’nin, Reichstag binasını Federal Meclis’in ana merkez binası yapma kararını almasından sonra, binanın Norman Foster tarafından yenileme çalışmalarına başlanmadan önce Reichstag, sözkonusu örtünme ile birlikte imgesel değeri yüksek bir sembole dönüşmüştü: Binanın karmaşık yapısı geçici olarak örtünün altında gizli kaldığı ve izleyiciye kapalı bir formda ve şaşırtıcı bir bütünsellikte sunulduğu için; bir an için durup Reichstag binasının ve Almanların çalkantılı tarihlerini düşünme fırsatı doğdu. Örtünme aynı zamanda, Berlin’de yapılacak siyasetin geleceğine duyulan umut dolu beklentiyi ve bu başlangıcın içerdiği bol riskli belirsizlik dönemini anlamlı bir şekilde ifade etme biçimiydi.

2015 yılı itibarıyla Başkanlık katında Reichstag’ın örtünmesine ilişkin ödünç alınan belgelerle bir sergi yeri ayrıldı: Milletvekilleri ve resmi makamlarla yıllarca süren görüşme notlarının ve yürütülen yazışmaların yansıtıldığı sergide; fikirden başlayıp zamanla, gerçekleştirilebilecek bir projeye dönüşüm sürecini aktaran tasarım çizimleri de paylaşıyor. Özellikle etkileyici olan bir örnek, örtülen Reichstag binasının ve çevresinin büyük bir maketidir. Ayrıca Wolfgang Volz’un çektiği ve 24 Haziran ile 7 Temmuz 1995 tarihleri arasında geçen iki hafta boyunca Almanya ve dünyayı coşturan ve Reichstag binası ve çevresinde yaşanan o büyümlü ve bayram havasında geçen günleri hatırlatan büyük boy fotoğraflar da görülebiliyor.

Jens Liebchen

Reichstag binasının ve bitişik parlamento binalarının sanatsal şekillendirmesi için Alman ve uluslararası sanatçılar, tasarımlarını ya da yarışmaya katılmak üzere çalışmalarını sunmak üzere davet edildi. Jens Liebchen (1970 Bonn doğumlu) bu sürece en başından itibaren kamerası ile eşlik etti. Bu şekilde mimari bağlantılı

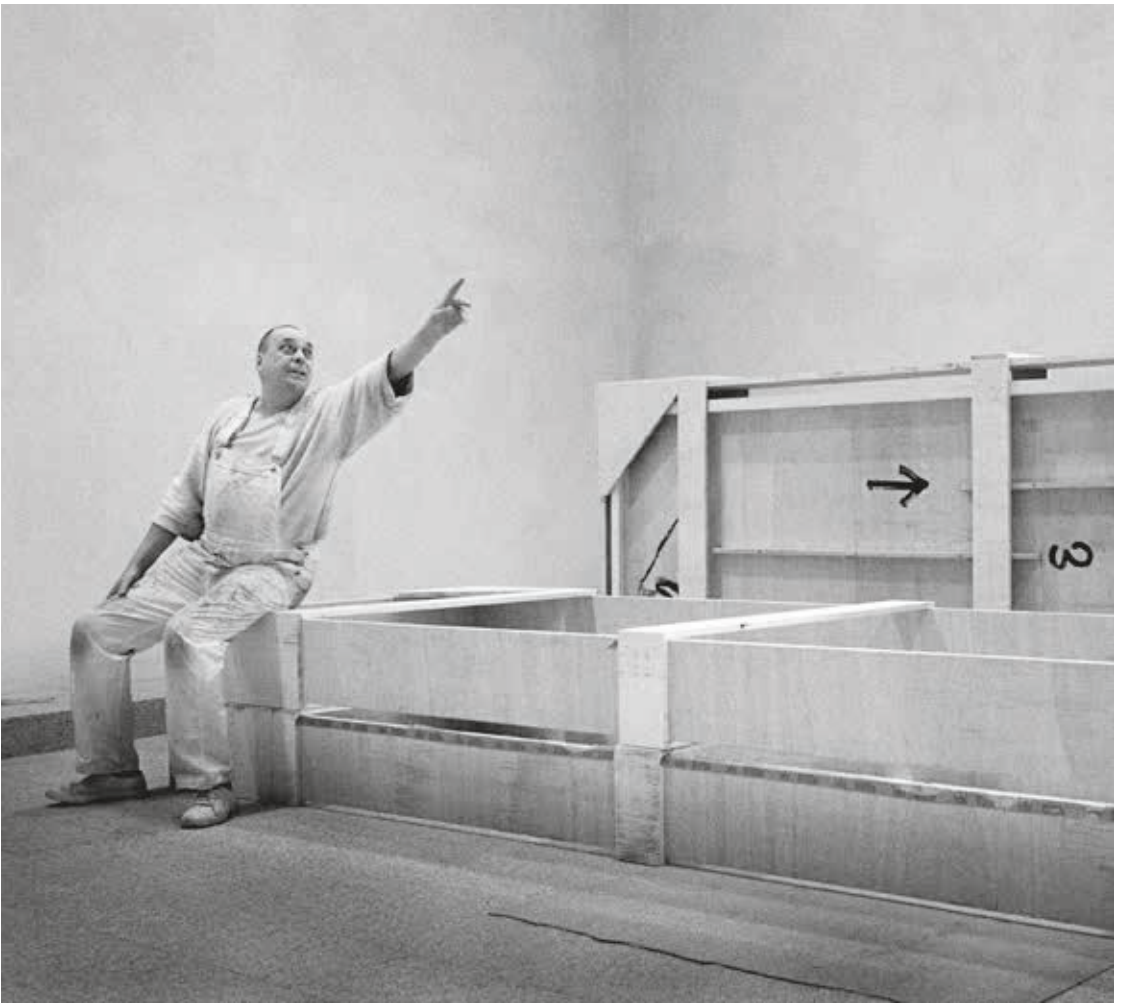
Christo, "Reichstag"
Kara kalem/kolaj, iki parça, 1986
Çatı katı restoranı

sanat projelerine koşut olarak, ikinci bir düzeyde bağımsız bir fotoğraf temelli sanat projesi oluştu: Gerhard Richter, Sigmar Polke, Jenny Holzer, Georg Baselitz, ya da Grisha Bruskin, Neo Rauch, J3rg Herold, ya da Franka H3rnschmeyer olsun – Jens Liebchen hepsinin; ya sanat eserlerini tasarlarken, ya da bunları parlamento binalarına yerleştirirken fotoğraflarını çekti. Bu şekilde, her bir sanatçının kişiliğini g3r3n3r kılmakla birlikte, siyasi-temsili mimari ile siyasi ortamı paylaşan sanat eserleri arasındaki karşıt ilişkiyi de ortaya koyan eşi benzeri olmayan sanatçı portreleri oluştu. Portreler toplu olarak g3ncel sanat d3nyasından b3y3leyici bir kesit sunuyor; uluslararası saygınlık kazanmış “yıldızlarından”; daha genç, yolun başında olan sanatçı kuşağına kadar.

Jens Liebchen’in sanat projesi, 3zel anlamını, Alman parlamentarizmi tarihinin olağ3n3řt3 bir anının belgelenmesinden ve fotoğraf sanatı yolu ile yorumlanmasından alıyor: Meclis bundan 3nce hiçbir zaman, kendi binaları dahilinde sanatsal ifadeye bu derece yoğun bir çaba g3stermemiş, bu derece kapsamlı bir şekilde sanat emekçileri ile yakın temasın içerdiğı riski g3ze almamıştı. Terside hiç olmamıştı: Bundan 3nce hiçbir zaman bu kadar 3nemli sanatçıların siyasetle diyaloga girmesi g3r3lmemişti. Bu da, Berlin’deki Federal Meclis binalarının planlan-

ması ve gerçekteşmesinde sanat ve siyasetten oluşan bu iki d3nyanın tamamen sorunsuz sayılmayacak buluşmasında, yeni bir sayfanın açılması anlamına geliyordu. Jens Liebchen’in çektiğı fotoğraf karelerinin 3zel anlamı tam da bundan kaynaklanıyor: Bu karelerde sanatın yaratıcı soluğı adeta hissediliyor; sanatçılarla, bulundukları siyasi ortam arasındaki heyecan verici karşılaşma g3rsel olarak canlandırılıyor. Kimileri dikkatli ve geri planda kalmayı yeğlerken, diğerkleri 3zellikle nesnel ya da 3zg3venli bir duruş sergiliyor ve yine diğerkleri ise kendi heyecanlarının 3st3n3 3rtmek istercesine, işi şakaya vuruyor.

Jens Liebchen’in fotoğrafları sadece sanatçıların zihinsel ve estetik açından ve de siyasete y3nelik duruşlarını sunmakla yetinmeyip, siyasete ayrılan alanda sanatçılarla diyaloga girmeyi g3ze alan ve almayı s3rd3ren parlamenterlerin de kendi 3ztanımlamalarına dikkat çekiyor: Bina-da Sanat Projesi, aynı parlamentonun kendi sanat koleksiyonu gibi tutarlı bir şekilde s3rd3r3l3yor. Jens Liebchen’in, bazılarının 3rnek olarak restoranda g3sterildiğı fotoğrafları, sanat ve siyaset arasındaki bu heyecan verici ilişkiyi hem belgelendiriyor, hem de yorumluyorlar.

Jens Liebchen sanatçının
Reichstag binasındaki eserlerinin
önünde fotoğraflarını çekti, burada:
Günther Uecker

A

Altenbourg, Gerhard 311

B

Baselitz, Georg 288
Beuys, Joseph 312
Boltanski, Christian 296
Bruskin, Grisha 286

C

Christo 329
Claus, Carlfriedrich 282

D

Dammbeck, Lutz 328
Darboven, Hanne 326

F

Foster, Norman, 276
Freundlich, Otto 329

G

Geiger, Rupprecht 320
Glöckner, Hermann 310
Graubner, Gotthard 321
Gursky, Andreas 318

H

Haacke, Hans 308
Heisig, Bernhard 303
Holzer, Jenny 306

K

Kiefer, Anselm 294

L

Liebchen, Jens 330
Lüpertz, Markus 314

M

Mattheuer, Wolfgang 316

N

Neusüss, Floris 302

P

Pfahler, Georg Karl 324

R

Richter, Gerhard 278
Rückriem, Ulrich 290

S

Schumacher, Emil 325
Sieverding, Katharina 284
Stöhrer, Walter 300
Strawalde 299

U

Uecker, Günther 292

Sanatçı dizini

Sanat eserlerinin telif hakları

S. 272 Hans Haacke, Reichstag binasında İç Avlu, VG Bild-Kunst; S. 279 © Gerhard Richter, 2017; S. 281 © Gerhard Richter, 2018; S. 283 Carlfriedrich Claus, VG Bild-Kunst, Bonn 2017; S. 285 Katharina Sieverding, VG Bild-Kunst, Bonn 2017; S. 287 Grisha Bruskin, Reichstag binası Kulüp Odası; S. 288, S. 289 © Georg Baselitz, 2017; S. 291 Ulrich Rückriem, Reichstag binasında İç Avlu; S. 293 Günther Uecker, Reichstag binası İbadet Odası ; S. 295 Anselm Kiefer, Reichstag binası Kabul Salonu; S. 297 Christian Boltanski, Reichstag binası zemin katının bir alt katı; S. 299 Strawwalde; S. 301 Walter Stöhrer, VG Bild-Kunst, Bonn 2018; S. 303 Floris Neusüss, Reichstag binasında Kafeterya; S. 305 Bernhard Heisig, Reichstag binasında Kütüphane; S. 307 Jenny Holzer, Reichstag binası Kuzey Kapı Girişi, VG Bild-Kunst, Bonn 2008; S. 309 Hans Haacke, Reichstag binası İç Avlu, VG Bild-Kunst; S. 310 Hermann Glöckner, Reichstag binası Genel Kurul Salonu katı, VG Bild-Kunst, Bonn 2017; S. 311 Stiftung Gerhard Altenbourg, Altenburg/VG Bild-Kunst, Bonn 2017; S. 313 Joseph Beuys, Reichstag binası Genel Kurul Salonu katı, VG Bild-Kunst, Bonn 2017; S. 315 Markus Lüpertz, Reichstag binası Milletvekili restoranı; S. 317 Wolfgang Mattheuer, VG Bild-Kunst, Bonn 2017, Le Corbusier © F.L.C. /VG Bild-Kunst, Bonn 2018/Pierre Jeanneret: © VG Bild-Kunst, Bonn 2018, Charlotte Perriand © VG Bild-Kunst, Bonn 2018; S. 319 Andreas Gursky, VG Bild-Kunst, Bonn 2017, Courtesy Sprüth Magers, Berlin London; S. 321 Rupprecht Geiger, Reichstag binası Protokol Salonu; S. 323 Gotthard Graubner, VG Bild-Kunst, Bonn 2017; S. 324 Karl-Georg Pfahler, Reichstag binası İhtiyar Heyeti Toplantı Salonu; S. 325 Emil Schumacher, VG Bild-Kunst, Bonn 2017; S. 327 Hanne Darboven, Reichstag binası Parti Grupları Katı; S. 328 Lutz Dammbeck; S. 329 Otto Freundlich, kamu malı; S. 331 © Christo

Fotoğraflar

1. ve 2. Kapak sayfası Deutscher Bundestag/Axel Hartmann; S. 2 DBT/Linus Lintner; S. 8/9, S. 31, S. 39, S. 55, S. 63, S. 197 DBT/ Werner Schüring; S. 11, S. 29, S. 61, S. 71 DBT/Achim Melde; S. 13 DBT/Julia Jesse; S. 15 Michael Gottschalk/ddp images; S. 17, S. 51 DBT/Thomas Imo/photothek.net; S. 19, S. 57, S. 59, S. 65, S. 67, S. 79, S. 81 DBT/Marc-Steffen Unger; S. 21 DBT/Anke Jacob; S. 23, S. 41 DBT/Simone M. Neumann; S. 25 DBT/Thomas Köhler/photothek.net; S. 27, S. 100, S. 103, S. 144 ullstein bild; S. 33, S. 269 DBT/Thomas Trutschel/photothek.net; S. 35 DBT/Siegfried Büker; S. 37 DBT/Claudia Konerding; S. 43, S. 45 DBT/Florian Gaertner/photothek.net; S. 47 DBT/Julia Nowak S. 49 DBT/Lichtblick/Achim Melde; S. 53 DBT/Ute Grabowsky/photothek.net; S. 73 Bundesrat/Frank Bräuer; S. 75, S. 288, S. 305, S. 311 DBT/Sylvia Bohn; S. 77 DBT/Jean Pauls; S. 82/83, S. 91, S. 220 bpk/Dietmar Katz; S. 85 Stadtarchiv Karlsruhe 8/PBS oXIVa1254; S. 87 Vorlage: Hauptstaatsarchiv Stuttgart, J301a Nr. 11, kamu malı; S. 89, S. 93, S. 96, S. 97, S. 99, S. 109, S. 111, S. 117, S. 119, S. 123, S. 125, S. 127, S. 129, S. 133, S. 135, S. 136, S. 137, S. 140, S. 143, S. 148, S. 149, S. 152, S. 155, S. 157, S. 161, S. 163, S. 209, S. 210, S. 211, S. 221, S. 223, S. 229, S. 237, S. 249, S. 251 (o.), S. 252, S. 253 (l.) bpk; S. 95 Süddeutsche Zeitung Photo/Sammlung Megele; S. 101 ullstein bild/AKG Pressebild; S. 105 akg-images; S. 107, S. 113 bpk/Kunstabibliothek, SMB/Knud Petersen; S. 115, S. 215 bpk/Hermann Buresch; S. 116, S. 139, S. 145, S. 153, S. 204, S. 227, S. 230 (r.), S. 231 (r.) Süddeutsche Zeitung Photo/Scherl; S. 118, S. 121 Bismarck-Album des Kladderadatsch, 1863, kamu malı; S. 131, S. 217 bpk/Julius Braatz; S. 141 Landesarchiv Berlin, F Rep. 290 Nr. 0322747/Fotograf: k. A.; S. 147, S. 251 (u.) bpk/Kunstabibliothek, SMB, Photothek Willy Römer/Willy Römer; S. 151 bpk/Robert Sennecke; S. 154 ullstein bild/Erich Salomon; S. 159 Deutsches Historisches Museum, Berlin/John Heartfield © The Heartfield Community of Heirs/VG Bild-Kunst, Bonn 2017; S. 162 akg images/Heinz Röhner; S. 165, S. 168 ullstein bild/dpa; S. 166 ullstein bild/ADN-Bildarchiv; S. 167, S. 169, S. 171 ullstein bild/Haus der Geschichte, Bonn; S. 172, S. 174 Presse- und Informationsamt der Bundesregierung/Vollrath; S. 173 Bundesarchiv, B 145 Bild-F046123-0023, Fotograf: Vollrath; S. 175 Bundesarchiv, B 145 Bild-F002352-0002, Fotograf: Brodde; S. 176, S. 177 Presse- und Informationsamt der Bundesregierung/Gerhard Heisler; S. 179 Presse- und Informationsamt der Bundesregierung/Jens Gathmann; S. 180 Presse- und Informationsamt der Bundesregierung/Detlef Gräffingholt; S. 181 Presse- und Informationsamt der Bundesregierung/Ludwig Wegmann; S. 182 Presse- und Informationsamt der Bundesregierung; S. 183, S. 190 SZ Photo/ap/dpa/picture alliance; S. 184 Presse- und Informationsamt der Bundesregierung/Engelbert Reineke; S. 185 ullstein bild/Christian Bach; S. 186 dpa-Bildarchiv/Wolfgang Kumm; S. 187 dpa-Bildarchiv/Roland Holschneider; S. 189 DBT/Presse-Service Steponaitis; S. 191 Presse- und Informationsamt der Bundesregierung/Arne Schambeck; S. 192 Süddeutsche Zeitung Photo/Wolfgang von Brauchitsch; S. 193 Presse- und Informationsamt der Bundesregierung/Klaus Lehnartz; S. 194 Presse- und Informationsamt der Bundesregierung/Andrea Bienert; S. 195 Bundesregierung/Bernd Kühler; S. 196 Presse- und Informationsamt der Bundesregierung; S. 198, S. 219 bpk/Luftbild Berlin GmbH; S. 201 bpk/Geheimes Staatsarchiv SPK/Bildstelle GStA PK; S. 203 Regelindis Westphal, Das Haus der Abgeordneten başlıklı yayın grafiği, 2001; S. 205, S. 207 Berlin und seine Bauten, 1877, kamu malı; S. 213 bpk/Staatsbibliothek zu Berlin/F. Albert Schwartz; S. 224, S. 230 (l.), S. 231 (l.), S. 239, S. 243, S. 247 Architekturmuseum der TU Berlin; S. 225 Zeitschrift für Bauwesen, 1897, kamu malı; S. 233 bpk/Kunstabibliothek SMB; S. 235 bpk/Ottomar Anschütz; S. 240 Zentralblatt der Bauverwaltung, 1927, kamu malı, Hugo Häring: © VG Bild-Kunst, Bonn 2017; S. 241 Das Neue Berlin, 1929, kamu malı, Hugo Häring: © VG Bild-Kunst, Bonn 2017; S. 245 bpk/Carl Weinrother; S. 246 Die Baugilde, 1929, kamu malı; S. 253 (r.) ullstein bild/Sommer; S. 255 bpk/Fotoagentur Voller Ernst/Jewgeni Chaldej; S. 257 bpk/Collection Regard/A.C. Byers/Hein Gorny; S. 259 bpk/Friedrich Seidenstücker; S. 260, S. 261 bpk/Liselotte und Armin Orgel-Köhne; S. 263 © Christo and Jeanne-Claude, Wrapped Reichstag, Project for Berlin 1971–95/Wolfgang Volz/laif; S. 265, S. 309 DBT/Arndt Oehmichen; S. 267 ullstein bild/Lehnartz; S. 270 ullstein bild/vario images; S. 271 DBT/Julia Kummerow; S. 272, S. 283, S. 287, S. 295, S. 299, S. 301, S. 303, S. 315, 3. Kapak sayfası DBT/Stephan Klöck; S. 275, S. 323, S. 333 DBT/Jens Liebchen; S. 277 DBT/Andreas Kaernbach; S. 279, S. 281, S. 297, S. 310, S. 321, S. 324, S. 331 DBT/Jörg F. Müller; S. 285, S. 313, S. 325, S. 327 DBT/Werner Huthmacher; S. 289, S. 291 DBT/Friedrich Rosenstiel; S. 293 DBT/Katrin Neuhauser; S. 307 DBT/Johannes Backes; S. 317, S. 319, S. 328, S. 329 DBT/Junophoto/Julia Nowak

Dizin

Yayınlayan: Deutscher Bundestag, Referat Öffentlichkeitsarbeit, Berlin
Koordinasyon: Robert Schönbrodt
Genel yayın kurulu: Georgia Rauer, Berlin
Çeviri: Almanya Federal Meclisi Çeviri Dairesi; Deniz Mine Ermiş Tak işbirliği ile
Sayfa düzeni: Regelindis Westphal Grafik-Design/Katrin Bosse, Norbert Lauterbach, Berlin
Federal kartal amblemi: Prof. Ludwig Gies, İşlem 2008 büro uebele, Stuttgart
Baskı: Rucksaldruck GmbH + Co. KG, Berlin

Yayına hazırlanış tarihi: Ekim 2018
© Deutscher Bundestag, Berlin
Tüm hakları mahfuzdur.

İşbu yayın Almanya Federal Meclisi'nin halkla ilişkiler çalışması kapsamında yayınlanmakta olup, satışa yönelik değildir. Seçim kampanyaları amacı ile değerlendirilemez ve siyasi parti ya da parti meclis gruplarının kendi halkla ilişkiler çalışmaları için kullanılamaz.

İşbu yayın, yayımcının hukuki bağlayıcılığı olan bir görüş bildirimi olmamakla birlikte, sadece bilgilendirme ve kanaat oluşumuna hizmet eder.

Reichstag binası, Almanya'nın bölünmesinin başından itibaren yeniden birleşme umudunun bir simgesi olmuştur. Almanya Federal Meclisi İhtiyar Heyeti'nin 30 Ekim 1991 tarihli, Reichstag binasını Almanya Federal Meclisi'nin Genel Kurul alanı yapmak üzere devralma kararı, bunun doğal sonucudur. Karar, basında şu şekilde yorumlanmıştır: "Tabii ki Reichstag binası; başka neresi olabilirdi."